Mecit Ömür Öztürk

DERVİŞİN TESELLİ KOLEKSİYONU

Doğu'dan Batı'dan 99 Teselli

hayykitap

Hayykitap - 396
Herkes İçin Tasavvuf - 40

Dervişin Teselli Koleksiyonu
Mecit Ömür Öztürk

Editör: Nihal Doğan

Kapak Tasarımı: Latif Çetinkaya
Sayfa Tasarımı: Turgut Kasay

ISBN: 978-975-2477-04-9
1. Baskı: İstanbul, Mart 2017

Baskı: Yıkılmazlar Basım Yay.
Prom. ve Kağıt San. Tic. Ltd. Şti.
Evren Mah. Gülbahar Cad. No: 62/C
Güneşli - İstanbul
Sertifika No: 11965
Tel: 0212 630 64 73

Hayykitap
Zeytinoğlu Cad. Şehit Erdoğan İban Sk.
No: 36 Akatlar, Beşiktaş 34335 İstanbul
Tel: 0212 352 00 50 Faks: 0212 352 00 51
info@hayykitap.com
www.hayykitap.com
facebook.com/hayykitap
twitter.com/hayykitap
Sertifika No: 12408

© Bu kitabın tüm hakları
Hayygrup Yayıncılık A.Ş.'ye aittir.
Yayınevimizden yazılı izin alınmadan kısmen veya
tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez,
çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Dervişin Teselli Koleksiyonu

Doğu'dan Batı'dan 99 Teselli

Mecit Ömür Öztürk

Mecit Ömür Öztürk

1982 Ardahan Göle doğumludur. İstanbul Üniversitesi, Felsefe Bölümü mezunudur.

Doğu Haber, Haberdar, Serhat Birikim, Gazete Avcılar, Alternatif Süreç, Manşet ve *Gelecek* gazetelerinde köşe yazarlığı yaptı. Esenyurt Belediyesi, Ajansbu ve Optimist İnternet Çözümleri'nde metin yazarı olarak çalıştı. Çeşitli sivil toplum kuruluşlarında reklam ve metin yazarlığı dersleri verdi.

Kırk üyenin katılımıyla, her ay farklı sosyal bilim dalında kırk kitabın özetlenerek kritik edildiği Kitap Meclisi çalışmasının kuruculuğunu ve dört yıl boyunca koordinatörlüğünü gerçekleştirdi. *Karabatak, Taslak, Serhat Kültür, Edebistan, Anafilya, Kahve Molası, Düşle* gibi çeşitli dergilerde ve *Sıradışı Yazılar* başlıklı bir kitap projesinde öyküleri yayınlandı.

İstanbul Yerel Gazeteciler Derneği üyesidir. Felsefe öğretmenliği yapmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

İletişim: omurmecit@protonmail.com
www.omurmecit.com

Hayykitap'tan yayımlanan kitapları:
Dervişin Teselli Koleksiyonu, Nisan 2017

Çıkmazdakilere...

İçindekiler

Sunuş 11
Dervişin Teselli Koleksiyonu'nda Gönlünüze
Dokunacak Olanlardan Bazıları 14
Misafirlik Tesellisi 16
Yorum Tesellisi 18
Kıyas Tesellisi 22
İhtiyaç Tesellisi 25
Kudret Tesellisi 28
Katlama Tesellisi 31
Doğa Tesellisi 34
'Şimdi ve Burada' Tesellisi 37
İnkişaf Tesellisi 39
Rububiyet Tesellisi 44
İmza Tesellisi 48
Seyir Tesellisi 53
Kabul Tesellisi 57
Ölçü Tesellisi 61
Mercek Tesellisi 63
İsim Tesellisi 66
Kabz-Bast Tesellisi 70
Kemalat Teselisi 73
Başrol Tesellisi 76

Hazırlık Tesellisi 80
Acz Tesellisi 83
Rüya Tesellisi 88
İnayet Tesellisi 92
Hızır Tesellisi 94
Zâhir-Bâtın Tesellisi 98
İmtihan Tesellisi 103
Çıkış Tesellisi 106
Hikmet Tesellisi 109
Tahammül Tesellisi 111
Özgürlük Tesellisi 114
Destek Tesellisi 118
Latife Tesellisi 121
Perde Tesellisi 124
Tevekkül Tesellisi 126
Uyanış Tesellisi 129
Mertebe Tesellisi 132
Keşif Tesellisi 135
İstihdam Tesellisi 137
Denge Tesellisi 140
Çağrı Tesellisi 142
Keşke Tesellisi 146
Hâl Tesellisi 149
Seçim Tesellisi 154
Hedef Tesellisi 157
Hayır Tesellisi 161
İşaret Tesellisi 167
Sonsuzluk Tesellisi 170
Tezat Tesellisi 172
Belirsizlik Tesellisi 176
Rehberlik Tesellisi 179
Mükâfat Tesellisi 183

Değer Tesellisi 187
Öngörü Tesellisi 189
Benlik Tesellisi 192
Nasip Tesellisi 195
Esma Tesellisi 198
Anlam Tesellisi 202
Sır Tesellisi 206
Sevap Tesellisi 210
Müddet Tesellisi 213
Nasihat Tesellisi 216
Belirginlik Tesellisi 221
Can Tesellisi 223
Tevhit Tesellisi 226
İlham Tesellisi 230
İstidraç Tesellisi 234
Fanilik Tesellisi 238
Şefkat Tesellisi 242
Bedel Tesellisi 244
Hizmet Tesellisi 247
İrşat Tesellisi 250
Şifa Tesellisi 252
Dönüş Tesellisi 255
Sükût Tesellisi 258
Sahiplenme Tesellisi 260
Kader Tesellisi 265
Arınma Tesellisi 269
Hediye Tesellisi 273
Rıza Tesellisi 275
Gözyaşı Tesellisi 279
Kefaret Tesellisi 283
Uyum Tesellisi 286
Arayış Tesellisi 288

Tutunma Tesellisi 291
Nefs Tesellisi 295
Seçim Tesellisi 298
Sekine Tesellisi 301
İstiğna Tesellisi 303
Dünya Tesellisi 306
Yüzleşme Tesellisi 308
Varlık Tesellisi 312
Tabir Tesellisi 314
Vehim Tesellisi 318
Paydos Tesellisi 321
Kanaat Tesellisi 323
Meşiet Tesellisi 327
Namaz Tesellisi 331
Davet Tesellisi 335
Dervişin Duası 339

Sunuş

Dervişin Teselli Koleksiyonu, adıyla örtüşen etkili bir içeriğe sahip... Bu konuda hatırlayabildiğim ilk çalışmayı merhum Prof. Dr. İbrahim Canan hocamız yapmıştı. Başlığı *Teselliler* olan bir cep kitabıydı bu ve İslami kaynaklardan referanslarla yazılmıştı. Ardından ülkemizin yayıncılık havzasında 'insanın manevi yaralarına merhem olmayı' gaye edinmiş pek çok eserle karşılaştık ve istifade ettik. Ancak ***Dervişin Teselli Koleksiyonu***'nun bu alanda yeni bir çığır açmış olduğunu fark etmek için kanaatimce kitabın birkaç sayfasının çevirmiş olmak kâfi olacaktır. Yazarımız bu çalışmada İslam büyüklerinin kalp ve ruhlara şifa yaklaşımlarına yer verdiği kadar, yabancı düşünürlere ve yazarlara da söz hakkı tanımış ve onları meselenin atmosferine nezaket ve başarıyla konuk etmiş, böylece felsefenin taşlarını kullanmayı ihmal etmeden tasavvufi bir motif ortaya çıkarmış.

Yazarımız hüzün ve kederlerin insanlığın ortak paydası olduğundan bahis açarak aynı zamanda kitabın farklı bir üslupta yazılmasını şu şekilde gerekçelendirmiş: *"Sınırlar ülkeleri birbirinden ayırabilir ama kederleri ayıramaz. Dünyanın neresinde hangi kültür içinde yaşıyor olursa olsun, insanın dertleri benzerdir. Şair, 'Kederlerde bütün yüzler birleşir' derken bu ortak paydayı kastediyor olmalıdır. Bazı insanlar zengin bazıları fakirdir; kimileri hasta kimileri sağlıklıdır; bilgili insanlar da vardır*

cahiller de; ancak bir kedere sahip olmayan tek kişi bile yoktur. Evet, kederler ve teselliler evrenseldir, insanlığın müşterek malı ve meselesidir. Bu yüzden bütün insanları kaynaştıracak, kardeşliği hatırlatacak, dünyadaki çatışmaları dindirecek olan sırlı güç; keder, musibet ve teselli kavramlarında aranmalıdır."

Böylesi bir çalışmayı üretilebilmek için yalnızca bir takım acılar yaşamış olmak yetmez, ayrıca birçok insanın yaşam öyküsüne tanıklık etmek ve kitapların uçsuz bucaksız okyanusunda epey kürek çekmiş olmak icap eder. Anlaşılan o ki yazarımız, insanların iç dünyasını tanıma noktasında ciddi emekler sarf etmiş ve ayrıca kitapları tozlu raflardaki tahtlarından indirip, kendi zihin dünyasını uzun yıllar başarıyla beslemiş...

Bu kitap yalnız dervişe değil, her insana hitap etmektedir. Hangi ruh halini taşırsa taşısın, kendisini ne kadar kasvet içerisinde hissediyor olursa olsun, okuyan herkesi manevi bir hafiflemeyle ödüllendiren, kimilerinin de köklü bir bakış değişikliği yaşamasına vesile olan bir çaba olacaktır, ***Dervişin Teselli Koleksiyonu***'nu okumak.

Kitabın içeriğine ve yazarımızın kederleri dindirmek uğruna gösterdiği çabaya bakarak diyebiliriz ki, Allah Teâlâ'nın yazarımıza bu kitabı nasip etmekle, onun daima minnet ve rahmetle anılmasını murat etmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Zira bu çalışma sadece bir kitap değil; bir reçete, bir ilaç, bir hayat arkadaşı ve bir yol göstericidir. Öyle harfler, satırlar, cümleler, paragraflar ve kitaplar vardır ki, yaşamın belli safhalarında ve dünya hayatının devamı olan âhiret yolculuğunda yazarının aleyhine şahitlik edecek delillerdir. Ama öyle kitaplar da vardır ki, okunduğu müddetçe yazarını rahmetle yâd ettirmekle kalmaz, onun için dünyada, kabirde ve âhirette kurtuluş vesilesi olur. Bu kitap, kanaat-ı âcizanemce bu manaya dâhil görünmektedir. Yazarımızın ihtisası felsefe olmasına rağmen, ilahiyat, tasavvuf ve teoloji sahasında böyle bir muvaffakiyete

imza atması ise apaçık bir nasip meselesidir.

Dervişin Teselli Koleksiyonu, her ne kadar sûfiler ve filozofların fikirleriyle yoğrulmuş olsa da, yapılan kritiklerin nihayetinde hadis ve ayet eksenine oturtulması, çalışmanın tesirini binlerce kat fazlalaştırmaktadır. Kitaptaki her bölümün nirengi noktasının ***Kur'ân*** ve hadis metinleri olmasından hareketle diyebiliriz ki, kendisini teselli etmekte olanın bu kitaptaki satırlar değil, vahyin metinleri üzerinden Rabbimiz olduğunu idrak veya en azından hayal edebilen birinin istifadesi kuşkusuz daha çok olacaktır. *"Sana her ne iyilik ulaşırsa Allah'tandır"* (Nisa, 79) buyuran Yüce Kitabımızın bize öğrettiği ahlâk da bunu gerektirir.

Okuyucuların kana kana içmesi, yazarımızın da böylesi hayırlı daha nice eserlere imza atması duasıyla...

İbrahim Halil Can
İlahiyatçı Yazar

Dervişin Teselli Koleksiyonu'nda Gönlünüze Dokunacak Olanlardan Bazıları

Âlimlerden...

Abdulkadir Geylani, Ataullah İskenderi, Aziz Mahmud Hüdâyî, Bayezid-i Bistami, Bediüzzaman Said Nursi, Ebû'l İz El Cezeri, Feriduddin Attar, Frithjof Schuon, Habib Baba, Hacı Bektaş Veli, Hasan Basri, Hasan Harakani, İbn-i Abbas, İbn-i Mübarek, İbrahim Ethem, İbrahim Hakkı, İmam Gazali, İsfehani, Lokman Hekim, Merkez Efendi, Mevlana, Muhyiddin İbn Arabi, Somuncu Baba, Sümbül Efendi, Şeyh Edebali, Şibli, Zünnun-i Mısrî (...)

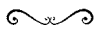
Filozoflardan...

Albert Camus, Aldous Huxley, Anaksagoras, Aristophanes, Aurelius, Bernard Shaw, Blaise Pascal, Boethieus, Buda, Clive Staples Lewis, Cemil Meriç, Dionysius, Epiktetos, Epikuros, Filibeli Ahmed Hilmi, Frederic Amiel, Halil Cibran, Gabriel Marcel, Hegel, Heisenberg, Icarus, Immanuel Kant, İbn-i Haldun, İbn-i Kemal, İbn-i Rüşt, İbn-i Sina, John Berger, John Locke, Soren Kierkegaard, Kindi, Konfüçyüs, Lao Tzu, Liebniz, Nietzsche, Platon, Sartre, Schopenhauer, Seneca, Simone de Beauvoir, Sokrates, Spinoza, Wittgenstein, Zenon (...)

Yazarlardan...

Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Haşim, Andre Gide, Arif Nihat Asya, Attila İlhan, Baudelaire, Cahit Sıtkı Tarancı, Cahit Zarifoğlu, Cemal Süreya, Cenap Şehabettin, Cesare Pavese, Charles Dickens, Dostoyevski, Eşrefoğlu Rumi, Exupery, Fernando Pessoa, Fuzuli, Geothe, Haldun Taner, Hermann Hesse, Ivan Turgenyev, İ. Oktay Anar, Kafka, Marcel Proust, Marquez, Mehmet Akif Ersoy, Milton, Montaigne, Muhibbi, Oğuz Atay, Orhan Veli, Oscar Wilde, Pablo Neruda, Paulo Coelho, Peyami Safa, Rainer Maria Rilke, Sadi Şirazi, Safiyyüddin el-Hillî, Samuel Beckett, Sezai Karakoç, Stefan Zweig, T.S. Eliot, Tolstoy, Virginia Woolf, Yunus Emre (...)

Misafirlik Tesellisi

Sabahları evinden, akşamları işyerinden ve girdiğin dükkânlardan çıkman; bindiğin arabalardan, otobüslerden inmen; geceden gündüze, gündüzden geceye varman; kıştan bahara, bahardan kışa ulaşman bu kederin de yok olup gideceğini göstermiyor mu? Dinlediğin şarkının sona ermesi, okuduğun şiirin son mısrası, seyrettiğin filmin son sahnesi, yaşadığın kederlerin de bir gün sona ereceğini hatırlatmaya kâfi değil mi? Uykunda ölümü, uyanmanda dirilişi yeniden yaşadığın gibi, bu dertlerin de bir gün sana veda edeceğini hissetmiyor musun? Oturduğun koltuktan kalkmanda, girdiğin bir odadan çıkmanda, bir gün başındaki bu musibetin de geçeceğini göremiyor musun? Bir şeyin başlangıcı varsa, bitişi de olmak zorundadır.

Bulunduğun odada misafirsin. Yaşadığın şehirde misafirsin. Dünya gezegeninde misafirsin. Samanyolu Galaksisi'nde misafirsin. Bu odadan çıkacağın; bu şehirden ayrılacağın, nihayetinde bu fani dünyayı terk edeceğin nasıl muhakkak ise, bu musibetteki misafirliğin de öyle kesindir.

Daha önce de Allah'ın ilminde misafirdin, ruhlar âleminde misafirdin, babanın bedeninde misafirdin, annenin karnında misafirdin. Oralardan bu dünyaya hangi musibetleri, hangi zorlukları getirebildin? Dünyaya eli boş, bedeni çırılçıplak olarak gelmen ve buradan diğer âlemlere eli boş gidecek ol-

man gösteriyor ki, bu musibetten de, onun bir parçasını dahi yanına almadan çıkıp gideceksin. Her şeyin seni terk edeceği gerçeğinde olduğu gibi, şimdilerde ağırladığın bu musibet de senden ayrılıp gidecek. Şairin dediği gibi, *"Zaman lazım sadece, unutacaksın! Nasıl unuttuysan çocukluğunu, kırılan oyuncaklarını... Kırılan kalbini de öyle unutacaksın."*

Marcus Aurelius, felsefe klasiklerinden biri olan ***Düşünceler*** adlı yapıtında şunu önerir: *"Başına ne gelirse gelsin, başlarına aynı şey gelince üzülen, şaşkına dönen, ağlayıp sızlayan insanları getir gözünün önüne. Şimdi nerede bu insanlar? Hiçbir yerde. Öyleyse? Sen de onlar gibi mi yapmak istersin? Neden o insanları kışkırtan, etkisi altına alan ve onlara boyun eğdiren bu geçici duygulardan nasıl faydalanacağına odaklanmıyorsun?"*

İslam Filozofu Kindî, ***Gemi Yolcuları*** istiaresiyle şunu anlatır: *"İnsanlar, bu dünyada asıl yurtlarına doğru deniz yolculuğu yaparken bazı ihtiyaçlarını temin etmek üzere bir adaya uğrayan yolcular gibidir. Bu yolculardan bir kısmı ihtiyaçlarını giderip hemen gemiye döner ve en rahat yerlere otururlar; bazıları adanın güzelliklerine kapılıp oyalanırlar, bu yüzden gemiye geç geldikleri için hem uygun yerler bulamazlar hem de adadan topladıkları çiçekler, kıymetli taşlar yolculuk boyunca başlarına dert olur. Bir grup ise gemiyi büsbütün unutarak tabiatın çekiciliğine kendilerini kaptırır ve geminin kalktığını bile fark edemezler; sonunda acılar içerisinde kıvranarak ölürler. İşte dünyanın çekiciliğine kapılarak ölümden sonraki hayatı unutanların akıbeti budur."*

İşte dünyaya kendini kaptırıp, âhiret gemisini kaçıranlarda olduğu gibi, yaşadığı musibetin yolculuk esnasında uğradığı bir durak olduğunun bilincinde olmayanlar da hata etmektedirler. Yaşanan kederde takılı kalmak, musibete demir atmak, yelkenleri suya indirip yaşadığı hadiseyi sonsuza dek sürecekmiş gibi görmek, kişinin saadet gemisini kaçırmasıyla neticelenecektir.

Yorum Tesellisi

Yolumuza istenmedik olaylar çıkar ancak bir süre sonra görürüz ki, o olaylar sayesinde büyük kötülüklerden kurtulmuşuzdur; başımıza gelen musibet, bizi daha büyüklerinden muhafaza eden bir paratoner olmuştur. Hz. Hızır gemiyi deldiğinde, Hz. Musa ona itiraz ederek, şüphesiz kötü bir iş yaptın, der. Ancak birkaç sahne sonra, Hz. Hızır'ın o gemiyi sağlam gemilere el koyan zalim bir hükümdardan korumak için deldiği anlaşılır. İşte insanın da hayat gemisi zaman zaman delinmekte ve kırılıp dökülen şeyler olmaktadır. Cenab-ı Hakk kulunu daha büyük tehlikelerden kurtarmak için birtakım musibetlere müptela etmektedir. Musibet, kimi zaman dünyada daha büyüğünden, kimi zaman da âhirette karşısına büyüyerek çıkacak daha ağır bir bedelden insanı korumaktadır. Hz. Mevlana *"Kardeşlerinin gönlünde sana kin varsa, kuyuda kalman daha iyidir. Allah, kardeşlerinin kininden korumak için Yusuf'u kuyuya attırdı"* (***Mesnevi***, Cilt 6) diyerek, bu gerçeği ayrı bir şekilde ifade eder.

Kader insanı bazen yaralayarak, bazen hasta ederek, bazen saadetini bozarak, ekonomik sıkıntılarla, işsizlikle ve benzeri sorunlar aracılığıyla başka birtakım felaketlerden kurtarmaktadır. Kader insanı faydalı musibetler, anlamlı olumsuzluklar ve hikmetli kederlerle meşgul etmektedir. İnsansa bunlardan

kaçmak ve bir an önce kurtulmak için çırpınıp durmaktadır.

Kur'ân-ı Kerîm'de, *"Şer gördükleriniz hakkınızda hayır olabilir"* buyrulur (Bakara, 216). Hz. Ömer der ki: *"İster hoşuma gitsin, ister gitmesin; hangi hal üzere sabahlarsam sabahlayayım benim için fark etmez. Çünkü ben, hayrın hoşuma gidende mi, gitmeyende mi olduğunu bilmiyorum"* (İbn-i Kesîr). Hayatın yorumlanması, rüya tabirlerini andırır. Rüya ilmini bilmeyenler, olumsuz gibi görünen sahneleri, negatif yorumlayarak rüyayı olumsuz bir yaşantıya doğru tetiklerler. Rüyalardaki olumsuz sahneler genellikle güzel anlamlar taşımaktadır. Rüyalar tersine çıkar, derler, bu söz her rüya için doğru olmasa da olumsuz rüyalar için çoğu zaman doğrudur. Ve hayat da bir rüyadır. İnsanlar uykudadır ve ölünce uyanacaklardır. Olumsuz görünümlü birçok olayın, neticesi, tabiri, açılımı ve arka planı oldukça güzel olabilir. Ama halen rüyada olduğumuz ve bu dünyanın etkisi altında yaşamaya devam ettiğimiz için bu güzellikleri şimdilik fark edememekteyiz.

Hz. Mevlana ***Mesnevi***'sinde şu hikâyeyi anlatır: *"Bir süvari atına binmiş gidiyordu, uyumakta olan bir adamın ağzına bir yılanın girmek üzere olduğunu fark etti, yılana mani olmak için atını hızlıca sürdü, fakat yetişemedi. Yılan uyuyan adamın ağzına kaçmıştı. Süvari, adamı uyandırdı. Sırtına birkaç topuz vurarak adamı ağaçlara doğru kovaladı. Ağaçların altında çürük elmalar vardı. Süvari onları yemesi için adamı zorladı. Adam yememek için direndi, yalvardı yakardı. Fakat nafile, süvari adamın üstüne hücum ederek elmaları ona zorla yedirdi, sonra da atıyla peşine düşerek adamı kovalamaya başladı. Adam güneşin sıcağı altında bir taraftan koşuyor, bir taraftan beddualar ediyordu. Nihayet yoruldu ve yere yığıldı. Midesi bulandı ve oturduğu yerde yediklerini çıkarmaya başladı. Çıkardıkları arasında o siyah yılanı görünce bu işin sebebini ve süvarinin kendisine düşman değil dost olduğunu anladı. Yaptığı beddualardan piş-*

Kıyas Tesellisi

Ağrılar, sızılar, kederler izafidir; kıyasla artıp azalırlar. Kıyas ortadan kalktığında, keder dahi bir saadet türü olur. Çektiğimiz acıların büyüklüğü, biraz da acı çekmediğimiz günlerle yaptığımız kıyas yüzündendir. Kederimizi arttıran, kedersiz zamanlarımızla yaptığımız mukayesedir. Sonradan kör olan bir ressamın görmemekten çektiği acıyla, doğuştan âmâ olan birinin çektiği acı, her ikisi de şimdi göremiyor olmalarına rağmen, aynı olabilir mi? Doğduğumuz günden beri bu acıları çekiyor olsaydık, şimdiki mevcudiyetine rağmen belki onu hissedemeyecek, hatta alışarak ondan lezzet almaya başlamış olacaktık. Acımızı arttıran, acıya karşı dayanma gücümüzü azaltan, ıstıraplarımızın ateşini yükselten eski mutluluklarımızla yaptığımız kıyaslardır.

Kör bir adamı çirkin görünümlü bir kadınla evlendirmişler. Kadının görünümü, kocasının gözleri onu göremediği için başlarda sorun olmamış. Ve bir gün adamın gözlerinin tedavi edilme imkânı doğmuş. Doktorlar adamın karısına, eşinizin görmesi artık mümkün, ancak siz bu ameliyatı kabul ediyor musunuz, diye sormuşlar. Kadın düşünüp taşınmış, epey tedirgin olmuş ama kocasına duyduğu sevgiden dolayı buna razı olmuş. *"Yeter ki onun gözleri açılsın. Beni beğenmemesini göze alıyorum. Ne olacaksa olsun"* diye düşünmüş. Göz ameliyatı başarıyla gerçekleşmiş. Ameliyat sonrası, adamın yanında eşin-

den başkası yokmuş. Gözlerini açar açmaz, karşısında gördüğü karısına demiş ki, *"Ne kadar güzelmişsin!"* Kadının güzel görülme sebebi elbette gözleri açılan adamın henüz başka kadın görmemiş ve dolayısıyla herhangi bir kıyas yapma fırsatı bulamamış olmasıdır.

Biz de doğduğumuzdan beri hiç ferahlık, sağlık, huzur ve mutluluk yaşamamış olsaydık, bugün onları kaybettiğimize üzülemeyecek, o mutlulukların eksikliğini dahi hissedemeyecektik. Bir zamanlar şifayı tattığımız için, hastalıklar şimdi daha fazla incitiyor. Bir zaman başarıya erdiğimizden, başarısızlık daha ziyade sarsıyor. Evimizde bir huzursuzluk olduğunda, bir zamanlar huzurlu olduğumuz için daha çok esef duyuyoruz. Hâlbuki ev hayatımız hep sıkıntılarla geçmiş olsaydı, şimdi var olan o sıkıntıyı hissedemeyecek, hatta eskiden daha sıkıntılı günler geçirmiş olsaydık, şimdi yaşadığımız sorunlar, bize sorun olarak gözükmeyecekti.

Efendimiz (sav) şöyle buyurur: *"Dünyevî nimetler hususunda sizden yukarıda olanlara bakıp da üzülmeyin, aşağıda olanlara bakın. Bu, Allah'ın size verdiği nimetleri küçümsememeniz için en uygun yoldur"* (Buhârî, ***Rikak***, 30; Müslim, ***Zühd***, 8; Tirmizî, ***Kıyamet***, 58). Kendimizden üstün kabul ettiğimiz insanların durumlarını gözleriz. Komşu, akraba ve arkadaşlarımızla mukayeseler yaparız. Onun zenginliği var benim yok, onun mülkleri var benim yok, o yüksek makamlara geldi ama ben gelemedim, diye düşünürüz. Nimetler içerisinde yüzerken, durduk yere, kendimizce bir mağduriyet üretiriz. Başkalarının yüksek gelirleriyle maaşımızı kıyaslayınca, kazancımız küçülüp gider. Arkadaşımızın eviyle kendi evimizi mukayese edince, genişliğine rağmen yuvamız bize dar gelmeye, duvarlar üzerimize yürümeye başlar.

İnsan gerçekten doğru bir kıyas peşindeyse, imkânlarını insanların tümüyle aynı anda mukayese etmelidir. Bütün coğ-

rafyaları ve tarihin tamamını hesaba katmalıdır. Böyle yaparsa refah, mutluluk, sağlık ve huzur bakımından yüzde birlik dilime girdiğini rahatlıkla görebilir. Var olan imkânlarını değil de, elde edemediği olanakları zihninde öne çıkararak, kendini acınacak duruma düşürür insan. Yanlış mukayese edilmediği takdirde en çirkin bile güzeldir, en az bile çoktur, en yetersiz bile yeterlidir, en mutsuz sanılan bile mutludur. İnsanı asıl üzen veya sevindiren, ona lezzet veya acı veren şey, yaptığı kıyaslardır. Her güzel, daha güzeline nazar edildiği zaman çirkin, her mutluluk daha büyüğüyle kıyaslandığı zaman mutsuzluk olur. Konfüçyüs der ki, *"Kimi mutluluğu yukarıda arar, kimi de aşağıda. Hâlbuki mutluluk insanla aynı hizadadır."*

Kıyasın faydası dokunacak bir yanı varsa, o da başkalarının kederleriyle olanıdır. İnsan, kendisiyle benzer acılar çekenlerin hallerine bakarak teselli bulur. Hüzünler, başkalarının hüznüyle kıyaslandıkça hafifler. Bebeğinin ölümü sebebiyle aklını yitiren bir anne, Buda'ya gelir ve bu sarsıcı durumu atlatamadığını anlatır. Buda kadına köydeki evleri tek tek dolaşmasını ve ölümü tanımamış her evden bir hardal tohumu getirmesini ister. Kadın sabırla kapı kapı dolaşır ve her evden eli boş döner. Köyde ölümün dokunmadığı tek bir ev dahi olmadığını fark etmiş olur. Tolstoy der ki, *"İnsanoğlunun alışamayacağı koşul yoktur, hele de çevresindeki herkesin aynı koşullarda yaşadığını görüp duruyorsa..."* Bir tespit de Dostoyevski'den: *"İnsan her şeye alışabilen bir varlıktır ve onu en iyi anlatan tanım budur."*

"Şikâyet ettiğimiz yaşam,
belki de bir başkasının hayalidir."
—Tolstoy

İhtiyaç Tesellisi

Başa gelen musibetlerin bir sebebi de onlara ihtiyaç duyuluyor olmasıdır. Firavun, Musa Peygamber için bir ihtiyaçtı. Ebu Cehil, Efendimiz (sav) için bir ihtiyaçtı. Bu kötü karakterler, dinlerin yayılmalarına farkında olmadan iyi karakterlerden daha önemli katkılar yapmışlardır. Nemrut, İbrahim Peygamber için bir ihtiyaçtı. Hz. Mevlana, *"Nemrut'un ateşi İbrahim'in tevekkülünü artırdı"* der (***Mesnevi***, Cilt 6). Mucizelerin yaratılması da bu olumsuz karakterler sayesinde olmuştur.

Firavun, sihirbazlarını Hz. Musa'nın karşısına çıkararak, ilk defa bir insanı rakip olarak kabul etmiş ve dikkatlerin onun üzerine yönelmesine vesile olmuştur. Odaklanma duygusunun yüksek olduğu ve kimsenin bir işle meşgul olmadığı kuşluk vakti seçilmiş ve Hz. Musa ile Firavun'un sihirbazları müsabakaya tutuşmuşlardır. Daha müsabaka başlamadan anlaşılmıştır ki, Firavun'un dahi dikkate aldığı mühim bir zat söz konusu. İlahi vahyi duyurma imkânları kısıtlı olan Hz. Musa, bu olay vasıtasıyla mesajını herkese bir anda ulaştırabilmiştir. Ebu Cehil, Arap yarımadasının meşhurlarındandı. O birisine düşman olmuş diye duyulduğunda, bu olay herkesin dikkatini fevkalade çekmiştir. Nemrut'un karşısında Hz. İbrahim'in durumu da pek farklı değildir.

Musibetlerin ihtiyaçlarla ciddi bir alakası vardır; ancak ihti-

yaçlar Maslov'un hiyerarşisinde olduğu gibi güvenlik ihtiyacı, gıda ve barınma gibi fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarla sınırlı değildir. İnsanın üzülmeye de, musibete de, yadırganmaya da, incinmeye de, hayal kırıklığına da ihtiyacı vardır. İnsanın hatırlamaya ihtiyacı olduğu kadar unutmaya da ihtiyacı vardır. İnsanın sevmeye ihtiyacı olduğu kadar nefret etmeye de, yükselmeye ihtiyacı olduğu kadar düşmeye de, varlık sahibi olmaya ihtiyaç duyduğu kadar yoksunluğa da ihtiyaç duymaktadır. Kimin neye ihtiyacı varsa, o olacaktır. Mevlana Hazretleri şöyle buyurur: *"Dert nerede ise deva oraya gider. Yoksulluk nerede ise nimet oraya gider. Soru nerede ise cevap oraya gönderilir. Gemi nerede ise su oradadır. Suyu bulmak istiyorsan susuzluğu elde et ki, sular fışkırmaya başlasın"* (***Mesnevi***, Cilt 3). Halil Cibran da, *"Biz sevinçlerimizi ve hüzünlerimizi onları yaşamadan çok önce tercih ederiz"* derken bu gerçeği kastediyor olmalıdır.

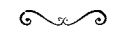
İnsanın gerçekte neye ihtiyaç duyduğu, onun beden ve ruhunun tamamını gören Cenab-ı Allah tarafından bilinebilir. Eğer nimet lazımsa nimet, musibet lazımsa musibet gelir. Lazım olduğunda musibet de bir nimettir. İnsanın baş ağrısına ihtiyacı olabilir mi? Beden ve nefs bakımından bunun bir gereksinim olmadığı açıktır (;) ancak nefsin bir şeye ihtiyaç duymaması, ruh ve kalbin de ona gereksinim duymadığı anlamına gelmez. Sufiler derler ki, nefse lezzet veren pek çok şey ruha acı vermektedir, ruhta tat bırakan pek çok şey de nefste keder olarak hissedilir. Oruç nefse acı verse bile ruh ve kalp için bir lezzet, bir gıda ve bir ihtiyaçtır. Efendimiz (sav) bir hadislerinde *"Ben açlıkla doyuruluyorum"* buyururlar.

Yerde yürüyen karınca gıdasını istediğinde, Cenab-ı Hakk güneşi, bulutları harekete geçiriyor da, kalbimizin gıdası olan hüzne gereksinim duyduğumuzda, o gıdayı sağlayan musibetleri harekete geçirmeyecek midir? Yarabbi bana gıdamı, yani hüznümü ver diye inleyen kalbin bu duası kabul olmayacak

mıdır? Musibetin her türü, ruh ve kalpteki ihtiyaçlar açısından gıda hükmündedir. Kim her neye ihtiyaç içerisindeyse, o konuda aç demektir. Ve o açlığını giderecek olan şeyin duasındadır. Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri'ne ism-i azam'dan sorulduğunda, hiç duymadığımız bir cevap verir; Cû', yani açlık. Hazret, bu tespitiyle maddi ve manevi açlığın, varlıkları Rahman ismiyle münasebete geçirdiğini ve bu sayede kendisi ism-i azam olmayan 'açlık' hakikatinin ism-i azam olma ihtimali yüksek olan Rahman ismine götürdüğünü vurgular.

Herkes işe ihtiyacı olduğunu düşünür (;) ama kimi zaman insanın işsizliğe de ihtiyacı olabilir. İşsiz kalmanın içinde birçok hikmetler saklıdır. Zaman olur, insanın kendini bulması, kafasını ve düşüncelerini toparlaması, istikamete girmesi ancak işsizlik vesilesiyle mümkün olabilir. Bazen fakirlik bir ihtiyaçtır, bazen hastalık, bazen de huzursuzluk. Kimin neye ihtiyacı varsa, o olmaktadır. Çünkü kâinat ihtiyaç sinyallerine göre çalışan bir sistemde yaratılmıştır. Yaratılışın kodları ihtiyaçlarla yazılmıştır. Arthur Schopenhauer, ***Hayatın Anlamı***'nda der ki: *"Doğrusu herkes, her zaman belli bir tasa, kaygı, endişe, ıstırap ya da sıkıntı terkibine ihtiyaç duyar, tıpkı bir geminin sağa sola yalpalamadan dosdoğru yol alabilmesi için bir denge ağırlığına duyması gibi..."*

Kudret Tesellisi

Bir dileğin gerçekleşmesi için kimi zaman birçok koşulun bir araya gelmesi gerekir. İnsanın bir ihtiyacının görülmesinin yolu bazen ülke meclisinin toplanmasından geçer. Onun hastalığının iyileşmesi, zaman olur, tıp dünyasının yüz yılda aldığı mesafeyi bir ayda kat etmesini gerektirir. Cenab-ı Hakk sadece bir insan için mi dengeleri değiştirecek, sadece onun işi görülsün diye mi milyonlarca insanı ilgilendiren gelişmeleri yaratacaktır? Birçok insanın canını almış bir hastalığın şifası sırf onun için mi yaratılacaktır?

Evet, öyledir ve bu mümkündür. Kün fe yekün'ün sahibi için, şartların kolaylığı zorluğu, olasılık dâhilinde olmaları veya olmamaları birdir. Olayın imkânsız görülmesi, meselenin çıkmaza girmiş olması, konunun birçok başka kişiyi etkileyecek olması, çözüm için çok büyük şeylere ihtiyaç duyulması, Allah katında bir sorun teşkil etmez. Allah için hadiselerin basit veya zor, küçük veya büyük vasıfları yoktur. Güneş ve rüzgâr enerjisinden faydalanmaya gayret eden, hatta karanlığın değerlendirilebilir olup olmadığı üzerinde çalışmalar yürüten (dark energy) insanoğlu Rabbimizin kudretini değerlendirme konusunda duyarsızlık içerisindedir.

Rabbimizin kudreti mutlaktır. Mutlak bir kudrette dereceler ve mertebeler olmaz. Zira mertebeler, o hakikate zıddının

müdahalesiyle ortaya çıkarlar. Karanlık var olduğu için ışığın dereceleri, soğuk var olduğu için sıcaklığın dereceleri ortaya çıkmıştır. Kudretin zıddı acz, ilahi kudrete karışmış olmadığından; az kudret, çok kudret diye bir ayrım kalmamıştır. Rabbimizin sivrisineği yaratırken gösterdiği kudret, Samanyolu galaksisini yaratmak için tecelli eden kudretten biraz olsun fazla değildir. Elimizi cebimize koyarken faydalandığımız kudret-i ilahiye ile başımızdaki en büyük sorunun çözülmesinde uygulanacak kudret-i ilahiye arasında kolaylık ve zorluk farkı yoktur. Tersinden söyleyecek olursak, elimizi cebimize koyabilmek de dünyanın en müşkül problemlerinin çözülmesi kadar mucizevî bir durumdur.

Bir kişi yüzünden milyonlarca insanın programı mı değişecektir? Evet, bir kişi için, Rabbimiz dilediğinde her şeyi değiştirir. Cenab-ı Hakk'ın, ölüleri bile diriltebileceğini peygamberler vasıtasıyla göstermesi, insanın ümit sınırlarını geniş tutması için verilmiş işaretlerden biridir. İnsan ümidini asla kaybetmemeli, en imkânsız durumlarda bile kudreti her şeyi çözmeye yeten Rabbimizin varlığını hatırlamalıdır. Cenab-ı Hakk şifasını yaratmadığı bir hastalık vermediği gibi, çözümünü kendi kudret elinde bulundurmadığı bir musibet de yaratmamıştır.

Motoru yanan uçak düşmekteyken kurtulmak imkânsız mıdır? Doktor, şu kadar ömrün kaldı dediğinde, durumu değiştirmek mümkün değil midir? Hatta ve hatta bir ölüm haberi insana ulaştığında, o haberin vefat etmedi şeklinde değişmesinin imkânı yok mudur? Bir şey olmuş bile olsa olmamış hale gelemez mi? Cenab-ı Hakk bütün bunları yapabilecek kudrete sahiptir. Herkes dayandığı zata göre kuvvet kazandığına göre Allah'a dayanan insan, sonsuz bir güç elde etmiştir. Nefsine ve enaniyetine güvenen biriyse, çürük bir tahtaya yaslanmış ve boşluğa adım atmıştır.

Mesela berbat bir duruma düşmüşüzdür, çok mahcup olacağımız bir iş yapmışızdır, geri dönüşü olmayacak bir hata iş-

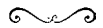
lemişizdir. Aniden korkuyla uyanır, bunun bir rüya olduğunu anlar ve Rabbimize şükürler ederiz. Böylelikle rüya âleminde imkânsız olan bir çözüm reel âlemde yaratılmış olur. Gerçek hayata nispetle dünya hayatı da bir rüya gibi olduğuna göre, yaşadığımız musibete bu dünya uykusunun kâbusları nazarıyla bakarsak, Rabbimiz dilerse gerçeği hayale, hayali gerçeğe çevirir ve bizi çözümü olmayan bir sorunun içerisinden tereyağından kıl çeker gibi kurtarır; yeter ki hikmeti iktiza etsin.

Akıp giden ırmakların, dönen dünyanın, ışıldayan güneşin, işleyen kâinatın gücünü düşünelim. Bu toplam güç, insanın kullandığı güçten farklı değildir. İlahi kudret mutlaktır ve bu kudretten istifadeye en layık varlık aczinden ve ihtiyacından dolayı, insandır.

Peygamberlerin gösterdikleri mucizeler tarihte kaldığına göre, o mucizelerin varlığının bize söylediği hiç mi bir şey olmayacak? Peygamberlerin fiziki varlıklarına muhatap olamasak da, mucizeyi yaratan peygamberin kendisi değil de, Rabbimiz olduğuna göre, o mucizenin kaynağıyla ilişkimiz sürüyor demektir. Bizler peygamber değiliz ancak peygamberleri yaratanla, bizi yaratan aynıdır. İsteklerimizi, hayallerimizi ve düştüğümüz çıkmazları Rabbimizin mutlak kudretin emanet ederek, bize ne imkânlar sunacağını ve hangi imkânsızlıklardan kurtaracağını görmeliyiz.

"Bütün dualar şöyle özetlenebilir:
Tanrım n'olur iki kere iki dört etmesin!"
—Ivan Turgenyev

Katlama Tesellisi

Maneviyat bize dertlere katlanmayı değil onları katlamayı öğretir. Elbiselerin, örtülerin, eşyaların katlanma özelliği olmasaydı, evlere sığamazdı insan. Demirin ve diğer metallerin katlanma özelliği olmasaydı sanayi oluşmaz ve hayat devam edemezdi. Katlama özelliği kâinatta var olmasaydı, şehirler kurulamaz, binalar yapılamaz, teknoloji oluşamazdı. ***Kur'ân*** göklerin ve yerin katlarından sıkça bahseder. Katlama hakikati kâinatın her yerindedir. Bilim adamlarına göre insanda trilyonlarca DNA vardır. Tek bir hücredeki DNA'yı düz bir yüzeye yayarsak iki metre boyunda olduğunu görürüz. Tüm hücrelerimizdeki DNA'yı uç uca eklemiş olsaydık, 18 milyar kilometre uzunluğunda olacaktı. Yüz kez güneşe gidip gelmeyi ifade eden bu uzunluk, ilahi bir katlama sonucunda hücrelere yerleşmiş durumdadır. Katlama tecellisinin yaygınlığını idrak eden insan, yaşadığı musibetlerin uzanıp yayılmış halini değil, katlanmış ve dürülmüş halini bulmaya çalışır. (Elinizdeki bu kitap, yüz madde halinde, bir musibeti yüz defa katlama çalışmasıdır. Daha fazla katlamak da her zaman mümkündür.)

Pablo Picasso'nun da içerisinde bulunduğu kübist akımın, resim sanatına getirdiği birçok yenilikten biri de bütünlük algısını alışılagelmişin dışında kurmalarıdır. Kübist bir ressam, lazım geldiğinde hiç çekinmeden bacağı başın yan tarafına çiz-

mekte veya durum gerektiriyorsa kafayı ayakların yanına bir yere yerleştirmektedir. Bizim baş yukarıda ayak aşağıda olur düşüncemiz, gerçekten baş yukarıda ve ayak aşağıda olduğu için değil, algılarımıza öyle yerleşmiş olmasından ileri gelir. Yüzyıllar boyunca dünyayı, yalnızca bize öyle göründüğü için düz bir tepsi şeklinde tasavvur etmiş bir zihne, başın yukarıda ayakların aşağıda olduğu konusunda ne kadar güvenilebiliriz? Kübistler bir gitarı belirtmek için teller ve bir eğri çizdiler, yeterli oldu. Keman çizmek istediklerinde yalnızca üzerindeki delikleri çizdiler ve bu izleyicide eksiksiz bir keman algısına sebep oldu. Şişe için şişenin boynunu çizmekle yetindiler. Kimse bu bir şişe değildir, demedi.

Bu kübist mantıkla yaklaştığımızda bir soru ortaya çıkar: Yaşadığımız musibeti algılamaya musibetin bir parçası dahi yetiyorken, onun tamamını algılamaya neden çalışırız? Arabanın farı, vadideki karanlığın belki de milyonda birini aydınlatır ama arabanın ilerlemesi için bu yeterlidir. İlerlemek için bütün vadiyi aydınlatmaya çalışmak yerine, yalnız arabanın önündeki karanlıkla uğraşmak elbette daha ekonomik ve daha etkilidir. Kederinin yalnızca ilerlemeye vesile olacak kısmını çözmeye çalışan insan, ihtiyaç duyduğu gücün önceden kendisine verilmiş olduğunu fark edecektir.

Birleştirerek algılamak da ilahi bir lütuftur. Elimizdeki kalemi atom altı dünyasıyla birlikte bütün detaylarıyla görüyor olsaydık, bir harf dahi yazamazdık. Bir ormana bakarken tek tek bütün ağaçları görüyor olmak, nasıl bir azap olurdu? Bir kumsala baktığımızda, kum taneleri, kumsal bütünlüğü içerisinde değil, birer birer kum taneleri şeklinde algılanıyor olsaydı, kimse kumsala yaklaşmazdı. Denizi damlalar halinde, dağı kayalar halinde, ışığı fotonlar halinde görmeyip, birer bütünlük olarak algılamamız ne büyük nimettir. Hele karşımızdaki insanları bir bütünlük içerisinde değil de, organlar,

hücreler ve parçalar halinde algılıyor olsaydık, kimse kimseye korkudan yaklaşamazdı. Algıda bütünleme nimeti bahşedilen insanoğlu, gider de yaşadığı musibeti parçalarına, atomlarına, organlarına, detaylarına ayırmaya çalışarak, çekilebilecek basit bir kederi, kaldıramayacağı büyüklüklere ulaştırır.

Doğa Tesellisi

İnsanın yapmaya çalıştığı çabaladığı tek şey, başına gelen gelebilecek musibetleri azaltmaya çalışmak ve onları ortadan kaldırmaya uğraşmaktır. Peki, bu başarılabilir mi? Tehlikelerin sayısızlığı çokluğu ve insanın mutlak zayıflığı bu konuda ümit kırıcıdır. Psikolojik bir rahatsızlık birden aniden gelip bizi bulabilir. Umduğumuz şeylerde konularda hayal kırıklığı yaşayabiliriz. Her an karşımıza aklımızdan dahi geçmeyen belalar aniden dikilebilir. Her şey yolunda giderken, öyle bir haber alırız ki, duygu dünyamız alt üst olabilir. Durduramaz insan, hayatın elinde olmayan akışını. Bir yerini tutsa, bir başka tarafı düşüp parçalanır. Bu durumda insana düşen şey, bütün tehlikeleri ortadan kaldırmaya çalışmak gibi anormal bir çabanın içine girmek değil, hayatın içindeki hadiselerden daha az etkilenmenin, olumsuz etkileri olumluya çevirmenin yollarını öğrenebilmektir.

İnsanın başına gelebilecek musibetler nitelik ve nicelik bakımından bir taşın başına gelebileceklerden pek fazladır. Bunun sebebi şudur: Bir taşta Allah'ın Hâlık, Mâlik gibi birkaç ismi tecelli ederken insanda bütün esma değişik nispetlerde tecelli etmektedir. İnsan câmi yani kapsayıcı bir varlıktır oysa taşın bir camiiyeti yoktur. İnsanın ihtiyaçları sınırsız, taşınki sınırlıdır. Taş ne havaya muhtaçtır, ne güneşe, ne de yürüme-

ye... Taş, etrafındaki birkaç varlıkla ilişkiliyken, insan midesi üzerinden bütün gıdalar âlemiyle, gözü üzerinden görüntüler âlemiyle, kulağı üzerinden sesler âlemiyle, aklı vasıtasıyla düşünceler âlemiyle, kalbi aracılığıyla bütün manevi âlemlerle ilişki içerisindedir. İnsanın bu sınırsız ilişki ve ihtiyaçlarının her birinin giderilmesi ayrı bir İlâhî ismin tecellisiyle olacağından, başından geçecek olayların da her birinin bu yüzden farklı olması gerekecektir. Anaokulundaki öğrencilerle, doktora yapmakta olan öğrencilerin karşılarına çıkan eğitim tarzının farklı olması gerektiği gibi; bir taşın yaşayacağı zorluklarla, kâinatın özü ve özeti olan insanın yaşayacağı zorlukların aynı olması beklenemez.

Kur'ân-ı Kerîm'de "Allah fesadı sevmez" buyrulur (Bakara, 205). Fesadın anlamı bir şeyin doğasını bozmak, onu yerinden etmek, o şeyin tabiatına müdahale etmektir. Hastalık, keder ve hüzünler de insanın doğasıdır. Bunların hiç olmamasını dilemek, insanı tabiatından koparmak istemektir. Eşya bozularak fesada uğrarken, insanın bozulması onun keder ve hastalıklardan koparılmış bir varlık tahayyülünde gerçekleşecektir.

Aurelius, ***Düşünceler***'de şöyle der: *"İnsanın başına insan için doğal olmayan hiçbir şey gelemez. Ne bir öküzün başına, öküz için doğal olmayan bir şey, ne asmanın başına asma için doğal olmayan bir şey, ne de bir taşın başına taş için doğal olmayan bir şey gelebilir. Eğer başına yalnızca alışılmış ve doğal olan şeylerden biri geliyorsa, niçin yakınasın? (...) Ölümü seve seve karşıla, çünkü o da doğal olan şeylerden biridir. Tıpkı gençlik ve yaşlılık, büyüme ve olgunlaşma, dişlerin ve sakalın çıkması, saçların ağarması, gebelik ve doğum, mevsimlerin değişmesi gibi çözülüp dağılmamız da doğaldır. Öyleyse, ölüme karşı ne düşman, ne öfkeli olmalı, onu yaşamın doğal gelişmelerinden biri olarak beklemelidir insan. (...) Utanmazın biri seni incitirse, hemen şunu sor kendine: "Dünyada utanmazların bulunmaması*

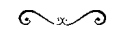
olanaklı mıdır?" Olanaksızdır. Öyleyse olanaksız olanı isteme; çünkü bu insan da dünyada var olması kaçınılmaz olan utanmazlardan biridir. Bu düşünceyi başka bir kötü insanla veya olayla karşılaştığında da aklında tut. Çünkü bu tür insanların ve olayların olmamalarının mümkün olmadığını anımsar anımsamaz, onlara daha kolay katlanırsın."

Aurelius, başımıza gelenlerin doğal oluşu üzerinde durmakla kalmaz ve suçu bu kez suçludan, suça maruz olana kaydırmaya başlayarak şunları söyler: *"Cahil birinin cahillik etmesinde şaşılacak ne var? O cahil insandan, seni üzen yanlış davranışı beklemediğin için suç sendedir. Çünkü onun bu kötülüğü işleyebileceğini anlaman için yeterince araçla donatmıştır seni aklın ve gözlemlerin. Ama bunu unutmuşsundur, bunun için kendine değil de onun bu davranışına şaşıyorsundur. Birini sadakatsizlik ya da vefasızlıkla suçladığında, dikkatini kendine çevir, çünkü suçun sende olduğu açıktır: O karakterde birinin sözünü tutacağına güvendiğin için... Ya da ona iyilik yaparken bunu karşılık beklemeksizin yapmadığın için... Ve ödülü, salt o eylemi yapmakla aldığına inanarak iyilik yapmadığın için... Suçlusundur."*

"Ne demiş uçurumda açan çiçek: Yurdumsun ey uçurum!" der Şair.

"Hayat çözülmesi gereken bir sorun değil,
deneyimlenmesi gereken
bir gerçekliktir."
—Kierkegaad

'Şimdi ve Burada' Tesellisi

'Buradaki masa' ibaresi doğru bir ibare değildir. Hiçbir varlık 'burada' olamaz çünkü hiçbir şey bulunduğu yerde bir daha bulunamaz. Dünya kendi etrafında ve güneş etrafında dönmektedir. Bu dönüş esnasında geçtiği bir koordinattan sonsuza dek bir daha geçemeyecektir. Çünkü güneş, etrafındaki gezegenlerle birlikte ayrı bir hareket halindedir ve güneşin içinde bulunduğu galaksi de dairesel olmayan başka bir hareketle bilinmeyen bir yere doğru ilerlemektedir. Uzayda tuttuğu koordinat bakımından 'buradaki masa' hep hareket halindedir o yüzden 'buradaki' diye nitelenemez. Ayrıca şimdi bulunduğu koordinata sonsuza dek bir daha uğramayacağından, bu niteleme sonsuza dek hatalı olacaktır. Kimse aynı evde oturamaz, aynı okula gidemez, aynı şehirde iki gün üst üste bulunamaz.

'Şimdiki faaliyet' ibaresi hatalıdır, çünkü zaman hareket halindedir, hatta zaman hareketin bir başka boyutudur. 'Ben' ibaresi hatalıdır, çünkü eskidir. İnsanın bedeni hücreler bakımından defalarca değişmekte, eski bedeninden bir parça dahi kalmamaktadır. İnsanın 'ben' demesi nasıl doğru olabilir? 'Ben', 'Şimdi', 'Burada' ifadeleri hayatı kolaylaştıran isimlendirmelerdir. Hakikatte doğru olmasalar da yine de lüzumlu ve hayatidirler.

Mekân düzleminde, bedene kendini sıkışık görmek nasıl bir acı kaynağıysa, zaman düzleminde kendini 'şimdi'ye mahkûm

etmek de öyle bir keder kaynağıdır. İnsan kendini şimdiye çivilerse, başına gelen her şeyin en acılı tarafını yaşamaya mecbur kalır. Oysa Rabbimiz bize, dilediğimiz zaman geçmişin herhangi bir bölümünde, dilediğimiz zaman da geleceğin herhangi bir parçasında yaşayabilme imkânını vermiş, geleceğe karşılık hayal, geçmişe karşılık hafıza kuvvelerimizi bu konuda istihdam etmiştir.

İnsan kendini sahiplenmeyip, varlığını bedenine ve zamanı şimdiye münhasır kılmadığı müddetçe, ruhuyla, geçmiş zamanın derinliklerine inip, oradaki acıları, hüzünleri, hataları bulabilir ve onlarla yüzleşebilir; geçmişte oluşan boşlukları doldurup, acıları sevinçlere, günahları sevaplara dönüştürebilir. Kalp ve ruhuyla olayların onu negatif etkileyen taraflarına ulaşıp onları tadil edebilir. Beden merkezli düşüncelerden vazgeçen biri yine hayal ve ruhuyla kendi geleceğine yükselip, oradaki korkularla yüzleşerek, onları birer mutluluk kaynağına dönüştürebilir. Geçmiş ve geleceğin okyanusunda kürek çekebilen bir ruh, 'şimdi'nin dar ve 'burada'nın kısıtlı alanında, bütün zorlukların en bunaltıcı yanlarını üstlenmekten kurtulmuş olur. Baudelaire, *"Her nerede değilsem, orada mutlu olacakmışım gibi gelir"* derken yanılmıyor olmalı.

İnkişaf Tesellisi

Rabbimiz yarattığı varlıkların kabiliyetlerinin ortaya çıkmasından ve onların kemale doğru yol almalarından memnuniyet duyar. Varlıkların potansiyellerini harekete geçirmeleri, yeteneklerini açığa çıkarmaları, kendileri açısından bir lezzet sebebiyken, bu durum Cenab-ı Hakk tarafından da hoşnutlukla karşılanır.

İnsanın istidadına uygun olmayan işler ve hedefler peşinde koşturması, onun hayatını zorlaştıracağı gibi âhiretini kaybetmesine de sebebiyet verebilir. Kişinin istidatlarına göre davranması ve yaşaması ona dünyada ve âhirette kolaylıklar sağlayacaktır. Yaratılmışların ilk kemalleri, var olmalarıdır. Var olmak, zâtında büyük bir kemaldir. Fakat ikinci varlığa eriş, o şeyin fıtrat ve istidatlarının inkişafından sonra meydana gelen varlığıdır. Anne karnından çıkışa ilk doğum diyecek olursak, fıtratın ve istidatların inkişafını ise ikinci doğum diye adlandırabiliriz. Dünyaya geldiğimiz günden daha anlamlıdır neden dünyaya geldiğimizi anladığımız gün...

Pratiğe dökme, yani uygulama, yeteneklerin açığa çıkarıldığı ve geliştirildiği bir durumdur. Dolapta duran ilacın insana şifa olamayacağı açık olduğu gibi, yaparak öğrenmekte ve öğrendiğini yine yaparak geliştirmektedir insan. Manevi yeteneklerin pratiği ise insanın iç özelliklerinin ortaya çıkarılması

ve o özelliklerin 'doğru' ve 'yanlış' arasındaki kararsızlığının sona erdirilmesidir. Dünya bilim tarihi açısından sibernetiğin ilk adımlarını atan; ilk robotu yapıp çalıştıran ve Leonardo Da Vinci'ye ilham kaynağı olan Şırnaklı âlim Ebû'l İz El Cezeri şunu söyler: *"Uygulamaya dönüştürülmeyen her teknik ilim, doğru ile yanlış arasındaki bir yerdedir."*

Allah sevgisi, her insanın içinde var olan yeteneklerden biridir. Ancak o Allah'a veya bir başkasına duyulabilecek bir aşkın nötr özelliğini taşımaktadır. Bu yetenek pratiğe döküldüğünde; Allah sevgisi veya Allah dışındaki varlıklara duyulan sevgi arasındaki kararsızlığından kurtulacak ve aslına ulaşacaktır. Örneğin öfke, insanın içerisinde doğru veya yanlış bir öfke olarak beklemektedir. Nerede ve nasıl açığa çıktığına bağlı olarak doğrulanacak veya yanlışlanacaktır. Bergson iki tür bilmeden bahseder. Biri sujenin obje etrafında gezinmesi, bir diğeri ise ona katılımı... İlki rölativiteye, ikincisiyse mutlak olana götürür. Yani mutlak olanı biliş, etkinlik içeren bir biliştir.

Dünyaya gönderilmiş olan insan kendini inşa etmekle mükelleftir. Kendini inşa ise ona doğuştan verilen hususi özelliklerin açığa çıkarılmasıyla mümkün olacaktır. Peki, fıtrat ve istidatları ortaya çıkarmak için ne yapmalı? İstidatları ortaya çıkaran başlıca faktörler; iman, ibadetler, ameller, mücahede ve musibetlerdir. İstidatların ortaya çıkma ve olgunlaşma vesilelerinden olan musibetler, istidatların yeşermek için ihtiyaç duyduğu manevi yağmurlardır. Görünüşte hoşa gitmeyen bu olaylar, fıtratta açığa çıkmamış özellikleri bulur, büyük dönüşümler yaparak onları ortaya çıkarır. Sahabe Efendilerimiz zamanındaki imtihanlar onların istidatlarını ortaya çıkarmış ve onlar bu musibetlerin sevkiyle yeryüzünün yarısına tohum gibi serpilebilmişlerdir.

Tabiatta hayvanların birbirlerine musallat olması ilk bakışta rahmete ters, şefkate sığmaz gibi görünür. Hâlbuki saklı yete-

neklerin açığa çıkması için, musallat olacak varlıklar zorunludur. Yüzeysel baktığımızda atmacanın serçeye zarar vermesi şeklinde görünen sahne, hakikat perdesinde ona verilmiş bir nimettir. Atmacanın serçeye musallat olması serçede zaten var olan uçma yeteneğini harekete geçirmek içindir. Atmaca musallat olmasa, serçe de o kıvraklıkta uçamayacaktır. En iyi uçan kuşlar en zorlu düşmanlar tarafından tehdit edilenlerdir genellikle. Yükselebilen her şeye önceleri bir varlık veya olay musallat olmuştur muhakkak. Uçaklar da dâhildir buna. Teknolojik gelişmelerin tamamı bir engelden, bir tıkanıklıktan, bir düşmanın varlığından ve tehlikeden dolayı ortaya çıkar. Mucitler, bugün ne pişirsem misali, bu sene acaba ne icat etsem, diye düşünmezler. Ortada ciddi bir problem, çözülmesi gereken büyük bir sorun, ölüm kalım meselesi olmuş birtakım ihtiyaçlar söz konusu olduğunda icatlar ve mucitler belirir. Bu tehlikeden, bu sıkışıklıktan nasıl kurtulabiliriz düşüncesiyle ortaya çıkar her yeni gelişme. Her ilerlemenin altında, bunu yapamazsak başımıza büyük belalar gelecek, düşüncesi vardır.

Toplumlar da felaketler vesilesiyle zaten kendilerinde mevcut bulunan ancak açığa çıkma imkânı bulamamış yetenekleriyle tanışırlar. Tohumlar halinde bulunan istidatlar musibetlerle yeşerir ve güzelleşmeye başlar. Keçi, cesaretinden değil, korkusunun tetiklediği güçle kurda saldırabilmektedir. Tavukta aslana saldırma potansiyeli vardır ancak bu sadece yavrusunu tehlikede gördüğünde ortaya çıkar. İnsan bir şeye ihtiyaç duyduğunda veya bir tehlikeden ürkmeye başladığında gizli yetenekleri, istidatları, potansiyelleri ortaya çıkmaya başlar. Bir şeyi elde ettiğinde değil, onları kaybettiğinde, onlara muhtaç duruma düştüğünde gerçekleşir bu hal. Cibran'ın ifadesiyle: *"Sessiz tohum, bülbül onu yutunca aşk şarkılarına dönüşür."* Cenab-ı Hakk'ın insanı türlü ihtiyaçlara müptela kılmasının ve çeşitli korkulara muhatap yaratmasının bir hikmeti de bu

olsa gerektir. O tehlikenin geçmesi, her ne kadar bir nimet gibi görünse de eğitim sürecinin de sona erdiğinin işaretidir. Bir Meksika Atasözü: *"Bizi gömmeyi denediler, fakat bizim tohum olduğumuzu unutmuşlardı..."*

Mesela işsiz kalan birinin, ticarî kabiliyetini keşfetmesi, kendisindeki bir cevheri fark etmesi anlamına gelecektir. Andre Gide der ki, *"Kıyıyı gözden kaybetmeye cesaret etmedikçe insan, yeni okyanuslar keşfedemez."* Belaların bir hikmeti, insanı geliştirmek, onu terakki ettirmek, arş-ı kemâlatına onu ulaştırmak, kabiliyetlerini inkişaf ettirmek, kısacası eğitimdir. Ve bu eğitimin en önemli çıktılarından biri, saklı yeteneklerin ortaya çıkmasıdır. Musibet yaşamamış insanlar, içlerindeki mühim kabiliyetleri açığa çıkaramadıkları için, depresif bir hal içerisindedirler. Zira inkişaf etmeyen yetenekler insana musibetlerden daha çok azap verir.

Goethe der ki, *"Elleriyle çalışan, işçidir. Elleri ve kafasıyla çalışan, ustadır. Elleri, kafası ve yüreği ile çalışan, sanatkârdır."* Bir insanın kemalatı, inkişaf eden latifelerinin fazlalığıyla orantılı olduğuna göre, daha çok musibet, daha çok kemale ermiş latife anlamına gelecektir. Bu da insanın eşya olmaktan uzaklaştığı, bir ilahi sanat eseri olmaya yöneldiği anlamına gelecektir.

Sokrates, Atinalılar için bir musibetti. Şehrin tanrılarına inanmamak, onların yerine başka bir tanrı koymak ve bu yolla gençliği zehirlemekle suçlandı ve ölüme mahkûm edildi. Savunmasında, Atina halkı için taşıdığı anlamı şöyle açıklıyordu: *"Eğer beni ölüme mahkûm ederseniz, yerimi alacak birini kolay kolay bulamazsınız. Komik bir benzetme yapmak gerekirse, kentimiz iyi yetiştirilmiş, heybetli bir at, ben de bir atsineğiyim. Tanrı beni bu atın üzerine yerleştirdi, ona bağlıyım: Heybetinden ötürü tembelliğe meyleden bu at ancak bir atsineğinin varlığıyla hareketlenebilir. Eğer benim sözüme kulak verirseniz, hayatımı bağışlarsınız. Ne yazık ki bundan çok umutlu değilim. Belki bi-*

raz sonra bir at olarak uykunuzdan uyanıp Anitus'u dinleyecek ve beni tek bir darbeyle alaşağı ettikten sonra uyuklamaya devam edeceksiniz." Musibetler de bizim Sokrates'imizdir.

"Mutluluk vücut için yararlıdır fakat aklın yetkinliklerini asıl geliştiren, ıstıraptır."
—Marcel Proust

Rububiyet Tesellisi

Efendimizle (sav) birlikte bir grup muhacir, Kuba mescidine geldiler. Ensar topluluğundan insanlar mescitte oturuyorlardı. Efendimiz orada bulunanlara; *"Siz mümin misiniz?"* diye sordu, cemaat sustu, kimse ses çıkarmadı, sonra aynı soruyu tekrar sordu. Hz. Ömer (ra) araya girip *"Ya Resulullah! Şüphesiz ki, onlar mümindirler, ben de onlarla beraberim"* dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz (sav) oradakilere; *"Kazaya razı olur musunuz?"* diye sordu. Onlar *"Evet"* dediler. *"Belaya sabreder misiniz?"* diye sordu. Onlar yine *"Evet"* dediler. *"Bollukta şükreder misiniz?"* diye sordu. Onlar tekrar *"Evet"* dediler. Bunun üzerine Efendimiz (sav) *"Kâbe'nin Rabbinin hakkı için sizler müminlersiniz"* buyurdu ve sonra aralarına oturdu. Bu rivayetten anlaşılıyor ki, musibetler karşısında rıza ve tevekkül, iman sahibi olmanın alametidir. Tevekkül makamını elde etmiş ve rıza duygusunu kazanmış insanlar, başlarından geçen hadiselere iman penceresinden bakabildikleri için, Rabbimizin her olaydaki rahmetini, her yaşanan hadisede tecelli eden hikmetini yakalayabilir ve gönül huzuru içinde en büyük belaların ortasından geçip gidebilirler.

Belâ da, afiyet de Allah'tandır. Rabbimiz bizim için hangisini münasip görürse onu gönül hoşluğu ile karşılamalı ve hakkımızda hayırlısının o olduğuna inanmalı; cefada da, sefada da

rızâ halinden ayrılmamalıyız. Cüneyd-i Bağdâdî'ye göre bela, ariflerin yolunu aydınlatan bir meşaledir; ona göre müridler musibetle uyanır, gafiller onunla helâk olurlar. Âşık mâşuku için her türlü acıya ve sıkıntıya severek katlanır, hatta bundan manevi bir haz duyar. Ebu Derdâ *"İmanın zirvesi, hüküm karşısında sabır ve kadere rızadır"* der (Gazali, İhya).

Efendimizin (sav) sabah namazlarından sonra düzenli olarak yaptığı dualar arasında, *"Rab olarak Allah'tan, din olarak İslam'dan, peygamber olarak Rasulullah'tan razı olduk"* ifadeleri geçmektedir. Rab olarak Allah'tan razı olmak ne demektir? Rab isminin öğretmenlik ve terbiye edicilik manalarını düşündüğümüzde, Cenab-ı Hakk'ın insana öğretmenlik yaptığını, yani Rububiyetiyle onu yetiştirdiğini anlarız. Bu açıdan baktığımızda Rabbimizin önümüze koyduğu ve karşımıza çıkardığı bütün faktörler öğretici malzemeler durumundadır. Yani, *"Rab olarak Allah'tan razı oldum"* demek; başıma her ne gelirse gelsin, bu durumun ilahi eğitimin bir parçası olduğunu idrak ediyorum ve bu eğitimden memnunum, anlamına gelir. İlahi eğitim bazen okullarla, bazen verilen nimetler aracılığıyla olduğu gibi, bazen de hapse düşmekle, hastalıklarla, bela ve musibetlerle olabilmektedir. İnsan başındaki musibetleri rıza ve memnuniyetle karşılayabiliyorsa Cenab-ı Hakk'tan ve O'nun rububiyetinden; yani O'nun tercih ettiği eğitimin şeklinden razı oluyor demektir. Okulu sevmek, öğretmeni sevmek için yeterli koşul değilse de, öğretmeni sevmek, okulu sevmek için kâfidir. Kâinat bir okulsa, Rab esması onun muallimi gibidir.

Gözlerimizin biçimini, yerleşeceği yeri, sayısını, büyüklüğünü ve işlevlerini Rabbimiz takdir etmiştir. Bunlardan memnun olmayan var mıdır? Dünyamızın büyüklüğünü, deniz ve kara olarak ayrımını, eğimini, kendi etrafında ve güneş etrafındaki dönüş hızlarını Allah takdir etmiştir? Buna itiraz eden duydunuz mu? Peki, başımıza gelen olayları yaratanla bedeni-

mizin organlarını ve galaksileri yaratan varlığın aynı olduğunu bildiğimize göre, her icraatında 'Alîm, Hakîm, Rahîm ve Âdil' olduğunu gördüğümüz Rabbimizin, başımızdaki musibetleri yaratırken bu vasıfları yitirdiğini mi düşünüyoruz?

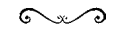
Rab esmasıyla terbiye edilmiştir bütün organlarımız. Rab ismiyle şekillendirilmiş ve vasıflandırılmıştır etrafımızda fayda gördüğümüz ve lezzet aldığımız bütün bu kâinat... Gözümüzü göz çukurlarımıza yerleştiren, onu görmeye yetenekli hale getiren, güneşi dünyaya belli bir mesafede tutarak bize faydalı hale getiren Rab ismidir. Bedenimizdeki organların varlığından; kâinatın şimdiki dizilim ve fonksiyonlarından nasıl razı ve memnunsak, aynı esmanın yani Rab isminin tecellisi olarak; asıl gayesi olgunlaştırmak ve yetiştirmek olan musibet ve zorlukları aynı memnuniyetle karşılamalı değil miyiz?

Nefsin mertebelerinden 'Nefs-i Râdıye', Allah´tan gelen her şeye razı olmuş nefs, demektir. 'Nefs-i mardiyye' ise, Allah'ın kendisinden razı ve hoşnut olduğu makbul nefis, anlamına gelir. Kulun Rabbinden razı oluşu ile Rabbinin kulundan rızası arasında mühim bir ilişki vardır. ***Kur'ân*** bu mertebelerden bahis sadedinde şöyle buyurur: *"Dön Rabbine O senden razı sen de O'ndan razı olarak (râdıyeten mardiyye) dön de gir kullarımın arasına ve ardından cennetime"* (Fecr, 89/27-30). *"Allah onlardan razı, onlar da Allah'tan... İşte bu, Rablerinden korkan kimselere ait bir mazhariyettir"* (Beyyine, 98/8).

Anadolu'da yaşanmış manzaralardan: Bir hak dostu, oğlu vefat ettiği gün yemyeşil bayramlıklarını giyer ve huzur içerisinde talebelerine her günkü sohbetini icra eder. Bu halini şaşırtıcı bulanlaraysa şöyle der: *"Allah dün gece benimle muamelede bulundu..."* Bir başkası evinin bahçesinde talebelerine ders vermektedir. Talebeler ders esnasında bahçede kaynayan kazana dikkat kesilirler. Hak dostu her günkü gibi dersini takrir etmektedir. Tavırlarında, neşesinde hiçbir değişiklik yok-

tur. Ders bitince der ki: *"Şimdi sıra cenazemizi defnetmekte. Bizim kız dün gece vefat etti."* Bu hale hayret edenlere, *"Şaşılacak ne var. Rabbim benimle dün gece alışverişte bulundu"* diye cevap verir.

İmza Tesellisi

Hüznün kaynağı geçmiş, korkunun kaynağıysa gelecektir. ***Kur'ân-ı Kerîm***'de *"Allah'ın velilerine korku ve üzüntü yoktur"* buyrulur (Yunus, 62). Onların acıları ve korkuları hayatlarını olumsuz etkilemez. Onlar acı ve kederin kaynağı olan akıllarını imanla nurlandırmışlar, imandan gelen güçle, gelecek ve geçmiş zamanın olumsuz taraflarını yenmişlerdir. Gelecek henüz gelmemişken, onun için kaygılanmamış; geçmiş zaten bitmiş olduğundan, *"El hayru fi meahtarahullah"* yani 'Allah'ın seçtiğinde hayır vardır', *"illa mâ kad selef"* (Nisa, 23) yani 'geçmiş geride kaldı' diyerek acılar ve hüzünlerin zararlı kısımlarını terk etmeyi başarmışlardır.

Sabır gücü yanlış ve lüzumsuz işlere dağıtılmazsa, her zorluğa ve her musibete yeterli gelir. Sabır kapasitesi, düne hiç harcanmamış haliyle, yarına hiç pay bırakmayacak şekilde, bugün son damlasına kadar kullanılarak, mükemmel bir güç elde edebilir, böylece *"Allah sabredenlerle beraberdir"* (Bakara, 153) ayetinin sırrı ortaya çıkar. Asıl sorun, baştaki dertlerin büyüklüğü değil, sabrın o dertlere yetmiyor olmasıdır. Zira sabır da bir nimettir ve her nimet gibi o da sınırsızca değil, miktarınca verilir. İnsan sabır kuvvetini gereksiz işlere dağıtır, şimdi ihtiyacı olan sabrı geçmişe ve geleceğe pay eder. Kaderindeki bütün musibetlere tahammül edebileceği güç ona verilmişken, bu gücü israf edip,

dayanıksız bir biçimde musibetlerin karşısına çıkar. Oysa çekilen en büyük acıların, yaşanılan vakte düşen miktarı, hiçbir zaman tahammülün üzerinde değildir. Bir ayette, *"Allah, kimseye kapasitesinin üstünde bir sorumluluk yüklemez"* buyrulmuştur. (Bakara, 286) Belanın şiddeti, musibetin büyüklüğüyle değil sabrın yeterliliğiyle ölçülür. Konfüçyüs, *"Kuyu derin değil, ip kısa"* derken bunu kastediyor olmalıdır.

Allah israf edenleri sevmez; gelecekte kullanılacak sabrı, insana şimdiden göndermez; şu an verdiği sabrın, geçmiş zaman musibetleri için kullanılmasından razı olmaz. ***Kur'ân-ı Kerîm***'de şöyle buyurur; *"Hiçbir şey yoktur ki, kaynağı katımızda olmasın. Fakat Biz her şeyi tayin edilmiş bir ölçüyle indiririz"* (Hicr, 21). Allah, gönderdiği musibete denk gelecek miktarda sabrı musibetin beraberinde indirmişken, insan sabır gücünü yanlış kullanır, sabır israfına girer ve musibetlerin altında ezilmeye başlar. Şimdi sırtında bulunan yükleri, sorumlulukları sonsuza kadar taşıyacağını vehmederek tahammül sınırlarını zorlar. Oysa insanın dertlerle yalnızca bir gün boyunca nasıl baş edeceğinden başka bir sorunu yoktur.

Arapçadan dilimize geçen 'imza' ve 'mazi' kelimeleri, aynı köktendir. İmza, iş bitince, yani mazi olunca atılır. Mazi, yani geçmiş, altına imza attığımız bir şeydir ve geri döndürülemez. İnsan geçip gitmiş günlerdeki olumsuzlukları akılda, hatırda, hafızada sıcak tutarak, var olan sabrı geçmişe de yöneltir ve bugüne lazım olan sabır gücünden olur; bu yüzden şimdi yaşadığı musibet ona olduğundan daha büyük, mevcut dayanma gücüyse gerçekte olduğundan daha az görünür. (Ölçü ve tartıda haksızlık yapanların vay haline! 'Mutaffifin, 1') Gelecek, daha gelmemişken insanı üzüp yorar ve sarsar. Sabır kuvvetini insandan koparan geçmiş ve gelecek, onu güçsüz, zavallı ve ümitsiz kılar. Gelecekte belki de hiç başına gelmeyecek musibetlere, yalnızca olasılık dâhilinde oldukları için, mutlaka

gerçekleşmek zorundalarmış gibi, şimdiden güç yetirmeye çalışarak sabrını tüketir. Muhtemel bir zararı mutlakmış gibi görerek kendine eziyet eder.

Marcus Aurelius, ***Düşünceler***'de şöyle der: *"Yaşamını bir bütün olarak düşünüp kaygılanma. Önceden başından geçmiş ve sonradan başına gelecek olan kederleri hep bir aradaymışlar gibi düşünme."* Bir Çin Atasözünde bu durum ironiyle ifade edilir; *"Henüz yanına gelmediğin bir köprüden geçmeye uğraşma!"*

İnsan bu geçici hayatı kalıcı gördüğünde, musibetler gözünde büyür, tahammül gücü azalır ve gelecekte onu bekleyen olası musibetler, fâni hayatı bâki görmesi sebebiyle, olduklarından daha büyük görünür. Gözünde büyüttüğü o gelecek musibet için sabrını şu anda harcamaya başlar ve şimdiki musibetlere ancak kâfi gelebilen tahammülünü erkenden tüketmiş olur. Yarın ve öbür gün acıkacağım diye bugünden mideye yemek doldurmak nasıl fayda vermez ve hatta sağlığı bozarsa, gelmemiş günlerin dertlerini bugünden çekmek de öyle anlamsız ve zararlıdır. Şimdi durmadan su içmek, yarınki susuzluğu gidermez; şimdi hızlı hızlı nefes almak, bir dakika sonraki nefes alma ihtiyacını ortadan kaldırmaz. Öyle de geçmiş ve gelecekteki acılı zamanları düşünüp şimdiye ait sabrı kullanmak, o acıları hafifletmeyeceği gibi, şimdi yaşanan dertlere karşı da dayanma gücünü zayıflatır. İmam Gazali'nin tabiriyle, babamızın midesine girenler bizim karnımızı doyuramadığı gibi, bizim yediklerimiz da evlatlarımızı doyurmamaktadır. Bu anlatımda baba 'geçmişimizi', oğul 'geleceğimizi' sembolize ederek; dünün ve yarının sabrının bugüne bir faydası olmayacağı ifade edilmiş olur.

Yüz metre koşusunda olanların bütün güçlerini hemen kullanmak istemeleri anlaşılır bir şeydir. Ama maraton koşanlar için bu büyük bir hatadır. Maratonda, var olan gücün, dikkatli bir şekilde, gereken yerlerde gerektiği kadar harcanması oldukça önemlidir. İnsan da, bu hayat koşusunda, gücünü lazım ol-

duğu yerlerde, israf etmeden, dikkatlice sarf etmek mecburiyetindedir. Zira insanın önünde uzun bir yolculuk var. ***Kur'ân-ı Kerîm***'de *"Yürüyüşünde iktisatlı ol"* buyrulur (Lokman, 19).

İçinde bulunduğu andan başka sermayesi yoktur insanın. İçinde bulunduğu mekândan başka imkânı yoktur. Şimdi çektiği ve bir sonraki anda yok olacak olan kederden başka kederi yoktur. Filozof Epikuros'un bu konudaki ilginç tahlili şöyledir: *"Annemizden doğmadan önceki dünya yaşamı konusunda hiç endişeleniyor muyuz? Hayır, çünkü biz o zamanlar yoktuk. O halde gelecekteki hayatımız konusunda da endişelenmemeliyiz. Çünkü yoklukta olmaları bakımından her ikisi de, yani doğumumuzdan önceki hayat da, şimdiden sonraki hayat da aynı durumdadır. Biz dünyada yokken yaşanan yıllar için tasamız yoksa şimdiden sonraki yıllar için tasamız olmamalıdır. Çünkü önceki yoklukla, sonraki yokluk arasında bir değer farkı yoktur, ikisi de aynı şeydir."*

İnsan yalnızca içinde bulunduğu güne ait musibetlere sabretmekle mükelleftir. Allah insana hayat boyu sabretmesini değil, yalnızca bir an sabretmesini emretmiştir. O da içinde bulunduğu âna ait sabırdır. İnsan bugün ölse, yarının sabrından hesaba çekilmeyeceğine göre yarının musibetlerine, öbür günün musibetlerine, yıllar sonranın musibetlerine sabrını neden yetirmeye çalışır ki? Kâinat her gün yeniden yaratıldığı gibi insana lazım olan sabır da, o sabrın karşısındaki musibet de her gün yeniden yaratılmaktadır. Her gece 'dünkü acılar' yok olur. Yarınki acının bugünküyle sadece adı aynıdır, kendisi değil. İnsan *"Bugün dayanacağım"* deyip, yarın geldiğinde *"Bugün de dayanacağım"* demeyi öğrenmeli, durmadan acıyı genelleyen, sabrıysa yaymaya çalışan o şeytani sese kulak asmamalıdır. Bugün eceline bir gün kalmış olmasına rağmen, yıllar sonrasına ait sıkıntılarla kafası meşgul şimdi kim bilir kaç insan vardır?

Rüyasında hastalık kapmış bir insan, uyandığında hasta olmadığı ve hayalinde gökte uçan biri, düşüp ölme riski taşımadığı gibi geçmiş ve geleceğin de insan üzerinde bir tasarrufu yoktur. Mevlana Hazretleri, *"Bu âlem bir rüyadır. Zanna kapılma, rüyada elin kesilse de, korkma elin yerindedir"* der (***Mesnevi***, Cilt 3). Geçmiş insanın rüyası, gelecekse hayalidir. İnsanın önünde her gün bembeyaz bir sayfa vardır: Adı 'bugün'dür. Bir hak dostu, *"Gün sizin misafirinizdir. Ona iyi davranın ki gidince iyiliğinizden bahsetsin"* der. Misafire gelmeden önce veya gittikten sonra ikramda bulunmanın bir anlamı yoktur. Sabır, insanın musibet hediyesiyle gelmiş günlere yapabileceği en değerli ikramdır.

İnsan yaşadığı her kederi, ardında başka bir keder yokmuş, bu son kederiymiş veya kederinin son günüymüş gibi düşünmeli, gücünü ve dikkatini yalnızca içerisinde bulunduğu musibete ait sabra vermelidir. Nefsine, bugünkü musibeti çek rahatlayacaksın, bir daha çekmeyeceksin demeli ve yarını düşünmemelidir.

Sabır kuvvetini yanlış zamanlara ve lüzumsuz işlere harcamak nasıl bir hataysa, var olan sabır kuvvetini gerektiğinde kullanmamak da öyle bir hatadır. Rabbimiz ***Kur'ân-ı Kerîm***'de de belirttiği gibi israfı sevmediğinden, verdiği halde kullanılmayan özellikleri geri alacaktır. Genel olarak üç mesele için; yani ibadetler, günahlardan kaçınma ve musibetlere tahammül etmek için verilmiş olan sabır kuvveti, şayet bu minvalde kullanılmıyorsa, kişinin elinden ilahi bir tasarrufla alınacaktır. Kullanılmayan maddi organlarımızın körelmesi gibi, işletilmeyen manevi yeteneklerimiz de heba olup giderler.

Mitolojide Buridanus'un eşeğinin durumu şudur: Aç ve susuzdur, bir yanında yem dolu bir sepet, diğer yanında su dolu bir kova vardır. Ama eşek günler boyunca bir türlü seçim yapamaz ve sonunda ölür.

Seyir Tesellisi

İnsan, bedeninden çok ruhunda yaşadığını fark edebilirse, kendini de pencereden bakar gibi dışarıdan seyredebilir. Olayların etkisi altına girerek, onları sahiplenerek, kendini olayların nesnesiymiş gibi düşünerek onlardan aşırı etkilenmek yerine, onları dışarıdan seyrederek, sahiplenmeden, onlara maruz kalan değil de şahit olan biriymiş gibi davranabilir. Olayların içine girmeden, dışarıdan bir gözle, acıyı çeken olarak değil, acı bir sahneyi dışarıdan seyreden biri gibi kendisini algılayabilir. Yaşadıklarını dışarıdan bir bakış açısıyla seyrederek, onların olumsuz etkilerden kurtulabilir. Acılar içinde kıvranan birinin kendisini dışarıdan seyretmeye, içeriden kurtulmaya ne kadar da ihtiyacı vardır? Çünkü acıyı sahiplenip onun içine girdiğimizde, gerçekte var olandan daha fazla keder saracaktır bizi. Bıçağın kendisini kesememesi ve gözün kendisini görememesi gibi, insan da yaşadığı acıyla özdeşleştiğinde, kendisini onaramamakta ve çıkmaz sokağa girmektedir.

"En iyisi düşünmemekti. Kaçmaktı. Kendi içime kaçmak... Fakat bir içim var mıydı? Hatta ben var mıydım?" diyen Tanpınar çözümü ne düşünmekte ne de içine kapanmakta bulamadığını itiraf ediyordu. Çünkü çözüm dışarıdan bakmaktaydı.

Filozof Max Stirner, ***Eğitimimizin Sahte İlkesi*** adlı denemesinde kullandığı 'kafadaki tekerlek' metaforuyla günümüz-

deki eğitim tarzını eleştirir. Modern eğitimin kafada bir tekerlek olduğunu ve özgür olmayan insanların otoriteye boyun eğmesi için eğitimin kullanıldığını ifade eder. Özgür insana gelince eğitimin onda yapacağı etki bilgide seçme eylemini sağlamaktır. Stirner, bu noktadan yola çıkarak 'bireye sahip olan düşünce' ve 'düşünceye sahip olan birey' ayrımını ortaya koyar. 'Düşünceye sahip olan birey' düşüncesine hâkimdir ve iradesiyle seçer düşüncelerini. Ancak 'bireye sahip olan düşünce' söz konusu olduğunda, kişi tutsaktır ve kendisine hükmeden düşüncelerin etkisinden kurtulup özgürce hareket edemez.

İşte, yaşadığımız kederlerin bize hükmedişinden kurtulabilmenin ve özgür bir biçimde onları kullanmanın ilk adımı duygu ve düşüncelerimizi dışarıdan seyretmeyi öğrenmektir. İkinci adım ise, 'ben, içinde bulunduğum düşüncenin esiri değilim, o benim esirim' diyebilmektir.

Marcus Aurelius, ***Düşünceler*** adlı eserinde şunu önerir: *"İnsan üzerine akıl yürütürken, dünyevi şeylere, yukarıdan bakıyormuş gibi bak: kalabalıklara, ordulara, tarımsal etkinliklere, evlenmelere, boşanmalara, doğumlara, ölümlere, mahkemelerin uğultusuna, ıssız bölgelere, her çeşit barbar halka, bayramlara, yaslara, kamu yaşamına, her şeyin iç içe geçmişliğine, karşıtlardan doğan uyuma..."*

Evet, insan, yaşadıklarını bedenindeki merkezi değiştirerek de farklı yorumlayabilir. Mesela, bedenimizin merkezini ayak başparmağımız olarak görürsek, yaşadığımız olumsuz sahnelerden hiç etkilenmeyiz, zira o başparmak yaşadığımız acı boyunca emniyette olmayı sürdürmektedir. Bedenin dışı da hayatın merkezi olarak seçilebilir. İnsanın başından neler geçerse geçsin, hayatın merkezini, etrafında çocukluk hatıralarının geçtiği bir duvar olarak nitelerse, dünyası yıkılsa bile o yerinde sağlam bir şekilde durduğu için, emniyet hali devam ediyor demektir. Bir çiçeğin, bir böceğin gözünden yaşadıklarımızın

anlamına baktığımızda, hadiselerin değerleri alt üst olur. Gündem olan, bütün insanların psikolojilerini alt üst eden herkesi ilgilendiren birtakım olayların bir böceği etkileme gücü, bir arının uçma istikametini değiştirme gücü, bir örümceği az dahi olsun hüzünlendirme gücü sıfırdır.

Düşünceler'de Aurelius der ki, *"Sana acı veriyormuş gibi gelen şey hakkındaki zihinsel yargıyı ortadan kaldırırsan, acı sona erer. Acıyı neren çekiyor? Zihnin. Ama sen bir zihin değilsin ki. Zihin de durduk yere acı çekmeyiversin. Zihinden başka hiçbir şey, zihne özgü olan hiçbir şeyi engelleyemez. Çünkü ne ateş, ne demir, ne de bir zorba zihni hiçbir biçimde etkilemez. Eğer başka bir parçan acı çekiyorsa, bu konuda yargıyı zihnin değil, bırak o parçan versin! Seni öldürürler, parça parça ederler, lanetler yağdırırlar arkandan. Zihninin arı, dengeli, ılımlı ve adil kalmasını engelleyebilir mi bunlar? Fışkıran bir tatlı su kaynağının başında durup, ona lanetler yağdıran bir adam karşısında, suyun tatlılığı ne derece etkilenebilir? Suyun içine çamur ya da gübre atsa, çabucak onu dağıtır, sürükleyerek götürür, geriye hiç kir kalmaz. Bir dış nedenden ötürü üzülüyorsan, aslında canını sıkan bu değil, onun hakkındaki yargındır, bu yargıdan her an vazgeçebilirsin. Ama seni üzen kendi karakterinden kaynaklanan bir şeyse, yargını düzeltmeni kim engelleyebilir?"*

Yaşadığı olayları bir böceğin gözünden anlatarak ilginç bir bakış getiren Kafka, ***Dönüşüm*** hikâyesine şu cümleyle başlar; *"Gregor Samsa bir sabah bunaltıcı düşlerden uyandığında, kendini yatağında dev bir böceğe dönüşmüş olarak buldu."* Hikâye bir böceğin gözünden sürüp gider. Uzaydaki bir astronotun gözünden dünyada yaşanan olaylara, baktığımızda, dert edilen birçok şeyin anlamsız olduğunu görürüz. Uçaktan yaşadığımız şehir öyle küçük gözükür ki, insanın en büyük problemi dahi bir şey ifade etmez. Değil dünyanın, güneş sisteminin dahi toz tanesi kadar yer kaplamadığı uzay haritalarına baktı-

ğımızda, dünyanın tamamı sorundan ibaret olsa bile, bunun bir etkisi ve manası olmadığını düşünürüz. Öyleyse asıl sorun, yaşadıklarımıza içeriden ve sahiplenerek bakmak ve dışarıdan sahiplenmeden şahit olmayı başaramamaktır. Sorun; çözümü bulamıyor olmak değil, problemi göremiyor olmaktır.

Başımızdaki musibete benlik penceresinden baktığımızda onun adı gam, tasa ve kederdir. Ancak bir başka insanın gözünden kendi musibetimize baktığımızda onun adı nasihat ve ibrettir. Melekler gözüyle baktığımızda yaşadıklarımız bir zikir, Rabbimiz açısından düşündüğümüzdeyse bu ancak bir tecellidir. Merkezden uzaklaşıldıkça başımıza gelenler bir felaket olmaktan çıkıp, bir hizmet ve bir ödül olmaya doğru yol almaktadır.

"Bir sona geldiğin için ağlama,
onu yaşadığın için gülümse."
—Marquez

Kabul Tesellisi

Peki, dünya şu an olduğundan daha güzel, yaşam daha üst bir versiyonda olamaz mıydı? Bu soruya verilecek cevap şudur; evet olabilirdi ancak onun adı bu kez 'dünya' olmazdı. Dünyanın versiyonunu değiştirerek, yeni bir dünya elde edemeyiz. Bir ormanda hiç ağaç olmasın diye düşünebiliriz ancak bu durumda oraya 'orman' deme hakkımız kalmaz. Bütün eksiklikleri, acıları ve kederleriyle dünya yaşamı, 'dünya yaşamı' olarak en iyi versiyondadır. Bir buzdolabı için, daha iyi bir versiyon olarak, havada uçan, karada hızla giden bir versiyon hayal edebiliriz. Ancak buzdolabının yerinde durması gerekmektedir. Onun uçamaması ve yüzememesi yaptığı işin niteliğine halel getirmez. Tavuklar uçabilseydi daha ideal olurdu diyebiliriz ama uçtuğunda onları başka bir varlık olarak adlandıracak ayrıca onlardan faydalanma imkânını da yitirmiş olacaktık. Bir üçgenin üç değil dört kenarı olsa, kenar sayısı bakımından daha iyi olabilir, fikrini öne süren birine onun artık üçgen olamayacağı anlatılır. Dünya hayatının da var oluş gayesine uygun bir şekilde 'dünya hayatı' olabilmesi için, acıların ve sevinçlerin, günahların ve sevapların bir arada ve iç içe olması icap etmektedir.

Kâinatta eğer her şey tam olarak yolunda gitmiyorsa, yani en güzel suretinde ve en mükemmel versiyonunda değilse,

yaratıcının başarısızlığı, eserini güzel bir şekilde ortaya koyamaması ve onu yeterli mükemmellikte sürdüremediği bir durum söz konusu olurdu ki, bu halde artık biz bir ilahtan da bahsetmiyor olurduk. Zira 'İlah', kusurdan, noksandan ve eksiklikten beri olandır. Merkez Efendi Hazretlerinin mantığıyla söylersek, kâinatta her şey olması gerektiği gibidir, merkezindedir. Eksik, yanlış, kusur ve noksan gibi görülen her şeyin mükemmel hikmetleri vardır. Kusur, eserde değil, ona bakan dar bakışlardadır. Cenab-ı Hakkın, yani o büyük sanatçının ortaya koyduğu her detay bütündeki sanata mükemmel bir şekilde hizmet etmektedir.

Depremler ve savaşlar olmasaydı daha güzel olmaz mıydı dünya? Hiroşima olmasaydı daha sevimli bir yer olmaz mıydı yeryüzü? Tsunamiler olmasaydı, Moğol istilası olmasaydı, Osmanlı yıkılmasaydı... Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin şehit edilmeselerdi, daha hayırlı olmaz mıydı? Kendi kişisel hayatımıza göz gezdirdiğimiz zaman da, keşke şu sınavı kazansaydım, şu üniversiteyi okuyabilseydim, şu başarıyı elde edebilseydim, bu hastalığa tutulmasaydım, depresyona girmemiş olsaydım, keşke iflas etmeseydim, ihanete uğramasaydım, gibi herkesin yüzlerce 'keşke'si vardır. Ancak bunlar dünyanın ve insanın bütünlüğünü tamamlayan meselelerdir. Dünya bir cennet değildir, dünya sırat köprüsü değildir, dünya kabir hayatı değildir, dünya anne karnı değildir. Dünya, dünyadır. Onun kendine has özellikleri ve kusurları vardır. Dünyayı dünya yapan kısmen kusurları olduğu için, onun içinde ne kusursuz bir eş, ne kusursuz bir arkadaş, ne de kusursuz bir ev veya bir iş bulunamayacaktır.

Tavuğun bedenine aslan ruhu yerleştirmek, onu daha ideal bir tavuk yapmayacağı gibi, onun yaşamını imkânsız kılar. Daha iyi ses duyabilmesi için kulağın büyüklüğünü iki katına çıkarmak, kişiyi üstün insan yapmayacağı gibi, onun hayatını zora sokar. Her varlığa hakkı kadar imkân tanınır. 'Dünya

olarak dünya' da şu an olduğu şekilde ideal dünyadır. Felsefe dünyasında 'mümkün dünyaların en ideali' fikriyle tanınan Alman filozof Leibniz'e göre tanrı, tek mükemmel varlıktır. Tanrı gereken en az miktarda kusur içeren mümkün dünyaların en iyisini, en idealini yaratmıştır. Leibniz'e göre kusurlu olanla mükemmel olanı bir araya getirmenin bundan daha iyi bir yolu olamazdı. Daha az kusur kullanılarak, bu kadar fazla mükemmellik üretebilen 'şimdi var olan dünyadan' başka hiçbir dünya tasarımı düşünülemez. Leibniz, kusurun ve kötülüğün 'mümkün dünyaların en idealinin' ortaya çıkması için gerekli olduğunu savunuyordu. (Kusur, benim imzamdır, der İ.Oktay Anar; kusur mükemmelliğin imzasıdır diyebiliriz biz de Y.N.) Daha iyisini yaratmak mümkünken, tanrının kasten ideal olmayan bir dünya yaratmayacağını ifade eden Liebniz, bu gerekçelerle halihazırdaki dünyanın en dengeli ve en iyi ihtimal olduğu düşüncesini detaylı bir şekilde eserlerinde ortaya koymaktaydı.

Liebniz ideal olan tanrıyla, ideal olmayan dünyayı karşılaştırarak bu sonuçlara varsa da, halihazırdaki dünyanın ideal olan cennetle mukayesesi daha isabetli görünmektedir. ***Kur'ân*** ve ***Hadis***'lerde cennet halkının vasıflarından bazıları şöyle anlatılır: Hastalanmazlar, üzülmezler, ihtiyarlamazlar, ölmezler, elbiseleri eskimez... Bu durumlar dünya hayatında yaşanıyor olsaydı, cennet ve dünya farkı ortaya çıkamazdı. Dünyaya cennet vasıflarını atfetmekle, daha ideal bir dünyanın değil, ona da dünya denecekse, anlamını yitirmiş bir dünyanın ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Schopenhauer kusursuz bir dünyanın hayalini kurmuş ve şu düşüncelere ulaşmış: *"Tüm dilekler anında kabul olsaydı, insanlar kendilerini neyle meşgul eder, nasıl zaman geçirirlerdi? Her işin kendi kendine olduğunu, nar gibi kızarmış hindilerin etrafta uçuştuğunu, âşıkların hiç aksilik yaşamadan kavuştuğunu ve hiç zorlanmadan ilişkilerini yürüttüğünü hayal edelim. Böyle*

bir yerde bazıları can sıkıntısından ölür, ya da kendini asar, bazıları kavga edip birbirini öldürür, böylece doğanın onlara şimdi verdiğinden daha fazla zarara kendileri sebep olurlardı."

Şu anda, zahire bakarak, böyle olmasaydı daha iyi olurdu, diye düşünülen şeylerin yaşanmamış olması öyle arızalara sebebiyet verecektir ki, mevcut durumdan daha fazla rahatsız edecektir. Tabiatta zararlı sanılan bir şeyin ortadan kaldırılması daima daha zararlı başka şeylerin ortaya çıkmasıyla sonuçlanacağı gibi, yaşadığımız kederin hiç yaşanmamış olması da, bizi daha büyük kederlere giriftar edecekti. Acaba daha olumsuz ne olacaktı da, onun yerine bu oldu, bu olumsuz görünen olay, daha olumsuz hangi olaylara engel oldu, diye tefekkür etmelidir insan.

"Ne yaparsan yap, yengeç yengeçtir,
doğru yürümez."
—Aristophanes

Ölçü Tesellisi

İnsanın algıları, onun Rabbi tarafından sınırlandırılmıştır. O ancak belli bir dalga boyunu görebilir ve ancak belli bir dalga boyunu işitebilir. Görme ve işitme eşiğinin altında veya üstündeki ses ve görüntüleri var olmalarına rağmen algılayamaz. Ağrı eşiği sayesinde, belli bir seviyenin altındaki ve üstündeki ağrıları hissedemez. İnsanın duyularına sınırlar çizen Rabbimiz, bu tecellisiyle, insana ne söylemek istemektedir? Mesaj elbette şudur; *"Sen duygu sınırlarını aşan veya o sınırların aşağısında kalan konulara karşı kendini koru, duygu sınırlarını çiz, kaldıramayacağın kadar büyük acıları da, lüzumsuz basit kederleri de hislerinden uzak tut!"* Ölçü ve sınır kavramlarına düşünce dünyasında epey yer ayırmış olan Albert Camus, ***Tersi ve Yüzü*** kitabında, *"Sınır her şeyin hakikati olmalıdır"* der.

Algılarımız, varlığı zihnimize küçülterek alırlar. Ağrı Dağı'nın aklımızda kapladığı alan dağın gerçek varlığı kadar olsaydı ne yapardık? Bırakalım büyük bir dağı, bir masa bile gerçek büyüklüğüyle zihinde yer etseydi, yaşam ne hale gelirdi? Zihnimizi geçelim, gözümüzün küçülterek alma yeteneği olmasaydı, bir masanın görüntüsü küçücük gözümüzün neresine yerleşebilecekti? 16. Yüzyılda yaşamış büyük Osmanlı âlimi İbn Kemal, ***Vucud-u Zihni*** kitabında 'zihni varlık' üzerine ciddi çalışmalar yürütmüş ve şu tespiti yapmıştır: *"Duyu*

organlarımızla algıladıklarımız, zihnin idrak etmesiyle birlikte artık harici varlıklar değil zihni varlıklardır. Yani biz masaya bakarken, masanın zihnimizdeki varlığını algılamaya başlarız, masanın varlığını değil. Eşyanın kendisini değil, zihnimizdeki varlığını düşünürüz. Biz bütün nesne ve durumları, duyu organlarımıza ve zihnimize nasıl milyonlarca kez küçülterek alıyorsak, yaşadığımız musibetleri bunun aksine oldukları gibi algılamaya çalışma eğilimimiz, büyük bir hata değil midir?"

Bu küçültme etkinliğine aşırı iyimserlik ve Pollyanna'cılık gözüyle bakılmamalıdır. Çünkü bir dağın orada duran büyüklüğünün mü, yoksa zihnimizde küçülerek kapladığı yeni halinin mi asıl gerçek olduğunu bilmiyoruz. Kim bilir, biz dağı küçülterek algılamıyoruzdur da, dağ orada olduğundan milyonlarca kez büyültülerek bize gösteriliyordur. Gerçekte büyük bir sorunu hafife almak Pollyanna'cılık olabilir ancak abartılmış bir sorunu, normal seviyelerine döndürmek, tam bir gerçekçiliktir.

Mercek Tesellisi

Aynı hadisenin hem saadet veren, hem kalbi daraltan yanları mevcuttur. İnsana düşen, çirkin olanı bırakıp güzel olana yönelmek, sıkıntılı yönlere değil ferahlatan yönlere dikkatini yoğunlaştırmaktır. Hatalı yorumlardan dolayı olumsuz hale gelen birçok hadise vardır. Her tarafın siyah olduğunu iddia eden biri varsa, anlarız ki, onun gözlüğü siyahtır.

Endişeli bakış, kâinatta her şeyi endişe kaynağı olarak gösterir. İhanet korkusu yaşayan biri etrafını bir ihanet çemberi olarak görür. Sorun, görünenlerde değil, gözlerdedir, bakışlardadır. Her güzelin çirkin göründüğü bir görme açısı, her çirkinin güzel göründüğü bir bakma açısı mutlaka vardır. Her şey yolunda gitse bile kalbindeki karanlık sebebiyle hayatı ve olayları daima karanlık gören insanlar vardır. Bir bilge, hep olumsuzluğa odaklananları, çiçekleri bırakıp sadece yaraların üzerine konan sineklere benzetir.

Bazen bir şeyin bütününde var olan güzellik, ayrıntılarında görünmeyebilir. Mesela Mars'ın dışarıdan çok güzel bir görüntüsü var. Ama Mars'ın içindeyken o güzellik görülemez. Bir şarkının notaları tek tek dinlendiğinde insanı etkilemesi mümkün değildir. Başımıza gelen bazı hadiselere geniş baktığımızda onlardaki güzellikler görülür, detaylara inildikçe o güzellikler kaybolur hatta yerini çirkinliklere bırakır. Bu du-

rumlarda önemli olan teferruat değil, bütünlüktür. Bir kimseye; *"Okyanusu tarif et!"* denildiğinde, kıyıya vuran birkaç çöpten bahsedip o muhteşem denizi görmüyorsa, detayda boğuluyor demektir. Detaycı insanlar kimi zaman nimeti azap olarak görürler. Biri ona nasihat etmiştir. Tam ihtiyaç duyduğu nasihatlerdir bunlar. Bu ona yapılmış bir iyiliktir aslında. Ama o, birtakım lüzumsuz detaylara takılmaya başlar. O kişi hangi niyetle böyle demiştir? Acaba daha farklı bir şey demek istemiş olabilir mi? Onun kuyusunu kazmaya çalışıyor olabilir mi? Onu oyundan düşürmek istiyor olabilir mi? Böyle tuhaf detaylar içerisinde boğularak bir iyiliği, kendisine yapılan bir hücuma çevirebilir insan. ***Kur'ân***'ın ifadesiyle *"Her gürültüyü kendi aleyhlerinde sanırlar"* (Münafikun, 4). Çiçekteki güzellik teferruata inildiğinde değil, dış bütünlüğüne bakıldığında belli olur. Çiçeğe mercekle bakmamalıyız. Çirkin çiçek yoktur, yanlış yerden ve yanlış araçla bakılmadığı müddetçe. İşte bazen teferruata girmek incitir insanı, vesveselere sebebiyet verir.

Bazı filozoflar 'bilginin' acı sebebi olduğunu, bazıları da 'cehaletin' mutluluk kaynağı olduğunu söylemişlerdir. Bu tespitler doğru olmasa da, bazı durumlar için geçerlidir. Şayet kasıtları yüzeysel bakılması gereken konulara detaylı bakılmasının zararları ise bu konuda haklılar. Şeytan teferruatta gizlidir, derler. Ama sanat da teferruatta gizlidir. Bazı durumlarda önemli olan bilakis teferruattır. Kar tanesindeki sanatı arıyorsak teferruatına bakmalıyız. Kar tanesindeki ince sanatlar sadece mikroskoplarla görülebilir.

Herhangi bir insana veya ağaca bakınca, Allah insanı veya ağacı daha güzel yaratamaz mıydı, diye bir soru içimizden geçebilir. Kendisi en fazla birkaç kilometre uzağı görebilen; içinde bulunduğu zamanın bir dakika sonrasını ve bir dakika öncesini algılayamayan, bir şeyin önünü gördüğünde arkasını, arkasına baktığında önünü göremeyen, bir şeyin dışını gördüğü anda

içini, içini gördüğündeyse dışını göremeyen insanoğlunun kâinatın bütünlüğü açısından bir şeyin nasıl göründüğünü, ağacın nasıl bir güzelliğe sahip olduğunu bilmesi mümkün müdür? Bütünlük algısı olmadığı müddetçe, parçaya bakarak tutarlı bir yorum ileri sürmek imkân dâhilinde değildir. Çünkü 'bütün', 'parça'nın doğru tanımını sağlayan en önemli etkendir.

Bazen detaya bakan çirkin, bütüne bakan güzellik görür, bazen de tamamına bakan çirkinlik, detayına inen güzellik görür. İnsana düşen ne zaman detaylara odaklanacağını, ne zaman olaylara dışından bakacağını doğru belirlemektir. Yaşadığımız hadise ferahlık kaynağı olmak yerine, kasvet sebebi olmuşsa, teferruata bakmamız gereken yerde bütüne, bütüne bakmamız gereken yerde teferruata dikkat kesildiğimizden dolayıdır.

İsim Tesellisi

Musibetlerin hayatımızdaki yerini ve değerini doğru göremiyor olmamızın bir başka sebebi de onlara taktığımız isimlerdir. Adı olmayan duygular yok gibidirler. Mesela korkunun adı konmasaydı, korktuğumuzda, bu hissi, eski korkularımıza ve başkalarının duyduğu korkulara benzetemeyecek ve dünya üzerinde ilk defa bizim tarafımızdan yaşanan bu duygunun tadını çıkarmaya bakacaktık. Gerçekte bugün duyduğumuz korku, dünkünün aynı olamaz, çünkü biz de kâinat da dünkü halimizde değiliz.

Bir insanın duyduğu korku bir diğerininkiyle de aynı olamaz, çünkü her insanın algıları ve yaşam tecrübeleri farklıdır. Hiçbir korku bir diğerinin aynısı olamasa da, birbirine yakın duyguların hepsine aynı ismin verilmesi kaçınılmaz olduğu ve öncesinde herkes korkuyu olumsuzladığı için, yalnız bize ve o âna has korkumuzun nasıl sanatlı bir yaşantı olduğunu idrak edemeyiz. Şayet her yaşanan korkuyu farklılığından dolayı yeniden adlandırmak mümkün olsaydı, sözlüklerde korkudan başka kelimeye yer kalmazdı. Bu durum hüzün, dert, keder ve acı gibi kelimeler için de geçerlidir. Bu duyguların adları konmamış olsaydı, şimdiki olumsuz etkilerini veremeyeceklerdi. Hatta onların isimlerini sevinç, neşe ve mutluluk olarak değiştirme imkânımız olsaydı, onlardan etkilenişimiz pozitife doğru ilerleyecekti.

Aristo'ya göre gökkuşağı dört renkten oluşuyordu. Gökkuşağının yedi renkten oluştuğunu herkes bilir. Bunu doğru tespit etmek için filozof olmaya gerek yoktur. Bugün adlandırılmış yedi rengin varlığından dolayı yedi renk olarak görebiliriz gökkuşağını. Şayet bugüne kadar sadece iki renk isimlendirilmiş olsaydı, diğer bütün renkleri o ikisinin farklı tonları olarak görmekten kurtulamayacaktık. Oscar Wilde da isimlendirmenin etkilerine tefekküründe yer ayırmış biri olarak şu tespitleri yapar: *"Yaşadığınız hüzün için yerinde bir ifade bulursanız hemen kanınız ısınır ona. Neşeniz için isabetli bir ifade bulursanız, duyduğunuz sevinç ve heyecan kat be kat artar. (...) Kederin dilini kullanın. Prens Hamlet'ten ve Kraliçe Constance'den öğrenin kederin nasıl ifade edildiğini. Göreceksiniz, sırf ifade etmek, dile getirmek bile avuntunun bir biçimidir."* Ünlü Romancı Marcel Proust ise şunu söylüyor: *"Kederler, fikirlere dönüştükleri andan itibaren kalbimizi yaralayacak güçlerini yitirmeye başlarlar."*

Bir gazete haberinde, restoranları olan, gözleri doğuştan beri görmeyen bir iş adamına; *"Restoran zinciriniz var, çok zengin ve başarılısınız, gözlerinizin görmemesine üzülüyor musunuz?"* diye sormuşlardı. O da, *"Sizin gibi insanlar bana söylemeseydi, ben gözümün görmediğini nereden bilecektim?"* diye cevap vermişti. Biz onu kör olarak vasıflandırdığımız ve ona bu isimlendirmeden bahsettiğimiz anda başlar onun körlüğü. John Berger Hoşbeş'te der ki, *"Kelime dağarcığımız çok fakir olduğu için hayatta başımıza gelen pek çok şey tanımsız kalır."*

Depresyon bir adlandırmadır ve on dokuzuncu yüzyılın ortalarında Fransız ve Alman okullarının çalışmaları ile tanımlanmıştır. Daha öncesinde depresyon yok muydu? Çöküntü anlamına gelen depresyon kelimesi yerine, yeniden yapılanma anlamına gelen bir kelime kullanılsaydı daha faydalı olmaz mıydı? Psikologların önceleri hasta diye adlandırdıkları ziya-

retçilerini, şimdilerde 'danışan' olarak nitelemeleri bu konuda olumlu bir gelişmedir.

Yer çekimi bir adlandırmadır. Gerçekte çekenin yer olduğuna dair bilimsel bir bulgu yoktur. Yerin neresi çekmektedir ve yer ne ile çekmektedir? Bir çekimin olduğu muhakkaksa, adını dilediği gibi vermektedir bilim adamları. Buna, yerin çekmesi değil de, göğün itmesi olarak bakılsaydı, bir sorun oluşmazdı. Suyun kaldırma kuvveti bir adlandırmadır ve kaldıran şeyin su olup olmadığı halen belirsizliğini korumaktadır. Bu varsayımlar hayatın yaşanabilir olması ve teknolojinin ilerlemesi için faydalı olduğundan dolayı kullanımdadırlar. Bir kaldırma olduğu muhakkaktır ama suyun kaldırıyor olması bir varsayımdır. Bir düşünürün dediği gibi, *"Bilimde anlaşılan bir şey yoktur, sadece alışılan şeyler vardır."* Yer değil de şeytan çekiyor zannetseydik, su değil de zebaniler kaldırıyor diye düşünseydik, hayatın tadı ne çok kaçardı. Yerin değil Allah'ın çektiği; suyun değil Allah'ın kaldırdığı bilgisiyle yaşasaydık, her an Allah'ın huzurunda olma duygusunu, yani ihsanı ne kolay elde ederdik.

Kur'ân yaratılışın ilk safhalarını anlatmaya başladığında; *"Ve Âdem'e bütün isimleri öğretti. Sonra onları meleklere göstererek: "İddianızda tutarlı iseniz haydi Bana şunları isimleriyle bildirin bakalım! dedi"* (Bakara, 31) buyurarak, meleklerin Hz. Âdem'e secde edişinin gerekçesini hazırlar. Bu demek oluyor ki, insanın diğer varlıklardan üstünlüğünü ortaya koyan fark 'isimleri bilme' hakikatinde yatmaktadır. Bu isimler esmalar olabileceği gibi, insanın karşısına çıkacak bütün olay ve eşyanın adları da olabilir.

Peygamberimiz (sav) bize isimlendirmeler konusunda nasihatler vermiş ve *"Sizler kıyamet günü isimlerinizle ve babalarınızın isimleriyle çağrılacaksınız. Öyleyse isimlerinizi güzel koyun"* buyurmuşlardır (Ebu Davud, Edeb, 69). Efendimiz

sadece yeni doğanlarla değil, olumsuz anlam içeren yetişkin isimleriyle de yakından ilgilenmiştir. Mesela, o dönemin dilinde ateş parçası manasına gelen Cemre'yi ve âsi kadın anlamındaki Asiye'yi, Cemile olarak, Harp ismini de Hasan olarak düzeltmiştir. Gerçi ülkemizdeki Cemre ateş değil sıcaklık anlamında, Âsiye ise ***Kur'ân***'da övgüyle bahsedilen Hz. Asiye'yi çağrıştırması bakımından isim olarak konulmaktadır. Peygamberimizin üzerinde durduğu sorun, kelimenin söylenişiyle değil, anlamıyla ilgilidir.

Efendimizin (sav) hicret ettiği, İslam'ı oradan dünyaya yaydığı ve orada vefat ettiği Medine şehrinin adı Yesrib'dir. Ancak Efendimizin bir kez dahi o şehre Yesrib demediği rivayet edilir. Yesrib, kınanan yer, hoşa gitmeyen yer anlamındadır. Hicret emri geldiğinde, henüz Medine'ye gitmemiş olduğu halde Efendimizin oraya ilk verdiği isim 'hoş ve güzel' anlamına gelen Tâbe'dir. Hadis rivayetlerinde Efendimizin (sav) *"Medîne'ye Yesrib diyen kimse, Allah'tan af dilesin! O, Tâbe'dir"* sözünü üç kere tekrarladığı bildirilmektedir. Hicretten sonraysa bu kutlu şehre, Medine-i Münevvere denmiştir ki, bu isim aydınlanma şehri anlamına gelmektedir.

İsimlendirme ve vasıflandırma insana verilmiş en büyük imkân ve en tehlikeli silahlardandır. Yaşadığımız şeye ne adını veriyorsak odur. Of çekmek yerine 'oh' demek insanın elindedir. Gurbete 'vatan' denilebildiğinde, gurbet 'vatan'dır. Bir şarkıda geçtiği gibi, *"Sıla mı, gurbet mi adını sen koy!"*

Kabz-Bast Tesellisi

Hayat, negatif ve pozitif hallerin karışımından, cemali ve celali tecellilerin arka arkaya ve iç içe yansımasından doğar; kabz ve bast hallerinin birlikteliğinde yaşanır. Hiç kimsenin ölünceye kadar bast, yani ferahlık yaşamaya hakkı yoktur. Üstelik o sürekli bast, yani kesintisiz ferahlık, aslında bir kabzdır, bir darlıktır. Kalp grafiğindeki iniş ve çıkışların çokluğu kişinin hayatta olduğunu gösterdiği gibi musibetler nimetleri, sevinçler ve hüzünleri takip ediyorsa, bu canlılık alametidir. Aksi halde insan manevi bir felç geçiriyordur.

Saadetli, mutlu ve huzurlu bir dünya hayatı insanın kemalatını, eğitimini ve gelişimini engelleyen bir süreçtir. Kimin hayatı zorluk ve musibetlerle geçiyorsa, varlık ve nuru hissediş onda daha fazladır. Musibetler insanı hareketsizlikten, robotlaşmaktan hatta eşyalaşmaktan kurtarır. Bir şeyin yokluğa doğru gitmekte olduğu, onun durağanlaşmasından anlaşılır. Monotonluk, yokluğa doğru gidiştir. Yokluğa gidişteyse karanlık bir duygu vardır. Dinlenme ve lezzet alma biçimlerinin tekrarlanmasında çekilen acı bu yüzdendir. Alışkanlığa dönmüş bir mutluluk özünde örtülü bir buhrandır. Çalıştıkça, hatta musibet yaşadıkça alınan örtülü lezzet, nur olan varlığa yaklaşıldığından dolayıdır. Hareket ve faaliyet ve dolayısıyla musibetler yokluktan silkinme eylemidir. Durağanlıksa varlık-

tan uzaklaşıp yokluğa; hayırdan uzaklaşıp şerre; nurdan uzaklaşıp zulmete yaklaşıldığı anlamlarına gelir.

Yaşam durağan değil canlıdır; halden hale geçmektedir, geceden gündüze, kıştan bahara, sonsuz sayıda değişikliklerle dipdiridir o. Haliyle insanın hayat tecrübesi de böyle olacaktır. Ferahladım, dediği anda, yeni bir dertle, cevaba yaklaştığında, başka bir soruyla karşılaşacaktır.

İnsan, hayatına değişik haller katacak, onu geliştirecek ve farklılaştıracak şeyleri daha başlamadan durdurmaya çalışır, ne yazık! Onun ömrü, yaşayabileceği değişimleri engellemeye çalışmakla geçer. Dertli, fakir, sıkıntılı insanları göremeyeceği kadar imkânla donatır çevresini. Konforlu yaşam onu sorunlardan ve dertli insanlardan uzak tutar. Düzenli olarak bankaya yatan maaşı onu gerçeklerden uzaklaştırır. Arabası onu insanlarla yolculuk etmekten mahrum bırakır. Yaşamayı tercih ettiği muhit onu gerçek insan manzaralarından ayrı düşürür. Dertlileri duymayacağı, görmeyeceği ve hatırlamayacağı şekilde tasarlar yaşamını. Diplomaların peşinden koşması bu yüzden, iyi bir iş sahibi olmak istemesi bu yüzden, dünyevi imkânlar biriktirmeye çalışması yine bu yüzdendir. Hiç sıkıntı çekmesin ve çekilen sıkıntılara hiç şahit olmasın gayesiyledir bütün emeği... Yani bütün emeğini var olmaktan uzaklaşıp yok olmak için sarf etmektedir. Orhan Veli'nin dediği gibi: *"Acıkmasam dersin / Yorulmasam dersin / Uykum gelmese dersin / Ölsem desene!"*

Değişik hayatların anlatıldığı, kişisel dönüşümlerin hikâyeleştirildiği filmlere, romanlara ve oyunlara ilgi duyar insan. Bu kurgusal ve sanal âleme kapağı atarken lisân-ı hâliyle, *"Hayatımın monotonluğundan, sıradanlığından boğuluyorum ve bu sıradan âlemimden sanal dünyaya kaçıyorum"* demektedir. Sıradan bir hayat yaşadığı için bari filmlerde, romanlarda göreyim der; ülkesini terk etmiş, maceraya atılmış, dünyayı değiştirmeyi başarmış insanları. Bari ekran karşısında, kâğıt üzerinde

tanıyayım, diye düşünür; dünyanın değişik yerlerinde değişik korkuları, mutlulukları ve hüzünleri olan insanları... Ben yaşamda hiç farklı bir şey yapamadım, farklı bir şey hissetmedim, bari o farklılıkları yaşayabilenlere şahit olayım, demektedir bu haliyle. Bu, var olmayı başarmışları seyrederek yok olmaya razı olmak demektir. Yokluktan memnun oluşun ilanıdır bu.

Değişikliklerden ürker insan. Oysa insan hareketle, faaliyetle, değişimlerle ve musibetlerle varlığa erer. Yaşadığı şehirden taşınınca acı çeker. İş değiştirince acı çeker. Yatağından çıktığında bile acı çeker. Ancak nefsinin çektiği acıya karşılık, ruhu bu değişikliklerden varlığa ermenin hazzını alır. Maaş odaklı çalışır insan. İşin kıymetini maaşın yüksekliğinde arar. Oysa işin kıymetini yükselten, maaşın yüksekliği değil, çalışanın gelişimine yaptığı katkının büyüklüğüdür. İnsan bir maaş elde edemediğinde değil, faaliyetle dönüşüp başkalaşamadığında işsizdir. Maaşlı işsizler de çoktur, maaşsız iş sahipleri de... Başkalaşmak, değişmek ve dönüşmek insana korkutucu gelir. Aslında bu korku var olmaktan korkmaktır. Yeniden yapılanmaktan ve yeniden doğmaktan korkmaktır. Dirilmekten korkmaktır. Yaşamaktan korkmaktır. Oscar Wilde der ki, *"Yaşamak çok nadir rastlanan bir şeydir. Çoğu insan sadece var olur."*

Sabit bir hayat aramaktadır insan; korkuların, acıların olmadığı ve risklerin bulunmadığı. Heyecanlı geçişleri engelleyerek tehlikeleri aklınca yok etmek ister. Oysa yok ettiği şey kendi varlığıdır, kendisidir. İnsan her şeyi sabitleyerek ruhunu felç etmektedir. Halden hale geçemeyeceği, zahiren sorunsuz ama gerçekte durağan bir hayat yaşayarak terakkisini durdurmakta ve yokluğa karışıp gitmektedir.

Kemalat Teselisi

Cenab-ı Hakk herkese bir kemal noktası tayin etmiştir. Buna tasavvufta arş-ı kemal derler. Her insanın bir arş-ı kemali vardır. İbadet ve hizmetleriyle o noktaya çıkamayan insanı Cenab-ı Hakk musibetler marifetiyle kemaline erdirmektedir. Kader, manevi yolculuklarında yavaş gidenleri musibetler aracılığıyla hızlandırmaktadır.

Efendimizin (sav) ömrü dünyada yaşanmış en ideal hayattır. Cenab-ı Hakk'ın en büyük ikramları dünyada Ona olmuştur; Âhirette de yine O'na olacaktır. O, Allah'ın en sevgili kulunun yaşadığı hayat musibetlerle örülmüş gibidir. Babasını kaybediyor daha doğmadan, doğduktan sonra annesini... Tam yanında kendini rahat hissedeceği bir dönemde, dedesini kaybediyor. Ardından, kendisini kollayan amcasını... Hz. Hatice ile biraz feraha kavuşur gibi oluyor ama çok geçmeden onu da kaybediyor. Çocuklarını kendi elleri ile toprağa emanet ediyor. Savaşıyor, yaralanıyor. Her an ölüm tehlikesi altında yaşıyor. Arkadaşlarından her biri ***Kur'ân*** hafızı olan yetmiş kişi aynı anda öldürülüyor. Kendisine mecnun, sahir deniyor. Başına işkembeler atılıyor, şehrinden çıkarılıyor, eşine iftiralar atılıyor. Aç kaldığı, karnına taş bağladığı günler az değil. Hasır üzerinde uyuyor. Hüznünün zirve yaptığı 'senetül hüzn', yani hüzün senesi denilen zaman aralığında çok sevdiği insanları bir bir kaybediyor. En

büyük musibetlerin isabet ettiği bu keder yılında, insanlık tarihinde kimseye nasip olmamış en büyük nimet de O'na nasip oluyor; Rable görüşmek, yani Miraç. Kederlerle kemalat arasında bir ilişki olmasaydı, Miraç, hüzün senesine denk gelir miydi?

O'nun (sav) hayatında tahavvülün, yani halden hale geçmenin olmadığı hiçbir dönem yok. Fırtınalar içerisinde bir hayat... En güzel, en kıymetli hayat O'nunkiyse ki bunda şüphe yok, o hayattan alınabilecek en önemli derslerden biri de kıymetli bir hayatın tahavvüllerle, fırtınalarla, değişim ve dönüşümlerle geçeceğidir.

Başka peygamberlerin veya evliyaların hayat sayfalarına göz gezdirildiğinde, hemen hepsinde aynı durum müşahede edilir. Yusuf Peygamber için denebilir mi ki, doğduğu mahallede büyüdü, insanlara eğitim verdi, sıkıntısız bir şekilde dünyadan göçüp gitti? Hayır. Kuyuya atılan, köle olarak satılan, iftiraya uğrayan, hapse konulan o değil miydi? Ama sonunda Mısır'a hükümdar olan da oydu. Hz. Yusuf'un yaşadığı sahneler ne kadar da kontrasttırlar. İşte insanların en kâmilleri, en büyük musibetleri yüklenmiş insanlardır. Allah dağına göre kar verir.

Feriduddin Attar, ***Mantıku't Tayr*** kitabında peygamberlik silsilesiyle at başı giden musibet silsilesini şöyle özetler: *"Önce bir bak hele Âdem'in başına neler geldi / Nice zamanlarca yasa mateme düştü / neler çekti neler / Sonra âlemi tufana veren Nuh'a bak / binlerce yıl kafirlerden neler çekti neler / Sonra aşka düşen / mancınığa binen / ateşi yurt edinen İbrahim'e / Nefsi sevgilinin yolunda kurban olan İsmail'e / Belâlara uğrayan / oğlunun derdiyle gözleri ağaran / başı dönmüş Yakub'a / Kulluk eden / kuyuya atılan / zindanlara hapsedilen Yusuf'a ve Padişahlığına bak / Sonra sitemler çeken / kurtların derdiyle kapı önünde kalan Eyyub'u / Yolunu yitirip ayrı düşerek balığın karnını yurt edinen Yunus'u / Dünya'ya gelir gelmez / beşiği tabut dadısı Firavun olan Musa'yı / Ciğerinin hararetiyle ateşi mum gibi eriten Davud'u gör*

/ Derken tahtını yel götüren / herkesi hükmü altına alan / fakat sonunda saltanatında yeller esen, yerini develer tutan Süleyman'a bak / Gönlü coşup köpüren / başını testere kestiği halde ses çıkarmayan Zekeriya'yı / Bir topluluk önünde mum gibi zari zari başı kesilen Yahya'yı / Darağacından kurtulup / Yahudilerden kaçan İsa'yı gör / Sonra Peygamberlerin ulusuna bak / Kafirlerden ne cefalar gördü / Ne cevirlere uğradı / Sen bu işi kolay mı sanıyorsun?"

Evet, musibetlerle kamiller arasında birbirini besleyen iki türlü ilişki vardır. Kamil insanların musibetleri büyük olur, büyük musibetler de insanın kemalatını artırır. Vehb bin Münebbih der ki; *"İsa'nın havarilerden birinin elindeki kitapta şu parçaya rastladım; 'Eğer önünde bir bela yolu açıldı ise buna sevin. Çünkü peygamberlerin ve Salihlerin yoluna koyuldun demektir. Buna karşılık eğer önünde bir rahatlık yolu açılmışsa buna ağla. Çünkü peygamberlerle salihlerin yolundan ayrıldın demektir."* Tasavvuf ehlinden Ebu Bekri Dükkîye şu düşünceleri dile getirmiştir: *"Sûfî âfiyet ve huzur aramamalı, zahmet ve meşakkate katlanmayı öğrenmelidir. Hayatta keder ve sevinç birbirini takip eder. Fakat tasavvuf ehli belâyı sevinçle karşılamalı, kurtuluşunu musibetlerde görmelidir."*

Bir bedevi gelip *"Ya Resulallah, seni çok seviyorum!"* dediğinde Hz. Peygamber (sav), *"O halde fakirliğe hazır ol!"*; bir başkası *"Allah Teâlâ'yı çok seviyorum!"* dediğinde ona *"O halde belaya hazır ol!"* buyurmuştur. Belaya hazır olmak, 'terakkiyata, ilerlemeye ve kemalata hazır olmak' anlamına gelir. Hiçbir zorluğa katlanmak mecburiyeti kalmamış birinin kemalatına ulaşması düşünülemez.

"Acı, onu çekeni mükemmelliğe yöneltir,
tıpkı tohumun çürüme içerisinde yeşermesi gibi."
—Liebniz

Başrol Tesellisi

Herkes kâinatı kendi duyularıyla algılar. Kimsenin algısı, bir başkasıyla aynı olamayacağına göre, herkesin farklı ve kendine özgü bir kâinat algısı vardır. Kimse bir başkası olamayacağına göre, herkesin ayrı bir âlemi var demektir. Böylece ilahi zenginlik ve cömertliğin sonucu olarak 'insan ve hatta varlık sayısınca kâinat' ortaya çıkmış, ancak ilahi iktisadın gereği olarak da bütün bu özel âlemler, tek bir kâinatın içerisine yerleşmiştir.

Aynı odada bulunan üç ayrı kişiden, biri mutlu, biri kederli, diğeri de korku içindeyse, bu insanlardan her biri, aslında farklı odalarda bulunmaktadır. Çünkü oda birinin kederini, diğerinin korkusunu, öbürünün mutluluğunu törpülemekte veya artırmaktadır. Genel olarak herkes aynı kâinatın içinde olsa da, özel olarak, hiç kimse bir başkasının kâinatı içerisinde yer tutamaz. Herkes kendi kâinatının başrol oyuncusudur. Herkesin kendine özel kâinatı, genel kâinattan, kalbinin ve algılarının durumuna göre ayrışmış ve farklılaşmıştır. Kâinat, her insanda 'bir kez daha' vardır. Immanuel Kant'ın *"Eğer uyanıksak ortak bir dünyamız vardır; ancak rüya görüyorsak herkesin dünyası kendine özgüdür"* sözleriyle, *"İnsanlar uykudadır ölünce uyanırlar"* hadisini birlikte düşünmenin vakti geldi.

Bilim adamlarına göre bir elektron aynı anda iki farklı yerde ve zıt yönde bulunabilmektedir. Bazı veli kulların aynı anda

birçok yerde olabilmeleri gibi, meleklerin kendileri olarak aynı anda birçok yerde bulunup farklı işler yapmaları gibi, cennette müminlerin kendileri olarak, bölünüp parçalanmadan birçok yerde aynı anda var olacakları gibi, kâinat da, şu anda, her insanda bölünüp parçalanmaksızın ayrı ayrı var olmaktadır. Abdalların, meleklerin ve cennetteki müminlerin aynı anda çok yerde bir bütünlük içerisinde var olmalarını sağlayan Nur esmasıdır ve bu tecelliye nuraniyet tecellisi denmektedir.

İlahi isimlerin tecelligâhı olan kâinat, elbette Nur esmasının da en mühim tecelligâhıdır. Güneşin kendisi olarak her su damlasında ayrı ayrı, bölünmeksizin ve özelliklerini kaybetmeden var olmasına benzer bir şekilde, kâinat her birimizde bir bütünlük halinde, ayrı ayrı var olmaktadır. Nur isminin hakiki sahibi Rabbimiz de, bütün varlığa Rabbülalemin olarak muhatap olmakla birlikte, her bir varlığa ayrı ayrı ehadi bir bütünlük içerisinde tecelli etmektedir. Buna 'husûsî tecellî' veya 'ehadî tecellî' denmektedir.

Milyarlarca insandan yalnızca biri olduğumuz için ilahi dikkatin bizim üzerimizde olmadığını düşünürüz. Oysa herkesin hususi bir kâinatı varsa, o kâinattaki en büyük odak, kişinin kendisi olacaktır. Dünyada ondan başka hiçbir insan, kâinatta onun haricinde hiçbir varlık yokmuş gibi, bütün projektörler ona çevrilmekte, en küçük ayrıntısına kadar onun davranışları 'ehadî tecellî' tarafından takip edilmektedir. *"Allah, yapıp ettiklerinizden asla habersiz ve onlara karşı kayıtsız değildir"* (Bakara, 149) *"Rabbinin hükmünü sabırla bekle! Unutma ki sen Bizim gözetimimiz altındasın"* ayetleri de bu hakikate vurgu yapmaktadır.

Vahidî tecellî bütüne, ehadî tecelli ise parçaya yönelik ilahi tesirlerdir. Cenab-ı Hakk, vahidî tecellîsiyle bütün kâinatı umumî olarak idare ederken, ehadî tecellisiyle de her varlık tekinin ihtiyaçlarını gidermektedir. Allah'ın, Rabbülâlemin olarak umumi kâinata tecellisi, kabiliyetine göre insan tekini-

nin Rabbi olma tecellisinden (Rabbünnas) ayrılır ve farklılaşır. Böylece her insan algılarına göre bir kâinat ve kabiliyetine göre bir rububiyet tecellisine muhatap olur. Bu durumda kişinin kalbi, kâinatın kalbi olmuştur. Hususi kâinat, kumandası insanın kalbine ve fiillerine bağlanmış bir ekran gibidir. İşte bu yüzden, âlemini güzelleştirmek isteyen biri öncelikle kalbini ve fiillerini düzeltmelidir. İnsan bir güzellik ortaya koyduğunda, şahsi âlemi güzelleşmeye ve nurlanmaya başlayacaktır. Kalbini günahlarla kirletirse, hususi kâinatı kirlenecek, dağılacak ve harabeye dönecektir. İşte insan kendi kâinatının aynası, temsilcisi ve vekilidir; Kendi kâinatında bulunan herkesin, her şeyin hizmet ve ibadetlerini Allah'a sunan bir temsilcisidir.

Her insan kendisine özel, bu hususi kâinat içerisinde, Rabbinin ona özel Rububiyet tecellilerine muhataptır. Bu açıdan her bir insan kâinatın tamamı kadar önemlidir. Rabbimizin hususi tecellileri açısından bir insanın işlerinin tanzimi, kâinattaki işlerin tanzimi kadar önemlidir. Kâinatta her varlığın ihtiyaç içerisinde olması, o insanın ihtiyaçlarının önemini azaltan veya değersizleştiren bir konu değildir. Varlıkların çokluğu, her birinin ihtiyaçlarının çeşitliliği, herkesin her an Rabbinden talep içerisinde oluşu, insan tekinin biricikliğini ortadan kaldırmaz. Rabbimiz her varlığın ihtiyacını, kimseye havale etmeden bizzat giderir. Her canlının derdini, araya bir aracı sokmaksızın bizzat dinler. Kâinatta daha büyük ve daha önemli gibi görünen şeylerin varlığı, bazı şeylerin istisnaya müsait olmayan kanunlarla yönetiliyor olması, onun kuluna yapacağı yardımlara mani değildir.

Muhatap olunan her zaman Rabbimizin bizzat kendisidir. Ne bir temsilcisi, ne bir yardımcısı, ne de bir vechidir. Rabbimiz, bölünmeden parçalanmadan, bizzat kulunun muhatabıdır. O kul da, bizzat, bölünmeden parçalanmadan, kâinatın bütünlüğü nispetinde, Rabbi açısından değer arz etmektedir.

Onun sorunları küçük ve önemsiz, istekleriyse lüzumsuz görülmeyecektir. Bazı insanların maddi olarak hiçbir varlıkları yoktur ama onların da bir bütün olarak Rabbi vardır ve bu onlar için her şeyden üstün bir zenginliktir.

Cevşen Duasının 96. bâbındaki şu ifadeler, bu konuyu özetler mahiyettedir: Ey hiçbir ses diğerine engel olmadan bütün sesleri bir anda işiten / Ey hiçbir iş başka bir işe engel olmadan kâinattaki bütün işleri birden yapan / Ey bir söz diğerine engel olmadan kâinattaki bütün varlıklarla aynı anda ayrı ayrı konuşan / Ey hiçbir dua diğer duaya engel olmadan ve hiçbirini diğerine karıştırmadan bütün dualara birden cevap veren / Ey ısrarla isteyenlerin ısrarları kendisini asla usandırmayan...

Hazırlık Tesellisi

Ruhi ve psikolojik musibetlerin bir hikmeti de insanı sabra ve mücadeleye alıştırmaktır. Beden ne kadar rutin hastalık geçirmişse, bağışıklık sistemi o kadar güçlenmiş olacağı gibi, ruhi ve kalbi hastalıklar da, kalp ve ruhun kuvvetlerini artırır ve daha büyük musibetlere karşı kişiye bağışıklık kazandırır. Kendisine musibet isabet etmemiş zayıf ruhlar hamdırlar ve en küçük darbeyle yıkılabilecek bir haldedirler. Boethieus, ***Felsefe'nin Tesellisi*** kitabında şunu söyler; *"Çok mutluluğa alışmış kimseler müşkülpesent olur ve en ufak bir zorlukla karşılaşmaya alışık olmadıklarından, herhangi bir şey beklentilerine uygun düşmediğinde sarsılırlar."*

Sadece yetişkinler değil günahsız masum yavrular da türlü musibetlere maruz kalırlar. Bebeklere daha dünyaya geldiklerinde *"Hoş geldin"* der hastalıklar. Ateşlenirler, kabakulak, suçiçeği gibi hastalıklara yakalanırlar. Merhametlilerin en merhametlisi olan Rabbimiz elbette onları zarara uğratmak ve ailelerini kederlendirmek için değil, türlü hikmetlerle buna müsaade etmektedir. O zayıf ve nazik bedenlerin gücünü artırmak, ileride yaşayacağı fırtınalı hadiselere onları yavaş yavaş alıştırmak ve onların manevi terbiyesini erkenden başlatmak hikmetleriyle manevi bir aşı görevi üstlenerek bu musibetler başa gelir. Yavrularımıza seneye de giyer düşüncesiyle bir iki numara büyük ayakkabı

almamız misali, kader de onları, ileride yaşayacakları sorunlar için de yetsin diye sabır ve tahammüle erkenden alıştırır. Sağlıklı bir bedene ulaşılmasında hastalıkların payı olduğu gibi kişiliğin kazanılmasında, güçlü ve duyarlı bir bireyin yetişmesinde de çocukluk döneminde geçirilen musibetlerin rolü büyüktür.

Her musibet bir sonraki için insanı daha dayanıklı kılacaktır. Dionysius *"Acı, acının ilacıdır"* derken belki de bunu kastediyordu. Tanpınar olayların birbirlerine karşı birtakım görevleri olduğunu düşünür ve şöyle der; *"Hadiseler kendiliğinden unutulmaz. Onları unutturan, tesirlerini hafifleten, varsa kabahatlilerini affettiren daima öbür hadiselerdir."* Tek başına dinlemeye tahammül edemeyeceğimiz iki notanın birlikte kullanımından şahane bir müzik, dilimize dahi dokundurmayacağımız iki lezzetsiz gıda, birleştiğinde harikulade bir yemek ortaya çıkabildiği gibi, kederler başka dertlerle harmanlandığında sekine haline dönüşebilirler.

Musibetler insanı gelecekte bekleyen zorluklara hazırlamakla kalmaz, ileride yapacağı mühim görevler için de özel bir eğitim verirler. Doğduğu günlerde nehre bırakılmakla musibetler dünyasına merhaba diyen Musa Peygamber için yüzyıllar sonra Rabbimiz ***Kur'ân***'da şöyle buyuracaktır: *"Seni, ey Musâ, türlü türlü imtihanlarla sınayıp yetiştirdik"* (Tâhâ, 40). Neden başıma bu musibetler geliyor diyen birine verilecek cevap şudur; çünkü Allah senin daha kuvvetli olmanı murat ediyor.

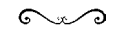
Yetişkinlerde günahlara kefaret olan bu musibet ve hastalıklar, çocukların dünyadaki manevi terakkisine ve âhirette daha yüksek makamlara ulaşmasına sebebiyet verecektir. Diğer taraftan onların yaşadığı musibet ve hastalıklardan gelecek sevap ve kefaret, o durumlardan en çok etkilenen insanlar olan ebeveynin amel defterine de kazanılmış sevaplar ve affedilmiş günahlar olarak kaydedilecektir. Çünkü evlatlarının başından geçenlere en çok onlar sabretmişlerdir.

Buğdayın ekmeğe dönüşüp insanlara faydalı oluncaya kadar geçirdiği aşamaların her biri ne kadar zordur. Toprağa gömülür, toprakla mücadele ede ede filizlenir, sonra biçilir, sonra harmanda dövülür, sonra samandan ayrılır, sonra değirmende yine dövülür, sonra teknelerde yoğrulur, sonra fırınlarda ateşe atılır, sonra dişlerde paramparça edilir, ardından mide asitleri tarafından daha da parçalanır. İşte buğday bütün bu çilelerin sonrasında insan gibi mükerrem bir varlığın var oluşunun devamına vesile olacak faydalı bir hale gelir. Bu süreçler buğdaya verilmiş bir ceza değil, onun gerçek değerini ortaya çıkarmak ve özel bir göreve hazırlamak için ona yapılmış iyilik ve ihsanlardır.

Hz. Mevlana'nın bu konuda manidar sözlerinden biri şudur: *"Bahçıvan ağaçları budamasa dallar gelişir mi? Terzi kumaşı parça parça etmese elbise çıkar mı?"* (***Mesnevi***, Cilt 1).

"Ok ancak geri çekilerek atılır.
Hayat sizi zorluklarla geri çekiyorsa,
sizi daha büyük bir şeye fırlatacağı içindir."
—Paulo Coelho

Acz Tesellisi

Hastanelerde yaşam ünitesi adı altında türlü kablolarla hayata tutunmuş insanlara rastlarız. Bir yandan serum, bir taraftan kan, bir taraftan başka ilaçlar verilen yoğun bakım hastaları acınacak haldedirler. Ancak göründüğünün aksine, sağlıklı insanlarla hastalar arasında hayatta kalma imkânı bakımından fark, o kadar azdır ki. İnsan şu anda trilyonlarca faktörün birlikte var olmasıyla hayatta kalabilir. Sürtünme katsayısı yok olsa, yok olur insan; Güneş olmazsa ölür. Su olmazsa yaşam devam etmez. Hava olmazsa birkaç dakika sonra kâinattan silinip gider. Kâinatın bütün dengeleri şu an olduğu gibi olmazsa, insanın hayatını sürdürmesi imkânsızdır.

İnsan o kadar aciz yaratılmıştır ki, bütün kâinat ona her an yeniden hayati derecede lazım olmaktadır. O, kâinat içerisinde her şeye, her an ihtiyacı olan, ancak hiçbir şeyi elde etmeye gücü çatmayan bir zavallıdır. Koca kâinat bu zayıf varlığa boyun bükmüş ve ona teslim olmuş haldedir. İnsandaki acizlik ve kâinatın ona teslim ve hizmetkâr oluşu arasında mühim bir bağ vardır. Ateş, su, hava, toprak ve bütün kâinat insandan ürktüğü ve korktuğu için değil, acizliğinden dolayı insanın kullanımına sunulmuştur. İhtiyaçlarının çokluğundan, aczinin büyüklüğünden ve kudretinin olmayışından dolayı kâinat insana hizmetkâr kılınmıştır. Bu yüzden bütün evren dönüp dolaşıp ona

hizmet eder. Onun tek sermayesi, kâinatta eserleri görünen ilahi kudretin zıddı olan acizliğidir. Bu acizlik ve zayıflık sebebiyle kâinattaki kudret onun üzerine celp edilmektedir. Zaaf ve acz, ilahi şefkat ve himayenin insana yönelmesini sağlamaktadır.

Sartre *"İnsan eksik bir varlıktır"* der. Ona göre insan önce var olup sonra bazı şeylerden eksik kalan bir varlık değil; kendisi 'eksiklik' olarak sahneye çıkan bir varlıktır. Sartre bu eksikliği olumsuzlamaz, aksine onu insanın kendisini aşıp yeni olanaklarla tanışmasının bir tetikleyicisi olarak görür. İnsan her zaman eksik bir varlıktır ve hep kendini tamamlamaya uğraşır. Bu tamamlanmaya çalışma bireyi insan yapar.

Bazıları hayat bir mücadele, kimileri de hayat bir dayanışmadır, der. Hayat bir mücadeledir diyenlere sormak lazımdır: Sen hangi mücadeleyi verdin de anne babanın sana şefkatli olmalarını sağladın? Hangi mücadeleyi vererek güneşi oraya koyabildin? Hangi güç ve kuvveti kullanarak, atmosferi dünyanın etrafına gerebildin? İki gözünü, iki kulağını bulunması gereken yerlere hangi mücadele sonrasında yerleştirdin? Beynindeki elli milyar hücrenin ve onun network ağının hangi mücadele sonrasında var olmalarını sağladın? Hayat, mücadele değil, barış ve şefkattir. Şehirleri yıkıp geçen fırtınaların, bir çiçeği kopardığı vaki midir? Mevlana Hazretlerinin dediği gibi; *"Kasırga, ağaçları yerinden söker. Ama başı yerdeki otlara şifadır. Gönül, sen de Allah'a karşı ot gibi mütevazı ol da rahmete eresin"* (***Mesnevi***, Cilt 1).

Yağmur aczinden dolayı insana ulaşır. Güneş, aczinden dolayı onu ısıtır. Yer, onu aczinden dolayı çeker. Toprak, ona aczinden dolayı meyveler verir. Acz, tabiattaki diğer varlıkların da tek sermayesidir. Elma kurtları çok zayıf olmalarına karşın rızkın içinde, elmanın orta yerinde yaratılmışlardır. Öyle acizdirler ki, ihtiyaçlarını giderebilmeleri imkânsızdır ve elmanın içinde yaratılmaları onlar için tek kurtuluş yoludur. Oysa tilkiler zeki, aslanlarsa güçlüdür; ancak hep rızık derdiyle

yaşarlar. Bitkiler yerlerinden ayrılamadıkları için rızık onların ayaklarına gelirken, hareket kabiliyetine sahip hayvanlar rızık bakımından zorlu bir hayat geçirmektedirler.

Diğer zamanlarda süt akıtmayan memelerden, bebek dünyaya geldikten itibaren süt akmaya başlar. Yeni misafiriyle henüz tanışmış olan anne, rızık hazırlama telaşıyla karşı karşıya kalmaz. Rabbimiz günde onlarca kez acıkacak olan yavrucuk için zahmete girilmesine müsaade etmez ve hazırlanmış en öz bir gıdayı onun minik ağzına boşaltıverir. Bebeklere bu bereketi sağlayan zayıflıklarının hudutsuzluğudur. *"En zayıf görünen yönünüz aslında en güçlü tarafınızdır. Kemikleri sağlamlaştıran da nefesiniz değil midir?"* der Halil Cibran.

Mevlana Hazretleri *"Yavrunun boğazı nazik yaratıldığı için Allah sütü ona kolay akıttı. Sen de nazik, nazenin ve aczinin farkında ol ki, nimetler aksın sana"* buyurur (Mesnevi, Cilt 3). Hz. Mevlana yine bir başka yerde zıtların birbirini nasıl çektiğini ifade ederek şunları söyler; *"Varlık elde etmek için yokluk gerek. Mimar ev yapmak için boş arsa arar. Marangoz, ahşap işi yapmak için ham tahta arar. Saka, su satmak için susuz ev arar. Yokluğa dikkat et, onda çok hikmetler var"* (***Mesnevi***, Cilt 6). Beyaz çizginin en iyi siyah zeminde görünmesinde olduğu gibi, ilahi kudret de en fazla, belirgin özelliği 'acz ve zayıflık' olan zeminde tecelli edecektir.

Bilim adamlarına göre bir hücre sekiz milyar kez büyüyerek bebek haline gelmektedir. Bunu o hücrenin gücünden mi zayıflığından mı bilmeliyiz? İnsanın en zayıf ve güçsüz olduğu zaman anne karnındaki dönemidir. İşte bu dönemde en kaliteli rızka en kolay bir şekilde erişir. Anne karnındaki bebek, göbeğindeki bir hortum aracılığıyla, ağzını bile oynatmaya gereksinim duymadan beslenir. Dünyaya geldiğinde biraz olsun güçlenmiş olduğundan memeden süt emmek için en azından ağzını oynatmak zorunda kalır, Ama yine de ciddi bir zorluk

sayılmaz bu. Asıl zorluk insan güçlenmeye, bedeni şekillenmeye başladığında ortaya çıkar. Vücudu kuvvet elde etmeye başlayınca kendi eliyle beslenmek zorunda kalan insan, daha güçlendiği dönemlerde rızkını kendi kazanmak zorunda bırakılacaktır. İnsanın acizlik ve zayıflığı azaldıkça Cenab-ı Hakk'ın rahmet ve kudretinden istifadesi de doğal bir şekilde azalacaktır. Ancak dua, insanın acizliğiyle yeniden buluştuğu bir fiildir ve ona bütün kapıları açan sırlı bir güç kaynağıdır.

İnsan kendisini güçlü vehmettiğinde, yani zaaf ve aczini unuttuğunda, Rahman ve Rahim isimlerinden ve dolayısıyla Bismillahirrahmanirrahim'in bereketinden mahrum kalacaktır. Aksine zayıf ve yetersiz olduğunu anladığında, bu hislerin zıttı olan güç, yeterlilik, kudret ve rahmeti üzerine çekmiş olacaktır. İnsanı rahmete en hızlı rapteden sır Besmele'de saklıdır. Bismillahirrahmanirrahim insanın zayıflık ve yetersizliğinin ilanıdır; ben zayıfım, yetmiyorum, Yarabbi sense kudretlisin, güçlüsün ve her şeye gücün yeter; Rahman ve Rahim isimlerinle senden beni güçlendirmeni bekliyorum, demektir.

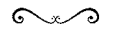
Hakikatte güçlü insan yoktur. İnsan ya az zayıftır veya çok zayıftır; daha doğrusu zayıflığını az veya çok idrak edenler vardır. Acz ve yetersizliği hissetmenin önündeki en büyük engel, insanı yalancı bir kudrete ve vehmi bir güce sahip olduğuna inandıran, enaniyettir. Sonsuz Kudret Sahibi'nin eksiksiz desteğinden insanı uzaklaştıran bir hastalıktır enaniyet... Enaniyet, ilahi yardımların insana ulaşmasına, inayetin onu kuşatmasına engel olur ve ilahi şefkatle arasında perde olur. İnsan enaniyeti terk edip, zayıflık ve acizliğinin farkına vararak öyle neticeler elde eder ki, kendi gücüyle o sonuçların milyonda birine dahi ulaşamaz. Sezai Karakoç'un *"Kalp, yumuşadıkça sağlamlaşır"* dediği gibi güç, zayıflıkta saklıdır.

Dünyayı değiştiren insanların acizliklerinin farkındaki insanlar olması tesadüfle açıklanamaz elbette. Hz. Muhammed

(sav) gücüne değil zayıflığına vurgu yapmıştır ve dünyayı değiştirmiştir. O (sav) *"Din gariptir, gariplerle gelmiştir ve gariplerle devam edecektir. Gariplere müjdeler olsun!"* buyurmaktadır. Buradaki gariplerden kasıt, zayıf, fakir ve güçsüz insanlardır. Dilimizdeki 'gariban' kelimesi bu manayı gayet güzel karşılar. İslam'ın ilk müntesiplerinden kimsenin statüsü, makamı, gücü ve serveti yoktu. Ama onlar dünyanın her tarafına yayılmayı başardılar. Hz. İsa (as) kuvvetle değil aczle iş görmüş ve dünyaya ilahi boyayı çalabilmiştir. Hz. Nuh (as) gücünden değil zayıflığından medet ummuştur ve harcadığı bin yıla yakın emek ancak bir elin parmakları kadar insanın hidayetine vesile olabilmişken, aczine vurgu yaparak söylediği *"Rabbim ben yenildim"* sözleri dünyanın yıkılışına ve yeniden yapılışına sebebiyet vermiştir.

Karun'un çok kuvvetli görünmesi ve çok zengin olması onun yere batırılmasına engel olamamıştır. Firavun büyük imkânlara sahip bir insandır ama onun da akıbeti malumdur. Nemrutsa bir sineğin burnundan içeri girmesiyle, başını duvarlara çarpa çarpa ölmüştür. Âlemlerin Rabbi'nin onu ordularla değil sinekle öldürmesi onun hakikatteki güçsüzlüğüne vurgu yapmak değil midir? İnsanın neye hakiki ihtiyacı var ve neyi elde etmeye gücü yetmiyorsa, aczi ve zayıflığı, duası ve gözyaşları neticesinde kâinatın bütünü, Allah'ın emriyle çözümü ona ulaştırmak için seferber olacaktır. İnsanın vehmi gücüyle açamadığı kapılar, aczine hürmeten açılacak; tüm çabalarına rağmen altından kalkamadığı sorunlar; zayıflığı, hüznü, duası ve yakarışları sebebiyle çözüme kavuşacaktır.

Rüya Tesellisi

Yorgunluk veren bir günün sonunda uyumak nasıl bir nimetse, hastalık veya musibet günlerindeki uyku daha büyük bir nimettir. Hayal ve rüya ise musibetzede için bulunmaz bir imkân ve eşsiz bir sığınaktır. İnsan hapiste de olsa hayalen dünyanın her tarafını dolaşabilir. Kâbe'ye gidemese bile, hayalen gidip başını Hacer-ül Esved'in altına koyabilir. Hatta bazı insanların hayalleri o kadar güçlüdür ki, gerçekten Kâbe'ye giden insanlardan daha derin şeyler hissedebilirler hayalleriyle. Çünkü gerçek algılar da, hayal kavramında olduğu gibi, hislerle çalışır. Eğer Kâbe'nin hayali, orada bulunmaktan daha fazla etkilemişse bizi, hayal kurarken daha fazla Kâbe'deyiz demektir. İngiliz romancı Virginia Woolf, *"Bir hayali öldürmek, bir gerçeği öldürmekten daha zordur"* der.

Bir şeyi somut olarak algılamadığımız müddetçe ondan etkilenmeyeceğimiz ve istifade edemeyeceğimiz düşüncesi yanlıştır. Etkide aslolan gerçekten görülüp görülmediğinden ziyade algımıza ne kadar tesir ettiğidir. Özlediğimiz birini rüyada gördüğümüzde, gerçekten görmüşçesine çok etkileniriz. Hayalimizde bir çikolatanın tadını daha çok alıyorsak, hakiki çikolatayı aslında hayalen yiyoruzdur. Bu konuda kuantum fiziğindeki ayna nöronlar araştırmaları ilginç sonuçlar sunmaktadır. Hatta bir sportif hareketin fiziksel uygulaması olmaksızın

hayal vasıtasıyla yoğun bir biçimde zihinde canlandırılmasıyla sporcuların performansının arttığı bilinmektedir. Bu, 'zihinsel antrenman' (mental training) başlığı altında, spor biliminde önem arz eden bir uygulamadır. Filozof John Locke, ayakkabı tamircisinin anılarıyla uyanan bir prensi ve prensin anılarıyla uyanan bir ayakkabı tamircisini hayal eder. Uyandığında prens ayakkabı tamircisi gibi kendini hissetmekte haklıdır. Lock'a göre önemli olan bedensel süreklilik değil, psikolojik sürekliliktir: *"Eğer prensin anılarına sahipsen prenssindir. Ayakkabı tamircisinin anılarına sahipsen, prens bedeninde olsan bile ayakkabı tamircisisindir."*

Dünyada eşitlik mi arıyorsun? Rüya âlemine giren herkes eşittir. Fakir bir insan rüyasında da fakir yaşamak zorunda değildir. *"Soğuk mermerde uyuyanların gördüğü rüyalar da kuş tüyü yastıklarda uyuyanlarınki kadar güzelken nasıl kaybedebilirim adalete olan inancımı?"* diye sorar Halil Cibran. Rüyayı reel zamanla ölçebilsek, bir gecelik rüya 300-400 yıl tutabilir. Zira bilim adamları en uzun rüyanın en fazla bir dakika sürebileceği düşüncesindeler. Oysa biz o bir dakika içerisinde, çocuk oluyor, büyüyor ve yaşlanabiliyoruz. Rüyada bir dakikaya bir ömür sığdırabiliyoruz. Bir de rüyanın içerisinde rüya görme olayı da var ki, uykunun bir dakikasında yıllar süren bir deneyim yaşadığımız gibi, rüyanın içindeki rüyanın bir dakikasıyla da, binlerce yıl süren bir zaman dilimine ulaşmış oluyoruz. Özetle, rüyada farklı bir zaman işlemektedir. Bir insan günde on altı saat fakir, sıkıntılı veya musibet altında reel bir hayat yaşıyor ve bu on altı saatin ardından (rüya âleminde) üç yüz yıl rahat, konforlu ve lezzetli bir hayat yaşıyorsa, bu kişiye üzülmeli mi? Birkaç yüz yılda, yarım gün acı; varsın o kadar da diyemez miyiz?

Rüya ve hayali lüzumsuz işlerden görür ve onları hakkıyla değerlendiremeyiz. Rüyadaki hayatımızı gerçek hayattan say-

mayız. Oysa rüyada bu metni okuyor olsaydık, reel zamanımız orası olacaktı. Uyandığımızda başlayacak olan gerçek hayat ise rüya durumuna geçecekti. Yani bir gecede rüyanın gerçekliğinde yıllar süren bir hayat yaşıyor ve ardından oraya göre on iki, on altı saatlik bir rüyaya dalıyoruz ki, o rüya işte bu yaşadığımız hayattır. Buradayken uykuya rüya diye bakıyoruz; uykudayken de buraya.

İmam Gazali Hazretleri şunları söyler: (...) *"Görmüyor musun, uykudayken birçok şeyin varlığını kabul ediyor, nice halleri hayalen yaşıyor, bunların sabit birer değer olduğuna inanıyor ve o hallerin varlığından şüphe etmiyorsun; sonra uyanınca bütün bu hayal ve inançlarının aslı-faslı olmadığını anlıyorsun. Bu durumda uyanıklığın o hale göre uyku! Hz. Peygamber 'insanlar uykudadır, öldüklerinde uyanırlar' buyurmuştur. Olabilir ki dünya hayatı da âhiret hayatına göre bir uykudur"* (El Munkız Mineddalal).

Hayaller insana çok geniş imkânlar sunar, kişiyi sıkıntılardan kurtarır ve ona mutlu zamanlar hediye ederler. Hayal kuvvesi en bunalımlı anlarda bile güzel sahneler seyrettirir insana. Onu farklı âlemlere çekip, oralarda seyahat ettirir. Filmlerin gerçek olduğuna aklen inanmasak da hayal kuvvemizle onları gerçek gibi hisseder ve kendimizi filmin gerçekliğinde buluruz. Hayal kuvvemizle dilediğimiz zaman kendimizi bir kralın yerine koyabiliriz, bunun bir masrafı yoktur. Cennete gidebiliriz hayalimizle, bunun da bir zorluğu yoktur. Mutsuz olduğumuz halde mutlu duruma geçebiliriz. Hatta hayal gücümüz kuvvetliyse, hayalimiz gerçeğe baskın gelir ve onun sayesinde kendimizi saadetli yeni bir hayatın içerisinde bulabiliriz. İşte uyku, rüya ve hayaller musibetler içerisinde geçen bir hayatta en etkili tesellicilerdir. Kendileri için duyduğumuz üzüntüyü hak eden insanlar, birçok kederle karşı karşıya olanlar değil, hayal gücünden mahrum olanlardır.

"Bir kere rüyamda kelebek olduğumu gördüm.
Şimdi artık rüyasında kelebek olduğunu gören
Chuangtze miyim,
yoksa rüyasında Chuangtze olduğunu görmekte
olan bir kelebek miyim bilemiyorum."
—Sofie'nin Dünyası

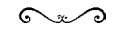
İnayet Tesellisi

İnayetin bir anlamı, bir kapı kapandığında Rabbimizin başka kapılar açması, bir diğer anlamı musibet görüntüsünde yola çıkan olayların sonradan nimet suretine çevrilmesi; bir başka anlamı da ağır nitelikteki musibetin fevkalade hafifletilmesidir. Öyle ki bazen musibet binlerce zarar verecek şekilde başlar ama birkaç zarar vermekle kalır. İşte bu da bir inayettir. İnayetin en özel anlamı da, kişinin musibetlere kaynaklık edecek yanlış ve günahlardan ilahi bir engel tarafından uzak tutulmasıdır ki, bu onu musibetten değil, musibetin davetçilerinden korumak demektir.

Hastalık ve musibetlerle karşılaşmak da, günahlara girmeyi engellediğinden, özel bir inayet kapsamına dâhildir. Çünkü insanı günahlardan uzak tutan bir yönü vardır musibetlerin. Hz. Yusuf, saraylı bir kadının kendisini arzulaması ve ahlâk dışı teklifi karşısında *"Rabbim! Zindan bana, çağrıldığım bu çirkin şeyden çok daha iyidir"* (Yusuf, 33) diyerek; günah ve musibet iki seçenek halinde karşımıza çıktığında, musibetin daha yeğ tutulacak bir seçim olması gerektiğini ifade etmiştir. Her insanın içerisinde bulunan nefsanî hevesler kişiyi dünyada günaha ve âhirette azaba sürüklemektedir. Ancak birtakım bela ve hastalıklar kişiyi nefsanî ve dünyevi arzularından gayr-ı ihtiyari uzak tutmaktadır. Bu da Rabbimizin bir ihsanı ve ina-

yetidir. Rabbimiz bu ihsanla insanı günahtan ve dolayısıyla günahın dünyevi zararlarından ve âhirette cehennem azabından korumaktadır. Asıl dert, musibete sebebiyet verecek günah ve hataların kolaylıkla işlendiği ortam ve koşullara sürüklenmek; gerçek nimetse, Rabbimizin bize musibet görünümü altında olsa dahi, günahlardan korunacağımız, hatalarımızı düzelteceğimiz, istikamete gireceğimiz hadiseler bahşetmesidir.

Hızır Tesellisi

Efendimiz (sav) Ebu Bekir Hazretleriyle müşriklerden kaçarken, birlikte Sevr mağarasına sığınmışlardı. ***Kur'ân*** bu sahneyi şöyle anlatır: *"Eğer Siz Peygambere yardımcı olmazsanız, Allah vaktiyle ona yardım ettiği gibi yine yardım eder. Hani münkirler onu Mekke'den çıkardıklarında, iki kişiden biri olarak mağaradayken arkadaşına: 'Hiç tasalanma, zira Allah bizimle beraberdir' diyordu. Derken Allah onun üzerine sekinetini, huzur ve güven duygusunu indirdi ve onu, görmediğiniz ordularla destekledi"* (Tevbe, 40). İşte bu iki mübarek kişinin içinde bulunduğu teslimiyet, mağaranın önüne kadar gelen müşrikleri bir örümcek ağı ve birkaç güvercinle yanıltıp göndermeyle sonuçlandı. Müşrikler mağaraya girmeye karar verdiklerinde içlerinden birisi *"Burada bir ağ görüyorum ki, (Hazreti) Muhammed daha dünyaya gelmemişken bu ağ yapılmış gibidir. İşte orada iki güvercin duruyor, içeride biri olsa orada dururlar mı?"* diyerek ayrılmışlardır. Halbuki bu mağara olayından belli bir zaman önce inen Ankebut Sûresi'nin 41. Ayeti'nde *"Hâlbuki evlerin en zayıfı örümceğin evidir. Keşke bilselerdi."* denilerek, Mekke müşriklerinin ileride basit bir örümcek ağı karşısında mağlup olacaklarına işaret edilmişti. Şuara Sûresi'nde anlatıldığına göreyse, Firavun ve askerleri Hz. Musa ve beraberindekilerin peşine düşerler. Öyle yaklaşırlar ki, Musa

Peygamberin yanındakiler *"İşte yakalandık"* derler. Hz. Musa ise *"Rabbim benimle beraberdir ve şüphesiz bana bir çıkış yolu gösterecektir..."* buyurur (Şuara, 60, 61, 62). Bu çaresizlik hali ve teslimiyet denizin ikiye yarılması ve onları takip eden firavun ve adamlarının suda boğulmasıyla neticelenir.

Biz de çıkmaza girdiğimizde, Sevr mağarasında yaşanan o hadisenin bir numunesini tatmakta, Kızıldeniz'in karşısındaki çaresizliğin bir temsilini yaşamaktayızdır. Rabbimizin bizimle olan birlikteliğinin farkına varır, O'ndan başka şeylerden medet ummaktan vazgeçersek, kapalı kapılar bizim için de ardına kadar açılır, geçilmez yollar bizim için de birer geçit durumuna gelir. Rabbimiz hep bizimle beraberdir ancak dara düşmek bu birlikteliği hissetmenin önündeki engelleri kaldıran sihirli bir iksirdir.

Derler ya, karanlığın en yoğun olduğu zaman dilimi, aydınlığın da başladığı noktadır, diye. İşte ümitsizliğe sebep olacak ne kadar çok şey varsa, yani ne kadar çıkmaza girmişsek, ne kadar düzelmesi zor duruma düşmüşsek, bir o kadar büyük bir gücü arkamıza almış ve yine bir o kadar büyük fırsatlarla karşı karşıyayız demektir. ***Kur'ân***, çıkmaza giren kulların ümitsizliğe ramak kala mazhar oldukları yardımlara şöyle vurgu yapar: *"Peygamberler öylesine zorlandılar ki, en sonunda neredeyse tüm umutlarını yitirdiler; artık iyiden iyiye yalanlandıklarını düşünmeye başladıklarında, yardımımız kendilerine ulaşıverdi"* (Yusuf, 110). *"O'dur ki, kulları ümitsiz kaldığı bir anda yağmuru indirir ve rahmetini her tarafa yayar"* (Şûrâ, 28). Gecenin en koyu anında dahi yıldızlar vardır. Tamamen ışıktan mahrumiyet hiçbir zaman söz konusu değildir. Üstelik karanlığın en derin noktasından sonra artık bereket, ışık ve nur gelmeye başlayacak ve ardından güneş doğacaktır. Şair der ki; *"Âbisten-i sefâ u kederdir leyâl hep / Gün doğmadan meşîme-i şebden neler doğar..."*

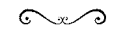
Menkıbeye göre bir padişah Hızır'ı görmek ister. Tellallar çıkarır ve *"Kim bana Hızır'ı gösterirse onu hediyelere boğacağım"* diye ilan eder. Hiçbir âlimin veya evliyanın cesaret edemediği bu işe fukara bir adam talip olur. Fukara, evden çıkarken karısına der ki, *"Hanım, ben padişaha Hızır'ı bulacağımı söyleyip ondan kırk gün müsaade isteyeceğim. Bu kırk gün içinde padişahtan eve ömür boyu yetecek kadar gıda ve para gelir. Kırk günün sonunda Hızır'ı bulamayacağım için benim kelle gider, ama siz bundan sonra rahat yaşarsınız."* Hanımı, *"Vazgeç bu tehlikeli işten"* dese de adam ikna olmaz, padişahın huzuruna çıkar ve Hızır'ı bulacağını ancak kırk günlük müsaadeyle bunu yapabileceğini söyler. Padişahın kabulünü alır. Hızır'ı bulmak için çaba harcayacağı kırk gün içerisinde sarayın ambarından tonlarca yiyecek içecek alıp evine istifler. Kırkıncı gün geldiğinde, halkı kabul günüdür ve huzura çıkıp suçunu itiraf eder ve der ki, *"Hızır'ı falan bulacağım yoktu. Bende o yetenek ne gezer Padişahım! Ailecek yaşadığımız fakir hayatı sona erdirmek yani dünyalık elde etmek için bunu yaptım"* der ölüm korkusuyla titreyerek...

Hızır'ı görme heyecanıyla güne başlayan padişah bu sözler karşısında celallenir. Yanında bulunan üç veziriyle görüş alış verişinde bulunmaya başlar. Onlara bu cüretkâr adama verilecek cezayı danışır. Birinci vezir, *"Sultanım, bu adamı kesip doğrayalım, etini parçalayıp çengellere asalım. İnsanlar görsün de ibret alsınlar, Sultanı kandırmanın cezası neymiş görsünler"* der. Bunun üzerine avluda halk arasında bir genç peyda olur ve *"Külli şey'in yerciu ila aslihi"* der. Padişah ikinci vezire danışır. O da, adamın derisinin yüzülüp içine saman doldurmayı önerir. Genç yine *"Külli şeyin yerciu ila aslihi"* der. Üçüncü vezirin teklifiyse şudur; *"Efendim, bu fukara adamı affedin, çoluk çocuğunun rahatı için kendini feda edebilecek kadar yürekli bu kişiyi affetmek, siz padişahımızın izzetini artıracaktır. Onu*

öldürmeninse kimseye bir faydası yoktur." Genç yine söze karışır ve yine *"Külli şeyin yerciu ila aslihi"* der. Bu defa padişah gence döner ve *"Sen de kimsin? İkide bir tekrarladığın lafın anlamı nedir?"* diye sorar. Genç konuşmaya başlar; *"Birinci vezirinin babası kasaptı. Onun için adamı kesip doğramaktan, etini çengellere asmaktan bahsetti. İkinci vezirin babası yorgancı idi. Yastık yorgan yapar, yatak yüzlerine, pamuk doldurmakla ömür tüketirdi. Onun için adamın derisini yüzmeyi önerdi. Üçüncü vezirin babası vezirdi. O da soyuna çekti ve büyüklüğünü gösterdi. Benim tekrarladığım sözün anlamı da 'Her bir şey aslına döner' demektir. Vezir istersen (üçüncü veziri göstererek) işte vezir! Hızır istersen (kendini işaret ederek) işte Hızır! Bu fukarayı mahcup etmemek için sana göründüm"* der ve ortadan kaybolur.

"Allah, bunalıp daralmış kişilerin duasını kabul eder. İsa'yı babasız doğuran iffet abidesi Meryem, 'Beni kötü bir kadın sanacaklar' diye öyle bunaldı ki, Hakk'a yalvardı da, Allah, İsa'yı kundakta konuşturdu" der Mevlana Hazretleri (***Mesnevi***, Cilt 3).

Zâhir-Bâtın Tesellisi

Gerçek imana sahip olan insan, belalarla çepeçevre bir hayat dahi yaşasa mutludur. Yeter ki, Rabbinin onunla birlikte olduğunu, her şeyin Rabbimizin emrinde, gözetiminde ve tasarrufunda olduğunu bilebilsin. Yeter ki, yaşadığı zorlukların, kederlerin ve gelecekte onu bekleyen musibetlerin Rabbinin kudret elinde olduğunu idrak edebilsin. Olayların Rabbimizin kontrolünde ve hizmetinde olduğuna inanmayanlar için, her şey rastgele gerçekleşmekte, insan tesadüflerin oyuncağı olarak hayat fırtınası içerisinde savrulup gitmektedir.

Kehf Sûresi'nde ilerlerken, Hz. Hızır'ın alışılmadık bir stratejiyle, yani delerek gemiyi kurtarmasına şaşırırız. Zira alışkın değilizdir hayatımızdaki planları yaralayarak hatta alt üst ederek bizi kurtaran bir sisteme. Bir yere takılıp düştüğümüzde, buna bir musibet deriz de, orada takılıp düşmekle biraz ilerde büyük bir tehlikeden kurtulmuş olma ihtimalini akla getirmeyiz. Çekilen dünyevi bir sıkıntının esasında birer nimet olduğunu çoğu zaman yıllar sonra anlarız. Hızır (as) gemiyi delmiş, bir çocuğu öldürmüş ve yıkılmak üzere olan bir duvarı düzeltmiştir. Hz. Musa ise tabii olarak bu hamleler karşısında itirazlarda bulunmuştur. Birisi Bâtın âleminin, bir diğeri Zâhir âleminin temsilcileri durumundaki bu iki zatın hükümleri birbirini tutmamaktadır. Hükümler birbirine zıt olmasına

rağmen, Hz. Hızır yaptıklarında, Hz. Musa ise itirazlarında haklıdır. Hz. Hızır, Hz. Musa'ya, *"Arka planını (bâtınını) bilmediğin bir şeye elbette sabredemezsin"* diyerek onun da itirazlarına hak vermiştir. (Kehf, 67) Evet, başa gelen musibetler isabetsiz değildir, sebepsiz hiç değildir. Bu isabetin sebepleri idrak edildiğinde, yaşanan zorluklara kolaylıkla katlanılabilir.

Muhyiddin İbn Arabî, ***Lübb'ül Lübb*** isimli eserinde bir hadis-i şeriften yola çıkarak şunları ifade etmektedir: *"Cennet ehli cennete vardıkları zaman Cenâb-ı Hakk azamet ve kibriyâ perdelerini kaldırarak tecellî edecek ve insanlara 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' diye soracak. Cennet ehli, bu aşkın ve farklı tecelliyi tanıyamayarak 'Hayır sen bizim Rabb'imiz değilsin' diyecekler ve çok azı secde edecek. Cenâb-ı Hakk onlara ikinci defa tecelli ettiğinde, yine aynı soruyu soracak ve insanlar tekrar 'hayır' diye cevap verecekler. Üçüncü defa Cenâb-ı Hakk, cennet ehlinin her birinin idraklerindeki Rableri şekliyle onlara tecelli edecek ve hepsi 'Evet sen bizim Rabbimizsin' deyip secdeye kapanacaklar."*

Evet, insanın zihninin kalıpları vardır ve yaşam tecrübeleri bu kalıpları daha da belirginleştirmekte ve algılar yeni tecellilere kapalı hale gelmektedir. Kriterlerimiz haricinde bir tecelliyle karşılaştığımızda bunu algılayamaz ve en kolay olan yadırgama ve olumsuzlama yolunu seçeriz. İranlı düşünür Ali Şeriati'nin üzerinde durduğu 'insanın dört zindanı' yani onu baskısı altına alan, özgürlüğünü kısıtlayan ve düşünce biçimini belirleyen dört zorlayıcı güç vardır. Bunlar doğanın zorlayıcı gücü olan naturalizm, tarihin zorlayıcı gücü olan historizm, toplumun zorlayıcı gücü olan sosyolizm (sosyalizm değil) ve insanın kendisidir. Yani doğa, tarih, toplum ve benlik insanın etkinlik ve özgürlüğünü, pasiflik ve tutsaklığa çevirmektedir. İnsan bu dört zindandan kurtularak özgür düşünceye erebilecektir ancak bu mümkün gözükmemektedir. Ona göre insan; tarihin, coğrafyanın ve toplumun zindanından bilimle; ve en zor olan

benlik zindanından inanç ve aşkla kurtulabilecektir. Jodorowsky'nin *"Kafeste doğan kuşlar, uçabilmenin bir hastalık olduğunu düşünürler"* dediği gibi, bizler de bu dört zindanın içerisinde bulunduğumuz müddetçe, olaylara yüklediğimiz anlamlar, bağımsız ve objektif olmaktan hep uzak kalacaklardır.

Musibetlerin hayatımızdaki yerini ve değerini göremiyor olmamızda, bu dört zindanın önemli etkileri vardır. Çünkü insan 'musibet kavramını' tefekkür ederken, onun tarih içerisinde sırtlanarak getirdiği anlamlardan kurtulamaz; toplumun musibete yüklediği kültürel bakış açısından 'musibetin kendi varlığını' ayıklayamaz, doğa içerisinde 'musibetin' kazandığı etiketlerden onu bağımsızlaştıramaz ve benliğine dönük taraflarında cereyan eden subjektif vasıflardan 'musibet olarak musibet' kavramını kurtaramaz. Dolayısıyla insanın kendi kederlerine yüklediği anlam bağımlı bir anlamdır. Bağımlı hiçbir anlam, gerçek değildir.

Kant, herkesin dünyayı bir filtreden geçirerek algıladığına inanıyordu. Filtreden kastı insan zihniydi. Pembe çerçeveli gözlük takan birinin baktığı her şey pembeleşecektir. İnsan o gözlükleri takıyor olduğunu unutsa da, bu durum devam eder. İnsan zihni de şeyleri ve olayları nasıl yorumlayacağımızı belirler. Algıladığımız her şey kaçınılmaz bir biçimde zaman ve mekân içerisinde gerçekleşir ve her şeyin birtakım görünen nedenleri vardır. İşte 'zaman, mekân ve nedenlerden' kurtulamamak mecburi bir gözlük veya bir filtredir. Kant'a göre gerçeği şimdiki gibi algılamamızın sebebi, gerçekliğin nihai halinin böyle olması değildir. Bu, zihinlerimizin bir dayatmasıdır. Dünyanın gerçekte olduğu biçimine doğrudan bir erişimimiz yoktur. Gözlükleri çıkartıp şeyleri gerçekte oldukları gibi göremeyiz. Bu filtreye bağlıyız ve onsuz herhangi bir şeyi idrak edemeyiz. Tek yapabileceğimiz, bu filtrenin farkına varmak ve baktığımız şeyleri nasıl etkilediğini ve renklendirdiğini anlamaya çalışmak-

tır. Kant, şeylerin nasıl olduklarına yönelik eksiksiz bir resme hiçbir zaman sahip olamayacağımızı düşünmüştür. Yaşadığımız kederleri algılayışımız da 'mekân, zaman, zihin ve neden'lerden bağımsız olamadığı için, onları oldukları gibi görme imkânımız (vahyin bakışından mahrum olanlar hariç) yoktur.

Ahmet Haşim, İkdam'daki yazılarının birinde, yaşadığı kırk derecelik ateş tecrübesini anlatırken, bunu dünya seyahatine eş tutar ve şunları söyler; *"Kırk derecelik bir hararet sayesinde görülmemiş bir âlemde, efsanevi bir seyahat yapmış gibi, âsâbım simdi şayan-ı hayret birtakım hatıraların intibaatıyla (etkileriyle) doludur. Kırk derece-i hararet! Bu Çin, Japon, Amerika ve Afrika'dan ziyade bir insan için görülmesi elzem (lüzumlu), meraklı bir cihandır."* (İkdam) Biraz soyutlama yaparsak, şayet tarihte hiçbir insan bugüne dek bir keder yaşamamış ve hiçbir hüzün tadılmamış dolayısıyla ona yüklenmiş pozitif ve negatif herhangi bir değer bulunmuyor olsaydı, hüznü ilk yaşayanla uzaya ilk çıkan, aya ilk adım atan insanın mutlulukları birbirine kim bilir ne kadar benzeyecekti. Konuya tersinden bakacak olursak, binlerce yıldır yemek yemeden önce hüngür hüngür ağlamak gibi bir gelenek yaygın bir şekilde var olsaydı, soframıza yemeğin konmasıyla, gözümüzde damlaların birikmeye başlaması eşzamanlı olmayacak mıydı? Açken her insanı sevindiren ve mutlu eden yemek, bir hüzün kaynağı olmayacak mıydı? Binlerce yıldır düğün törenlerinde saatlerce ağlayıp sızlamak gibi bir gelenek olsaydı, bizler de kaçınılmaz olarak, alkışlara boğduğumuz mesut çifti, hıçkırıklarla tebrik etmeyecek miydik?

Dünyaya gelen ilk insanın geceyle karşılaşmasını hiç düşündünüz mü? Bugün hepimizin heyecanla beklediği ve geldiğinde mutlu olduğumuz gece, ilk insanın dünyasında nasıl bir duyguya sebep olacaktır? Defalarca tekrarlandığı için gecenin ardında güneşli bir günün beklediğinden emin olduğumuz

için gecenin tadını çıkarmıyor muyuz? Geceden sonra gündüzün geldiğini henüz deneyimlememiş olan ilk insan için, bu karanlık bitimsiz bir karanlık değil midir? Onun için aydınlık sonsuza dek yitirilmiş değil midir? Bugün gözlerimizi kaybettiğimizde ve bir daha göremeyecek olduğumuz bilgisini öğrendiğimizde nasıl bir acı çekeceksek, ilk insan da gece karşısında aynı acıyı çekmeyecek midir? Peki, bu ilk insan, dünyaya gündüz değil de gece gelmiş olsun, sabah güneşin doğması onu korkutmayacak mıdır? Önceden hiç tanımadığı, her şeyi belirginleştirmeye başlayan bu acayip şey, sonrasında en korkutucu şeyleri de ortaya çıkaracak olmasın? Ortalığı yavaş yavaş ısıtan bu faktör, bir süre sonra cayır cayır yakmaya başlamasın? Henüz güneş adını veremediği bu gücün, birazdan en büyük felaketlere sebebiyet vermeyeceği nereden bellidir? Sadece güneş mi? Hayır... Karşılaştığı bütün nimetler ilk başta birer korku kaynağı olacaktır.

Binlerce yıl önceki kahramanları bugüne getirebilsek ve onları şehrin orta yerine bıraksak, onlar bir çocuğun bile korkmadığı uçaklardan, trenlerden, arabalardan korkup ölecek hale gelebilirler. Zira bu araçlar hakkında herhangi bir bilgileri yoktur ve onların insanoğlunun kontrolü ve hizmetinde olduğunun farkında değildirler. Onlara yükledikleri bir ilk anlam yoktur ve bu durum karşısında çaresizdirler.

Musibetlerin ve nimetlerin tarih içerisinde ilerlerken yüklenerek getirdikleri anlamlardan soyutlanamadığımız için, çoğu zaman erdiğimiz bir nimeti musibet, yaşadığımız bir musibeti de nimet olarak görmek durumunda kalırız. Bir şeyin gerçek değerini kavramak istiyorsak, yaşadıklarımıza tarihin, coğrafyanın, toplumun ve benliğin dışından bakabilmeliyiz.

İmtihan Tesellisi

Kıvam, seviye ve kalitemizin ortaya çıkarılması ve kendi iç halimizin bize gösterilmesi açısından da musibetlere giriftar oluruz. İddia, imtihanı gerektirir. ***Kur'ân-ı Kerîm***'de *"İnsanlar 'iman ettik' demekle kendi hallerine bırakılacaklarını mı sandılar?"* buyrulur (Ankebut, 2). İnsanların kalplerinin altın mı, bakır mı olduklarının tespit edilmesi, inanç ve düşüncelerinde samimi olup olmadıklarının kendilerine gösterilmesi açısından musibetler zaruridirler. Bir değil, on değil, yüz kere sınandığı halde, aynı inanç ve kararlılıkta olan birinin, prensiplerine ve inançlarına bağlılığı ve samimiyeti zirvede demektir. Daha ilk imtihan edildiği anda ulvi düşüncelerinden vazgeçen insanların gerçekte samimiyetsiz kişiler oldukları belli olacaktır. Bir divan şairinin dediği gibi, *"Pervâne olanlar nârda bellolur"*.

Musibetler insanın benliğine ayna tutar. Kendisinin dürüst olduğunu iddia eden biri bunu hangi şartlarda söylemektedir? Normal şartlarda her insan dürüsttür. Ortada dürüstlüğü zedelemeye sebep olacak bir baskı söz konusu olmadığında, dürüstlüğün gerçekliğinden ve insanların dürüstlük seviyeleri arasındaki farktan bahsedilemez. İnsan da kendisinin hangi nispette dürüst olduğunu bir imtihandan geçmeden bilemez. Cesur olduğuna inanan biri, gerçekten cesur mudur ve cesareti ne seviyededir? Sınırsız sandığı cesaretinin bir nihayeti

ve haddi yok mudur? Kişi bu konuda imtihan edildiğinde, karşısına çıkan korkutucu hal karşısında gerçekten cesur olup olmadığını, cesursa ne kadar cesur olduğunu anlayabilir. Bir insanın çok fedakâr olduğunu düşünmesi, hiç fedakârlık yapmak zorunda kalmamışsa, bir fikirden ibarettir. Birileri onun kapısını yardım için çaldığında imtihan başlar. Bu durum onun fedakârlığının gerçek mi, yoksa sözde mi, az mı yoksa çok mu olduğunu ortaya çıkaracaktır. Rivayete göre, Hz. Ömer, bir başkasını yakından tanıdığını iddia eden birine; *"Onunla alışveriş yaptın mı? Onunla komşuluk ettin mi? Onunla seyahate çıktın mı?"* diye sormuş ve her defasında *"Hayır!"* cevabını alınca, *"Sen, o kişiyi tanımıyorsun!"* demiştir. İşte başından musibetler geçmemiş birinin kendi benliğini tanıyor olduğu iddiası da böyle temelsiz bir düşüncedir.

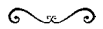
Rabbini sevme iddiasında olan, O'nun neylerse güzel eyleyeceğini düşünen, her işinde hikmetleri olduğunu ve her konuda O'na tâbi olduğunu öne süren insanın, bu düşünceleri acaba ne kadar sahihtir? Ortada bir musibet yoksa bu iddiaların gerçekliğinden bahsedilemez. Ancak bir musibet yağmuruna tutulduğunda insan yine de böyle düşünüyorsa, işte o zaman anlaşılır ki o Rabbini gerçekten sevmektedir ve O'ndan gelen her şeye razıdır. Dolayısıyla musibetlerin işlevlerinden biri de insanın kendisinin dahi haberdar olmadığı duygularını açığa çıkarmaktır.

Yaşamın önemli bir gayesi insandaki özelliklerin ortaya çıkarılıp kendisine gösterilmesidir. ***Kur'ân***'da şöyle buyrulur: *"O ki, hanginizin daha güzel işler ortaya koyacağını denemek için ölümü ve hayatı yarattı"* (Mülk,2). Firavun'un hiç musibet yaşamadığı, hatta hiç hastalanmadığı rivayet edilir; ta ki Hz. Musa ile karşılaşıncaya kadar. Firavun kendisini isyankâr, kibirli ve azgın biri olarak görmüyordu elbette. Çünkü herhangi bir engelle karşı karşıya kalmamıştı. Hz. Musa'nın getirdiği

hak din ile imtihan olunca hakkı reddeden bir insan konumuna düştü. Kendi içinde zaten var olan hakkı inkâr düşüncesi açığa çıktı ve buna kendisi de, toplumu da, kendinden sonraki topluluklar da şahit kılındı.

Şeytanın Hz. Âdem'e secde emri gelinceye kadar hiç imtihan edilmediği rivayet edilir. Yıllarca meleklere vaizlik eden cinlerden bir varlıktı şeytan. Zaten adı kovulmuş manasına gelen şeytan değil, Azazil'di. Onun yeryüzünde secde etmediği bir yer kalmadığı da rivayetler arasındadır. Gözünün üstünde kaşın var bile denmemiştir ona. Dolayısıyla o kendini faziletli bir kul olarak görmekteydi. Hatta bir Allah aşığı sanıyordu kendini. Ama Hz. Âdem'e secde emri söz konusu olduğunda o da fark etmiş oldu esasında kibirli bir kâfir olduğunu. Dolayısıyla kimin altın kimin bakır, kimin elmas kimin kömür, kimin şeytan kimin melek, kimin Firavun, kimin Musa olduğunun belirginleşmesi için musibetlere lüzum vardır.

Çıkış Tesellisi

Okyanusta yol alan bir gemi battı. Sadece bir kişi sağ kurtuldu. Dalgalar adamı küçük ıssız bir adaya kadar sürükledi. Adam ilk günlerde kendisini kurtarması için Rabbine yalvarıp yakardı. Sonraki günlerde yardım bulurum umuduyla uzaklara bakmaya başladı. Ama ne gelen oldu ne giden. Bin bir emekle rüzgârdan, yağmurdan ve vahşi hayvanlardan korunmak için ağaç dallarından ve yapraklarından bir kulübe yaptı. Balık avlıyor, pişirip yiyor ve ufku gözlüyordu. Günler böyle geçiyordu. Yine bir gün balık avlamak için yola koyulmuştu. Döndüğünde ne görsün, tek tutunduğu dal olan tahta kulübesi alevler içerisinde cayır cayır yanıyordu. Başına gelebilecek en kötü şeydi bu. Keder ve öfke içinde donakaldı. Artık bu ıssız adada başını sokabileceği bir kulübesi bile kalmamıştı.

Bu üzüntüyle, Allah'ım bunu bana neden yaptın, diye feryat etti. O geceyi Allahü Teâlâ'ya sitemler ederek üzüntü ve keder içinde geçirdi. Ertesi sabah erken saatlerde adaya yaklaşmakta olan bir geminin düdük sesiyle uyandı. Onu kurtarmaya geliyorlardı. Mutluluktan havalara uçacak gibiydi. Gelenlere *"Benim burada olduğumu nasıl anladınız?"* diye sordu. Cevap onu hem şaşırttı hem de utandırdı: *"Dumanla verdiğin işareti gördük, o işarete göre geldik."* İşte tutunulan son dalın kırılması, ilahi yardımların önündeki son engelin de kalkması manasına gelir kimi zaman.

Bütün çıkış yolları kapanmış insanın duası hadiseler üzerinde çok etkilidir. Böylelerinin duası vesilesiyle en büyük şeyler, en küçük varlıklara hizmetkâr olur, en zor işler umulmadık bir şekilde çözülür. Tahta bir teknede yol alırken fırtınaya tutulmuş bir zavallının duasının hürmetine denizin fırtınası diner. Cemal Süreya'nın, *"Bir mısra daha söylesek sanki her şey düzelecek"* dediği gibi, dua da müminin elinde her zorluğu çözebilecek bir potansiyele sahiptir. Sivrisineğe güneşi hizmet ettiren, zavallı bir böceğin suya ihtiyacı sebebiyle bulutları harekete geçiren, aciz hayvanlar için mevsimleri değiştiren Rabbimizin, zayıf ve çaresiz insana karşı merhameti ne büyük olacaktır! Parıldayan gökyüzünü bir dakika içerisinde bulutlarla dolduran bir yaratıcının, dilediğinde bir dakikada o gökyüzünü bomboş hale getirebileceğinden şüphe edilebilir mi? Kâinatta her şey Rabbimizin hizmetinde ve emrinde olan bir asker hükmündedir. İnsan için 'çaresizlik' ve 'çıkmaza girmişlik' kâinattaki dengeleri yerinden oynatabilecek güce sahip bir hazinedir. Çaresiz insan, birçok çaresi olan insana nazarla daha güçlüdür. Çünkü kurtulma yolları olan insan çıkış yollarına ve kendine güvenirken, kurtuluş çaresi kalmayan birinin yalnızca Rabbine güvenmekten başka seçeneği yoktur. İşte bu yüzden daha güçlüdür ve kurtuluşa başkalarından daha yakındır. Duadan başka silahı kalmamış birinden daha güçlü bir ordusu yoktur dünyanın.

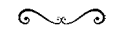
Zamanın birinde bir padişah, vezirleri arasından vezir-i azam'ı yani baş veziri seçmeye karar verir. Bunun için vezirleri bir imtihandan geçirmek lüzumu vardır elbette. Büyükçe bir saray kapısı yaptırır. Yaptırdığı kapıya kimisi sürgülü, kimisi halkalı, baştan aşağı onlarca büyük kilit yerleştirir. Sonra vezirleri buyur eder: *"Vezir-i azam olmak isteyenin, birazdan göstereceğim kapıyı anahtar veyahut herhangi bir alet kullanmaksızın açması gerekmektedir"* diyerek müsabakayı ilan eder. Hazırlanmış kapının üstündeki perdeler kaldırıldığında baş

vezir adayları, kapının ihtişamı karşısında, *"Anahtarlar bizde dahi olsa bunu açmak günler sürer Sultanım"* diyerek müsabakadan çekilirler. Geriye ancak bir vezir kalır. Ki bu vezir, diğerleri arasında en küçük cüsseli ve en zayıf yapıda olanıdır. Padişah, *"Bu pehlivanların açamadığını sen nasıl açacaksın"* diye merakla sorduğunda şu cevabı alır: *"Sultanım! Bu kapının açılma imkânı yok gibi görünüyor. Lakin bize itmek düşer."* Elini uzatıp kapıyı hafifçe ittiğinde, kapının açılıverdiğini ve aslında kilitlerin hiçbirinin kapalı olmadığını fark eder ve vezir-i azamlığı elde eder.

Tanpınar'ın ***Huzur***'da söylediği gibi, *"Kim bilir? Bazı kapıların bize kapalı görünmesi, önünde değil, arkasında durduğumuz içindir."* Wittgenstein'ın ***Yan Değiniler*** kitabında yaptığı tespit de benzerdir: *"Bir insan kilitli olmayan ama içeriye doğru açılan bir kapıyı boyuna itiyor ve çekmek aklına gelmiyorsa o odada hapistir."*

"Neyse ki yarın var
Umutların en sevdiği gün."
—Sezai Karakoç

Hikmet Tesellisi

Rabbimiz her duaya icabet eder. Ancak insanın bazen kendi zararına şeyler istemesi, bazen de başına gelmiş faydalı şeylerden cahilce kopmayı arzulaması gibi sebeplerle, her dua yapıldığı şekliyle kabul edilmeyebilir. Duanın üç tür çıktısı olabilir. Birincisi, istenilenin aynen verilmesidir; zira istenen hikmete uygundur; dünya ve âhiret yararınadır. İkincisi, istenilenden daha iyisinin bahşedilmesidir; bu durumda insan daha iyisi istenilebilecek bir durumun, daha aşağısı için bir talepte bulunmuştur. Üçüncüsü ise, istenilenin verilmemesidir; bunun sebebi ettiği duanın yarar yerine zarar verecek bir talep içermesidir.

Bir de başkasının yararına ancak bizim zararımıza olacak şeyler vardır ki, bir kimsenin Rabbinden onları istemesi 'kabule layık bir dua', bizim aynı konudaki talebimiz ise hikmetsizliği sebebiyle kabule liyakati olmayan ve nihayetinde geri çevrilecek bir taleptir. Mesela zenginlik, bazı insanları şükre ve cömertliğe sevk edecekken, başka insanları fıtratlarındaki birtakım özellikler sebebiyle cimriliğe ve nankörlüğe sürükleyecektir. Bu fıtrattaki birinin zenginlik istemesiyle başına bela istemesi aynı şeydir ki, onun fıtrat özelliklerini bilen Rabbimiz bu duayı geri çevirecek veya farklı bir nimet şeklinde tezahür ettirecektir. Mevlana ne güzel söyler, *"Tut ki Ali'den Zülfikâr sana miras kaldı. Sende Ali kolu ve kalbi yoksa Zülfikar neye ya-*

rar?" (***Mesnevi***, Cilt 5). Mesela bir kişinin makam veya şöhret sahibi olması, onun dinine ve insanlığa hizmet edip dünyasını ve âhiretini mamur etmesine sebebiyet verecekken, kibirden kurtulamamış ve kalbinde makam ve şöhret zaafı taşıyan bir başkasının dünyada ruh hastası olmasına ve âhiretini tamamen kaybetmesine sebebiyet verebilir. Dolayısıyla duanın kabulünün ölçülerinden biri de insanın fıtrat ve mizacıdır.

Konuyu tersinden düşünecek olursak, herkesin ittifakla zararlıdır diye düşündüğü bir konu, mizaç ve fıtratından dolayı bazı kişilere rahmet olabilir. Mesela hayatı kibir içerisinde geçen, kendini hep başkalarından üstün gören, etrafındaki insanları daima hafife alan birinin başına öyle felaketler gelir ki, onu dünyanın en mütevazı insanı yapar. Kader onu öyle şeylere şahit kılar ki, yerde yürüyen karıncadan bile üstün görmez artık kendini. Belayla ihtiyacı giderilen, hastalığı şifaya ermiş insan için bu bir bela değil rahmettir.

Su gibi, herkesin ittifakla faydalı olduğunu düşündüğü bir nimet dahi, farklı hallerde zararlı olabilmekte, hatta insanı ölüme dahi sürükleyebilmektedir. Bir felaketi nimet sanarak dua ettiğimizde, onun bize verilmesi zulüm olacaktır. Cenab-ı Hakk zulmetmekten münezzehtir.

Fıtrat ve mizacımızın farklılığından dolayı diğer hastalara şifa olarak verilen ilaç bize verilmemiş veya başkalarına verilmeyen bir tedavi farklılığımız sebebiyle bize uygulanmışsa, buna üzülmek değil sevinmek gerekir. Bir doktorun her hastaya aynı reçeteyi yazmasını beklemekte bir mantık hatası vardır. Nasihat isteyen cimriye, kitâb-ı iktisattan ders vermek, ateşi benzinle söndürmeye çalışmak gibidir. Geleneksel tıbbın düsturlarından biri şudur, *"Her illet (hastalık) zıdd-ı tabiatıyla tedavi olunur."*

Tahammül Tesellisi

Musibetlere sabrın mertebeleri vardır. Sabrın en alt derecesi dayanmak yani tahammül etmektir. Bir üst mertebesi, dayanmanın da Allah'tan olduğunun idrakinde olmaktır. Bu mertebede sabrın Cenab-ı Hakk'ın lütfu olduğu bilinir. (Sabret! Sabrın da ancak Allah'ın yardımı iledir. Nahl,127) *"Allah sabrını veriyor"* cümlesini duymuşuzdur. Bu mertebede dayanan insan değildir, Allah tarafından tahammül etmesi sağlanmaktadır. Sabrın üçüncü mertebesi ise, bela ve nimeti ayırt etmemektir. Madem her şey Allah'tan geliyor, o halde hepsi güzeldir. İnsanlar evlatlarını evlendirirken düğün yaparlar da, Allah'tan gelmiş olan evlatlarını Allah'a geri verirken neden bayram etmezler ki? Bu üçüncü mertebe işte böyle bir mertebedir.

İmam Gazâlî'ye göre sabrın fazilet bakımından en alt derecesi, yaşadığı güç durumdan memnun olmasa da şikâyet etmemek; bundan daha faziletlisi içinde bulunduğu durumdan razı olmak; ondan da faziletlisi belâya şükretmektir. (İhya, IV). Yine Gazâlî'nin bildirdiğine göre Süfyân es-Sevrî, bütün amellerin en faziletlisinin öfkelendiğinde yumuşaklık göstermek ve sıkıntılar karşısında sabırlı davranmak olduğunu söylemiştir (İhya, III). Yine İhya'da Hz. İsa'ya atfedilen bir söz şöyledir: *"Sizler sevdiklerinize ancak sevmediklerinize karşı gösterdiğiniz sabır sayesinde ulaşabilirsiniz."* Cüneyd Bağdâdi Hazretlerine

göre tasavvufun sekiz temeli vardır ve her biri, peygamberlerden biriyle ilişkilidir. Bu temellerden biri de 'sabır'dır ve Eyyûb Peygamber ile temsil edilir. Ebû Ali ed-Dekkak'a göre, sabır ilâhî takdire itiraz etmemektir; ona göre sabrın hakikati kişinin Hz. Eyyûb gibi belâya nasıl girmişse öylece çıkmasıdır. Bazı tasavvuf büyükleri, sabrın nihaî mertebesinin, musibete uğrayan kişinin musibet öncesi gündeki gibi davranması olduğunu belirtmişlerdir.

Sabır kelimesi ***Kur'ân-ı Kerîm***'de beş ayette açık olarak, yüze yakın ayette aynı kökten çeşitli isim ve fiiller şeklinde geçer. Rabbimiz insanların korku, açlık, yoksulluk, yakınların ölümü, ürün kaybı gibi musibetlerle imtihan edileceğini, bu musibetleri sabırla karşılayanların ve Allah'a teslimiyet gösterenlerin Rablerinin lütfuna, rahmetine ve ebedî kurtuluşa ereceklerini müjdeler (Bakara, 155-157; Âl-i İmrân,142; Muhammed, 31). ***Kur'ân***'da Hz. Lokman'ın oğluna verdiği öğütlerden biri de şudur: *"Namazı özenle kıl, iyi olanı emret, kötü olana karşı koy, başına gelene sabret. İşte bunlar kararlılık gerektiren işlerdir"* (Lokmân, 17). ***Kur'ân*** hayatta insanın başına gelen musibetlerin bir imtihan olduğunu, bu imtihanı sabırlı olanların kazanacağını bildirir (Furkan, 20). Bu sebeple Müslümanlar Allah'tan sabır dilemeli (Bakara, 250; A'râf, 126) ve kendileri sabırlı davrandığı gibi birbirlerine de sabrı tavsiye etmelidirler (Beled, 17; Asr, 3). Ayrıca *"Sabredin ve sabırda yarışın"* buyrulur (Âl-i İmrân, 200). ***Kur'ân-ı Kerîm***'de Allah'ın sabredenlerle beraber olduğu (Bakara, 153, 249; Enfâl 46, 66), onları sevdiği (Âl-i İmrân, 146), sabır ve takvâlarıyla güzel davranışlarda bulunanların ecirlerinin asla zayi edilmeyeceği (Hûd, 115; Yûsuf, 90), onlara kat kat mükâfat verileceği (Nahl, 96; Nisâ, 25), sırf Allah rızası için sabredenleri meleklerin tebrik edeceği (Ra'd, 20-24) ifade edilmektedir. Mearic Sûresi'nin beşinci ayetinde geçen *"Şu halde, güzel bir*

sabır göstererek sabret" ifadesine bakılırsa, sabrın güzeli olanı da çirkin olanı da var.

Hadislerde de geniş yer tutan sabrın faziletlerinden bazıları şöyle ifade edilmiştir: *"Sabretmeye gayret edene, Allah sabır ihsân eder. Hiç kimseye sabırdan daha hayırlı ve geniş bir nimet verilmedi"* (Buhârî, ***Zekât***, 50, ***Rikâk***, 20; Müslim, ***Zekât***, 124). *"Sabır imanın yarısıdır"* (Hâkim, II, 446).

Sabrın zıttı şekvadır. Sabır nasıl ilahi birlikteliği sağlıyorsa, onun tersi olan şekva da kişiyi manevi desteği hissetmekten mahrum eder. İlk sufilerden Hasan Basri Hazretleri der ki: *"Ey Ademoğlu, Hz. Musa, Hızır'a üç yerde muhalefet etti. Ve sonunda Hızır ona dedi ki, İşte bu seninle benim aramızın ayrılmasıdır"* (Kehf, 78). Sen her gün Rabbine defalarca muhalefet ederken, halin nice olacak? Sana *"Artık bu seninle Bizim aramızın ayrılmasıdır"* denmeyeceğinden nasıl emin olabilirsin?

"Bazı hallerde, devam etmek,
yalnızca devam etmek harikulade bir şeydir."
—Albert Camus

Özgürlük Tesellisi

Bryan Magee'nin ***The Story Of Philosophy***'den bir not: *"Leibniz'e göre özgür iradenin, dolayısıyla zulmün ve kötülüğün de bulunduğu bir dünya, özgür iradenin bulunmadığı ve hiç-bir kötülüğün olmadığı bir dünyadan daha iyidir. Kusursuz bir varlık olan Tanrı'nın neden bunca kötülüğün olduğu bir dünya yarattığının açıklaması budur."*

Nazi Almanyası döneminde Leni Riefenstahl tarafından çekilmiş, bir Nazi propagandası olan, ari ırkın Yahudilerden farklı ve üstün olduğunu anlatan ***İradenin Zaferi*** isimli belgesel güzel midir? Bu belgesel için, film tekniği açısından güzel bir sanat eseri ve yönetmeninin başarılı bir yönetmen olduğunu söyleyen birine rastladığımızda, ona ne demeliyiz? Evet, bir belgesel yüksek bir estetik değere sahipken, aynı zamanda düşük bir ahlâki değere sahip olabilmektedir. Biz onu film olarak düşündüğümüzde, estetik değerini yani güzelliğini yadsıyamayız. Film olarak filmin güzelliği, onun ahlâki başarısıyla ters düşebilmektedir. 'Dünya olarak dünya'da içerisinde yaşanan her türlü hadiseyle birlikte güzeldir. Ama bu, içinde yaşayan herkesin adil ve ahlâklı; yaşanan her şeyin adalet ve ahlâk üzere olduğunu göstermez.

Dünya için âhiret, sanatçı için sanat eseri neyse, soru için de cevap odur. Cevap, soru'nun âhiretidir. Hayatımız sınavlarda

önümüze çıkan sorulara cevap aramakla geçtiği için, soruların kıymetini değil, cevapların değerini biliriz. Oysa bazı sorular vardır ki, onlar soru olarak, yanıtından bağımsız bir şekilde değerlidirler. 'Soru olmak bakımından' sorunun güzelliği, onu yanıta çevirmek yoluyla keşfedilemez. Soru, yanıta çevrildiğinde artık soru değildir ki, onun değerini yanıtında görebilelim.

Tabiattaki sanatın birtakım ölçüleri vardır. O ölçülere uymayan bir çakıl taşı veya bir ot bile gösterilemez. Burada bir sanat gayesi güdülmemiş, hiçbir estetik yok, diyebileceğimiz herhangi bir örnek yoktur. Bazı şeyler eğri, çirkin ve hatalı görünebilir. Ama o eğrilikler ve çirkinliklere bir uzman baktığında o çirkinliğin esasında bir güzellik, o eğriliğin ise bir düzen olduğuna kanaat getirilir. Dışarıdan ve yüzeysel bir gözle bakarak keşke dünya tam yuvarlak olsaydı, bu elips halindeki eğrilik olmasaydı diye düşünebiliriz. Dünyanın elips şeklindeki büyük hikmetleri, büyük sanatı ve külli faydaları anlayan biri ise, tam yuvarlak olması yerine bu şeklin daha harikulade olduğunu söyleyecektir. Sanattan yoksun görülen bir takım şeyler, bakış açısının darlığından ve bilgi eksikliğinden öyle görünmektedirler. Dar bakışın en mühim sebeplerinden biri olaylara ve eşyaya nefsin penceresinden bakılıyor olmasıdır. Nefsin hoşuna gitmeyen şey 'çirkin, kötü veya şer' etiketlerini hak etmiş olmaz.

Allah her şeyi güzel yaratmıştır ancak bazı şeylerin güzelliğini herkes fark edemez. Bazı böcekleri çirkin bulabiliriz. Bunu da mı Allah yaratmış, Allah'ın sanatında böyle, karışıklık, eğri büğrülük ve biçimsizlik olur mu, diye düşünebiliriz. Ancak bütüncül bir nazarla bakıldığında onun da mükemmel olduğunu, kendi içinde özel bir biçime sahip olduğunu; dışarıdan çirkinlik olarak algılanan görünümünün, tabiattaki çok önemli dengelere hizmet ettiğini ve kendisinden başka varlıkların hayatının devamına ve diğerlerinin güzelliklerinin açığa çıkmasına yardımcı olduğunu anlarız. Bedendeki bazı

organları ve işlevlerini tiksinti verici bulabiliriz. Ancak onlar da yaşam için diğer organlar kadar gereklidirler ve bedenin güzelliğini tamamlayan unsurlardandırlar. Bedenimizde kimi uzun kimi kısa, kimi eğri kimi düz yaklaşık iki yüz yedi adet kemik bulunmaktadır. İlk bakışta ölçüsüz ve biçimsiz sayılabilecek bu parçalardaki hikmetler, faydalar, düzen ve uyum harikuladedir ve sayılamayacak kadar çoktur.

Bugüne kadar lambaların odalardan daha küçük olduğunu yüz binlerce kez tecrübe etmiş ve bunun aksini görmemiş insanlar olarak; güneş sisteminin tasarlanması bize verilmiş bir görev olsaydı, ısı ve ışık kaynağımız olan güneşi dünyadan daha küçük olarak belirlerdik. Ancak bu küçük varlığın bu büyük gezegeni döndürememesi sorunuyla karşı karşıya kalırdık. Anne karnındayken bedenimizin oluşumu bize bırakılsaydı, orada görülecek şeyler, işitilecek sesler ve yürünecek yollar olmadığından, kulak, göz ve ayaklarımızı lüzumsuz bulup onları istemeyecektik. Başımıza gelen musibetler hakkında yaptığımız yorumlar da, bir sonraki safhaları bilmediğimiz için, böyle hatalı ve eksiktir.

İnsanın başından geçen hadiseler de böyledir. En'am Sûresi'nin 59. Ayeti'nde belirtildiği gibi, Rabbimizin izni olmaksızın bir yaprak bile yere düşmeyeceğine göre, başımızdan geçen bütün bu olumsuz sahnelerin var olmasına da Cenab-ı Hakk müsaade etmektedir. Peki, Cenab-ı Hakk bunları engelleyebilecek güç ve özgürlüğe sahipken, engel olmak ve izin vermek arasında onu etkileyecek ve O'nu hükmü altına alabilecek bir başka otorite yokken, neden bunlara engel olmak yerine müsaade etmeyi tercih etmiştir? Rabbimiz bunları bize yaşatmak zorunda olmadığına göre, bütün bu olanları neden yaşatmıştır? Bu musibetler üzerinden vereceği faydaları, daha hafif musibetler hatta dilerse nimetler üzerinden de verebilecekken, bu yolu neden tercih etmiştir? Bütün bu soruların oluşma-

sının altında yatan sebep, olayları nefsimiz üzerinden kritik ediyor ve hadiselere kalp ve ruhun penceresinden bakamıyor olmamızdır. Mesele, başımızdan 'nimet, fayda ve hayır' olarak geçen olayları, 'musibet, aksaklık ve sorun' isimleriyle etiketlememizden başka bir şey değildir.

Destek Tesellisi

Cenab-ı Hakk kâinattaki her varlığa kesintisiz bir şekilde yardım etmektedir. Çünkü o Rahman'dır. Ayırt etmeksizin destek olma manasını taşır 'Rahman' ismi. İlahi ahlâkın en önemli yönlerinden biridir bu. Kâinatta var olan her şey yardıma amadedir ve destek üzere programlanmıştır. Kâinatın içerisinde her şeyin birbirlerinin yardımına koşması da bu sebepledir. İnsana da daima türlü yardımlar ulaşır. Yardımın tamamen kesildiği bir an bile yoktur. Bazen yardım gelmiyor gibi görünse de, o durumda yardımın gelmeyişi bir yardımdır, desteğin ulaşmaması bir destektir.

İlahi yardımlar insanın heveslerine göre gelmez. Bazen kişinin darmadağın edilmesi bir tür yardımdır. Bazen ruh halinin bozulması ona verilmiş bir destektir. Nefsin incitilmiş olmasından dolayı bunlara yardım değil de azapmış gözüyle bakılması bu hakikati değiştirmez. Mesela, dünyayı âhirete, günahı sevaba kararlıca ve daima tercih etmiş bir insan için kaderin biçtiği beceriksizlik ve tembellik, ona yapılmış büyük bir iyilik değil midir?

Çocuklar çikolataya ihtiyaç duyduklarını düşünürler. Çok emindirler bu konuda; ağlayıp sızlar ve çikolata isterler. Hakiki ihtiyacının çikolata değil de süt olduğunu kabullenen çocuk var mıdır? Bir çocuğun elinden çikolatanın alınıp önüne

bir çorba kâsesinin konulması onun hayatında berbat bir olay, hatta azaptır. Ona zulmediliyor, istedikleri verilmiyor, kimse ona yardım etmiyor ve onu sevmiyor, herkes onu üzmeye çalışıyor diye düşünür. Anne baba onun hevesine rağmen hakiki ihtiyaçlarını gidermeye devam eder. Zararını bilmediği için akrebe el uzatan çocuğa o anda serbestlik tanımak mı şefkattir, yoksa ona engel olmak mı? İşte biz de büyümüş çocuklarız. Cenab-ı Hakk, arzu ettiğimiz ancak bize zararı dokunacak şeyleri elimizden alıp, yerine faydalı olanı koymaktadır. Bu faydalı şeyler bazen musibet, bazen hastalık, bazen de huzursuzluk ambalajına sarılı olarak bize ulaşmaktadır.

Uyuşturucu bağımlısı, uyuşturucu ihtiyacımı gider dediğinde, o kişi aslında lisan-ı haliyle beni bu uyuşturucudan kurtar diye feryat etmektedir. Biz onun uyuşturucu ihtiyacını giderip, uyuşturucudan kurtulma ihtiyacını göz ardı edersek, buna gerçek bir şefkat denilebilir mi? Hevesini baz alarak yardım ettiğimiz kişiyi daha büyük bir acıya gark etmiş olmaz mıyız? Çatışma, insanın istek ve ihtiyaçlarının karşı karşıya geldiği zamanlarda yaşanır. İnsanın ihtiyaçları ile istekleri birbirinin zıddı duruma geldiğinde, onun ihtiyaçlarını gidermeyi öncelemek merhametin bir gereği, onun isteklerini öncelemekse bir acımasızlıktır. Heveslerimizle ihtiyaçlarımız, birbirinin zıddı duruma geldiğinde, Rabbimiz heveslerimizi bir tarafa bırakıyor ve hoşumuza gitmediği halde ihtiyacımızı giderecek olayları bize yaşatıyorsa, bundan ancak memnun olunmalıdır.

Cenab-ı Hakk bugüne kadar bize ne yaptıysa, yardım etmek için, destek olmak için yaptı. Bizden ne aldıysa da bunun içindi. Ama verilenlerin bazılarının hoşumuza gitmemesi, alınanların bazılarından rahatsızlık duymamız, bunların zulüm değil yardım oldukları gerçeğini değiştirmez. Nefsimize ve hevesimize uymayan bu faydalı şeylere zararlı ve anlamsız diye bakamayız. Hakiki menfaatimiz her seferinde hesaba katıl-

mıştır; suri, aldatıcı ve sahte menfaatimiz değil. Birisinin, bir şeyin veya bir olayın bize musallat olmasına ihtiyaç duymaya başladığımız anda, rahmet ve hikmet kanunları onu bize musallat eder ve böylece ihtiyacımızı giderir.

Latife Tesellisi

Organlarımızdan herhangi biri zarar görse hayatı idame ettirmek oldukça zorlaşabilir. Ayaksız yolculuk etmek, elsiz yemek yemek hayli meşakkatli... Bedenin nispeten daha latif organları olan beş duyudaki hastalıklarsa, hayatı daha da zorlu kılar. Görme, işitme veya dokunma hislerimizin bir anda yok olup gittiğini hayal edelim. Ne büyük felaket! Sobaya dokununca aynı, buza dokununca aynı his elde edilseydi, hayat ne kadar karmaşıklaşırdı. Suya dokununca ne hissediyorsak, kapı koluna dokununca da onu hissetseydik, işler birbirine girerdi. Daha da ötesi, neye dokunursak dokunalım hiçbir şey hissetmeseydik, bundan daha korkunç ne olabilirdi? Bu durumda kâinat görüntüsü olan ama somut varlığı olmayan bir rüyaya dönerdi. Beş duyu organımız, yok olmaması karşılığında elde olsa bütün dünyayı feda edebileceğimiz kadar kıymetli duyularımızdır.

Beş duyu organımızdan başka, onlardan daha latif, daha fonksiyonel ve daha kıymetli birtakım manevi duyularımız vardır; onlar maddi organlardan daha kuşatıcı, daha güçlü ve daha gereklidir... İnsanın binlerce gözü ve kulağı olsa karşılığında hepsini hiç düşünmeden feda edebileceği kıymette latifelerdir bunlar. Dokunma hissini, lafı mı olur diyerek, uğrunda bir hamlede terk edebileceği derinlerde bir takım hissetme yeteneklerimiz... Latifeler, ince duyularımız, manevi algıları-

mız... Birçok manevi organa sahip olduğunu herkes fark edemese de, onlardan birinin öldüğünü, kalbe çöken karanlıktan her insan çıkarabilir. Latifelerin en önemli yaratılış gayesi Allah'ı müşahede (şahit olma) edebilmektir. Latifelerden her ne kadar bu dünyada da kısmen istifade ediliyor olsa da onların asıl kullanım yeri âhiret hayatıdır. Cennetin özelliklerinden biri de latifelerin tamamını doyuran bir yer olmasıdır. Latifelerin veriliş gayelerinden biri de bu dünyada manevi nimetlerin hissedilmesi, tattırılması ve dolayısıyla şükre vesile olmaktır.

Vicdan, âsab, his, akıl, hevâ, nefis, kuvve-i şeheviye, kuvve-i gadabiye, kalb, ruh, sır, sâika, şâika, hafî, ahfâ, hayal kavramları latifelerden sayılmaktadır. Her latifeye ait değişik bir gıda türü vardır. Bu gıdaların başında 'iman' gelmektedir. Ayrıca başta namaz olmak üzere ibadetler de latifelerin teneffüsüne ve beslenmesine sebebiyet vermektedir. ***Kur'ân*** kelimelerinin ve orucun da latifeleri gıdalandırdığı, nurlandırdığı ve feyizlendirdiği ifade edilir. Zikrullah da latifelerin temel gıdalarından biridir.

Latifelerimizin mühim gıda kaynaklarından biri de musibetlerdir. Musibetlerin sarsıcılığı ve acı vericiliğinin rağmına, onlardan gıdalanan birçok latife vardır. Latifeler musibetlerle beslenir, dirilir ve canlanırlar. Musibetlerde akıl kendi vazifesi olan sebep ve sonuç arayışıyla meşgulken, latifeler musibetin kendisine değil musibeti gönderene odaklanıp Rabbiyle bir tür iletişim haline geçerler. Nefs ve akıl keder içerisindeyken birçok latife, süt emen bir bebek gibi, musibetlerin akıl üstü ve nefs dışı yanlarından kana kana içerler. Musibetin başlaması o latifeler için manevi bir yağmur, bitişi ise kuraklığın başladığı dönemlerdir.

Sahip olduğu bir varlığı yitirmek, nefs için keder sebebiyken, latifelerde bir doygunluğa, bir itminana vesile olur. Kayıptan dolayı nefsin çektiği acıya 'hüzün' dense de, dünyevi zararların, uhrevi kazançlara dönüştüğünü bilen latifelere göre

bunun anlamı 'sevinç'tir, 'itminan'dır. Başa bir musibet geldiğinde, nefsin çektiği kederi bir yana bırakırsak, ruh o an ne hissediyor, kalp ne algılıyor, latifelerimiz neler solukluyor? Onlar bu tür durumlardan güzellik devşiriyor ve lezzet alıyorlar. Ama insan genellikle hadiselerin nefse ve diyalektik akla bakan taraflarıyla ilgilenir. Cenap Şehabettin'in *"Gariptir, yükü çeken manda ses çıkarmaz da kağnı inler"* dediği gibi insan musibet karşısında yaşadığı kalp itminanını görmezden gelmekte ve nefsin feryadına kulak vermektedir. Çünkü itminan sessiz, feryat gürültülüdür.

Perde Tesellisi

Musibetler, dostluk ve kardeşliğin önündeki engelleri ortadan kaldırır; görüşme imkânı bulamayan dostları buluşturur ve onları yeniden kaynaştırır, yıpranmış insan münasebetlerini tazeler. Kişi samimiyetinin yeterince gelişmediği dostlarıyla da bu vesileyle yakınlık kurar; onları daha bir sevdiğini fark eder ve onlar tarafından daha da sevilir. Çok samimi olabileceği ancak yakından tanıma fırsatı bulamadığı kişilerle musibetler vesilesiyle derttaş olur. İnsanların birbirini yakından tanımasını engelleyen örtüyü veya perdeyi musibetler kaldırır. Başkalarını fark etmemizi engelleyen bu perde ortadan kalkınca etrafımızdakilerle birbirimize aslında ne kadar benzediğimizi ve ne kadar iyi anlaşabileceğimizi fark ederiz. Aile bireylerini, soy bireylerini, komşuları, iş arkadaşlarını birbirine yakınlaştıran gizemli bir arabulucudur musibetler. İş arkadaşlarımızla ilişkilerimiz resmidir. Ama bakarız ki evimize kadar gelmişlerdir. Hastalıklar ve musibetler, dostları daha candan dost, arkadaşları daha iyi arkadaş yapan, küsleri barıştıran, akrabaları daha yakın insanlar haline getiren fırsatlardır.

Şefkat beklediğimiz insanlarla aramızda bir mesafe olmuştur. Gururdan/nefisten dolayı etrafımızdakilerden uzaklaşmışızdır. Kimse kimseye candan ve içten davranamıyordur artık. Hastalık ve musibet vaktinde çözülür bu sahte duygular. Kibir

ve gurur sebebiyle açılmış mesafeler yeniden kısalmaya, uzaklıklar yakınlaşmaya başlar. Evden ayrılalı beri, yuvadan uçalı beri annemiz öpmemiştir yanağımızdan. Uzun süredir sarılmamışızdır babamıza ve öpmemişizdir onun yanaklarından. Babamız da iş, güç, borç harç derken, bize evladı gibi davranmayı unutmuştur. *"Yavrucuğum"* sözünü çıkaramamıştır ağzından yıllardır bir kere olsun. Biz de onun babamız olduğundan haberdar değiliz gibi yaşamaktayızdır. Musibetler gelir ve aile ruhu yeniden canlanmaya başlar. Aile hayatı genellikle evdeki en hasarlı kişinin etrafında organize olur.

Tevekkül Tesellisi

İnsan fezada, sonu bilinmeyen boşlukta dolaşan bir kürenin üzerinde hayat sürmektedir. Bundan daha riskli, daha korkunç ne olabilir? Gezegenlerin, yıldızların birbirine her an çarpabileceği bir semada, kontrolü insanda olmayan bir dünyada, organları kendisinden habersiz ve izinsiz çalışan bir bedenin içerisinde, risk altında olmadığı bir anı var mı insanın?

Dünya dönmekten vazgeçse insan ne yapabilir? Güneş doğmasa elinden ne gelir? Dünyaya bir yıldız çarpacak olsa, onu hangi güçle engelleyebilir? Yağmur yağmadığında bulutlara söz geçirebiliyor muyuz? Karaciğerimizin, akciğerimizin, böbreğimizin çalışmasını durdurabiliyor muyuz? Durduklarında onları çalıştırabiliyor muyuz? Bizim başımıza neler gelecek? İçinde yaşadığımız ülkeyi neler bekliyor? Üzerinde yaşadığımız gezegen hangi tehlikelerle karşı karşıya? Bunların hiçbirini bilmiyoruz. Evet, bu kâinat ve bu dünya bizim mülkümüz değil. Kimin mülküyse bu riskleri, elbette o düşünür.

Uzayın insana ait olmaması, yağmur yağdıran bulutların onun kontrolünde olmaması ve dünya gezegeninin onun tasarrufunda olmaması gibi, insanın benliği de kendine ait değildir. İnsan dünyanın dönüşü hakkında nasıl kaygılı değilse, yerçekimi aniden yok olur diye nasıl telaşa düşmüyorsa, yarın gün doğar mı doğmaz mı diye, bu kıştan sonra bahar gelir mi

gelmez mi diye nasıl endişelenmiyorsa, kendisi hakkında da aynı rahatlığa ermelidir.

Tevekkül; Rabbimizi vekil kabul etmek ve yalnız ona itimat etmek demektir. Sebep sonuç bağlarıyla örülmüş bu kâinatta yaşamanın bir gereği olarak, tedbir ve sebeplere riayet etmekle birlikte, işimizi ve halimizi tamamen Rabbimize havale etmektir, tevekkül. Efendimiz (sav) şöyle buyururlar: *"Eğer Cenâb-ı Hakk'a layıkıyla tevekkül edebilseydiniz, sizi, sabah yuvasından aç ayrılıp, akşam tok olarak dönen kuşların beslediği gibi rızıklandırırdı."*

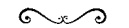
Rabbimiz şöyle buyuruyor: *"Tevekkül edecekler başkasına değil, sadece ve sadece Allah'a güvenip dayansınlar"* (İbrahim, 12). *"Gerçek müminlerseniz Allah'a tam bir itimad içinde bulunun!"* (Mâide, 23). *"Kim de Allah'a tevekkül ederse, O, ona yeter"* (Talâk, 3). *"Hem niye Allah'a dayanıp güvenmeyelim ki, takip etmemiz gereken yola bizi iletecek olan O'dur. Bize verdiğiniz her türlü eza ve sıkıntıya hiç şüpheniz olmasın ki sabredeceğiz. Zaten tevekkül sahiplerine de düşen, ancak Allah'a dayanıp güvenmektir"* (İbrahim, 12). Efendimizin (sav), Sevr mağarasında düşmanın soluklarının hissedildiği anda, fevkalâde bir güven ve emniyet içinde: *"Korkma, Allah bizimle beraberdir!"* (Tevbe, 40) sözleri de bize bu gerçeği hatırlatır. Mehmet Akif Ersoy da İstiklal Marşı'nın ilk kelimesi olan *"Korkma!"*yı bu ayetin ilhamıyla yazmıştır.

Bu konuda biraz da sufilerin dünyasına kulak verelim... Ebu Musa şöyle der: *"Abdurrahman bin Yahya'ya tevekkülden sordum, buyurdu ki; 'Elini sonuna kadar ejderhanın ağzına soksan, Allah ile bulunduğun halde hiçbir şeyden korkma!' Tevekkülden sormak için Bayezid-i Bistami'nin evine gidip, kapısını çaldım 'Ey Musa, sana Abdurrahman bin Yahya'nın verdiği cevap kafi gelmedi mi ki, tekrar bana sormak istiyorsun?' dedi. Ben ısrar edince, 'Eğer yatağında bir yılanla uyuduğunu bilsen Allahu Teâlâ ile olduğun halde ondan korkma' dedi."* Abdülkadir

Geylani Hazretleri ise; *"Tevekkül eden kimse, Rabbin vaadi ile sukûnete erer"* buyurmuştur.

Ey insan! Ölümden korkma. Olması gereken, günü gelince elbette olur. Musibetler karşısında telaşa kapılma. Allah tarafından vazifelendirildiği için gelir, görevi bittiği saniyede yok olup gitmek zorunda kalır. Rızkın için telaşlanma; zira seni yaratan onu senin için önceden belirlemiştir. Gelecek kaygısı taşıma. Seni gelecekte yaşatmaya kim karar vermişse, gerekli ihtiyaçlarını gidermek de O'nun sorumluluğundadır. Hayal ve hedeflerin için fanilerin peşinden beyhude koşma. Bütün kâinatı idare eden Tek'tir. Bütün sorunların çözümü O'ndadır. Seni korkutan her şeyin dizgini O'nun elindedir. Mevlana Hazretleri şöyle bir soru sorar: *"Düğümü kim bağladı ise en iyi o çözer. Bela Allah'tandır. Öyleyse?"* (***Mesnevi***, Cilt 6).

Uyanış Tesellisi

Epik tiyatroda, seyirci olabildiğince oyunun gerçekliğinin dışında tutulur. Seyircinin kendisini oyuna bir gerçekmiş gibi kaptırması arzu edilmez. İzleyicinin kurguya dalıp gitmesini engellemek için yer yer oyuncular seyircilerle konuşmaya hatta oyun hakkında olumlu olumsuz yorumlar yapmaya başlarlar. Klasik tiyatrodaki gibi seyircinin kendisini oyunun içinde hissetmesi amaçlanmaz. Seyirci oyunun bir parçası değil, dışarıdaki bir gözlemcidir. Acı duymak, sevinmek, coşkulanmak yerine durumlar üzerinde berrak bir şekilde düşünülebilmesi için oyuna kapılmamak önemlidir. Epik tiyatroda, kendimizi oyuna kaptırdığımız anda, sanatçılar oyunu bırakıp bizimle söyleşerek nasıl bizi uyandırıyorlarsa, kederler de yaşamın sanal gerçekliğine kendini kaptıranları uyandırarak onları gerçeğe döndürmektedir. Buna, gafletten uyandırma, diyebiliriz.

Beladaki nimetleri tam olarak göremeyen insan, dar bir bakış açısıyla, beladan kurtuluşu tek olumlu seçenek olarak görür. Ancak süregiden bir mutluluk veya sıhhat, gaflet kaynağıdır. Firavun'un hiç hastalanmadığı rivayet edilir. Hastalanmayan, acı çekmeyen bir insanın kendini sorgulaması, kendi nefsiyle ilgili tefekküre dalması, kalp ve zihnindeki milyonlarca fakülteyi harekete geçirmesi imkânsız denebilecek kadar zordur. İnsan, işleri yolunda gittiği sürece, sürekli doğru yaptığı için arzu-

ladığı sonuçlara erdiğini zanneder, kendi gelişme ve terakkisini durdurur. Gazali, İhya eserinde şu hadiseyi nakleder; *"Adamın biri Rasulullah'a, 'Hem servetim gitti, hem de vücudum hastalıklar içerisinde' diye şekva etti. Bunun üzerine Efendimiz (sav) buyurdular ki: Zarara uğramayan servette ve hastalık görmeyen insanda hayır yoktur. Allah Teâlâ bir kulu sevdiği vakit ona musibet verir, verdiği zaman da ona sabretmesini öğretir."*

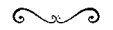
Âdemoğlu, sağlıklı ve sıkıntısız zamanlarında hakikatten hızla uzaklaşmakta, günaha daha rahat girmekte, Rabbinden uzak geçen hayatına rağmen esef duymamaktadır. Hastalıklar ve musibetler insanı günah ve kötülüklerden alıkoyduğu gibi, gaflet gibi büyük bir hastalıktan da uzak tutmaktadır. Dert sahibi olanlar bir ibadet olan tefekküre daha meyilliyken, sağlık ve nimet içerisinde yüzenler manevi hakikatlerden, dolayısıyla Rabbinden daha uzak yaşamaktadırlar. Mevlana Hazretleri de, *"Beden hastalanınca sana ilaç aratır. İyileşti mi şeytanlık aratır"* buyurmuşlardır (***Mesnevi***, Cilt 6).

Âhiret saadetini kaybetmek üzere olan insan, dünyevi işlerinin rast gittiği dönemlerde bütün bütün âhiret vazifelerinden kopmakta; kendisini sorgulama ihtiyacı dahi duymadan, gaflet içerisinde bir hayat geçirmeye başlamaktadır. Yunus Sûresi 12. Ayet'te, insanın sıkıntıya düştüğünde Rabbine yalvarıp durduğu, işleri yoluna girdiğindeyse umursamazca sırtını dönüp gittiği anlatılmaktadır. Dünyevi sıkıntılar, insanın hal ve gidişatını düşünmesine; Rabbiyle irtibatını sorgulamasına yardımcı olan faktörlerdendir. Bu yüzden musibetler birer nimet, musibetzedeler de nimete ermiş insanlardır.

Sûfiler, 'en büyük musibet' olarak gafleti gösterirler. Gaflet, Allah'tan uzak yaşamak ve bunun farkında olmayıştır. Cüneyd Bağdâdi Hazretleri, Allah'tan gafil olmanın ateşe girmekten daha belalı bir durum olduğunu söyler. Musibetlerden mahrumiyet hakka ve hakikatlere karşı gaflet, duyarsızlık ve hissizliğe

sebebiyet vermektedir. Halk arasında *"Çok gülme ağlarsın"* diye bir söz vardır. O çakır keyif haller insan ruhunu sıktığında daralan ruh, bu gaflet hastalığından kurtulabilmek için iradeden bağımsız bir duaya başlar. Bu, ihtiyaç diliyle yapılan bir duadır. Sözsüz ve sessizdir. *"Allah'ım bana keder ver ve beni o kederden daha büyük bir sorun olan bu gafletten kurtar"* duasıdır bu.

Mertebe Tesellisi

Musibetlerin hikmetlerinden bir diğeri de nefsin terbiye edilmesi ve üst mertebelere yükseltilmesidir. Nefis mertebelerinden en aşağıda olanın, kötülük işlemekten lezzet alan ve bundan pişman olmayan 'nefs-i emmare'nin ıslah olması ve diğer mertebelere çıkarılması kısmen musibetler sayesinde olmaktadır. Efendimiz (sav) buyururlar ki, *"Şayet kula, Allah'ın katında, ameliyle ulaşamayacağı bir derece takdir edilmişse, Allah onu bedeni, çocuğu veya malı ile sınar. Sonra Allah, kendisine takdir edilen dereceye ulaşması için ona sabır verir."* (Ebû Dâvud, Cenâiz, 1) *"Kula bir diken batması ve ondan daha büyük herhangi bir şey isabet etmez ki, bu yüzden Allah onun mertebesini bir derece yükseltmiş ve/veya bir günahını silmemiş olsun."* (Müslim, ***Birr***, 46-47)

Yaşanan her olumsuzluk acı bir ilaç gibi nefsi iyileştirmekte veya bir ameliyat gibi onu hastalıklardan kurtarmakta, temizlemekte ve onu asli tabiatına döndürmektedir. Dönülen bu tabiat ise, 'her insan İslam fıtratı üzerine doğar' hadisindeki hakikatin ta kendisidir. Rabbimiz şöyle buyurur: *"Allah, sizin içinizde olanı açığa çıkarmak ve kalplerinizi her türlü vesvese ve kirden arındırıp pırıl pırıl yapmak içindir ki bunları başınıza getirdi"* (Âl-i İmrân, 154). Metallerin farklı sıcaklıklarda erimeleri gibi, her insanın nefsi de farklı derecedeki bela ve dertlerle yu-

muşar ve kişiye zararlı olmaktan çıkıp ona faydalı bir hizmetkâra dönüşür. Icarus'un dediği gibi; *"Bazen fırtınalar iyi gelir insana. Tekneyi biraz yıpratır ama güvertende hiç pislik kalmaz."*

Kişinin başarı üstüne başarı kazandığı, herkesin onun yüzüne güldüğü, ona iltifatlar yağdırdığı dönemlerde enaniyet ve nefs hâkim duruma gelir ve birlikte sahibini hastalıklı ruh hallerine sürükleyebilirler. Ama işler tersine dönüp insanlar ve hadiseler sağlı sollu ona çarpıp geçmeye başladığında tedavi süreci devreye girmiş ve manevi yolculuk hızlanmış demektir. Bu sebepten olsa gerek maneviyat büyükleri daima rahattan kaçmış, hayranlarının olduğu, tebriklerin yağdığı, alkış tufanlarının koptuğu daha doğrusu yüksek mertebelerinin ifşa edildiği yerlerden kaçarcasına uzaklaşmışlardır.

İrşat vazifesi için Bursa'ya yerleşen Şeyh Hamid-i Veli'yi hatırlayalım. Çilehanenin yanına yaptırdığı fırında pişirdiği ekmekleri sokak sokak dolaşarak 'somunlar, müminler' nidasıyla insanlara dağıttığından dolayı adı 'Somuncu Baba' olarak bilinir. Yıldırım Beyazıd Niğbolu zaferini kazanınca, 'şükür nişanesi' olarak Bursa Ulu Camii'ni yaptırır. Ulu Cami'nin açılış hutbesini okuması için Somuncu Baba ikna edilir. Hutbede, Fatiha Sûresi'ni yedi nefs mertebesine göre ayrı ayrı yorumlayan Somuncu Baba'ya padişah başta olmak üzere tüm cemaat hayran olur. Bu hadiseden sonra manevi halleri ve bilgelik yönü şehirde çok konuşulmaya başlanan Somuncu Baba şöhretten sakındığı için talebeleriyle birlikte Bursa'dan ayrılır ve Aksaray'a yerleşir.

Gayret ve azmi sayesinde yaşadığı devrin en büyük âlimi kıvamına eren İmam Gazaliyse, Tûs'tan ayrılıp Bağdat'ta, Nizamiye medresesine gelir. Burada Nizamülmülk'ün dikkatini çeker. Nihayet en yüksek pâyeye erişerek Nizamiyye medresesinin baş müderrisliğine tayin edilir. Dört yıl süren Nizamiye baş müderrisliği esnasında itibarı ve nüfuzu olabilecek en yük-

sek seviyededir. Devlet büyükleri nezdinde hürmet ve saygı görmektedir. İşte bu sıralarda İmam Gazali'de bir dönüşüm gerçekleşir ve herkesin özenerek baktığı zirvedeki halini, aldatıcı, oyalayıcı ihlâssız bir hâl olarak görmeye başlar. *"Baktım ki, Allah rızası için değil, mevki ve şöhret hissiyle hareket etmişim. Bu hâlimle uçurumun kenarına kadar gelmişim. Eğer durumumu düzeltmek için harekete geçmezsem ateşe yuvarlanacağıma kanaat getirdim"* der ve vazifesinden istifa ile Şam'a doğru yola çıkar. Mânâ büyüklerini ziyaret edip, tasavvuf ehlinin hâllerini inceledikten sonra Şam'ın meşhur Camii Emeviye'sinin geniş minaresi içinde inzivaya çekilir ve bu inziva on bir yıl sürer. Burada uzun yıllar kimse tarafından tanınmaz ve caminin süpürgecilerinden biri gibi hayata devam eder.

Dünya ve nefs adına her şeyin olumlu gittiği durumlar, manevi ilerlemeye yani terakkiye engel olduğunu bilen kamiller için, seçim daima dertten ve meşakkatten yana yapılmıştır.

"İyi insanlar, bir musibet geçirdikten sonra
daha da iyi olurlar."
—Frederic Amiel

Keşif Tesellisi

Rabbimizin bizim ibadetlerimize ihtiyacı olmadığı gibi, bize musibet göndermeye veya göstereceğimiz sabra da ihtiyacı yoktur. İbadetler kalp ve ruha şifa olduğu gibi, musibetler de türlü manevi hastalıkların şifasıdır. Bazı hastaların ayakta, bazılarının yatılı tedavi edilmesi, kimi tedavilerin kısa kimilerinin uzun sürmesi gibi, musibetler de uzun sürdüğünde büyük bir hastalığın, kısa sürdüğünde, basit bir hastalığın pratik bir tedavisi olmaktadırlar.

Musibetlerin kalp ve ruh hastalıklarına şifa verdiğinin bilinmiyor olması tedaviye mani değildir. Yediğimiz bir meyvenin içindeki vitaminleri, bedende hangi noktalara ulaştığını, hatta isimlerini dahi bilmesek bile, onu yediğimizde, ondaki faydalar ve şifalar bedene ulaştığı gibi, musibetlerin anlam ve tahlilini yapamayan insanların, bu konudaki bilgisizlikleri onları şifadan mahrum etmeyecektir.

İlaçların tatları genellikle iticidir. Ama onlara, nefse yaşattığı sıkıntıdan dolayı şifasız ve faydasız ilaç diye bakılmaz. Musibetler ve hastalıklar, tatları itici şifalardır. Sabır kelimesiyle 'Sabir otu' aynı kökten gelen kelimelerdir. Tıpta ve ilaç sanayiinde kullanılan sabir otu, zehir gibi acıdır. İşte sabır, bu sabir otunu yutmak gibidir. Başlangıcı itibariyle acı olsa da neticesi daima tatlı olacaktır. Şifa insanın kendi hastalıklarında, der-

man kendi musibetlerinde gizlidir.

Beynin, kendiyle alakalı sorunlarda iki yüz civarında ilaç salgıladığı söyleniyor. Bitkilerden derlenen ilaçlar bile insanın kendi bedenindedir belki. Bütün hastalıklara çözümü bedenin içerisinde arayan yaklaşımlar da var. Kim bilir karaciğerin içinde öyle bir bölüm vardır ki, böbrek hastalıklarına şifa olabilmektedir. Beyindeki bir salgı, kalp için depolanmış bir şifadır, kim bilir.

Çözümünün insanın kendi içinde yattığı sufilerce dile getirilen bir gerçektir. *"Ne ararsan kendinde ara"* buyuran Hz. Mevlana der ki, *"Can konağını aramadaysan, cansın / Bir lokma ekmek arıyorsan ekmeksin / Bir damla su arıyorsan susun / Şu nükteyi biliyorsan, işi biliyorsun demektir." Dermanlar insanın hiç ummadığı yerde, yani musibetlerde saklıdır. Hace Bektaş Veli ne güzel söyler: "Harâret nardadır sacda değildir / Kerâmet baştadır tacda değildir / Her ne arar isen kendinde ara / Kudüs'te Mekke'de Hac'da değildir."*

Dertlerinin dermanı benliğinde ve yaşadığı musibetlerde yatan insanın, fıtratını keşfetmesi ve kendini tanımasının yolu kuşkusuz kederlerden de geçmektedir. İsviçreli yazar ve ressam Hermann Hesse, *"Her insanın hayatı, onu kendisine götüren bir yoldur"* diyor. İşte yaşadığımız musibetler, bizi kendimize tanıtacak, başka insanlardan ayrımımızı bize gösterecek olan birer 'danışman'dırlar. Fıtratımızın özelliklerini keşfedebilmek, Rabbimizin bizi hangi esmanın tecelligâhı olarak yarattığını görebilmek için verilmiş özel fırsatlardır onlar. 'Eşhedü' yani şahitlik ederim diye içine girilen bir dinin mensupları olarak, yaşamımıza şahitlik etmemizi sağlayan musibetlere teşekkür etmeli değil miyiz? Olumlu veya olumsuz her hal, bir şahitlik, bir varlığa eriş ve dolayısıyla bir nimettir.

İstihdam Tesellisi

4. Murat devrinde yaşayan Erzurumlu Habib Baba, gemiyle Hacca gitmek için yürüyerek İstanbul'a gelmiş fakat gemiyi kaçırmış; *"Bunda da vardır bir hayır"* diye düşünmüş. Uzun süredir yol aldığından toza toprağa batmış, yaralar içinde kalmış ve uyuz hastalığına yakalanmış. Memleketine dönmeden yıkanıp temizlenmek için bir hamam arayıp bulmuş. Yıkanmak istediğini söylediği hamamcıdan red cevabı alınca bunun sebebini sormuş. Hamamcı, *"Sultan Murad Han'ın vezirleri vardır hamamda. Kimseyi almamam için kat'i emir var"* diye söylenmiş. Yıkanmadan bu uyuz illetinden kurtulamayacağını bilen Habib Baba, yalvarırcasına hamamcıya: *"İzin ver evladım, bir köşede yıkanıvereyim. Kimseler fark etmez beni"* demiş. Hamamcı, yaşlı adamın ısrarlarına dayanamamış, vezirlere görünmeden yıkanması konusunda sıkı sıkı tembihledikten sonra onu içeriye almış. Birazdan hamama, tebdil-i kıyafet, Sultan 4. Murad Han da gelmiş ve yıkanmak istediğini söylemiş. Hamamcı aynı şekilde, tanıyamadığı bu gence de durumu anlatmış, onu içeri alamayacağını söylemiş. Sultan'ın ısrarı karşısında hamamcı bir kez daha yumuşamış. Onu da tembihledikten sonra, fukara Habib Baba'nın yanına göndermiş. Başlamışlar beraberce yıkanmaya. Birbirlerine su döküyor, sırayla birbirlerinin sırtlarını keseliyorlarmış. Bir ara 4. Murat ihtiyarın düşüncelerini

öğrenmek amacıyla sormuş; *"Sen de istemez miydin baba şöyle vezir olmayı, baksana koskoca hamamı kapatmış, gönüllerince yıkanıyorlar. Biz ise şu daracık alanda debelenip duruyoruz... A be evladım"* demiş Habib Baba, *"Böyle vezir olacaksın da ne olacak? Şu dünyada öyle bir sultana vezir olacaksın ki, vezirlerinin bile karşısında tir tir titrediği dünya sultanlarına, senin uyuzlu sırtını keseletsin."* İşte Cenab-ı Hakk sevdiği kullarından Habip Baba'nın sırtını bir padişaha böyle keseletmiş.

Habib Baba, Nalıncı Baba'yı çağrıştırdı. Onun hikâyesiyse Sultan 4. Murat'la değil, bir önceki Sultan 3. Murat'la. Sultan 3. Murat Han, rüyasında bir zatın cenazesini kaldırmak için manevi bir emir alır. Sultan, Veziriazam Siyavuş Paşa'yı da yanına alır ve yine tebdil-i kıyafet dışarı çıkarlar. Hâlâ gördüğü rüyanın tesirinde olan sultan gideceği yeri iyi bilir. Seri, kararlı adımlarla Beyazıt'a çıkar, döner Vefa'ya, Zeyrek'ten aşağılara sallanır. Unkapanı civarında soluklanır. Etrafına daha bir dikkatle bakınır. İşte tam o sırada gözüne yerde yatan bir ceset ilişir. İşte aradığı, rüyada kendisine gösterilen zattır bu. Etraftakilere onun kim olduğunu sorar. Ahali, *"Ayyaşın tekidir"* dediğinde hayretler içerisinde kalakalır. Sultan, *"Nereden biliyorsunuz?"* diye sorduğunda ahali, anlatmaya başlar; *"Aslında iyi sanatkârdır, Azaplar Çarşısı'nda çalışır. Nalının hasını yapar. Ancak kazandıklarını ya içkiye ya fuhşa harcar. Hem şişe şişe şarap taşır evine, hem de nerede mimli bir kadın varsa takar peşine."* Cenazenin başındaki ahali çekip gider. Sultansa olduğu yerde düşünceler içerisinde çakılıp kalır. *"Bu adam bizim teb'amızdır, defin işini halletmek gerek"* der. Kimsenin sahiplenmediği cenazeyi sultan ve vezir birlikte yıkar ve kefenlerler. Sultan, belki bunun bir eşi, bir ailesi vardır diye düşünerek mahalleyi kolaçan etmeye başlar. Sorar soruşturur ve nalıncının evini bulur.

Kapıyı yaşlı bir kadın açar. Hanım kocasının öldüğü haberini metanetle dinler. Sanki bu vefatı bekler gibidir ve şunları

anlatır; *"Bizim efendi bir âlemdi, vesselam... Akşamlara kadar nalın yapardı. Ama birinin elinde şarap şişesi görmesin, elindekini avucundakini verir satın alırdı. Sonra getirip dökerdi helaya! Ümmet-i Muhammed içmesin diye... Sonra, malum kadınların ücretlerini öder, eve getirirdi. Ben sizin zamanınızı satın aldım mı, aldım, derdi. Öyleyse şimdi dinleyin bakalım... O çeker gider, ben menkıbeler anlatırdım onlara. Mızraklı İlmihal, Hüccet-i İslam okurdum. Milletin ne sandığı umurunda değildi. Hoş, o hep uzak mescitlere giderdi. Öyle bir imamın arkasında durmalı ki, derdi; tekbir alırken Kâbe'yi görmeli. İşte bu yüzden Nişancı'ya, Sofulara uzanırdı taa. Hatta bir gün, bak efendi, dedim. Sen böyle yapıyorsun ama komşular kötü belleyecek. İnan cenazen kalacak ortada. Kimseye zahmetim olmasın, deyip mezarını kendi kazdı bahçeye. Ama ben üsteledim. İş mezarla bitiyor mu, dedim. Seni kim yıkasın, kim kaldırsın? Allah büyüktür hatun, dedi, hem padişahın işi ne?"*

Rabbimiz dilediğinde, yalnız imkânlar değil, imkânsızlar da bizim destek kaynağımız haline gelecek ve girdiğimiz çıkmazdan hiç umulmadık bir şekilde kurtulacağız.

Denge Tesellisi

Hazlar birikmediği gibi acılar da birikmez. Ömrü boyunca ağrı çeken hasta, ağrısının son bulduğu ilk anda, hiç ağrı çekmemiş gibi bir duruma gelir. Yaşadığımız acılar insanın bedeninde birikseydi, acıdan inlemeyen tek bir insan bile kalmazdı. Her elem geçicidir ve geçmesiyle ruhta manevi bir lezzet bırakır. Hüküm giymiş, hapishaneye atılmış ve cezasını bitirmiş bir mahkûm, kim bilir nasıl bir mutluluk içerisindedir. O gün, o şehirde, hiç hapishaneye girmemiş, dolayısıyla oradan çıkma bahtiyarlığına erememiş insanlar, o mutluluktan, o lezzetten o anda mahrumdurlar. Acı, kendi miktarınca mutluluğu içinde saklar. Kalpteki her ferahlık, önceden çekilmiş bir sıkıntının sonucudur. Hz. Mevlana der ki, *"Gülmek ağlamada gizlidir. Zevk, gamda gizlidir"* (***Mesnevi***, Cilt 6). Bu durum Cibran'ın satırlarında şu ifadelere bürünür: *"Keder ne kadar derin boşluklar yaratırsa kalbinizde, işte o kadar fazla neşe sığabilir oraya."*

Sıfırı tüketmiş, dibe vurmuş bir insanın toparlandıktan sonra yaşadığı mutlulukla, dibi görmemiş bir insanın yaşadığı huzur aynı olamaz. Doğma büyüme âmâ olan birinin gözleri açıldığı anda onunla aynı görüntüyü görüyor olsak bile aldığımız lezzet aynı değildir. Fakirlikten yeni kurtulmuş birinin nimetlerden aldığı lezzetle, hayatı boyunca imkânlar içinde yüzen birinin nimetlerden aldığı tat elbette farklıdır. ***Bir Tereddüdün Romanı***'nda

şöyle denir: *"İnsan, çektiği ıstırap nispetinde zevk duyar: Ne kadar acıkırsa yemekten, ne kadar ararsa bulmaktan o derece zevk alır. İhtiyaç ve ıstırapla, başarı ve saadet arasındaki bu uyum, bütün insanlar arasında tam ve ezeli bir eşitlik temin etmiştir."*

Adamın birinin başına belalar yağmış. Bir meczup ona, sabredersen geçer anlamında *"Bu da geçer ya hu"* demiş. Aynı kişi padişah olmuş. Meczup yine ona, *"Bu da geçer ya hu!"* demiş. Yani padişahlık da musibetler de fanidirler. Varlıkta kalabilmeleri, tutunabilmeleri bakımından birinin diğerine üstünlüğü yoktur. Bir hâlin olduğu gibi devamı imkânsızdır. Yine ***Bir Tereddüdün Romanı***'nda Peyami Safa kahramanına şunu söyletir: *"Eğer bir adamın hayatında duyduğu haz ve keder yekûnları hesap edilecek olursa görülecektir ki hiç kimse kimseden daha fazla ne mesut ne de bedbahttır. Hepimiz kahkahalarımızı gözyaşlarımızla ödüyoruz ve bu hususta bir dilenci bir milyarderden farksızdır. Çok gülenin çok ağladığını söyleyen atalar sözü de bize heyecanlarımız arasındaki dengeden doğan bu büyük eşitliği bildiriyor. Bunun için geçici hazlar ve kederler istisna edilirse, insanlar arasında devamlı bir saadet ve felaketten bahsedilmesini bile fazla bulanlardanım."*

Aslında bu Nietzsche'nin de meselesidir: Nietzsche şöyle der: *"Keyif ile keyifsizliğin birbirinden asla ayrılmaz şeyler olduğunu düşünelim, öyle ki, insan birinin ne kadarına sahip olmak isterse, ötekinin de ancak o kadarına sahip olacak olsun. Nasıl bir seçim yapardınız? Mümkün olduğu kadar az keyif, dolayısıyla az acılı bir yaşam mı; yoksa o ana kadar hiç tadılmamış zevkleri tatmanın, büyük keyifleri yaşamanın ağır bedelini ödeten bir yaşam mı? Eğer ilk seçeneği seçer ve acılarınızı azaltmayı, hatta yok etmeyi isterseniz, o zaman zevk alma kapasiteniz de azalacak, hatta yok olacaktır."*

"Acılar hatıralaşınca güzelleşir."
—Cemil Meriç

Çağrı Tesellisi

Efendimiz (sav) Medine'ye hicret ederken, Medine'de kıtlık, kan davaları, salgın hastalıklar ve ekonomik kriz vardı. Kabileler arası büyük kavgalar söz konusuydu. Aslında insanların kalbi İslam'ın gelişine hazırlanmıştı; belalarla, sıkıntılarla ve dertlerle. Olumsuz hallerin çoğaldığı böylesi zamanlarda kalpler daha açıktır manevi hakikatlere. Cenab-ı Hakk, insanın hakikatle kuracağı ilişkiyi kolaylaştırmak için kimi zaman onu belaya müptela kıldığını ***Kur'ân-ı Kerîm***'de şöyle ifade eder: *"Biz hangi memlekete peygamber gönderdiysek, Allah'a yönelmeleri için onları yoksulluğa, hastalık ve musibetlere duçar etmiştik"* (A'râf, 94).

Cenabı Hak, *"Gel!"* demektedir musibetlerin diliyle; *"Dergâhıma gel, buluşalım!"* Cenab-ı Hakkın hazinesi sonsuzdur. O dileseydi kimseye musibet vermeden, kimseyi incitmeden, hiçbir canlıya en küçük bir acı dahi tattırmadan yaşamın devamını sağlayabilirdi. Uzaya baktığımız zaman Âlemlerin Rabbi'nin böyle bir zenginliğe sahip olduğunu gözlerimizle görürüz. O her insana bir gezegen bahşedebilirdi; hatta her bir insana güneş sistemi kadar bir mülk veya Samanyolu galaksisi kadar zenginlik verebilirdi. Peki, Rabbimizin bu hudutsuz zenginliğine rağmen, insan neden dar bir hayat yaşamakta ve türlü sıkıntılara giriftar olmaktadır? Neden insanın başından musibetler hiç eksik olmamaktadır?

Musibetler birer davet, birer çağrıdır. Nimetler, Rabbimizin cemaliyle insana 'gel' çağrısıyken, musibetler de O'nun celaliyle davet etmesidir. Musibetler insanı dergâh-ı ilahiyeye yönlendiren rehberlerdir. Hedeflenen şey, kişinin Rabbiyle ilişkisinin pekiştirilmesi veya bozulmuşsa onarılmasıdır. İhtiyaçlar, acılar ve belalar bu ilişkinin kurulması için kullanılan malzemelerdendir. Bu yönlendiriciler sayesinde insan, hakiki olmayan birtakım varlık ve ilişkileri kaybetmiş, ancak hakiki ihtiyacı ve kalbinin gerçek açlığı olan Rabbiyle ilişkisi tadil edilmiştir. Şair Haydar Ergülen'in deyişiyle, *"Rüzgârların çarpıştığı gövdeni sınırın sandım / Senden korkutuldum, sana saklandım."*

Sanılır ki 'sabır' musibetlere dayanmanın, onlara katlanmanın adıdır. Hâlbuki asıl mesele hadiseye tahammül etmek değil, sabır üzerinden Cenab-ı Hakla irtibat kurulabilmesidir. ***Kur'ân-ı Kerîm***'de *"Allah sabredenlerle beraberdir"* buyrulur. Allah'la beraber olmanın yollarından biri de sabırdan ve sabrın yolu da musibetten geçtiğine göre, musibetin varlığının gerçek sebebinin Allah'la birliktelik kurmak olduğu açıkça anlaşılır. Ayrıca Sabur, Allah'ın isimlerinden biridir. Sabreden kişi Rabbimizin Sabur ismine ayinedarlık etmektedir. Ayinedarlık etmekten murat, deneyimlemek yoluyla O'nu (cc) daha yakından tanımaktır. Şafi ismine doktorlar, Rezzak ismine işverenler ayna tuttuğu gibi, Sabur ismini de musibet içerisinde sabreden insanlar kâinata yansıtmaktadırlar.

Sanılır ki 'dua' yalnızca musibetlerin ortadan kalkması ve kulun rahata ermesi içindir. Oysa duanın maksadı her ibadette olduğu gibi, Cenab-ı Hakk'ın rızasını kazanmaya çalışmaktır. Dua yalnızca bir talep listesi değildir. Ellerimizi açıp Hakk'a yönelmek, Rabbimizle buluşmak ve Onunla temas etmek anlamı taşıdığından, duaya sebebiyet veren her musibet, duanın dolayısıyla ilahi buluşmanın vesilesi durumundadır. Musibetler, halimizi duaya dönüştürme fırsatlarıdır. Asıl mükâfat, duanın

neticesinden daha çok, icra ediliyor olmasıdır. İnsanın Rabbiyle buluşması duanın kabul edilmesinden daha büyük bir ödüldür. Ki bu ödül, daha dua bitmeden alınmıştır. İşte bazı rahatsızlıkların ve musibetlerin sebebi yaşantımızda duaya ve ilahi irtibata ait boşluk ve eksikliklerdir. Musibetlerin dua için verildiğini ***Kur'ân*** şöyle ifade eder: *"Bize yalvarsınlar diye onları darlık ve sıkıntı ile yakalayıp sarstık. Bâri, kendilerine şiddetimiz geldiği vakit yalvarsaydılar, tövbe etseydiler! Fakat heyhât!"* (En'âm, 44).

Hz. Mevlana der ki, *"Dert; Allah'ı anmana vesile olacaksa, tüm dünya malından yeğdir. Dertsiz dua, soğuktur. Dertli dua gönülden, aşktan gelir"* (***Mesnevi***, Cilt 3). Bazı musibetler duayla dahi geçmez. Zaten onların meydana geliş sebebi kişiyi duayla buluşturmaktır. Yakarışa vesile olsun diye verilen bu tür musibetlerin bitmesi için yapılan dua kabul olunduğunda, dua kendi kendini yok edecektir. Duanın varlığı, kendini yok etmesi için yapılan başka bir duayla çelişeceğinden, bu tür musibetler dua ile değil, Rabbimizle birlikteliğimizi yeniden sağlam temellere oturttuğumuzda sona erecektir.

Evet, insanın Rabbiyle iletişiminin dayanaklarından biri musibetler olduğu gibi, dinlerin ve peygamberlerin varlığını da musibetlere borçluyuzdur. Musibet, tasa ve kederin olmadığı bir dünyada, dinlerin, peygamberlerin insana söyleyecekleri şey ne olabilir? En büyük musibet olan cehennemin olmaması, cennetin de varlığını ortadan kaldırmayacak mıdır? Büyük musibet olan kıyametin olmaması, hayatın da olmamasını netice vermeyecek mi? Musibetler olmasaydı, kutsal kitaplar insana ne söylüyor olurdu? Peygamberler insanlara ne anlatıyor olurdu? Bir şeyler söyleselerdi bile kim onlara kulak kesilebilirdi?

Kur'ân 'Elhamdü' diye başlar ki, hamd bir problemden kurtuluşun ifadesi, 'minel cinneti ve nas' ile biter ki; insan ve cinlerden sana sığınırım anlamına gelen bu ibare; yine bir problemden kaçıp ilahi olana yönelişin ifadesidir. Yani ***Kur'ân***

başta ve sonda musibet ve teselliyi ele alır. Ve ***Kur'ân***'ın iki kapağı arasında herhangi bir sayfa yoktur ki, musibet ve teselli bağlamında hiçbir şey dememiş olsun. Allah mükemmeldir, kâinat eksik, insan sorunludur. Allah, kâinat eserine insanla imza atmakla demektedir ki 'musibet benim imzamdır'.

"Acı çekmek bu dünyanın olumlu bir unsurudur,
hatta bu dünya ile olumluluk arasındaki
tek bağlantıdır."
—Kafka

Keşke Tesellisi

Günlerden bir gün, Musa bin Müslihiddin Efendi zikir meclisine katılmak ve sohbetini ilk defa dinlemek üzere Sümbül Efendi'nin dergâhına gider. Bir direğin arkasına oturur ve Sümbül Efendi'yi dinlemeye koyulur. Duydukları ne şimdiye kadar dinlediği âlimlerin sözlerine ne de okuduğu kitapların yazdıklarına benzemektedir. Sohbet boyunca gözlerinden ve kalbinden kat kat perdeler kalkar ve içinde ışıklı bir âlemin uyandığını hisseder. Sohbet esnasında dünya ve âhiret, gözüne başka türlü görünmeye başlar. Halden hale geçmekte ve hiç hissetmediği duygular yaşamaktadır.

İşte tam bu sırada Sümbül Efendi kendisini dinleyenlere, *"Söylediklerimi anlıyor musunuz?"* diye sorar. Kimseden ses çıkmayınca yine kendisi cevap vererek *"Hayır kimse anlamıyor ama direğin dibinde oturan anlıyor, çünkü şimdi ben yalnız onun için konuşuyorum"* der. Müslihiddin Efendi, şaşkınlık ve korku içinde kalır. Onun orada olduğunu ve konuşulan bu derin meseleleri anladığını Sümbül Efendi nereden bilmiştir? Efendi yeniden konuşmaya başladığında artık anlatılanlardan o da bir şey anlamaz olur, kelimeleri duyamaz hale gelir. Bir ara tekrar Sümbül Efendi'nin sesiyle irkilir: "Bu söylediklerimi siz anlayamazsınız, direğin arkasındaki de anlayamaz, çünkü şimdi yalnız kendim için konuşuyorum." Müslihiddin Efendi kendinden geçip olduğu yere yığılır. Şeyhin emri ile onu alıp huzura getirirler, uzun bir eğitim faslından sonra

genç medreseli hırka giyer ve çileye soyunur.

Bir gün Sümbül Efendi dervişlerine bir soru sorar: *"Âlemi siz yaratmış olsaydınız nasıl yaratırdınız?"* Bu soruya kimi, kötülüğü yeryüzünden kaldırırdım, kimi, sefaleti istemezdim, bir başkası, kış mevsimini getirmezdim, bir başkası da, ibadet etmeyecek kimseleri yaratmazdım, diye cevap verir. Sıra Müslihiddin Efendi'ye geldiğinde o *"Her şey merkezinde efendim, ben olsam hiçbir şeyi yerinden oynatmazdım. Âlem mümkün âlemlerin en iyisidir. Burada her şey güzel ve her şey mükemmeldir!"* diye cevap verir. Bu cevaptan memnun olan Sümbül Efendi, *"Öyleyse senin adın bundan sonra Merkez Muslihiddin olsun"* der. O zamandan beri adı Merkez Efendi olarak bilinir, kabriyse Zeytinburnu semtinde Merkez Efendi türbesi adıyla anılmaktadır.

Kâinat ve içindekilerin şu anki halinden daha güzeli, daha efdali yoktur. Her türlü kusur ve noksanlardan uzak olan Rabbimizin ilim, irade ve kudret gibi diğer bütün sıfatları da mükemmel ve eksiksizdir. İlahi sıfatlardan biri olan 'irade' sonsuz alternatifler arasından seçimler yapmaktadır. Şu andaki kâinat ilahi iradenin seçimlerinden biri olduğu için; şimdi ve her zaman olabileceği en ideal halindedir. Kâinat içerisindeki en mühim varlık olan insana gelince, başına gelmiş her türlü musibeti de hesaba katarak diyebiliriz ki, her insanın yaşadığı hayat da en ideal hayattır. İnsanın başına daima her şeyin en iyi versiyonu, en gerekli hali gelmektedir; bir derece daha üstünü olamayacak şekilde en güzel şeyler olmaktadır. Düne kadar bu böyleydi, yarın da böyle olacaktır.

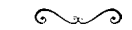
Rabbimiz için geçmiş de, gelecek de aynıdır. O, olmuş ve olacak olanı bilir. İlahi düzlemde geçmiş nasıl sona ermişse, gelecek de öyle sona ermiştir. Bu yüzden kâinatta keşke yoktur. İnsan kendi kader kitabını henüz okumamış olduğundan, musibet karşısında çabayla mükelleftir ve onlardan kurtulmak için elinden geleni yapmak zorundadır. Gelecek açısından olmasa da, gelip çatmış bir musibet açısından 'keşke' kelimesi bir

değer taşımamaktadır. Kaderde olduğu için yaşanan acılar cihetiyle 'keşke' ifadesi mahzurlu görülmüştür. Efendimiz (sav) *"Başına bir musibet geldiğinde 'keşke şöyle yapsaydım da böyle olmasaydı' deme. Bilakis 'Allah böyle takdir etmiş. O dilediğini yapar' de. Çünkü 'şayet, keşke' şeklindeki ifadeler, şeytana kapı aralar"* buyurmuştur (Müslim, ***Kader***, 34, İbn Mâce, ***Mukaddime***, 10). Hz. Mevlana, *"Gökten yeryüzüne ne yağmış da, yer kaçıp kurtulabilmiş? 'Sizi topraktan yarattık' ayetini unutur da Hak'tan gelene öfkelenirsin. Topraksın, arştan gelenden kaçamazsın. Toprak gibi razı ve mütevazı ol"* buyurur (***Mesnevi***, Cilt 3).

Keşke şöyle olsaydı, bu sorunlar olmazdı diye düşünürüz. Ancak öyle olsaydı, musibetin gerçekleşmeyeceğinin garantisi yine de yoktur. Olmasaydı, diye düşündüğümüz şeyin olmaması belki de başka konuda bir musibetle neticelenecekti. Akla şu soru gelebilir: Başa gelecek musibetler kaderde yazılıysa, insanın ondan kurtulma çabası ve hatta duasının ne anlamı kalacaktır? Bu noktada kader ve levh-i mahfuz hakikatlerini ayırmak gerekmektedir. Rabbimiz duayı da, sadakaları da, çabaları da musibetler üzerinde etkili kılmış, ancak hangi halimizin musibetlere ne kadar etki edeceğinin bilgisini de kendisinde mahfuz tutmuştur. ***Kur'ân*** bu hakikati şöyle dile getirir: *"Herhangi bir canlının ömrünün uzaması veya kısaltılması da mutlaka bir kitapta yazılıdır. Bütün bunlar, Allah'a göre, elbette pek kolaydır"* (Fatır, 11). İşte bu son bilgilerin kayıtlı olduğu yer Levh-i Mahfuz'dur. Levh-i Mahfuz insanla aktüel olarak ilişkili bir tecelli alanı değil, bilakis Rabbimizin ilminin kendisine dönük yanıdır.

"Olayların arzu ettiğiniz gibi olmasını beklemeyin.
Zaten oldukları gibi olmalarını arzulayın."
—Epiktetos

Hâl Tesellisi

Sûfiler, mutlulukta takılı kalmayı eksiklik saymışlar, mutluluğu yaşamın temel gayesi olarak ele almayı anlamsız bulmuşlardır. Onlara göre mutluluk hallerden ancak bir haldir. O bütün hallerin gelip dayandığı en iyi ve nihai hal değildir. Ondan da geçmek, daha farklı hallere ve makamlara ulaşmak icap eder ki manevi yolculuk devam edebilsin. Günümüzde bütün insanlık mutluluğun peşinden koşmaktayken, ***Kur'ân-ı Kerîm***'de ve diğer kutsal metinlerde dünyada mutlu bir yaşama erme hususunda herhangi bir emir yoktur. Ama sabırlı, dürüst, takvalı ve ihlaslı birer insan olmak konusunda birçok emir vardır.

Tasavvufa göre irfan makamı çileli bir hayatla kazanılır. Ârif, hayır ve nimeti cemâl sıfatının, şer ve musibeti celâl sıfatının tecellisi bilir. Allah'ın lütfunu da kahrını da hoş karşılar. O, sükûn ile hareketi, huzur ile tasayı en yüksek seviyede kendisinde birleştirmiştir. Bundan dolayı Şiblî, *"Ârif bahar gibidir; bir taraftan gök gürler, şimşekler çakar, öbür taraftan çiçekler açar, kuşlar ötüşür"* demiştir. Ârif, benliği yok olduğu ve Allah'ta beka bulduğu için kendisini muhavvilü'l-ahvâlin yani halden hale çeviren Allah'ın tasarrufuna bırakmıştır (İbn Kayyim el-Cevziyye). Halil Cibran ifadesiyle: *"Güneşi ve sıcaklığı kabul ediyorsak, yağmuru ve şimşeği de kabullenmeliyiz seve seve... İn-*

sanlar nehirler gibidir," der Tolstoy ve şunları söyler: *"Her nehir bir yerde daralır bir yerde genişler, bazı noktalarda suyun akışı yavaşlar bazı noktalarda hızlanır, bir yerde daha temiz ve daha soğuktur, başka bir yerde ise daha ılık... İşte insanlar da böyledir."*

Kur'ân'da, *"Ve rüzgarların tasrifinde akleden bir kavm için ayetler vardır"* buyrulur (Câsiye, 5; Bakara, 164). Tasrif; döndürmek, bir şeyi başkalaştırarak türlü şekillere soymak ve evirip çevirmektir. Ayette geçen 'sarafallahu'riyha' Allah, rüzgârı bir yönden diğer yöne çevirdi, anlamına gelir. Rabbimiz rüzgârları bir yönden diğerine çevirdiğinde aynı nitelikteki rüzgâr bazen insanlara rahmet, bazen de felaket getirebilmektedir. Estiği yönlerin farklılığına göre karayel, poyraz, lodos, meltem, samyeli gibi farklı isimler alır rüzgâr. Bazen üşütür, bazen ısıtır. Mevsimler de durmadan değişir. Gece ve gündüz daima yer değiştirir. Tabiata baktığımızda sürekli halden hale geçişler görürüz. Dünyada tek bir meyve olabilirdi ama binlerce çeşidi var. Meyveler ve bitkiler tek renk olabilirdi ancak her birinin ayrı bir rengi var. Kokuları olmayabilirdi veya her birinin kokusu aynı olabilirdi; ama hepsi değişik. Doğadaki bu çeşitliliğe bakılırsa, insanın başından geçecek hallerin de çeşitli olması pek tabiidir.

Rabbimiz insan hallerini de evirip çevirmektedir. İnsan farklı zamanlarda farklı tecelliler altında yaşar. Efendimiz (sav) şu duayı çok yapardı: *"Ey kalpleri evirip çeviren Allah'ım! Kalbimi dinin üzerine sabit kıl!"* Ve yine Efendimiz sembolik bir anlatımla *"Kalpler, Rahman'ın iki parmağı arasındadır. Onları istediği gibi çevirir"* buyurmaktadır (Tirmizî, ***Kader*** 7). Ayrıca ***Kur'ân*** *"Zafer günlerini insanlar arasında nöbetleşe döndürür dururuz"* (Âl-i İmrân, 140). buyurarak bugün galipken yarın mağlup, bugün muzafferken yarın perişan olmanın, yani halden hale geçmenin insanın yazgısı olduğunu belirtir.

Sevinç de hüzün de farklı tecellilerdir. Biri menfi, diğeri müspet değildir bunların. Biri iyi, diğeri kötü değildir. Biri ha-

yır, öteki şer değildir. Bazen ağlar, bazen de güleriz. Gün olur aynı yuva içerisinde kader birini ağlatırken, diğerini sevindirebilir. Akif'in Farsça'dan çevirdiği bir şiirdeki şu beyitler bunu ne güzel anlatır: *"Yâdında mı doğduğun zamanlar? / Sen ağlar idin, gülerdi âlem / Bir öyle ömür geçir ki olsun / Mevtin sana hande halka matem."* (mevt, ölüm; hande, gülüş anlamına gelir) Evet biz doğduğumuzda ağlıyorduk, ama ailemiz sevinçten havalara uçacak gibiydi. Şairin teklifiyse şu; *Öyle bir hayat yaşamalıyız ki, vefat ettiğimiz gün, ailemiz bizim için ağlarken, bu kez biz mutluluktan havalara uçabilelim.*

Hüzün olumsuz bir hal veya tecelli değildir. Hüzün ruhun gıdasıdır. Hüznün olumsuzlanması ilahi değil geleneksel bir yorumdur. Sevinç de hüzün de Cenab-ı Hakk'ın farklı birer tecellisi olmaları hasebiyle birinin diğerine üstünlüğünden söz edilemez. İlla olacak olsa, hüznün bir üstünlüğü olabilir. Hadislerde ***Kur'ân***'ın hüzünlü bir ortamda indiği belirtilmiştir (İbn Mâce, ***İkame***, 176). *"Kuran'ı hüzünle okuyun"* buyurur Hüzün peygamberi olan Efendimiz... İnsanları hüzünlendiren sıkıntıların günahlarına kefâret olacağı (Müsned, VI, 157), Allah'ın musibetler sebebiyle yaş döken gözleri, hüzünlenen kalpleri azaba uğratmayacağı ifade edilmiştir (Buhârî, ***Cenâiz*** 45, ***Merdâ*** 1; Müslim, ***Cenâiz*** 12, ***Birr*** 52).

Hüzün patolojik bir hal değil, bir sanattır. Herevî hüzün duymamayı da bir hüzün sebebi sayar. Zira ona göre hüzün, kulun ilâhî mazhariyetlere yönelik istek ve arayışının bir ifadesidir. Şu halde üzüntü çekmeyip rahat içinde olmak bir eksikliktir. Bu yüzden sûfî üzülemediği için de üzülür; ağlayamadığı için de ağlar (İbn Kayyim el-Cevziyye, I, 546). Yine hüzün, sûfîyi içinde bulunduğu durum hakkında sürekli düşünmesini ve kendini yetersiz görmesini sağlayan yapıcı bir şuur hali, nefsi temizlemenin ve daha yüksek makamlara doğru geliştirmenin bir aracıdır. *"Hüzün sahibinin bir ayda kat ettiği yolu hüzün*

çekmeyen bir yılda kat eder" sözü (Hasan Şerkâvî, s. 122-123) bu hususa işaret etmektedir. Bu sebepledir ki, Herevî, hüznü havf, işfâk, huşû, zühd, vera' gibi aynı mahiyetteki tasavvufî erdemlerin başında göstermiştir. Nitekim Ebû Nuaym, büyük sûfi Hasan-ı Basrî'yi 'korku ve hüzünle dost olmuş, kaygı ve kederle kaynaşmış, uyku ve istirahati yitirmiş' şeklindeki nitelemelerle tanıtır (Hilye, II, 131-132).

Şu halde hüzün psikolojik bir ârıza değil mümini muhasebe, tövbe gibi ahlâkî makamlardan geçirerek sâlih amellere götüren yapıcı bir bilinç halidir. Bu sebeple Hasan-ı Basrî, *"Mümini dini konusunda ancak korku ve hüzün rahatlatabilir"* der. ***Kur'ân***'ı doğru okumuş ve ona iman etmiş bir kimsenin mutlaka hüznünün artacağını, haşyetinin şiddetleneceğini ve gözyaşlarının çoğalacağını belirtir (***Ali Sâmî en-Neşşâr***, III, 134). Yine Hasan-ı Basrî, öldükten sonra kendisini rüyada son derece sevinçli ve mutlu gören ve bunun sebebini soran Mâlik b. Dînâr'a, bir insanın dünya hayatında hüznü ne kadar sürekli olursa âhirette de sevincinin o kadar sürekli olacağını söylemiştir (İbnü'l-Cevzî, s. 19).

Dünyada 'hüzün' ve 'sevinç', nefse göre nitelenmişlerdir; bu duyguların akla, ruha ve kalbe göre hükümleriyse farklıdır. Gelenekler, nefsin mahrumiyetlerini 'acı' olarak niteler. Bu yalnızca bir yorumdur. İnsanlık tarihi binlerce yıldır bir şeye acı dediğinden, şimdi biz de bu durumları acı olarak yorumluyoruz. Ölümü, ayrılığı, ağlamayı 'acı' diye vasıflandırmak insanın genlerine işlemiş durumdadır. Belki de ağlayan insanlar, ağlamayanlara nispetle daha çok haz içerisindeler. Ağlama hazzı... Ama bu haz nefiste değil, ruhta ve kalpte yaşanır. Ağlamanın negatif bir durum olduğunu söyleyen geleneksel aktarımdır. Efendimiz (sav) ise *"Yaşarmayan gözden Allah'a sığınırım"* dua buyurmuşlardır. Âdeta şeytanın şerrinden Allah'a sığınır gibi. *"Bildiklerimi bilseydiniz az güler, çok ağlar-*

dınız" sözleriyle bilme ve gözyaşı arasındaki bağı gösteren de yine O'dur (sav) (Tirmizî, ***Zühd***, 9). Ağlamak negatif bir fiil değildir. Onu olumsuz yapan, insanın neye ve niçin ağladığıdır. Mevlana der ki, *"Acizin ağlaması, ruhsuz kişinin ağlamasından farklıdır. Yakup'un Yusuf için ağlayışı, Yusuf'u kuyuya atan kardeşlerin ağlayışı ile bir midir?"* (***Mesnevi***, Cilt 5).

"Her ruh kendi acısının taşıyıcısı olarak
bizatihi sanatkârdır..."
—Hegel

Seçim Tesellisi

Cenab-ı Hakk insanı hastalanmaz bir halde, hiç musibete uğramayacak vaziyette yaratabilirdi. Kâinatın enginliğine ve uzayın ihtişamına bakılırsa, Rabbimiz her insana birer gezegen ve orada sonsuza dek tüketemeyeceği kadar nimet verilebilirdi. Durum böyleyken, neden kısıtlanmış imkânlar, biçili ömürler, daralmış rızıklar ve türlü belalar içerisinde yaşamak zorunda bırakılmıştır insan?

'Seçilmiş' anlamına gelen 'Mustafa' kelimesi Efendimizin (sav) isimlerinden biridir. Biz Allah Resulüne (sav) öncelikle, Allah tarafından seçilmiş olması dolayısıyla iman ederiz. Her şeyden ziyade bu ilahi seçim sebebiyle yaratılmışların en kıymetlisidir O (sav). Kâbe'ye, taşlarının niteliğinden veya hep görmüş olduğu saygının devamı olarak değil, Rabbimizin onu seçmiş olmasından ötürü saygı gösteririz. Taşları Ebu Kubeys tepesinden getirilmiş olan Kâbe'nin değeri onun taşlarının niteliğinde değil, ona yüklenen anlamda, yani ilahi seçimdedir.

Musibetler de ilahi seçimin bir parçasıdır ve bu sebeple hürmete layıktırlar. Zira isabet kökünden gelen 'musibet' kelimesi, ölçülmüş biçilmiş, kendisine ulaşacak insan için ayarlanmış birtakım mesajlar, seçilmiş özel hadiseler anlamına gelmektedir. *"Rabbimiz sen bunu boşuna yaratmadın"* (Âl-i İmrân, 191) ayetinden nasibi çoktur musibetlerin. Ünlü dil bilim âlimi Râgıb el-İsfahânî'ye göre musibet, 'ansızın bastıran yağmur' anlamın-

daki savb kökünden türemiştir ve 'bir şeyin hedefine ulaşması, birinin payına düşmesi' manasına gelmektedir. Hikmetlerle yüklü bu musibetler Allah'ın izniyle olmaktadır. Rabbimizin musibetlerde bir beldeyi değil diğerini tercih etmesinde; bir bireyi değil başkasını seçmesinde; bir zamanı değil başka bir zamanı belirlemesinde türlü hikmetler vardır. Musibetler, anlamsız ve gayesiz bir biçimde insanlar arasında rastgele dağıtılmazlar. ***Kur'ân***'da en çok geçen ilahi isimlerden olan Hakîm ismi, musibetleri bütün tesadüflerden, manasızlık ve abesiyetten uzak tutmaktadır. Kâinatta rastgele hiçbir şey bulunamayacağı gibi, musibetler de tesadüfî değildirler. Nasıl her varlığın ve her olayın bir anlamı, gayesi ve hedefi varsa, musibetler de öyle anlam yüklenmiş hadiselerdir. Kâinatı anlamlar ve gayeler üzerinden inşa eden Rabbimizin, musibetleri bu kanunun dışında tutması düşünülemez. İsyan ve itiraz niyeti taşımaksızın başa gelenlerin nedenlerini sorgulamada bir mahzur olamaz. Bilakis madem musibet bir hikmet, bir mesaj ve bir anlam yüklenerek gelmiştir, o halde bu mesajı okumaya çalışmak lüzumu vardır.

Başıma gelen musibetlerin hakiki nelerdir? Bana bu olaylarla ne anlatılmak istenmektedir? Bu musibetlerde bana sunulan mesaj nedir? Rabbimin bunlarla bana söylemek istediği bir şey mi var? Âlimlerimiz, ***Kur'ân-ı Kerîm***'i kişinin evvelen bizzat kendisine özel indirilmiş bir kitap nazarıyla okumasının faydalarından bahsederler. Musibetlerin bazen toplumun tamamını ilgilendirmesi, ona muhatap olan bireylerin teker teker anlam devşirmelerine mani değildir.

Cenab-ı Hakk hiçbir insanı unutmuş veya terk etmiş değildir. O kullarının her hareketini, her davranışını görmekte, önemsemekte ve değerlendirmektedir; Rabbimiz, kendimizi önemsediğimizden çok daha fazla önemsemektedir bizi. Başımızdan geçecek musibetleri bizim için O seçmekte ve yine O organize etmektedir. Olaylar hiçbir zaman başına buyruk bir şekilde mey-

dana gelmezler. Moraller durduk yere bozulmaz, hayaller kendi kendine yıkılmaz, Rabbimizin izni ve dilemesi olmadan. Yaşadığımız hadiseler, Rabbimizin özel mesajlarını içermesi bakımından yalnızca bize inmiş özel ayetler gibidir. Bu yüzden okumamız, anlamamız ve tahlil etmemiz gereken bir kitaptır musibetler.

Anne babamızı biz seçmedik. Onlar bizi büyütüp yetiştirmiş olmalarından daha çok, onları bizim için seçen Cenab-ı Hakk'tan ötürü değerlidirler. Peygamberleri seçen zat kimse, anne babamızı da o seçmiştir. Seçimin kendisinden olmasa bile seçenden dolayı anne ve baba daha da muhteremdir. Doğduğumuz memleketi kim seçmiştir? Yine Rabbimiz değil mi? İbn Haldun'un 'coğrafya kaderdir' sözü meşhurdur. Doğduğumuz ve yaşayacağımız yerler ilahi seçimin bir sonucudur ve üzerimizde büyük etkileri vardır. Cinsiyetimizi, boy ölçümüzü, saç rengimizi kim seçmiştir? Seçime değil seçene odaklandığımızda, üzerimizdeki nimetlerin kıymeti ortaya çıkar. Peygamberleri seçen, Kâbe'yi seçen, anne babamızı seçen Zât her kimse, başımıza gelmekte olan musibetleri de o seçmektedir.

Wimbledon Tenis Turnuvasının ilk siyahî şampiyonu Arthur Ashe, kan naklinden kaptığı hastalıktan dolayı ölüm döşeğindeyken, hayranlarından biri, *"Allah böylesine kötü bir hastalık için neden seni seçti?"* diye sorar. Arthur Ashe'nin cevabı şu olur: *"Tüm dünyada 50 milyon çocuk tenis oynamaya başlar, 5 milyonu tenisi öğrenir, 500 bini profesyonel tenisçi olur, 50 bini yarışmalara girer, 5 bini büyük turnuvalara erişir, 50'si Wimbledon'a kadar gelir, 4'ü yarı finale, 2'si finale kalır. Elimde şampiyonluk kupasını tuttuğum zaman Allah'a 'Neden ben?' diye hiç sormadım. Şimdi sancı çekerken, Rabbime hangi yüzle 'Neden ben?' diyebilirim."*

"Her işte hikmeti vardır / Abes fiil işlemez Allah."
—İbrahim Hakkı Hz

Hedef Tesellisi

Bir ayette *"Her bilenin üstünde başka bir bilen vardır"* buyrulur (Yusuf, 76). Bu biraz da şu anlama gelir; her anlamın derununda başka bir anlam, her maksadın ötesinde başka bir maksat vardır. İnsan sonuç odaklı yaşadığı için başından geçenleri yalnızca neticelerine göre değerlendirir. Bir ağacın sonda bekleyen neticesi meyve olduğundan 'ağaç meyve içindir' yanılgısına kapılır insan. Sondaki netice gelmeyince, her şey berbat oldu, ele avuca bir şey geçmedi diye düşünür. Oysa ağaçların meyve vermek haricinde; havayı temizleme, oksijen üretme, yaşam alanlarını serinletme, toprak kaymasını önleme, insanları zararlı ışınlardan koruma, sinirleri yatıştırma, hayvanlara yuva olma, depremlerin etkilerini azaltma gibi pek çok faydaları vardır.

İşten maksadın kariyer, başarı ve para olduğu düşünüldüğü için, o başarıyı elde edemeyenler, verimli çalışmalar yürütmüş, kendilerini çok geliştirmiş olsalar bile mutsuzdur. Çalışmanın binlerce sonucundan yalnızca birisi olan terfi, sonuçlar arasında en sonda geldiği için, tek önemli şey olarak algılanır. İflas eden bir işadamı, kendisine sayısız maddi ve manevi katkısı olmuş şirketini, nimet değil de başına açılmış bir bela olarak görmeye başlar. Oysa o işyerinde geçirdiği yıllar da, yaşadığı iflas da, büyük birer nimettir. İflaslar, insanın sebep sonuç iliş-

kilerinin dayatmacı ağından sıyrılmasına imkân verir. Hiçbir çıkar yolun görünmediği, yalvarıp yakarılacak kimsenin kalmadığı, kredi veya borç alacak hiçbir seçeneğin var olmadığı bu durumlarda, kalp Rabbine yönelir ve kaybettiği onca şeye karşın Rabbini bulur. Cenab-ı Hakk'ın, *"Ben sabredenlerle beraberim, ben kalbi kırıklarla beraberim"* sözlerinin muhatabı durumuna gelir. Fani olanı kaybedip, baki olanı elde eder.

Aileden maksat mutluluktur, ön kabulüyle girilir evliliğin içerisine. Daha evlenirken arabaların önüne 'evleniyoruz', arkasına 'mutluyuz', yazılır. Bu aşamada evlilikten muradın 'mutluluk' olduğu ilan edilmiştir. Ama o sahte plaka kısa bir süre sonra sökülüp atıldığı gibi, o 'mutluyuz' fikri de az bir zaman sonra devre dışı kalır. Ailenin kurulmasının öncelikli maksadı neslin devamıdır, günahlar karşısında bir korunak bulmak ve âhirete yönelik bir yuva kurmaktır. Toplumun devamı, prensiplerin devamı, ahlâkın, hasenatın, faziletlerin devamıdır ailenin kuruluş amacı. Böyle düşünüldüğünde sorunlar küçülür, insanlar mutluluğu bulamadıkları dönemlerde yuvalarını yıkmayı düşünmezler. Çünkü mutluluk kilit beklenti olmaktan çıkarılmıştır.

Yuvamız, mutlu olacağımız yerdir evet. Ancak onun tek maksadı dünyevi mutluluk değildir. Yuvanın içerisinde başka birçok sonuç gerçekleşmektedir ve onlar da birer nimettirler. Tek bir sonuca bina edilen süreçler, o sonuç elde edilmediğinde yerle yeksan olmuş gibi zannedilse de, süreçte elde edilen kazanımla yok olmayacaktır. Evliliğin nefse bakan, aileye bakan, topluma bakan tarafları olduğu gibi bir de Cenab-ı Hakk'a dönük yanları vardır. Eşiyle beklediği kadar mutlu olamayan biri, o yuvadaki yüzlerce nimeti göremez olur; Aldatmak, ihanet etmek bu yanlış ön kabulün yalnızca bazı faturalarıdır.

Kur'ân-ı Kerîm'den öğrendiğimiz kadarıyla Nuh Peygamber, 950 yıl peygamberlik yapmış (Ankebût, 14) ve pek az in-

sanın iman etmesine vesile olabilmiştir (Hûd, 40). Ancak ümmetinin birkaç kişiden ibaret olması onun çok yüksek kıymetteki peygamberlik görevini başarıyla yapmış olduğu gerçeğini değiştirmez. Zahiren bir işin olmaması onun başarılamadığı anlamına gelmez. Sonuncu sonucun gerçekleşmeyişi, diğer bütün başarıları ve neticeleri ortadan kaldırmaz. Dinimizde 'Kadir Gecesini bulunuz', diye bir emir yoktur, 'arayınız' diye vardır. Arayıp da bulamayanlara mübarek olsun.

Futbolda önemli olan goldür. İyi oynadığı halde mağlup olan bir takımı kimse başarılı görmez. Gol yerine skor, taçlarla belirlenseydi, belki mağlup olan takım kazanmış olacaktı. Skor kornerlerle belirlenseydi, yine o takım kazanacaktı, topla oynama yüzdelerine göre olsaydı, yine o takım kazanacaktı. Daha az faul yapmayla ölçülseydi, yine o takım kazanacaktı, paslaşma sayısıyla ölçülseydi, yine şimdi mağlup olan takım kazanacaktı. Her yönden daha iyi bir oyun çıkaran, ancak yalnızca skor yönüyle, kimi zaman da bir tesadüf sonucu ağlarla buluşan top sebebiyle mağlup olan bir takımı herkes başarısız görür. Futbolun adaleti yoktur, derler ki, bu doğrudur. Bazen 'maçın oyuncusu' seçilen futbolcunun, mağlup takımda olduğunu da görürüz. Sahadaki 22 kişiden en iyi oynayanı odur ama yine de mağlup kabul edilir. Bu basketbolda da böyledir, diğer bütün sporlarda da. Siyasette de ölçü budur, ekonomi ve bürokraside de. Ancak hakikatin ölçüsü bu olmadığı için; sonda gelen sonuçlar, diğer bütün neticelerden daha önemli ve daha kıymetli değildir. Kimse kaptanın dalgalarla nasıl boğuştuğuna bakmaz; gemiyi limana getirip getirmediğine bakar herkes. Ancak ilahi boyutta önemli olan onun dalgalarla nasıl boğuştuğudur.

Eğitim görürken, öğretmenlerimizden birine, sınav sonrasında *"Hocam, çözüm yoluna da not veriyor musunuz?"* diye sormayanımız yoktur. Çözümü uzun süren bir matematik problemini, sonuna kadar doğru yürüten, ancak en sonda ba-

sit bir çarpma veya toplama hatasıyla yanlış cevabı veren öğrencinin bu sorudan alacağı puan sıfır olabilir mi? Peki, yanlış bir çözüm yolu yürüten öğrencinin tesadüfen doğru sonucu elde etmesine tam puan verilebilir mi? Skor acımasızdır ve ilahi adaletin ölçüsü skor değil, çözüm yoludur. Sonuç odaklı eğitim sistemlerinin netice verdiği birey tipi sonuç ve skor odaklı insanlardır. Mesela ilköğretimdeki bir öğrenciye ilerdeki planlarını sorduğumuzda, 'doktor olacağım' gibi meslek atfı içeren sözler duymak kuvvetle muhtemeldir; ancak 'kansere çare bulacağım' diye bir amacı olduğunu öğrenmek neredeyse imkânsızdır. Burada suçlu çocuklar değil, sonuç odaklı eğitim sisteminin onlarda açtığı psikolojik yaralardır.

İnsandaki acımasız skor, yaşadığı hadiselerin nefsine dönük yanlarına bakmasıyla meydana gelir. İnsan sonuncu sonucu elde edemediği için kendini hiçbir sonuca ulaşmamış sayar bu yüzden. Yaşadığı olayda binlerce olumlu netice varken, nihai ve belki de en önemsiz sonuca ulaşamadığı için bütün kazanımlarının çöpe gittiğini düşünür.

Hayır Tesellisi

Kâinatta her şey potansiyel olarak hayırdır. İnsan hatalı tavır ve yorumlarıyla onları kötülük ve şer haline getirir. Kötülüğün yaratılması değil, işlenmesi kötüdür. Cenab-ı Hakk her şeyi 'hayır' olarak yaratmıştır. Ama insanlar niyet ve nazarlarıyla onları kendileri hakkında kötülüğe çevirirler. Hayırları şerre çevirebilme özgürlüğü insanın temel bir özelliğidir. Yaratılma itibariyle vasfı şer ve hayır değildir o hadiselerin. Şer vasfını fiillere kazandıran, şuur sahibi olan insanoğludur. Fiillerin aslı Allah'a, vasıfları ise kullara aittir, derler.

Bir İngiliz atasözü, kötü hava yoktur, yanlış giyim vardır, der. Hava muhalefeti yoktur, olsa olsa havaya muhalif insan halleri vardır. Evden şemsiyesiz çıkan, hava koşullarına göre giyinmemiş olan insan yağmuru kendine zararlı hale getirdiğinde bu, insana ait bir meseledir, yaratıcının yaratımıyla ilgili değil. Yağmurdan zarar gören biri, yağmurun bir olumsuzluk olduğunu iddia edemez. Yağmuru hakkında kötülük haline getiren kendisidir; çünkü yağmur onu rahatsız etmek için değil milyonlarca hayırlı gerekçeyle yağmaktadır. Bu gerekçeleri görmezlikten gelip, konuyu yalnızca kendisine dönük tarafından yorumlayarak yağmuru kötülüğe çeviren insanın kendisidir. Yetersiz malzemelerle dere yataklarına binalar yapan insanoğlu yağmur gibi büyük hayırları sel gibi felaketlere çevirerek suç

işlemektedir. Şayet insanın hazırladığı altyapıdaki boşluklar, daha doğrusu hinlikler söz konusu olmasaydı, belki de sel festivalleri, sel karnavalları, sel bayramları düzenlenecek, bu harikulade olay, heyecanla beklenen etkinliklerden biri olacaktı.

Adını 'sel' koyduğumuz, zararlarına bakıp faydalarını hiç düşünmediğimiz ve bu yüzden felaket olarak nitelendirdiğimiz bu doğa olayına birçok şey borçluyuz. Cebimizdeki telefonları ona borçluyuz, teknolojik ev aletlerimizi ona borçluyuz, uçakların ve arabaların varlığını ona borçluyuz, internetin ve televizyonun varlığını ona borçluyuz, tıpta kullanılan bütün teknolojinin varlığını ona borçluyuz. Çünkü Eski Mısır'da Nil nehri taşkınlarının ne zaman olacağını bilmek çok önemliydi. Taşkından sonra kaybolan toprak sınırlarını yeniden hesaplamak gerekiyordu. Böylece sınır hesaplamaları için geometri ve taşkınların zamanının tespiti için astronomi ortaya çıktı. Su taşkınları sonucunda belirsizleşen toprak sınırları devletin belirlediği geometriciler tarafından tespit ediliyordu. Mısırlılar, sel felaketleri vesilesiyle dairenin alanının çapına orantılı olduğunu saptamışlar ve pi sayısını bulmuşlardır. Yunan matematiğinin önemli isimlerinden olan Tales geometriyi, Mısır'da kaldığı süre içerisinde öğrenmiştir. Sayıların babası olarak anılan Pisagor'un ünlü teoremi varlığını bu ortama borçludur. Dolayısıyla modern bilimin kaynağı Nil nehrindeki su taşkınlarıdır, diyebiliriz.

Ateşin yaratılması şer midir, hayır mıdır? Ateşin insanlık için faydaları saymakla bitmez. O olmasaydı insanoğlu demiri eritemezdi. Ateş olmasaydı insanlar kendilerini savunamazlardı ve bugün yaşam devam ediyor olmazdı. Arabalar, binalar, teknoloji ve sanayi; hepsi ateşin varlığının neticeleridir. Ateş olmasaydı, savunma teknolojileri olmayacak, böylece vahşi hayvanlar insan neslini çoktan sona erdirmiş olacaktı. Çıkan yangınları, birbirini yakan insanları, eli kolu yaralananları düşünerek ateşin var olması şerdir, keşke yaratılmasaydı, denile-

mez. Bir insan, elini ateşe uzatıp yaktığında bu onun kendi sorunudur, ateşi kendine şer yapmış, ateşin kendisi hakkındaki olumlu niteliğini olumsuza çevirmiştir.

Şeytanın varlığı insanın 'insan' olabilmesini sağlayan şeylerden biridir. Mevlana Hazretleri şöyle der: *"İblis, Âdem'e secde etmiş olsaydı; Âdem, Âdem olmazdı"* (***Mesnevi***, Cilt 2). Şeytan var olmamış ve insana musallat edilmemiş olsaydı, insanın makamı melek ve hayvanlarınki gibi sabit olurdu. İnsanın 'Âlâ-yı illiyyîn'den 'esfel-i sâfilîn'e kadar derecelenmesinin sebebi şeytanın ona musallat olmasıdır. Onun cennetin sonsuz makamlara yerleşebilmesi de yine şeytanla girişip kazandığı bu mücadele sonucunda meydana gelecektir. İnsanların cehenneme sürüklenmesinin, dünyada büyük kötülüklerin icra edilmesinin sebeplerinden biri de şeytandır ancak şeytanın ayak kaydırması olmasaydı insanın öyküsü başlamadan bitmiş olacaktı. Hiçbir manamız kalmayacak ve hatta yaratılmamızın bile lüzumu olmayacaktı. Şeytanın varlığı ve sapkınlığı büyük bir hadiseye kaynaklık etmiştir. İnsanın varlığı, kısmen de olsa şeytanın Hz. Âdem'e secde etmemesi hadisesine bağlanmıştır. Cenabı-ı Hak, şeytana uyan Hz. Âdem ve Hz. Havva'ya, "İnin oradan!" demeseydi, cennette çocuk sahibi olunamadığına göre belki bizler de olmayacaktık. Şeytan bilmeden bu büyük hayırlara sebebiyet verdi. Evet, şeytanın gayesi, insanı saptırmaktır. Ve türlü yollarla bunu kıyamete kadar icra edecektir. Zira, bu onun Allah tarafından tayin edilmiş bir görevidir. Biz bundan hoşlanmasak da, bu onun görevidir. Ve görevinin gereğini layıkıyla (!) yapacaktır elbette. Takva sahibi bir insan için şeytanın varlığı bir avantajdır ve onunla girdiği her temasın, giriştiği her mücadelenin ilahi bir refleksle pozitif sonuçlanması harikulade bir olaydır. Bir mücadele noktası olarak şeytanı kullanarak yükselenler de, onun kullanımına girip alçalanlar da olacaktır. Ancak temelde insanın yükselişi hedeflenmiştir bu yaratımda.

Ağrı olmasaydı yaşam oluşmazdı, insanın varlığı devam edemezdi. Ağrılar bize bedenimizin hangi bölümüyle yakından ilgilenmemiz gerektiğinin sinyallerini veren destekçilerdir. Keşke depremler var olmasaydı diye düşünülebilir insan. Oysa yerkürenin içindeki yüksek basıncı safha safha dışarıya çıkaran en önemli faktör depremlerdir. Deprem kuşaklarına şehirler inşa eden, binalarını yetersiz malzemelerle yapan insanoğluna ne demeli? Asıl suçlu deprem değil, onlardır. İnsanoğlu şehirleri doğru yerlere, yeterli malzemelerle inşa etmiş olsaydı, depremlerin insan için bir eğlence ve sanat olayına dönüşecekti. Yaşlı küremiz dansını ortaya koymaya başladığında, herkes gözlerini dört açacak ve bu ilahi farklılığı seyretmenin tadına doyamayacaktı.

Cehennemin varlığı da hoşa gitmeyebilir ama cehennemin yaratılmasını gerektiren 'adalet' herkesin razı olduğu bir kavramdır. Bazı insanların kendi iradeleriyle cehennemi seçmelerinden dolayı bu adalet merkezi şer diye vasıflanamaz. Cehennem de yaratılışı itibariyle hayırdır. *"Allah'ın iki eli de sağdır"* diye bir hadis-i kutsi vardır. (Sahih-i Müslim) Âlimlerimiz bu ifadeye, Allah hep hayır işler, hiç şer işlemez, her işlediği hayırdır, manasını vermişlerdir. Yoksa haşa Cenab-ı Hakk el sahibi olmaktan münezzehtir. Müteşâbih (sembolik) bir anlatım vardır burada. Cenab-ı Hakk'tan insana hep iyilik ulaşır, hep merhamet gelir. Ve Cenab-ı Hakk'ın yaratışı açısından haram diye, kötülük diye bir şey yoktur. Ancak insanlara hayırları kötülüğe ve helalleri harama çevirme yeteneği verilmiştir. Bu da hür iradenin gereğidir.

"Doğu da Allah'ındır, Batı da Allah'ındır. Her ne tarafa yönelirseniz yönelin, Allah'ın vechi (yüzü) orasıdır" buyurur ***Kur'ân*** (Bakara, 115)... Gautama Buda der ki, *"Gökyüzünde doğu ve batı ayrımı yoktur, insanlar ayrımları kendi zihinlerince üretirler ve bunlara inanırlar."* İşte hayır ve şer de bu ayrımlardan bi-

ridir ve Rabbimiz, bir insan değildir ki, onu belirleyen bir paradigma olsun da onun içerisinde hayır veya şer gibi iki farklı nitelik bulunsun. Hayır ve şer ayrımı 'insanın insan olması bakımından' içerisinde yer aldığı bir meseledir.

Arabanın gaz pedalıyla fren pedalı birbirine zıttır. Çünkü biri arabayı hızlandırmaya, diğeri durdurmaya yaramaktadır. Ancak bu etkinliklerden birine iyi, diğerine kötü denemez. Çünkü ikisinin de birlikte var olması gerekmektedir. Frensiz bir araba da, gaz pedalı olmayan bir araba gibi kimse tarafından kullanılamayacaktır. Her ikisi de zıddiyetlerine karşın araba kapsamında hayırlıdırlar ve birbirlerini ikmal etmektedirler. Ancak her ikisinin de hayır niteliğinde olması arabanın üreticisine bakan bir yöndür. Üreticinin zıt gibi görünen bu iki özelliği arabaya dâhil etmesi, frenin de gazın da hayır olduğuna; yani birinin hayır diğerinin şer olmadığına dairdir. Kullanıcıya bakan kısımdaysa, fren de, gaz da hatalı kullanıldığı bir durumda felakete ve hatta ölüme sebebiyet verebilmektedir. Yani üretici bakımından iki zıttın her ikisi de hayır olarak üretilmiş ama tüketicinin hatalı kullanımıyla, hayır ve şer nitelikleri ortaya çıkmıştır.

Teşbihte hata olmaz, Rabbimiz de kâinattaki her varlığı hayır olarak yaratmış ancak insan özgürlüğü ki o en yüksek hayırdır, onları olumsuza çevirebilme yetkisiyle de donatılmıştır. Olumsuz gibi görünen korku, inat, hırs gibi hislere, insanı çevreleyen dünyanın olumsuz görünen yanlarına, kâinattaki varlık sebebi anlaşılmayan maddelere ve olaylara, cehennemin, şeytanın, kötülüklerin yaratılmalarına bu gözle baktığımızda, her şeyin külli hayırlar için yaratıldığını ancak insanların onları yanlış değerlendirerek kendi haklarında şerre çevirdiklerini görebiliriz.

Bu konudaki şu hadis-i şerif dikkat çekicidir: *"Müminin işi ne acayiptir! Çünkü her durum kendisi için hayırlıdır ve bu sadece mümine has bir durumdur. Eğer kendisine sevinilecek bir*

şey isabet ederse şükreder ve bu onun için hayır olur. Eğer ona zararı dokunacak bir şey isabet ederse sabreder, bu da onun için hayırlı olur." (Müslim, ***Zühd***, 64) Matematikte mutlak değer kavramı vardır. Mutlak değeri ifade eden iki düz parantez içerisindeki sayılar, negatif de pozitif de olsalar, parantezin dışarısına pozitif olarak çıkmaktadırlar. Mümin için musibetlerin anlamı da böyledir, onun başına olumlu veya olumsuz ne gelirse gelsin, ona katkı yapacak hale dönüşmektedirler. Elhasıl, kötü olay yoktur, her olay insana birçok şey kazandırmaya programlandırılmıştır. İyi günler kötü günlere dönüşmez, ama bazen şükür döneminden, sabır dönemine geçilir. Evet, küçük bir şer daha büyük bir şerre perde ve engel oluyorsa bu, şer değil hayırdır. Küçük bir şer, büyük bir hayra sebebiyet veriyorsa bu da bir hayırdır.

İşaret Tesellisi

Bu kısacık hayattaki acıları büyük; lezzetleriyse kalıcı görmek hatalı bir bakışın neticesidir. Dünyanın güzellikleri, manzaraları ve mutlulukları kısa bir zaman mutluluk verse bile uzun zaman acı çektirir. Dünya ve içindekiler kendini insana tattırır, iştahını açar, fakat onu doyurmaz. Ya o dünyevi mutlulukların ömrü ya da insanın ömrü kısa gelir. Tatmin olmak için yeterli vakit hiçbir zaman bulunmaz. Bu dünya sadece haz ve keyif için yaratılmamıştır. Bunca kıymetli ama kısa ömürlü süslemeler, ders alınsın diyedir; şükre vesile olması sebebiyledir; daimi olan asıllarına ilgi ve iştah uyandırmak ve başka yüksek maksatlar içindir.

Hatıraları vardır insanın; düşünürken duygulandığı... O güzel hatıralardan çoğunlukla acı ve hüzün rüzgârları eser. Yaşarken bir saat süren mutlu bir hatıra, bazen ölünceye kadar esef kaynağıdır. Ölüm gelip insanın sevdiği birini aldığı zaman başlayan acı dinmek bilmez. Onunla birlikte ne kadar güzel günler geçirdiyse, aniden başlayan kopuş acısı, gitgide azalsa da ölünceye kadar sürer. Maziye doyamamıştır. Eski mutluluklarına doyamamıştır. Dünyadaki hiçbir şeye doyamamıştır. Ama o mutluluklar, onlara doyamamış olmasına aldırmadan, ondaki saadet ihtiyacını giderip gidermediğine bakmadan, onu terk edip giderler. Hiç bitmeyecekmiş gibi gelen şeyler,

hiç başlamamış gibi bitmektedirler. İnsan ilk bakışta doğduğu andan itibaren ölmeye başlayan bir varlık gibi görünür. Namık Kemal, İntibah'ta der ki, *"İnsanoğlu her adımını mezardan uzaklaşmak için atar, fakat yine de her adımda mezara biraz daha yaklaşır. Her nefesini ömrünü uzatmak için alır, fakat yine de her nefes alışta ömründen bir nefeslik zaman eksilir."*

Evet, severiz babamızı ama bir gün yitiririz onu. Annemizi severiz başta. Ya bizim ömrümüz onunkinden uzundur ya da onunki bizimkinden. Dolayısıyla ya o bizim cenazemizi görür, ya da biz onunkini birden omuzlarımızda buluruz. Peki, hangimizin daha önce ölmesi daha az acı verir? Annemiz bize, biz ona, eninde sonunda kahrolalım diye mi verildik? Dünya nimetleri yalnız dünyevi mutluluk için yaratılmış olsalardı, hiç bu kadar kısa ömürlü olur ve bu kadar uzun süre acı çektirirler miydi?

Dünya lezzetler, nimetler ve mutluluklarla dolu olsa da bu güzelliklerin hepsi bize gösterilip geri çekilmektedir. İştihamız açılıyor ama doymamıza izin verilmiyor. Biz o güzelliklere gizli bir el tarafından yaklaştırılıyor ve tam doyacakken aynı el tarafından geriye çekiliyoruz. Dünyadaki bütün nimetler bize, asıllarını hissettirmek, o asıllara ilgi uyandırmak için verilmektedir. Doymak için, kanmak için, onlarla muradımıza bu kısıtlı ve geçici dünyada ermek için değil.

Önümüze konan menüdeki yemek isimleri bizi cezp edebilir. Ama o menünün elimizden alınma sebebi, listedeki yemeklerin gerçeklerinin gelmesidir. Menünün gitmesi, yemeklerin de bizden uzaklaştığı anlamına gelmez. Menüyü asıl zannedip onun gitmesine üzülen birinin aklı başında değil demektir. İşte dünyadaki nimetler de cennet nimetlerinin fihristi, menüsüdürler; âhiretteki asıllarına ait dünyaya düşen gölgelerdir. Âhiret nimetleri, dünya nimetleri görüntüsüne bürünerek önümüzde listelenmiştir. Dünyevi nimetler, cennetin davet edicileri, hatırlatıcılarıdırlar. Ünlü Yönetmen Andrey Tarkovsky'nin dedi-

ği gibi; *"İmge, hakikatin suretidir, körlüğümüzden aman bulup ufacık bir parıltısını yakalayabildiğimiz hakikatin sureti..."*

Bir Çin Atasözü, *"Ben size parmaklarımla güneşi gösteriyorum, siz parmağıma bakıyorsunuz"* der. Gözlüğe değil, gözlükten bakmak esastır. Pencerenin kendisine değil, pencereden dışarıya bakılır. Dünyadaki mutluluklar, lezzetler ve nimetler insana cennetteki asıllarını işaret etmekte; insansa işaretlere ve nimetlerin listesine takılıp kalmaktadır. Asılları gelecek olmasına rağmen listenin elinden gitmesine beyhude üzülmektedir. Dünya nimetleri, âhiretteki asıllarını işaret eden tabelalardır. İstanbul tabelası, İstanbul'un kendisi midir? Tabelayı İstanbul sanarak oraya yerleşmeye çalışmak ne gariptir.

Sonsuzluk Tesellisi

Şer gibi görünen şeylerin tamamı geçicidir. Musibetlerin hepsi fanidir. Geçici olan şeylerse hakikatte yok sayılırlar. Zira sonsuzun içindeki sınırlı herhangi bir şeyin hükmü sıfırdır. Tolstoy, *"Güzellik nedir"* şeklindeki bir soruya, *"Sonsuz içerisinde çatışma oluşturmayan şeydir"* diye cevap verir. (Sanat Nedir) Sonsuz içerisinde telafi edilen hiçbir acı da hakiki değildir. Oluşan bir negatiflik, bin yıl sürdükten sonra pozitife döndüyse ve o olumluluk sonsuza dek kalıcıysa, şimdiki negatifliğin de hakiki bir varlığı yok demektir. Nietzsche der ki; *"Dünyaya zaman sona ermiş gibi bakın, bükülmüş olan her şey size düz görünecektir."*

Kâinattaki dengelerin bir gereği olarak dünya hayatında musibetler hep var olmuştur ve olmaya devam edecektir. Ancak insanın soğukkanlılıkla karşıladığı, Rabbiyle ilişkisini bozmayan, onu şekvaya ve isyana sürüklemeyen musibetler gerçekte musibet sayılmazlar. Özellikle insan hayatının fani ve geçici olan tarafına yönelmiş musibetler hakikatte var değillerdir. Bedeni ve sahip olduğu maddi varlıklar insanın fani tarafı; inançları, değerleri ve fikirleri onun kalıcı yanıdır.

İnsanı ebedi bir hayat beklemektedir. Ne büyük nimet! Sonsuzun içerisinde beş on yıl acı çekmek, gün içerisinde bir sinek ısırığından daha az süreklidir. Sonsuz karşısında geçici herhan-

gi bir sürenin hükmü sıfır olduğu matematiksel bir gerçektir. Bu yüzden rninde sonunda geçecek olan şeyler esasında var sayılmazlar. Hadis-i Kutsi'de *"Rahmetim gazabımı geçmiştir"* buyrulur. Evet gazap da, rahmet de vardır, ama rahmet gazaba sebkat etmiştir ve bu üstünlük sonsuza dek sürecektir. Hakiki var olansa her zaman rahmet, şefkat, güzellik ve iyilik olacaktır.

Gerçek musibet insanın maneviyatına ve kalbine ulaşan beladır. Çünkü bu tür musibetlerin etkileri kalıcıdır. Hastalıklar, mutsuzluklar ve musibetler hayat boyu sürse bile, insan ömrünün süresiyle sınırlı ve kısıtlı değil midir? Geçici dertlerin tümü uç uca eklense bile kalıcı bir hale gelemezler. Ancak kalıcı bir şeyin tek parçası bile kâinata bedeldir. Damlayan bir musluk, durgun bir gölden daha büyüktür, derler.

Tezat Tesellisi

Kader kimi zaman insanları, birbirleri için ne çok şey ifade ettiklerini anlasınlar diye ayırır; bazen de, çok kıymetli zannettiği şeyin aslında öyle olmadığını göstermek için onları kavuşturur. Nimetin varlığı ve kıymeti, onun yokluğunda hissedilir. Zenginliğin kıymeti fakirlikle, sağlığın kıymeti hastalıkla anlaşılır. Daimi, kesintiye uğramaksızın süren nimetler hissedilemez, algılanamaz ve dolayısıyla şükrü eda edilemez. Her şey zıddının varlığı üzerinden bilinebilir. Güzellik, çirkinlik olmadan bilinemez. Karanlık olmaksızın aydınlığın anlamı yoktur. Soğuk olmasaydı, sıcağı hissedemezdik. Musibetler olmasaydı, mutluluğu idrak edemezdik. Bize bir aklımızın var olduğunu hatırlatan şimdilerde pek ortalarda görünmeyen mahalle delileri değil midir?

Dostoyevski şunu anlatır: *"İdam mahkûmunun birinin ölümünden bir saat önce, yüksek bir dağın tepesinde, ancak iki ayağının sığabileceği kadar daracık bir yerde yaşaması gerekse... Çevresindeyse uçurumlar, okyanuslar, uçsuz bucaksız karanlıklar, fırtınalar ve bitimsiz bir yalnızlık olsa... Yine de o bir avuç yerde ömrü boyunca, hatta binlerce yıl yaşamayı, o anda ölmeye yeğleyeceğini söylemiş. Yeter ki yaşasın, yalnızca yaşasın."* Evet, hayatın kıymeti onun zıddı olan ölümle burun buruna gelmeden yeterince anlaşılamaz. Fernando Pessoa der ki, *"Hiç baskı*

altında yaşamamış biri özgürlüğün ne olduğunu bilmez."

Uykunun lezzetini onu bölen aksiliklerde bulan romancı Marcel Proust şunları söylüyor: *"Yatağa girdiği gibi uykuya dalan ve uyanacağı ana kadar yaşamı askıya alan bir insan, değil uyku hakkında büyük keşifler yapması, küçük gözlemlerde bulunması bile imkânsızdır. Hatta o, neredeyse hiçbir zaman uyuduğunun farkına varamaz. Uykuyu bölen ufak bir aksilik, değerini bilmediğimiz uykunun kıymetini anlamamızı, onun tadına varmamızı, karanlığı bir ışık demetiyle aydınlatmamızı sağlar."*

Sudan aldığımız lezzeti çoğaltan içimizdeki hararettir. Yani susamaya borçluyuzdur suyun lezzetini. Açken yenen kuru ekmek parçasındaki lezzet, onun tadının yoğunluğundan değil, açlığın varlığından dolayıdır. Açlık da bir tür lezzettir ve diğer lezzetlerin varlık sebebidir. Açlık olmasaydı yemek, susuzluk olmasaydı su ne derecede bir nimet sayılabilirdi? İştah, açlık ve susuzluk insanoğluna verilmiş birer ceza değil, birer hediyedir. Şayet insan hiç hasta olmayacak şekilde yaratılsaydı, sıhhat ve afiyet lezzeti söz konusu olmayacaktı. Sağlığın lezzeti, varlığını hastalığa borçludur. Hastalık olmasaydı, asıl hastalık aralıksız sıhhatteki monotonluk ve boğuculuk olurdu.

Dilimizin lezzet almayan kısımları olmasaydı, yani o tamamı tat alan bölgelerden oluşsaydı, lezzet alamazdık. Gözümüzde siyah tabakanın etrafındaki beyaz tabakada görme özelliği yoktur ama görmeyi sağlayan bölümlerden birisi de burasıdır. Yani görmeyen bölümü olmayan bir göz görememektedir. Sesleri duyuyor olmamızın sebebi, kulağımızda ses duymayan bazı bölgelerin mevcudiyeti ve tabiatta ses özelliği taşımayan şeylerin de var olmasıdır. Madem biz bu kâinatı algılamaya geldik, kâinatta her şeyin bir zıttı olmak zorundadır ve biz her şeyi zıddıyla deneyimlemek mecburiyetindeyiz. Sokrates öncesi düşünürlerden Anaksagoras'a göre bir benzer başka bir benzeri algılayamaz, aynı olan şeyler birbirini idrak edemez.

Algı, karşıtların meydana getirdiği uyarımın bir sonucudur. O şöyle der: *"Bizim kadar sıcak olan veya bizim kadar soğuk olan bir şey bizi ne ısıtır ne de soğutur. Geceleri göremiyor olmamızın bir sebebi de, gecenin siyahlığı ile göz bebeğimizin siyahlığı arasında bir fark olmamasıdır."*

Yolunda giden, nimet olan şeylerin hissedilmesi ve anlaşılması için Cenab-ı Hakk, yolunda gitmeyen, insanı üzen ve hoşnutsuz eden olayları da yaratmaktadır. Böylece insan ne kadar büyük nimetlere mazhar olduğunun farkına varır ve üzerindeki nimetlerin gerçek değerlerini kavramaya başlar. Nimetlerin hakiki kıymetleri geri alındıklarında ortaya çıkar. Rabbimiz, zenginlik verdiği birine, o zenginliğin anlamını kavrayabilmesi, değerini bilebilmesi için fakir bir dönem de yaşatabilir. Hayat boyu sıhhat verdiği bir başkasına hastalıklar verir ki, önceden sahip olduğu şifanın değeri ortaya çıkabilsin. Hastalığın ardından gelen sıhhat, fakirliğin ardından gelen nimetler, eski hallerinden çok daha tadına doyulmaz olacaktır.

Hayattaki tezat, kontrast ve zıtlıklar ne kadar fazlaysa, hayat o kadar lezzet ve keyif kaynağıdır. Bugün ne kadar acı çekiyorsak, yarınki saadetimizden o denli fazla haz alacağız demektir. Acılı bir dünya hayatından sonra ebedi cennet, kontrasttan dolayı çok daha büyük lezzetler sunacaktır insana. Friedrich Nietzsche şöyle der: *"Acı çekmeyi reddediyor, kendi acına bir saat bile katlanamıyorsan, çekebileceğin bütün sıkıntıları önlemeye çalışıyorsan; acıyı, hoşnutsuzluğu nefret edilecek, kötücül, yok edilmesi gereken şeyler olarak algılıyor, bunları yaşantının kusurları gibi görüyorsan, o zaman rahatlık dinine inanıyorsun demektir. Siz rahatlık düşkünleri, insan mutluluğuyla ilgili ne az şey bilirsiniz! Mutluluk, mutsuzluğun kardeşi, hatta ikizidir. Bu ikisi ya bir arada büyür ya da sizin yaşantınızda olduğu gibi hiç büyümez; hep küçük kalır."*

Charles Dickens, meşhur romanı ***İki Şehrin Hikâyesi***'ne hayattaki zıtlıkların birlikteliğini sezdiren şu enfes girişle başlı-

yordu: *"Zamanların en iyisiydi, zamanların en kötüsüydü. Hem akıl çağıydı, hem de aptallık. Hem inanç devriydi, hem de kuşku. Aydınlık mevsimiydi, karanlık mevsimiydi. Umudun baharı, umutsuzluğun kışıydı. Hem her şeyimiz vardı, hem de hiçbir şeyimiz yoktu. Hepimiz ya doğruca cennete gidecektik ya da tam öteki yana. Lafın kısası, şimdikine öylesine yakın bir dönemdi ki, kimi yaygaracı otoriteler bu dönemin, iyi ya da kötü fark etmez, sadece 'daha' sözcüğü kullanılarak diğerleriyle karşılaştırılabileceğini iddia ederdi."*

Kâinatta bulunan bu zıtlıklar nihayetinde, Rabbimizin Zatına olmasa dahi esmalarına zıddiyetleriyle ayinedarlık ederler. Frithjof Schuon şöyle der: *"Âlemde var olan kötülük, Tanrının iyi olduğunu hatırlamaya hizmet eden bir şeydir. Aksi takdirde âlem de Tanrı olurdu ki, bu da aslında âlemin var olmadığı anlamına gelirdi."*

"Aydınlıkla karanlığı, savaşla barışı,
yükselişle düşüşü yakından tanımış olan kişi
hayatı gerçekten yaşamış sayılır."
—Stefan Zweig

Belirsizlik Tesellisi

Belirsizliklerin hikmetleri vardır. İnsanın eceli belirsizdir. Eceli insana bildirilmiş olsaydı, yetmiş yaşında vefat edeceği kesin olan biri, otuzlu kırklı yaşlarına kadar, 'ne de olsa ölüme daha çok var' hissiyatından kurtulamaz ve hayatının ilk yarısı ölüme karşı gaflet ve duyarsızlık içinde geçerdi. Otuz kırk yaşından sonra ise darağacına çıkmakta olan bir idamlık gibi, emdiği süt burnundan gelir ve doğal bir biçimde yaşamını sürdüremezdi. Kıyametin vakti belirsizdir; Belirli olsaydı, ilk ve orta çağ insanları, ne de olsa bizimle alakası yok diyerek kıyamet hakikatine karşı gaflet içinde kalırlar, son çağın insanlarıysa hayatın anlamsızlığı içerisinde yaşamlarını sürdüremez ve sorunlu bir psikoloji içerisine gömülürlerdi. Bu durumda bilim, teknoloji ve sanat, ne de olsa artık ihtiyaç olmayacak düşüncesiyle ilerleyemezdi. Kıyamet zamanının belirsizliği bütün çağların kıyamet gerçeğinden istifadesine, insan ecelinin belirsizliği de, her insanın hem yaşama ümidi taşıyarak dünya işlerini şevkle yapmasına, hem de ölümle her an karşılaşma olasılığından dolayı âhiret hazırlığına vesile olmuştur. Bu örtük hakikatler, hem dünyası hem âhireti için çalışmasına insanı motive etmektedir. Ruhun denge hali olan 'havf ve reca' yani korku ve ümit dengesi bu belirsizlikler sayesinde korunmuş durumdadır.

Rızık da belirsizdir. Yani kimin rızkının hangi işlere ve hangi zaman dilimlerine yazılmış olduğunun bilgisi insanın kendisinde yoktur. İnsan-rızık ilişkisi belirsizleştirilerek, insanın onu her yerde araması ve bu çabayla ataletten kurtulması sağlanmıştır. Kadir gecesinin belirsizliği sayesinde Ramazan'ın her gecesi Kadir hürmeti görürken, insanlar arasında Hızır'ın kim olduğunun bilinmeyişi, her insana hürmet gösterme gibi bir hasletle sonuçlanmıştır. Cuma günü her duanın kabul edileceği bir 'icabet vaktinin' varlığından bahsedilir ki, bu saatin belirsiz olması, Cuma gününün her saatinin duayla süslenmesi sonucunu doğurur. İlahi isimler içerisinde, kendisi vesile edilerek edilen her duanın kabul edileceği rivayet edilen ism-i azam'ın hangisi olduğunun bildirilmemiş olmasında da hikmetler vardır. Rabbimizin ortaya koyduğu belirsizliklerin öyle derin anlam ve faydaları vardır ki, onların belirli olma durumlarındaki olası faydaları, belirsizlikleriyle çok çok aşılmış durumdadır.

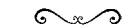
İşte, insanın gelecekte başına gelecek musibetleri bilmiyor olması da büyük bir nimet ve rahmettir. Şayet bu kederli vakitler önceden bilinseydi, musibeti beklemek, o musibetin kendi ağırlığından kat be kat daha yıpratıcı olurdu. Rabbimizin hikmet ve şefkati, bu fazladan yükün gereksiz yere çekilmemesi için kaderde var olan musibetleri insanın bilgi alanından gizlemiştir. Dinimizde gaybdan haber vermenin yasaklanmış olmasının bir hikmeti de bu olsa gerektir. Gaybdan verilen özellikle olumsuz haberler, insanların psikolojilerini alt üst edecek, acıları yüzlerce kat artıracak ve daha musibet gelmeden o musibetlerin vehmi acılarını yıllarca çektirecek potansiyeldedir.

Belirsizlikler hayatı yaşanır kılmaktadır. Kavrayabileceğinden daha fazla şey bilmesi insan için mutsuzluk kaynağıdır. Dostoyevski, *"Baylar, yemin ederim, her şeyi fazlasıyla anlamak*

bir hastalıktır; hem de tam anlamıyla, gerçek bir hastalık" der, ***Yer Altından Notlar***'da... Aynı toprakların bir diğer yazarı Gorki ise *"Ne kadar az bilirsen, o kadar iyi uyursun"* der. Beşinci yüzyılda yaşamış ve zindandayken felsefenin tecessüm ederek, kendisiyle konuştuğunu ifade eden Filozof Boethius, ***Felsefe'nin Tesellisi*** adlı meşhur eserinde, adeta bu asra da hitap eder gibi konuşur ve şunu anlatır: *"Hiç kimse kendi konumunu az da olsa kusurlu bulmayacak kadar mutlak anlamda mutlu olamaz. İnsan mutluluğunun özü kaygı uyandırıcıdır. Ne tamamen ele geçirilir ne de hep sürer. Bir adamın çok büyük geliri olabilir, ama aşağı bir sınıftan geldiği için hicap içindedir. Bir başkası soylu olduğu için tanınır, ama ailesinin maddi kaynakları yetersiz olduğu için tanınmamış olmayı yeğler. Bir adam hem zengin hem de soylu olabilir, ama yaşamını bekar sürdürdüğü için hayıflanır. Bir başkasının mutlu bir evliliği vardır, ama hiç çocuğu olmadığından servetini bir yabancıya bırakacak olmanın sıkıntısıyla yaşar. Başka bir adam ise çocukları olduğu için mutludur ama oğullarının ya da kızlarının işlediği kusurlar yüzünden üzülür, gözyaşlarına boğulur. Demek ki hiç kimse kendi payına düşen mutlulukla tamamen nasiplenemez. Çünkü her mutlu durumun tatsız bir yanı vardır. Sadece henüz yaşanmadığı için bilinmiyordur. Bilinseydi ürkütücü olurdu."*

Madem Rabbimiz, bu acıların önceden çekilmemesi, musibetlerin olduğundan fazla büyütülmemesi hikmetiyle bu kederleri belirsiz hale getirmiştir. O halde insana düşen de, dövülmeden ağlamamak, olmayan bir duruma 'olmuş' vasfı kazandırmamak ve varlığı sadece olasılıklar aleminde olan sanal kederlerden arınmaya çalışmaktır.

Rehberlik Tesellisi

Sınırlar ülkeleri birbirinden ayırabilir ama kederleri ayıramaz. Dünyanın neresinde hangi kültür içinde yaşıyor olursa olsun, insanın dertleri benzerdir. Şair, *"Kederlerde bütün yüzler birleşir"* derken bu ortak paydayı kastediyor olmalıdır. Bazı insanlar zengin bazıları fakirdir; kimileri hasta kimileri sağlıklıdır; bilgili insanlar da vardır cahiller de; ancak bir kedere sahip olmayan tek kişi bile yoktur. Schopenhauer, *"İnsanlar arasındaki uygun hitap biçimi, 'hanımefendi, beyefendi'den daha çok, 'dert ortağım, kederdaşım' şeklinde olmalıdır"* der. Evet, kederler ve teselliler evrenseldir, insanlığın müşterek malı ve meselesidir. Bu yüzden bütün insanları kaynaştıracak, kardeşliği hatırlatacak, dünyadaki çatışmaları dindirecek olan sırlı güç; keder, musibet ve teselli kavramlarında aranmalıdır.

Başımıza gelen olumsuz hadiseler, musibete uğramış başka insanlarla bir ortaklık kurmamıza, onları daha iyi anlamamıza ve onlara daha fazla yardımcı olmamıza vesile olur. Aile içinde problem yaşayan biri, bu konuda tecrübe kazanacak ve ilerleyen zamanlarda benzer sorunları yaşayan başkalarına rehberlik yapabilecektir. Biz de bunları yaşamış ve şöyle atlatmıştık, diyerek söylediği sözler, verdiği tavsiyeler muhatabına tesir edecektir. Bu yaşanmışlık, onu dinleyen kişiyi olumlu etkileyecek, önerilerde bulunan kişinin tuzunun kuru olmadığını ve

benzer bir problemden başarıyla sıyrılmış olduğunu ona idrak ettirecek ve tecrübelerinden faydalanmasını sağlayacaktır. İhtiyarlıktan bunalmış bir insanı yaşlı bir insanın, hastalıktan mustarip birini benzer bir hastalığı yaşamış olan birinin teselli etmesi nasıl daha doğal ve daha etkiliyse, dertler içerisindeki birinin de, elbette bir başka dertli tarafından teskin edilmesi daha isabetli olacaktır.

Etrafımızdaki musibetzedelerin hallerini anlamak her zaman mümkün olmayabilir. Ramazan ayında oruçlu olduğumuz vakitlerde yoksulların çektiği açlığı hissettiğimiz gibi, etrafımızdaki dertlilerin gerçek durumlarını da, dertli olduğumuz zamanlarda anlayabiliriz. İşte musibetler bir yandan bize rehberlik eğitimi vermekte, diğer yandan aldığımız eğitimin başkalarının istifadesine sunulmasına vesile olmaktadır. Kim bilir, şimdilerde dünyada sadece başkalarını anlayabilsin veya başkalarını teselli edebilsin diye musibet altında olan kaç insan vardır.

İnsanları teselli etmek büyük bir fazilettir. Nasıl olmasın ki, Efendimiz (sav) *"Mü'min kardeşinin derdiyle dertlenmeyen bizden değildir"* buyurmaktadır. Rabbimizin asra yemin ederek başladığı ve 'insanlar hüsrandadır' diyerek devam ettiği Asr Sûresi'nde, hüsranda olmayan insan toplulukları dört vasıfla ifade edilir ve onların iman edenler, salih amel işleyenler, hakkı hatırlatanlar ve sabrı tavsiye edenler oldukları belirtilir. Sabrı tavsiye etmenin; iman ve salih amel gibi çok mühim vasıflar arasında sayılması onun Allah katında ne büyük bir iş olduğunu göstermek için yeterlidir. Sabrı tavsiye etmek; dertlileri teselli etmektir ve iman gibi, salih amel gibi insanı hüsrandan kurtaran bir etkisi etkinliktir.

Hz. Mevlana der ki, *"Dertli kişinin tereddüt ve elemlerle dolu gönül evi vardır. Onu dinlemek, o eve pencere açıp onu havalandırmak demektir"* (***Mesnevi***, Cilt 3). Bir de insanları teselli etmeyi hayatının gayesi haline getirmiş insanlar vardır. Bunlardan biri

de Kars'ta medfun olan; Mevlana Hazretleri'nin kendisinden 'Bilgeler Bilgesi' diye bahsettiği, Hacı Bektaş Veli'nin, Ahmet Yesevi'nin, Yusuf Hemedani'nin ve hatta Yunus Emre'nin hocası ve gönül üstadı olan, Anadolu'nun kapılarını İslam'a açmakta büyük hissesi bulunan Ebu'l Hasan Harakânî Hazretleri'dir.

Ne büyük mürşitler gönüllerini Harakânî Hazretleriyle aydınlatmış ve kendileri de birer ışık haline gelmişlerdir. Mevlana Hazretleri, ***Mesnevi***'sinin muhtelif yerlerinde, Ebu'l-Hasan'ın derinliklerini dile getirmeye çalışmıştır. Harakânî Hazretlerini böylesi bir meşale haline getiren nedir? Onu tanıyanlar kendisinde iki vasfın öne çıktığını anlatırlar. Bunlardan biri, insanlara yemek yedirme konusundaki bitip tükenmeyen arzusudur. Hatta dergâhının girişinde, *"Her kim bu dergaha gelirse ekmeğini veriniz, inancını sormayınız"* yazılıdır.

Harakânî Hazretlerinin göze çarpan diğer hususiyeti de, dertli insanları teselli etme arzudur. Harakânî Hazretleri buyurur ki, *"Türkistan'dan Şam'a kadar olan sahada bir kardeşimin parmağına batan diken, benim parmağıma batmıştır; birinin ayağına çarpan taş, benim ayağımı acıtmıştır. Bir kalpte hüzün varsa, o kalp benim kalbimdir."* (Attâr, Tezkiretü'l-Evliyâ) Rainer Maria Rilke, Ağır Saat şiirinde, *"Kim ağlarsa şimdi dünyada bir yerde / Nedensiz ağlarsa dünyada / Bana ağlar"* derken belki de, farkında olmaksızın Harakanlı bilgeyi kastediyordu.

Harakânî Hazretlerini tanıyanlar şunu anlatmaktadırlar: *"Sabahleyin kalkan âlim ilminin, zâhid de zühdünün artmasını ister ve bu doğrultuda planlar yapar. Ebû'l-Hasan ise, hangi kardeşinin kalbine sevinç ve neşe vereceğinin, bugün kimi teselli edeceğinin derdindedir"* (Attâr, ***Tezkiretü'l-Evliyâ***). Bizim Yunus da, *"Yûnus Emre der hoca / Gerekse var bin hacca / Hepisinden iyice / Bir gönüle girmektir!"* derken, insanları teselli etmenin faziletinden bahsediyor olmalıdır.

Bu aydınlık ruhlar elbette; kendisine *"Ya Rasulallah! Amel-*

lerin Allah'a en sevgili olanı hangisidir?" diye sorulduğunda, *"Amellerin Allah'a en sevgili olanı; bir kardeşinin kalbine teselli vermen veya onu sevindirmen veya onun bir sıkıntısını gidermen veya borcunu ödeyivermen veya açlığını doyurmandır"* (Heysemî) buyuran Zât'ın talebeleridir.

Mükâfat Tesellisi

Gerçek hayatımız olan âhirete ait kazanımlar, kısmen de bu dünyada kaybettiklerimiz vesilesiyle meydana geldiklerine göre, musibete uğrayarak, geçici olanı kalıcı olanla değiştirmiş olmak zarar ettiğimiz anlamına gelmez. Başa gelen musibetler, fani varlıkları sadaka haline getirerek bakileştirmekte, onları sonsuza dek kalıcı hale getirmektedir. Ömer Efendimiz, Osman Efendimiz, Sad bin Ebi Vakkas Efendimiz gibi malının tamamını veya büyük bir kısmını hayır yolunda harcamak herkese nasip olacak bir yiğitlik değilse bile, musibetlerde malının bazen tamamını, bazen de bir kısmını yitiren birçok insan vardır. İşte onlar da büyük bir sevap kazanmış ve kayıplar karşısında sabrederek, o varlıklarını bağışlamışçasına, Cenab-ı Hakk nezdinde ödülü hak etmişlerdir. Zira kaybedilen mal sadakadır.

Zaman olur, Rabbimiz kaybedilen mutluluk ve imkânları âhirete yöneltip bakileştirmekle bırakmaz; Hazreti Mevlana'nın, *"Ayağın kırıldı diye üzülme. Allah belki sana kanat verecek"* (***Mesnevi***, Cilt 4) dediği gibi, dünyada dahi o şeyin yerini daha evlasıyla doldurur. Böylece hem dünyada hem âhirette kazanç lütfeder. İşin doğrusu, insana ait gibi görünen varlıklar bütünüyle ve sadece Rabbimize aittir. Onlar, insanın kullanımına geçici olarak verilmiştir. Emaneten verdiği bir şeyi geri almak dahi Rabbimizin yüceliğine uygun düşmeyeceğinden,

emanetin alınması ancak ileride, geri verilmek üzere, saklanıp bereketlendirmek için olabilir.

Hiçbir acı boşa gitmez ve her kayıp mutlaka kazanca dönüşür. İnsanın durumu, elinden oyuncağı alınıp, yerine gerçeğinin verilmesine rağmen ağlayan çocuk misalidir. Âhireti elde etmiş birinin dünyayı tamamen yitirmesi bir şey ifade etmez. Elimizden kaçırdığımız dünyevi nimetin, varlığıyla dünyada ve âhirette bize faydalı olup olmayacağı şüpheli bir durumdur; ancak kaybedilmesiyle kabirde ve âhirette kazanca dönüşeceği ilahi teminat altındadır. İşte bu sebeple varlığı ve faydası şüpheli bir nimeti kaybedip, katkısı muhakkak bir kazanç elde etmek karlı bir alışveriştir. Eskilerin *"Kesin maslahat, mevhum zarara feda edilmez"* sözü manidardır. Mecelle'nin ilk yüz kaidesi arasında yer alan şu iki ifade bu konuyu aydınlatacak cinstendir: *"Umumi bir zararı gidermek için gerekirse hususi bir zarar tercih edilir..." "İki fesat karşı karşıya geldiğinde, hafifine katlanılarak büyüğünün çaresine bakılır..."* İşte dünyevi zarar basit, uhrevi zararsa büyük bir sorundur. Şayet dünyevi kayıplar âhireti onarıyor ve kazanca çevriliyorsa, o kayıplar dahi birer kazançtır.

Meczup Velilerden olan Behlül Dane kumdan saray yapmakla meşguldür. Halife Harun Reşit yanından geçerken *"Ne yapıyorsun Behlül?"* diye sorar. Behlül de, *"Saray yapıyorum Halife Hazretleri"* der. Halife *"Sat o sarayı bana"* der. Behlül Dane, *"Tamam elli altına satayım"* diye cevap verir. Halife, *"Kumdan bir saray için elli altın çok"* deyince; Behlül Dane *"Almazsan alma"* diyerek sitem eder ve halifeyi başından savar. O gece Harun Reşit rüyasında cennette dolaşmaktadır. Öyle güzel bir saraya rastlar ki hayran olmamak elde değildir. *"Acaba bu hangi peygamberin, hangi büyük zatındır, girip de selam vereyim"* diye düşünür ve sarayın kapısını çalar. Kapıyı açan Harun Reşit'in hanımıdır. Buna çok şaşıran halife, *"Hangi ameline karşılık Allah sana bu sarayı verdi?"* diye sorar. Hanımı, *"Dün*

Behlül Dane'den elli altına aldığım sarayın karşılığında Rabbim bana bu sarayı verdi" der. Halife, *"Eyvah ben ne yaptım"* diye düşünürken üzüntü içerisinde uyanıverir. Gün ışıyınca Behlül Dane'yi bulur. O yine kumdan saray yapıyordur. Hemen yanına sokulur ve *"Ne yapıyorsun Behlül?"* diye sorar. O da; *"Saray yapıyorum, görmüyor musun"* der dünden kalan bir kırgınlıkla. Halife yeniden *"Sat o sarayı bana"* deyince Behlül, *"Olur ama on bin altın isterim"* diye cevap verir. Halife dünkü elli altın fiyatını hatırlatınca Behlül, *"O fiyat rüyayı görmeden önceydi"* diyerek kerametini sergiler... Kıssadan hisse, perde kapalı ve sırlar açığa çıkmamışken yapılan ibadetlerin veya çekilen musibetlerin değeri büyüktür. Rabbimizi, âhireti, cenneti ve mükâfatları daha görmeden sabredenler, bunun karşılığını kat kat alırlar. Efendimiz (sav) de ahir zaman ümmetine, *"Onlar benim kardeşlerim... Onlar bana görmeden iman ettiler"* şeklinde iltifat etmiştir. Musibetlere de onların mükâfatlarını henüz görmeden sabretmekte değil midir müminler?

Musibetlerde çoğu zaman *"Elbette senin için, işin sonu, başından daha hayırlıdır"* (Duha, 4) ayeti tecelli etmektedir. *"Allah, inananlardan, mallarını ve canlarını, Cennet karşılığında satın almıştır"* (Tevbe, 111) mealindeki ayetten yola çıkarak, fani mal ve mutlulukların bâkiye çevrilmesinden ibarettir musibetler. Musibetler aracılığıyla fani mutluluklar, kabir hayatında ve âhirette karşımıza bereketlenmiş bir surette çıkacağından ve cennet gibi büyük bir karşılığa vesile olacağından dolayı, dünyada eninde sonunda yitip gidecek olan nimetlerin kaybedilişini sabır ve tevekkülle karşılamak Mesnevi Müellifi'nin de önerisidir: *"Malla beden eriyen kar gibidir. Ama onları satmak dilersen, en iyi alıcı Allah'tır"* (***Mesnevi***, Cilt 3).

Rivayete göre, Süleyman Peygamber devrindeki ordu gece vakti karanlık bir vadiden geçmekte ancak ayaklarına takılan taşlardan zahmet çekmektedirler. Komutan kendilerinden

sonra gelecek askerlere eziyet olmasın diye bu taşların toplanmasını emreder. Askerlerin çoğu o zahmetten bir an önce sıyrılıp çıkmayı düşünerek geçip giderler, bazıları da onlardan biraz alıp ceplerine, torbalarına koyarlar. Emre itaat içindeki askerler de elinden geleni yapar ve heybelerini taşla doldururlar. Sabah olup gün aydınlanınca bakarlar ki, taş sandıkları cisimler elmasmış. Bu durumda emre uymayıp hiç taş toplamayanlar pişmanlıkla ah çekip dövünürken emre yeterince uymayıp az miktarda taş toplayanlar ise neden daha çok almadık diye eyvahlar ederler. Yaşamda insanın karşısına çıkan zahmetleri menkıbedeki taşlara musibetleri de menkıbedeki karanlığa benzetecek olursak, zahmet ve meşakkat olarak görünen olayların âhiret hayatında elmas değerinde oldukları ortaya çıkacaktır. Âhirette kalıcı olanın verilmesi maksadıyla, dünyada geçici olanın elinden alınması insan için bir rahmettir. Âhiretten bakıldığında, dünyada hiç sıkıntı çekmemiş olanlar üzüntü ve pişmanlık yaşarken, dert ve ıstırap yaşayanlarsa karşılaştıkları mükâfatları elde edince, dünyada keşke daha çok çekseydik, diyeceklerdir.

Bir hadis-i şerifte, dünyada gözleri görmeyenlerin, âhirette en iyi görenler olacağını, bu hayatta yürüme engelli olup bu hallerine sabretmiş kişilerin cennette insanların en hızlı koşanı olacağı ifade edilmektedir. Dünyada engelli birine rastlayınca ona karşı duyduğumuz acıma hissine bedel, âhirette ona her rastladığımızda gıpta ile bakacağız.

"Bugünün en neşeli insanları,
dünün en çok acı çekenleriydi."
—Konfüçyüs

Değer Tesellisi

İnsana herkesin saygı duyması, onu saygın yapmaz. Herkesin onu beğenmesi onun değerli biri olduğunu ispat etmez. Çünkü insanlar birbirlerine taşıdıkları sıfatlara göre muamelede bulunurlar, özlerindeki değerlere göre değil. Dünya tarihindeki tiranların, diktatörlerin ve despotların herkesçe saygı duyulan biri gibi göründükleri dönemden, herkesçe horlandıkları bir başka döneme geçmeleri çoğu kez yalnızca bir gün sürmüştür. Milyonlarca kişinin alkışladığı bir sanatçı, kendini saygın biri olarak görür. Oysa o alkışlar onun şahsiyetine değil, sanatınadır. Ona duyulan hayranlıklar sanatçının kişisel özellikleriyle, zatıyla, özüyle alakalı değildir.

Kendisini anlatırken, diplomalara, evlere, kariyere, giyim kuşama, telefon modellerine, araba markalarına muhtaç hisseder insan. Yüzlerce etiketle varlığını şekillendirmeye çalışır. Koleksiyonlarını, gittiği ülkeleri, aldığı diplomaları, maaşını, ilginç anılarını, evini, arabasını, bahçesini, eşsiz yeteneklerini etrafına anlatarak özelliklerini ortaya koymaya çabalar. Oysa kişinin özünde ne olduğu, ancak ona sonradan yapıştırılmış olan etiketler atıldıktan sonra belli olur. Kartvizitini, diplomasını, bankadaki parasını, hangi sülaleye mensup ya da hangi milletten olduğunu bir kenara bırakınca, geriye ne kalıyorsa kişi işte odur. İnsanın şanlı bir millete mensup olması, önemli bir titre sahip olması, büyük bir eve, güzel bir makam odası-

na ve önemli insanlardan oluşan bir çevreye sahip bulunması onun özünü açıklamaz; onu büyük ve önemli yapmaz. Paraya çevrilemeyen ne kadar varlığı varsa aslında insan o derecede zengindir. Fransız Filozof Gabriel Marcel'e göre, insanlar genellikle kendilerini sahip olduklarıyla bir ve aynı görmek eğilimindedirler. Bu eğilim onları nesne konumuna indirgemekte ve insan olmaları bakımından değerlerini yok etmektedir.

Hüdayi Hazretleri bir kadıydı, şehri yöneten insanlardan biriydi. Hocası bu unvânını kaldırıp ona ciğer sattırdı, tuvalet temizlettirdi ama onun özündeki kıymet yok olmadı, bilakis ortaya çıktı. Hiç savaş kaybetmemiş olan büyük kumandan Hâlid bin Velid'i Hazreti Ömer, *"Halk zaferleri senden biliyor, oysa ben biliyorum ki bu zaferleri bize ihsan eden Allah'tır"* sözleriyle, ordunun başından almış, onu sıradan bir asker yapmıştı. Halid bin Velid, rütbesinin düşürülmesiyle küçülmedi, bilakis bu olaya verdiği muhteşem karşılıkla, tarih boyunca aşılamayacak zirvelerden biri oldu. Papatyanın, flamingonun ve tabiattaki her canlının rengi içseldir, ilahi boyayla boyanmışlardır; bu yüzden onlar silinmeye çalışıldıkça parlar. Ama duvarın rengi ve arabanın boyası dışsaldır, maddi boyayla boyanmış olduğu için silindikçe yok olur. Lao Tzu şöyle der: *"Kuğu kendisini beyazlaştırmak için uğraşmak zorunda değildir. Sen de kendin olmak için bir şey yapmak zorunda değilsin."*

Başa gelen musibetler de, insanın özüne değil, vasıflarına gelmektedir. Hayatı vasıflar üzerinden algılayan, vasıflarının varlığıyla kendi varlığını birbirine karıştırmış insanların yıkımı bu yüzden büyük olmaktadır. Yoksa Allah'ın ilminde yitirilen bir şey yoktur. Ancak kudret dairesinden ilim dairesine geçen şeyler olmaktadır, fakat insan bu yer-boyut değiştirme işine 'kayıp' olarak bakmaktadır. Kaybettiklerimiz, kaybolmuş değildir, şeylerin yalnızca bize dönük ilişkisindeki farklılaşmalardır, yalnızca vasıfların kaybıdır.

Öngörü Tesellisi

İnsan hüzün ve kederi öngörerek ve planlayarak yaşarsa, yani kendisini psikolojik olarak gam ve acılara hazırlarsa, musibetlerin olumsuz etkilerini hafifletmiş olur. Hayatı birçok musibetle karşılaşma alanı olarak gören, her zorluktan başarıyla çıkmayı eğlenceli bir oyunun parçalarından biri olarak algılayan kişi, musibetlerle dolu bir hayat yaşasa da, bundan lezzet alacaktır. Ertesi gün ameliyat olacağına kendisini hazırlayan bir insanın durumuyla, hiç beklemediği anda neşteri yiyen insanın çektiği acı aynı olamaz. Plan, keder açısından acıyı hafifleten bir faktördür. Oruçta açlığa önceden planladığımız için, gün boyu açlık çekmekte pek zorlanmayız ancak elimizde olmayan sebeplerle, plansız bir şekilde gün boyu aç kaldığımızda, gıdasızlığın acısını iliklerimize kadar hissederiz.

Marcus Aurelius ***Düşünceler*** adlı eserinde, *"Beden eğitimi dersinde kazara biri bizi tırmalar, ya da bize kafa atarsa, ona kızmayız, alınmayız, ya da bize kötülük etmek isteyen biri gibi kuşkuyla bakmayız; tetikte oluruz kuşkusuz, ama düşman ortasındaymış gibi ya da güvensizlikle değil, efendice kaçınırız ondan. Yaşamın başka alanlarında da böyle davranmalıyız: bizim gibi beden eğitimi yapanlardan gelebilecek zararları göz önünde tutmalıyız"* der. Evet, karate eğitiminde yediğimiz yumruğu, işyerinde çalışırken aldığımızda, ilk durumda hiç umursama-

dığımız hatta keyif aldığımız aynı olay, ruh halimizi berbat bir duruma sokacak güçtedir.

Milyonlarca izleyicisi olan Survivor yarışmalarında, bir ada yaşamı içerisinde açlık, hastalık ve doğal olaylar karşısında ölüm kalım mücadelesi veren insanlar, bu tehlike ve zorluklardan keyif almakta, programın elli ülkede yayınlanıyor olmasına bakılırsa da, onları izleyenler de farklı bir mutluluk hissetmektedirler. Survivor'daki katılımcılardan herhangi biri, bir yarışma ortamı olmaksızın ve yaşadıklarının ne zaman sona ereceğini bilmeksizin o adada aynı durumları yaşıyor olsaydı, yine de mutlu bir şekilde yaşamına devam mı ederdi, yoksa daha ilk günden psikolojik bir çöküntü mü yaşardı? Evet, planlanmış keder ve niyetlenilmiş musibet insana mutsuzluk değil mutluluk getirmektedir. Sonsuzluk yolcusu insanın bitimsiz serüveninde, bu kısacık dünya hayatı, tamamı musibetlerle geçse bile, bir Survivor adasından başka nedir?

Planlandığında veya öngörüldüğünde kederin olumsuz etkileri nasıl azalıyorsa, kabullenilmiş ve benimsenmiş olan acılar da kendiliğinden hafifleyecektir. Kaygılarından kurtulmak istiyorsan, korktuğun şeylerin başına geldiğini düşün, önerisinin sahibi Filozof Seneca der ki; *"Bu davayı kaybedersem, sürgüne gönderilmekten ya da hapse atılmaktan daha beter bir şey gelecek mi başına? Yoksul bir adam olabilirim. Ben de pek çok yoksul insandan biri kabul ederim kendimi, ne olur. Beni sürgüne mi gönderecekler? Ben de gönderildiğim yerde doğduğumu farz ederim. Beni zincire mi vuracaklar? Ne yapalım yani? Şimdi de zincire vurulmuş gibi yaşamıyor muyum zaten?"*

Hayat boyu kederi göze alan ve yaşamı bir keder eğitimi olarak gören bir insan, bu dünyayı bir çilehane gibi görür, hayat sona erdiğinde keder heybesinde ne kadar çekilmiş keder varsa, o kadar kârdayım, diye düşünür. Böylece başına gelen musibetlerin şaşırtıcı ve şok edici etkilerinden kurtulur ve ha-

yat eğlenceli bir musibet oyununa dönüşür. Efendimiz (sav), *"İnsanların arasına karışıp onların ezâlarına katlanan Müslüman, onlara karışmayıp, ezâlarına katlanmayandan daha hayırlıdır"* buyurmuştur. (Tirmizî, ***Kıyamet***, 55) İşte insanlardan gelecek sıkıntıları bilerek onlarla iç içe bulunmayı göze almak da, bahsettiğimiz planlı keder kategorisine girer.

Benlik Tesellisi

Sorunların büyümesinin altında yatan faktörlerden biri de insanın kendini abartıyor olması yani enaniyettir. Kendini fazla mühim gören birinin sorunları da haliyle mühim insanın mühim sorunlarına dönüşmektedir. Enâniyetin, kibrin ve gururun coşkuyla yaşandığı bir asrın çocuklarıyız. Şairin dediği gibi, *"Balkonlarınız çok yüksek sizin baş döndürüyor / Dünya pek alçak bir yer olacak yakında öyle görünüyor..."* binaların yükselip yeryüzünün aşağılarda kaldığı, eşzamanlı olarak, kibrin ilerleyip alçakgönüllülüğün gerilerde kaldığı bir zamanda yaşıyoruz.

Laf dediğimiz nedir? Seslerden oluşan kelimeler... Ama bazen haftalarca insanın uykusunu kaçıra bir şeydir laf. Hatta bazen lafla bile değil, ima veya işaretle, muhatabının onu hafife aldığını düşündüren yoruma açık küçük bir davranışıyla günlerce acı çekebilir insan. Lafa bile tahammülü olmayan insanın, başında dönüp durmakta olan büyük felaketler karşısında acınası bir çaresizliği vardır.

Üzülmesine sebep olan kişiler ve olayların, kendisini kasten incittiğini düşünme eğilimindedir insan. Filozof Seneca der ki, *"Bizimle dalga geçer gibi masadan düşüp duran bir kalem ya da inatla açılmayı reddeden bir çekmece öfkelenmemize yol açar. Bu öfke genellikle bu nesnelerin aslında bizi aşağıladıkları inancından beslenir. Örneğin kalemin bizi canımızdan bezdir-*

mek için yere düşüp durduğuna, bunu yaparak da bir anlamda, başkaları tarafından onaylanan zekamızı ya da bulunduğumuz mevkii hiçe saydığını göstermek istediğini düşünürüz."

Enaniyet, varlığın devamı için kısmen gerekli egodan daha ziyade, kibre akraba bir duygudur. Tarihsel seyre baktığımızda, teknolojik gelişmeler hayatımızı her ne kadar kolaylaştırsa da, bir yan etki olarak enaniyeti artırmaktadır. Televizyon kanalları bize başka kıtalardan görüntü sağlıyor. Bir telefonla herhangi birine istediğimiz anda ulaşabiliyoruz. Evimizin çeşmelerinden dilediğimiz zaman sıcak, dilediğimiz zaman soğuk su akıtabiliyoruz. Eskiden bir ayda gidilecek mesafeleri şu anda birkaç saatte kat edebiliyoruz. Aldığımız eğitim, yaşadığımız şehir, yaptığımız iş, bütün bu konfor, lüks ve teknolojik gelişmeler fark ettirmeksizin enaniyetimizi artırıyor ve insan kendini olduğundan ve başkalarından üstün görmeye başlıyor.

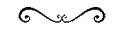
Bilgisayarda bir tuşla binlerce işçinin hareketlerini değiştirebilme imkânı Firavun'da var mıydı? Tek bir işaretle yüzlerce makineyi hareket ettirebilme gücüne Nemrut sahip miydi? Ama şimdi birçok insanda bu imkânlar var. Firavun'u Firavun, Nemrut'u Nemrut yapan, şeytanı şeytan yapan kibir ve enâniyet değil miydi? Onlarda kibir ve enaniyete sebebiyet veren, insanları yönetme gücü ve hayatı şekillendirme arzuları değil miydi? Şimdi herkesi şeytan, herkesi Firavun, herkesi Nemrut yapabilecek derecede ayrıcalıklara her insan sahip değil midir? Bin yıl önceden bir kralı getirsek, asgari ücretle geçinen bir insanın imkânlarını ona sunsak, kendini cennete girdi zannetmez mi? Veya bizi alıp bin yıl önceki bir kralın yaşadığı konforda yaşatsalar, taştan bir taht, ilkel ulaşım ve iletişim araçları karşısında kendimizi hakarete uğramış saymaz mıyız?

Kimse itiraf etmese de kendini tanrıya benzer bir pozisyonda görüyor artık insan. Her şeyi yapabileceğini, her şeye sahip olabileceğini, istediği her şeyi değiştirebileceğini ve her şeyi yönete-

bileceğini düşünüyor. Her insanın nazarı, dikkati, odağı kendi benliğine dönük... Herkesin enâniyeti okşana okşana çıldırtılmış durumda. Eskiden dünyayı kasıp kavuran vebâ gibi salgınlar vardı. Şimdi herkese bulaşmış olan hastalığın adı enâniyet.

Oysa insan kendi sadeliğine ve basitliğine dönebilse, kendisine doğada ayrılmış olan sıradan yerine geçebilse, kendisine atfettiği uydurulmuş önemden vazgeçebilse, tabiatın ve varlığın bir parçası olduğunu algılayabilse, gerçekte büyük olmayan ama büyütülmüş sorunlarından rahatlıkla kurtulabilecektir.

Nasip Tesellisi

Rızıklandırma, kâinattaki en önemli kanunlardan biri ve Rahman esmasıyla insanları buluşturan noktadır. Rızık, dünyanın farklı yerlerine dağıtılmış ve elde edilmesi şartlara bağlanmıştır. Bunun sebebi insanı hareketlendirmek ve onu ataletten kurtarmaktır. İnsanın ataletten kurtuluşu, onun karnının doyurulmasından daha yüksek bir değer taşır. Asıl rızık uyuşukluktan kurtulmaktır. Erken kalkan, hayata heyecanla atılan, doğadaki tazeliği günün ilk saatlerinde süzmeye başlayan insanoğluna bunu yaptıran rızık arayışı değil de nedir? Eski bir sözde, *"Odunu kendi kesen iki kere ısınır"* denmiştir. Rızık dağıtılmış değil de sabit, elde etmesi zor değil de kolay, istenildiği her an yanımızda bulabileceğimiz şekilde yaratılmış olsaydı, durağan bir hayata mahkûm olurduk. Hayat, rızık arayışıyla hareketlendirilmiştir. Türlü meşakkatlerle elde edilebilen rızık, insanı rehavet ve tembellikten uzak tutan, dolayısıyla bedenin yanı sıra, kalp, ruh ve maneviyatı da güçlendiren bir faktöre dönüştürülmüştür.

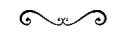
Rabbimiz, hangi elmanın hangi ağaçtan çıkacağını belirlemiş olduğu gibi, o elmanın hangi insana, hangi tarih ve saatte nasip olacağını da belirlemiştir. İnsanın belirli bir yerde bulunan ve yazılmış bir vakitte elde edeceği rızkı onun hayatını şekillendirmeye ve yolunu çizmeye başlar. Rızkı nerelere,

hangi mekânlara yazılmışsa, o da oralardan geçecek, oradaki halleri yaşayacaktır. Çapa'da içecek bir çorbası varsa o semte muhakkak uğrayacaktır. Belki hasta olarak, belki de ziyaretçi olarak gidip kendisine ait olan ve başka hiç kimsenin el uzatamayacağı o çorbayı içecektir. Cerrahpaşa'da içecek bir yudum suyu varsa, o su onu Cerrahpaşa'ya götürecektir. Umre'de ağzına girmesi mukadder bir hurma varsa, umreye muhakkak gidecektir. Hz. Mevlana, *"Susuzluk; suyun çekmesinden ileri gelir"* der (***Mesnevi***, Cilt 3). Abdülkâdir Geylânî Hazretleri de *"Rızkını dert etme. Çünkü o seni, senin onu aradığından daha çok aramaktadır"* buyurur. Bir hak dostu, talebeleriyle birlikte suçsuz yere hapse düştüğünde yaptığı ilk yorum *"Bu hapiste yiyecek rızkımız varmış"* ifadesi olur. Rızık öyle mühim bir hakikattir ki, insanın başından geçen olayların tümünü sadece rızık hakikati üzerinden açıklamak mümkündür. Efendimiz (sav) buyurdular ki: *"Allah bir kulunun bir memlekette ölmesini takdir etti mi, onu oraya -veya orada bulunan bir şeye- muhtaç kılar"* (Tirmizî, ***Kader***, 11).

Menkıbeye göre, adamın biri koşarak Süleyman Peygamberin huzuruna girer. Tir tir titremektedir. Yüzü sararmış, dudakları morarmıştır. Hz. Süleyman, *"Ne oldu sana, nedir bu halin?"* diye sorar. Adam soluk soluğa cevap verir; *"Azrail bana çok ruhaf bir nazarla, hatta hışımla baktı. İçime tarifsiz bir korku düştü. Korkudan size sığındım"* der. *"Peki, benden ne istiyorsun?"* buyurur Hz. Süleyman. Adam: *"Ey adil padişah, emrindeki rüzgâra söyle, beni Hindistan'da bir adaya bıraksın. Belki orada Azrail'in hışmından canımı kurtarırım"* der. Hz. Süleyman emreder ve rüzgâr adamı Hindistan'da bir adaya bırakır. Ertesi gün, Hz. Süleyman divan vaktinde halkı kabul ederken Azrail çıkagelir. Hz. Süleyman, bir gün evvelki hadiseyi hatırlatarak adama niçin hışımla baktığını sorar. Azrail ise şu cevabı verir: *"Ey Allah'ın yüce peygamberi! Ben o adama hı-*

şımla bakmadım, sadece onu görünce şaşırdım. Çünkü Cenab-ı Rabb-ül Alemin bana: 'Git, falan kulumun canını Hindistan'da al' buyurmuştu! Bu adamın yüz tane kanadı olsa yine de Hindistan'a gidemez, diye düşündüm. Bugün bu adamı Hindistan'da buldum ve canını aldım" der. İşte rızık hakikati de böyledir. Yarınki lokmamız Hindistan'daysa, bu konuda bugün hiçbir planımız olmasa dahi yarın kendimizi orada buluruz.

Esma Tesellisi

Bedenimize elbise giydiririz. Beden de Rabbimiz tarafından insana giydirilmiş bir başka elbisedir. Hatta varlık yani kâinat da beden elbisemiz üzerine giydirilmiş bir başka elbisedir. Elbiselerin farklı tasarımları, renkleri, biçimleri ve modelleri olduğu gibi, beden elbisesinin de kişiden kişiye değişen muhtelif tasarımları vardır. İnsan bir modeldir ve üzerinde bu vücut ve kâinat elbisesi yaşam boyunca biçimlendirilmektedir. Rabbimiz insana giydirdiği varlık ve beden elbisesini keser, biçer, değiştirir, dönüştürür ve böylelikle değişik ilahi isimlerin cilvelerini sergiler. Şafi ismi hastalık üzerinden ortaya çıkar, Rezzak ismiyse açlık üzerinden. Kederler ruh ve kalbimizi şekillendirirken, biz de karşı tavrımızla kederlerimizi şekillendiririz. Böylece birbirini meydana getiren karşılıklı iki sanat eseri ortaya çıkar.

İşlenmemiş ham bir taş, heykeltıraşın elinde sert aletlerle delinip yontulmaya başlanır. Kaba saba taşın mükemmel bir sanat eserine dönüşmesi, dağılıp parçalanmasına, birçok merhale ve süreçten geçmesine bağlıdır. Dünyaya gelen insan da ilahi sanatın bir ham maddesidir. Onun mükemmel olmasına giden yol musibet, gam ve kederlerle yontulmaktan geçmektedir. Bu merhalelerden geçmeyen insan hiç yaşamamış sayılır.

Kader insana kostümler giydirir. Gün gelir başarı, bir başka zaman zenginlik, bir başka dönem mutluluk kostümüdür

giydirilen. Ama gün gelir hasta veya musibetzede kostümü; fakirlik veya başarısızlık üniforması giydirir. Kaderin *"Şimdi de bunu giyme zamanı"* dediği her üniforma, hayatın renklerinden biridir.

Allah'ın tecellilerini hissetmenin dışında bir hissediş mümkün değildir. Çünkü hislerimiz ilahi isimlerin içimizdeki temsilcileridir. Pişmanlık da, mutluluk da Cenab-ı Hakk'ın tecellilerini hissediş biçimlerindendir. Her esmanın ayrı bir rahmeti ve tadı vardır. Rahman isminin başka, Kahhar isminin başka, Müntakim ismininki başka türlüdür. Piyanonun tuşlarından çıkan sesler farklı olsa da, piyanonun iyi tuşu, kötü tuşu yoktur. Varlıkta kötülük yoktur, farklılık vardır. Cenabı Hak Sâni'dir; biz de onun sanat eserleriyiz. O halde hayatımız ve bedenimiz üzerinde farklı notaları çalan O'dur.

Nietzsche'nin bu konudaki düşünceleri kayda değerdir: *"Eğer bir acıdan kaçınamıyorsak, o acıyı çekmeyi öğrenmeliyiz. Dünyaya da kendi yaşamımıza da armoni açısından bakarsak, seslerin her zaman uyumlu olmadığını, bu armonik yapı içerisinde hoş tonların da sert tonların da, diyezlerin de bemollerin de duyulduğunu, bazı seslerin yumuşak ve rahatlatıcı; ötekilerininse rahatsız edici olduğunu görürüz. Eğer bir müzisyen yalnızca bunların bazılarından hoşlanırsa nasıl şarkı söyleyebilir? Müzisyen bu ses ve tonların hepsini birden kullanmayı, bunları bir araya getirmeyi bilmelidir. Biz de yaşamımızdaki iyi ve kötü şeylere böyle bakabilmeliyiz; çünkü iyi şeyler de kötü şeyler de aslında aynı özdendir, bizim yaşamımıza aittir. Keşke verimli tarlalar olabilsek, o zaman derinliklerimizde hiçbir şey kullanılmadan kaybolup gitmezdi; o zaman her olaya, her nesneye, her insana kucak acar, bunları toprağımızın gübresi bilirdik."* (Bottom, Felsefe'nin Tesellisi) Evet, önemli olan toprak gibi, bağrımıza her düşeni kabullenebilmek ve onu dönüştürebileceğimiz en güzel şeye dönüştürebilmek.

Marcus Aurelius, ***Düşünceler*** kitabında der ki; *"Sağlıklı bir göz, görülebilen her şeye bakmalı, ama 'yalnızca yeşil olanı istiyorum ben' dememeli, çünkü bu, hastalıklı gözlerin belirtisidir. Sağlıklı bir kulak ve burun da bütün sesleri ve kokuları algılamaya hazır olmalıdır; sağlıklı bir mide de her türlü besini sindirmeye eğilimli olmalıdır, tıpkı değirmenin öğütmesi gereken her şeyi öğütmeye hazır olması gibi. Sağlıklı bir zihin de olup biten her şeyi algılamaya hazır olmalıdır; ama, 'Çocuklarımın sağlıklı ve güvenlik içinde olmaları için Allah'a yakarıyorum!' ya da 'Ne yaparsam yapayım, herkes beni övsün!' diyen bir zihin, yalnızca yeşil görmek isteyen bir göz, ya da yalnızca yumuşak şeyler isteyen dişler gibidir."*

İnsanın dert, bela ve musibet olarak algıladığı durumlar, esasında üzerinde tecelli eden ilahi isimlerin farklılaşmalarından öte bir durum değildir. Daha yoğun sanat için, tecellilerin çoğalması ve farklılaşması gerekir. Böylelikle Rabbimiz insanı halden hale çevirir, birçok farklı hadise içerisinden geçirir ve ona çok farklı deneyimler yaşatır. İlahi tasarımların içinde elemler de vardır, nimetler de. Elemler birtakım ilahi isimlerin hükümlerini ortaya koymak içindir, nimetler de başka bir takım ilahi isimlerin... Rabbimiz insanın başına hikmet, şefkat ve lütuf içeren her türlü hadiseyi getirir ki, her esma yerini başka bir esmaya bırakabilsin.

Cenab-ı Hakk'ın Kâbıd ve Bâsıt isimleri vardır. Kâbıd daraltan, Bâsıt genişleten manasına gelir. Bu sebeple hayatımızda kabzlar ve bastlar, yani daralmalar ve ferahlamalar bir döngü halinde birbirini takip eder. Bazen daralma dönemi uzun sürer, bazen ferahlık dönemi. Bazen ikisi iç içe geçer. ***Kur'ân-ı Kerîm*** *"Zorlukla beraber kolaylık vardır"* buyurmaktadır (İnşirah, 5). *"Allah bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır"* (Talak, 7). Kendimizi hastanede bulduysak üzerimizde tecelli eden Şafi ismi, mahkemede bulduysak tecelli eden Adl ismidir.

Muhyi ismi hayatın varlığını gerektirirken, Mümit ismi ölümü ve ölüme vesile olan hadiselerin varlığını gerektirir.

Bir de, ilahi esmalara zıddiyet yönünden ayna tutmak söz konusudur ki, beyaz yazı en iyi siyah zeminde açığa çıktığı gibi, insandaki birtakım haller de Cenab-ı Hakk'a ait esmaların zuhur etmesine vesile olur. İnsan hastalanarak Cenabı Hakkın 'hastalanmayışına' ayna olurken, her varlığın ölmesi, ölümsüz bir varlığa işaret etmektedir. Her varlığın bir şeylere muhtaç oluşu, hiçbir şeye muhtaç olmayan yani Samed olan bir varlığı gösterirken, yaratılmışların aciz ve zayıf oluşu, Mutlak Kudret sahibi bir varlığı ispat etmektedir.

Hayatı ve ilahi isimleri bir bütün olarak algılayabilmek için farklı ilahi isimlere muhatap olunması icap eder. ***Kur'ân***'da, *"O her an ayrı bir tecellidedir"* buyrulur (Rahman, 29). Muhtelif esmalara mazhar olabilmenin yolu sürekli hâl değiştirmekten, hareket etmekten, daima tavır değişikliği içinde olmaktan geçer. Bunu sağlayan önemli faktörlerden biri musibetlerdir. Yerinden kıpırdamayan, başından farklı haller geçmeyen insan, farklı ilahi isimlerin tezahürleriyle karşılaşmıyor demektir.

Anlam Tesellisi

Fiziğin metafiziğe, metafiziğin de fizik âleme etkileri vardır. ***Kur'ân-ı Kerîm***'de bir ayette *"Ey iman edenler! Siz toplantı halindeyken 'Biraz yer açıverin!' denildiği zaman yer açın ki Allah da size genişlik versin"* buyrulmaktadır (Mücadele, 11). Mekân olarak birine yer açmanın, kişinin kendi hayatında birtakım genişliklere sebep olması arasında kurulan bağ harikuladedir. Metafiziğin fiziğe olan etkileri ise dua hakikatinde apaçık şekilde anlatılmaktadır. Maddi bir sebep, manevi bir sonuca kaynaklık edebileceği gibi, manevi bir aksaklık da, maddi gerçeklik dünyasında bir takım aksamaların gerekçesi olabilmektedir.

Bediüzzaman Hazretleri, ***Risale-i Nur Külliyatı***'nın değişik yerlerinde başa gelen musibetlerin sebeplerini maddi ve manevi sebepler olarak ikiye ayırır. Ona göre, Rabbimiz kâinatta vesilelerle, sebeplerle iş görür. Dolayısıyla yaşanan her şeyin görünür gerekçeleri ve maddi izahları vardır. Her musibet bir gerekçeyle gelir ve her hastalık bir sebeple bedene yerleşir. Ancak, bu sebepler ana sebepler değil, ikincil sebeplerdir. Hastalandıran, musibete giriftar eden Allah'tır. İkincil sebeplerin gerçek bir etkileri yoktur.

Neden hasta oluruz? Bunun maddi sebeplerini anlayabilmek için doktora gideriz. Ancak bir de bunun manevi sebepleri vardır. Acaba hangi duygularımızda kaymalar vardı da

bunlar oldu? Musibet ve hastalıkların sebepleri yalnızca fiziksel, biyolojik ve tıbbi faktörlerde aranırsa, hikmetten uzaklaşılmış olur. Hastalıklar ve musibetler yalnızca maddi ihmallerin değil, aynı zamanda manevi ihmallerin de sonucudur. Gurur, kibir ve enaniyet gibi kalbi hastalıklar da maddi musibetlere kaynaklık edebilirler. Sonuca dönüşmesi bakımından, maddi sebeplerin manevi sebeplere bir üstünlüğü veya ona kıyasla daha belirleyici bir rolü yoktur.

Birincil sebebi Rabbimizin takdiri olan yaşadığımız tüm olayların ikincil, yani sonradan yaratılan sebepleri maddi ve manevi olarak ikiye ayrılır. Daha açıkçası, görünür ve görünmeyen sebeplerdir ikincil sebepler. Baş ağrısının tıbbi bir sebebinin olması, onun aynı zamanda manevi bir gerekçesi olmadığını göstermez. Mutsuzluğumuzun açıklanabilir gerekçelerinin olması, onun görünürde olmayan manevi ihmallerden kaynaklanmadığını ispatlamaz. Manevi sebeplerle hüküm veren kader müsaade ettiğinde, maddi sebepler sonradan yaratılmaya başlanır. Burada bir adım daha önde olan manevi sebeplerdir.

Olumsuz bir durumun, hangi yanlışımızdan kaynaklandığını düşünürken aklımıza en yakın somut sebepler gelir ve böylece konuyu hayli daraltmaya başlarız. Diyelim ki arabayla giderken arkadan biri çarptı. Bu hadisenin gerçek sebebi nedir? İlk akla gelen şudur: Biz yavaş gidiyorduk veya bize çarpan kişi frene basması gerekirken basmadı. Veya o kişi telefonla konuşarak araba kullanıyordu ve hadiseye bu ihmaliyle sebebiyet verdi. Ama biz yıllardır trafikteyiz ve telefonuyla araç kullanan binlerce insan var. Bu kaza dün değil bugün niye oldu? Bunun sebebini balatalarda, frenlerde, debriyajlarda aramak oldukça kısıtlı bir bakış açısıdır. Bizim de böyle çarptığımız biri mi vardır? Bu çarpma illa arabayla da olmayabilir. Bir lafla bile çarpabilir insan insana. Biri hayatında kendi normal ritminde gidiyordur, onun yolculuğunu alt üst etmişizdir. Kendi mane-

vi yolculuğunda, Allah'a veya başka bir maksada doğru ilerleyen birinin motivasyonunu kırmış, onun yolculuğunu sekteye uğratmışızdır ve şimdi bunun bedelini ödüyoruzdur, kim bilir.

Bazen de musibetin maddi sebebi, manevi ve hakiki sebebin tam zıddı durumundadır. Görünürde bir fiilimizden dolayı cezalandırılmışızdır ancak hakikatte o fiili yeterince işlemediğimizden dolayı kader ceza takdir etmiştir. İbadet ettiği için işten çıkarılan biri, suçu ibadetlerde aramamalıdır; kim bilir, ibadetlerini ihlaslı ve huşu içerisinde yapmıyor olmasının bir karşılığıdır bu.

Musibetlerin altında yatan manevi sebeplerle yüzleşmek zordur. Sebep-sonuç ilişkisini tespit etmek, manevi gerekçeyi bulmak biraz yorucu olacaksa, bunları düşünerek vakit kaybetmek de istemez insan. Çünkü orada derinlere inmeden başa gelen belayı zahmetsizce ilişkilendirebileceğimiz somut bir faktör veya bir insan vardır çoğu zaman. O somut sebebe yani bize haksızlık edene odaklanırsak kendi eski suçlarımızı örtbas edecek ve böylelikle bir taraftan teselli olurken diğer yandan hatalarımızı zihnimizden çıkarmış olacağızdır.

Yalnızca belalar açısından değil, nimetler açısında da bu böyledir. Bu diyeti bu yıl nasıl başarabildin? Eskiden defalarca uğraşmış ama yapamamıştın, fakat şimdi başardın. Acaba kader sende hangi konuda nasıl bir düzelme gördü de defalarca denediğin bu şeyi bu kez başarmana müsaade etti? Farklı bir şey olmuş olmalı. Eskiden girdiğin birtakım günahlardan vazgeçtin de mi böyle oldu? Yoksa Cenab-ı Hakk'ı razı edecek davranışlar sergiledin de mi böyle oldu? Yoksa bir başkası için yaptığın bir iyilik sebebiyle mi bu oldu? İzn-i ilahi olmadan bela da gelmez, nimet de erişmez. Kaderden mutlaka izin çıkması lazım... Bu izinler insanın daha çok manevi hal ve tavırlarına bağlanmıştır.

İnsan başına her gelene maddi gerekçeler arar ve bütün davranışlarını maddi bir sonuca yönelik yapmak ister. Olayları

görünen sebep-sonuç ilişkisi dışında değerlendirmek istemez. Oysa her olayın zahiri, yani görünen sebebi, hakiki ancak görünmeyen sebebinin önünde perde ve engeldir. Bu perde aralandığında musibet, insan ve Rabbi baş başa kalacak ve musibet gerçek anlamını kazanacaktır. Bu anlam kasvet değil huzur kaynağıdır.

Sır Tesellisi

İnsanın başına gelen olumsuz olayları kendi gibi aciz insanoğluna sayıp dökmesi, Allah'ı kullarına şikâyet etmek anlamına gelirken; belki aynı cümlelerle elini ve içini Rabbine açıp başıma şunlar geldi diye serzenişte bulunması dua yerine geçer. Allah'a iç döküp yakarmak oldukça kıymetli, aciz insanlara halinden şekva etmekse günah sayılmıştır. Yaşadıklarının anlamını çözebilmek, yanlışlarını görebilmek ve musibetin hikmetine erebilmek niyetiyle insanın *"Bunlar neden başıma geliyor, neden hep beni buluyor?"* diye Rabbinden sual etmesi sevap kazandıran bir tefekkür ameliyesiyken; aynı cümleleri kendisine haksızlık edilmiş bir insan edasıyla, şikâyet duyguları üzerinden kurması Rabbe itiraz ve kadere isyan anlamlarına gelmektedir.

Rabbimiz musibetlerle insana esasında rahmet indirmektedir, ancak insan rahmetin bu alışılmadık şeklinden hoşnutsuzluk duyar. Başa gelenlerden şikâyet etmek, onu bize yaşatandan şikâyetçi olmak demektir ki, bu da kaderin, yani kaderin sahibi olan Rabbimizin tenkit edilmesidir. Bazen musibetin kendisi nimettir. İsyan, itiraz ve şikâyetlerle bu nimet azaba döner. Bazen de musibetlerin sonucunda insanı bekleyen nimetler vardır. Yine şekvalarla neticedeki nimetler yok olur hatta kedere çevrilirler. Kaderi tenkit etmek, onu eleştirmek, kişinin sıkıntısını hafifletmez; olsa olsa mukavemetini azaltır ve

dolayısıyla başa gelen musibetin var olan acısını artırır. ***Edebü'd-Dünyâ ve'd-Dîn*** eserinin 'Sabır ve Tahammülsüzlük' bölümünde Mâverdî der ki; *"Musibetleri kolaylıkla atlatmanın ve acıları hafifletmenin yolları vardır. Tahammülsüzlük musibetlerden doğan acıları daha da artırmaktadır. Musibetler karşısında sabırlı ve metanetli davrananlar onların etkisinden daha çabuk kurtulabilir."*

Nimetler şükürle fazlalaştığı gibi, musibetler de şekva ve şikâyetle artar. Zira şükür, bir kıymet bilme ve memnun olma tavrıdır. Üzerindeki nimetlerden memnun olan ve onu doğru değerlendiren birine o nimet artırılarak verilecektir. Şükrün zıttı olan şekvaysa bir kıymet bilmeme halidir ve nimetin kaybedilmesine, musibetlerin etkisinin fazlalaşmasına sebebiyet verir. Şükür ve hamd, musibetin azalmasına bir vesiledir. Peki, musibete şükür nasıl olacaktır? Musibete şükrün birinci boyutu, şükrün tam zıttı olan isyan ve itiraza girmemek, ikinci boyutu daha da kötüsünün yaşanmadığına memnun olmak ve verilenin eziyetten ziyade bir armağan olduğunun farkına varmaya çalışmak, üçüncü boyutuysa getireceği yüksek sevaplar cihetiyledir.

Tebe-i Tabiînin büyük âlimlerinden İbn-i Mübarek'in şu sözü manidardır: *"Musibet önce birdir, ağlayıp sızlanma sonucunda ikiye çıkar, şöyle ki; Birinci musibet başa gelen neyse odur, ikinci musibetse, şekva ederek sızlanma sonunda o musibetin mükâfatının elden gitmesidir."* Kaderi eleştirmek, bir yandan da onun sahibi olan Rabbimizden uzaklaşmaya da sebebiyet verir ki, en muhtaç olduğumuz zamanda, en ihtiyaç duyduğumuz destekçiden kopuyor olmamız, acılarımızı büyütmekten başka bir işe yaramaz. Rabbimizin kulu olması hasebiyle merhamete her insanın liyâkatı vardır. Ancak bu liyakat, isyan ve itirazlarla azalır veya yok olur. Merhamet, ona ihtiyaç duyduğunun farkında olup merhamet sahibini dışlamayanlara layıktır. Şekva ve şikâyetle yaşayan insanlar, kendilerindeki mer-

hamet ihtiyacını görmezden gelmekte, kendilerini merhamete değil azaba odaklamakta ve adeta bir musibet üzerinden başka bir musibetin duasına çıkmaktadırlar.

Mesnevi (Cilt, 5) bize şu dersi verir: *"Yoksul bir derviş Herat'ta, Horasan Amidi'nin süslü püslü kölelerini gördü. Köleler Arap atlarına binmiş, altın sırmalı elbiseler giymiş, daha başka süslerle süslenmişlerdi. Derviş 'Bunlar hangi beylerdir, hangi ülkenin padişahlarıdır?' diye sordu. Ona dediler ki: 'Bunlar bey değil, Horasan Amid'inin köleleridir.' Yoksul derviş kalbinden geçen 'Allah'ım kula bakmak nasıl olurmuş bak da Amid'den öğren' cümlesine engel olamadı. Derviş çıplaktı, yoksuldu, yiyeceği yoktu, kışın soğukta tir tir titriyordu. Elinde olmaksızın böyle bir cürette bulundu. Nihayet günün birinde padişah, Amid'in bazı işlerinden rahatsız oldu ve elini ayağını bağlatıp onu zindana attı. O süslü püslü kölelere de 'Efendinizin hazinelerinin yerini söyleyin' diye türlü işkenceler etti. Gece gündüz çekilen işkenceler neredeyse bir ayı buldu. Fakat tek bir köle bile efendisinin sırrını söylemedi. Konuşmayacağı anlaşılan kölelerin hepsi paramparça edilerek öldürüldüler. Yoksul derviş, uykudayken ötelerden şöyle bir ses işitti. Ey kendini derviş zanneden kişi, gel sen de kul olmayı Amid'in kölelerinden öğren."*

Rabbimizin tabiat aracılığıyla bize verdiği tesellilerden biri de Settariyet hakikatidir. Settar, bir esmadır. Örtmek manasına gelir. Yerin örtüsü vardır, bitki örtüsü dediğimiz. Bir de bitkilerin örtüleri vardır, bakınca bize içini değil dışını gösterir. Meyvelerin örtüsü vardır, buna kabuk adını versek de. Ağaçların örtüsü vardır, çıplak ağaç yoktur. Hayvanların örtüsü, onların derileri ve kürkleridir. Ambalaj sektörü, insan ürünlerini bile bir settariyet perdesi altına almıştır. Bu teknolojide de böyledir. Hiçbir cihazın içerisi, dışarıda değildir. Her arabanın kaportası, her televizyonun kutusu vardır, her yazılımın bir donanımı vardır. Dünyada elbisesiz dolaşan insan yoktur. Ev

de insanın bir başka örtüsüdür ve bu da yetmez, perdeler evin bir başka örtüsü olur. ***Kur'ân***'ın tabiriyle eşler birbirinin örtüsüdür. Beden insanın örtüsüdür. Biz bir insana baktığımızda onun böbreğini, midesini, damarlarında akan kanı görmeyiz. Çünkü arada örtü vardır.

Settar ismi bütün kâinatı, parça ve bütün her şeye sinmiştir. Musibet karşısında Settariyet kanunu insana, gereksiz detayları bırakmasını, teferruatlara perde çekmesini, kederini kaynaştırıp birliğe erdirmesini salık vermekle kalmaz; aynı zamanda şunu söyler: acını önüne gelene açıp ucuzlaştırma, acını soyundurup utandırma, Rabbinle arandaki bu özel ilişkinin mahremiyetini onu saçıp dökerek ihlal etme, onu ört. Onu bastırma ama ört! Hz. Peygamber'in (sav) vahiyle ilk şereflendiği gün, evine döndüğünde, *"Beni örtün, beni örtün"* demesini hatırla. Toprak nasıl ki örttüğü basit nesneleri ağaç olarak, meyve olarak netice veriyorsa, acılarımız da, gönlümüzdeki örtük yerde durduğu müddetçe büyük imkânlara ve mükafatlara dönüşeceklerdir.

"Üzgün olduğunuzda kalbinize bir bakın,
aslında mutluluğunuz olan şeye
üzüldüğünüzü göreceksiniz."
—Halil Cibran

Sevap Tesellisi

Efendimiz (sav) şöyle buyurmuşlardır: *"Mükâfatın büyüklüğü, bela ve musibetin büyüklüğüne göredir. Allah, sevdiği topluluğu belalara uğratır. Kim başına gelen musibetlere razı olursa, Allah ondan hoşnut olur"* (Tirmizî, ***Zühd***, 56; İbn Mâce, ***Fiten***, 23). Bir başka hadis-i şerife göre de âfiyette olanlar, belâ ehline âhirette verilen karşılıkların çokluğunu görünce, *"Keşke dünyadayken derimiz makaslarla doğransaydı"* diyecekler ve onların âhiretteki hallerine imreneceklerdir (Tirmizî, ***Zühd***, 58). Ömer bin Abdülaziz *"Amellerin en üstünü nefislerin zorlandığı amellerdir"* buyurmuştur. *İbrahim Ethem ise "Öbür dünyada terazide en ağır amel, burada bedene en zor gelenidir"* der.

İbadetlerin mükâfatları sabit değildir. Nasıl bir psikolojiyle, nasıl bir moral veya moralsizlikle, hangi zorlukları yenerek, nelere rağmen yapıldıklarına göre değişir karşılıkları ibadetlerin. Soğuk havalarda alınan abdestin sevabının daha fazla oluşunu ve düşman karşısında nöbet bekleyen kişinin mükâfatının büyüklüğünü açıklayan hadis rivayetleri, bize bu yorumu yapma imkânını vermektedir. Hastayken kılınan bir namazla, sağlıklıyken kılınan bir namazın Hak katındaki değerleri farklıdır. Şehitlik birkaç dakika süren bir meseledir ancak çok sıkıntılı o birkaç dakika insanı veliler mertebesine çıkarır. Çok sancılı hastalıklardaki sevap, bazen insanı cehennemden

kurtaracak hatta şehitlik mertebesine yükseltecek hale gelirler. Bu hastalığı çekmesem, bu musibeti yaşamasam da ölsem dedirten dertler vardır ve bu durumdaki bir insanın sabretmeyi başarması, hayatı boyunca başını secdeden kaldırmamış gibi ona sevap kazandırabilir.

Hz. Âişe annemizin anlattığına göre: *"Allah Rasulü (sav) bir gün yanıma geldiği sırada, bir yakınımın nefesini ölüm kesmek üzere idi. Benim çok üzüldüğümü görünce buyurdu ki: Akraban için üzülme. Zira onun şu ıstırabı, yaptığı iyilikler gibi sevap kaynağıdır."* (Ebu Davud, ***Cenaiz***, 5)

Yine Efendimiz (sav) buyurdular ki: *"Zahitlik, helal olanı haram etmek veya malı ziyan etmekle olmaz. Gerçek zahitlik, Allah'ın elinde olana, kendi elinde olandan daha çok güvenmen ve bir musibete düştüğün zaman getireceği sevabı sebebiyle, onun devamına rağbet göstermendir"* (Tirmizî, ***Zühd***, 29).

Hicretin ilk yıllarında Efendimiz (sav) halka namaz kıldırırken, bazı kimseler açlık sebebiyle kıyam sırasında yere yıkılırlardı. Bunlar Ashab-ı Suffe idi. Medine'de misafir olarak bulunan bazı bedeviler, onlara akılsız gözüyle bakarlardı. Efendimiz (sav) namaz bitince onların yanlarına uğrar ve şöyle derdi: *"Eğer bu çektiğiniz sıkıntı sebebiyle Allah indinde elde ettiğiniz mükâfatı bilseydiniz, fakirlik ve ihtiyaç yönüyle daha büyük bir imtihan dilerdiniz"* (Tirmizî, ***Zühd***, 39).

Beş vakit namazını kılan bir mahpusun, hapis hayatı tümden ibadet hükmüne geçer. Musibet onun için gayr-ı irâdi girilmiş bir çilehane, kendisiyse bir münzevi sayılır. Musibet onun Allah'a ulaşması için tanınmış büyük bir fırsat; hapis, zihnini meşgul edecek şeylerin olmadığı, dünyanın boş işlerinin kendisini oyalamadığı mukaddes bir Medrese-i Yusufiye'dir. İftiraya uğrayan bir insanın yaşadığı sıkıntılar ona ibadet sevabı kazandırır. Bir insan fakirse ibadetlerinin karşılığı artar; ihtiyarsa, hastaysa veya ağır koşullar altında çalışıyorsa;

kısacası içerisinde bulunduğu şartlar zorlaşıyorsa kazandığı sevaplar, yaşadığı zorluklar nispetinde artar. Geçip gitmeyen; ancak hayatı zehir de etmeyen, hayat fonksiyonlarımızı durdurmayan, hizmet ve ibadetlerimize mani olmayan birtakım hastalıklar ve musibetlerin çok bereketli yanları vardır. Mesela migren, hafif şeker hastalığı, işitme bozukluğu, konuşma sorunları, görmede veya yürümedeki aksaklıklar gibi süregiden sorunlar kesintisiz birer sevap kaynağıdırlar. Geothe *"Bir şeyleri biriktiren insan hep mutludur"* der. Manevi birikimleri artırmakta olan musibetler bu açıdan bakıldığında kasvet değil mutluluk kaynağı oluverirler.

Müddet Tesellisi

Az mı çok mu yaşadığımız yılların sayısına göre değil, yaşamdan ne kadar etkilendiğimize göre değişir. Güzelim kelebekler bize göre az yaşıyorlar; Birkaç gün, hatta birkaç saat... O güzellik için acınası bir hal. Esasında hayatın uzunluğu süresinde değil, hissedilişindedir. Uzun süre yaşamak, çok yaşamış olmak anlamına gelmez. Kelebekler hayatı çok uzun hissettikleri için, bu hayat niye bitmiyor diye sıkıntıdan, bıkkınlıktan ölüyorlardır belki de kim bilir? İnsan ömrünün kelebeğin hayatından uzun olduğu fikri doğru değildir. Çünkü iki farklı zaman ölçüsü birbiri ile kıyaslanamaz. Bizim günlerle, saatlerle ölçtüğümüz zaman, onların hayatında kim bilir hangi ölçüyle hissediliyordur. Montaigne'nden bir tespit: *"Ölüm, uzun ömürle kısa ömür arasındaki farkı ortadan kaldırır."*

Hoşumuza giden bir film saatler sürmüş olsa da bir dakika gibi gelir. Sevilmediğimizi hissettiğimiz bir ortamda, bir saat kalmak ise seneler gibidir. Zaman izafidir. Mutluluk zamanları uzun sürse de kısaymış gibi algılanır. Buna karşın musibet zamanları kısa bile olsa uzun hissedilir. Musibet içerisinde bir gün bazen yıllar gibi yaşanır. ***Kur'ân-ı Kerîm***, zamanın bu izafi yönüne dikkat çekerek, âhiret hayatından bir sahneyi şöyle anlatır: *"(Allah inkarcılara) Yeryüzünde kaç yıl kaldınız? diye sorar. Onlar, "Bir gün, ya da bir günden daha az bir süre kaldık. Hesap*

tutanlara sor" derler. Allah, şöyle der: "Çok az bir zaman kaldınız. Keşke bunu (daha önce) bilmiş olsaydınız" (Müminun 112-114).

Nimetler akıp giderken, musibetler zamanı olabildiğine yavaşlatır. Zarifoğlu'nun şiirindeki ifadeyle, *"Kavuşmalarımız ağır aksak / Ayrılıklarımız koşar adım."* Bu gerçek Pablo Neruda'nın satırlarında, *"Aşk ne kadar kısa ve unutmak ne kadar uzun"* şeklinde kendini buluyor gibidir. Oğuz Atay'ın şikâyetiyse şudur: *"Hep kötü olaylar, can sıkıcı yaşantılar tekrarlanıyordu; güzellikler, bir kere görünüp kayboluyordu."* Fuzuli'yi bu meseleden ayrı düşürmemeli; *"Şeb-i yeldâyı müneccimle muvakkıt ne bilir / Mübtelâ-yı gama sor kim geceler kaç saat." Yani, en uzun gecenin hangisi olduğunu, takvim yapanlar ne bilsin! Gam müptelası olan söylesin geceler kaç saatmiş?"*

Bediüzzaman Hazretlerine göre, musibet zamanının uzun algılanmasının sebebi, âhirette uzun zaman dilimine tekabül eden neticelerinin daha dünyadayken hissedilmesidir. Üstat, 'uzun hissedilen musibet vaktini', berzahta ve âhirette uzun zaman dilimlerine yayılan mükafatların insan ruhunda algılanması olarak yorumlar.

Şeyh Edebali'nin Osman Gazi'ye vasiyetinde geçen, *"Ey Oğul; Sabretmesini bil, vaktinden önce çiçek açmaz"* sözü ne güzeldir. Evet, kâinatın altı evrede yaratılması, ağaçların bir yılda yeşermesi, kış ve yazın belli sürelerle gelmesi gibi tabiatın her yanındaki kanunlar bize, her şeyin zamanla kayıtlı olduğunu, takdir edilen vakit gelmeden dertlerin sona ermeyeceğini fısıldamaktadır. Gecenin aniden sabaha, kışın birden bahara dönmemesi gösteriyor ki, yaşadığımız kederler de aniden değil, safha safha hayatımızı terk edecektir.

Mevlana Hazretleri'nin bu konudaki önerileri şöyledir: *"Ey tez canlı, aceleci, ham kişi! Bir çatıya bile basamak basamak, merdivenle çıkılır. Tencereyi dahi ocakta yavaş yavaş kaynatmak gerekir. Delice kaynayan tencerede pişen yemekten hayır gelmez.*

Cenâb-ı Allah'ın bu kâinatı bir kerede "ol!" demekle yaratmaya gücü yetmez mi? Neden kâinatın yaratılışı altı evre sürdü? Çocuğun dünyaya gelişi neden dokuz ay sürer? Onu bir anda yaratmaya Allah'ın gücü çatmaz mı? Hakk'ın âdeti yavaş yavaş yaratmaktır" (***Mesnevi***, Cilt, 6). *"Sıradan otlar, bir ayda yetişir. Gül yetiştirmek isteyen bir sene beklemelidir"* (***Mesnevi***, Cilt, 6).

Çöldeki bedeviler uzun süre susuz kalmış birine rast geldiklerinde, onlara kesinlikle su vermezlermiş. Önce onun vücuduna ıslak bezle masaj yapar, sonra dudağına ıslak bezi sıkarak yavaş yavaş su damlatırlarmış. Çünkü uzun müddet susuz kalındığında kana kana su içmenin, insanı ölümle burun buruna getirdiğini iyi bilirlermiş. İşte musibetler de, aniden değil safha safha, damla damla çözülürler. Onların birdenbire sona ermesinin yaşatacağı zararlar, bu durumun getireceği faydalardan çoğu zaman daha fazladır.

Nasihat Tesellisi

Musibetlerin belki de en büyük hikmeti insana nasihat vermesidir. Cenab-ı Hakk, insanlar üzülsün diye değil, düşünsünler diye musibet verir. ***Kur'ân-ı Kerîm***'de helak edilen kavimlerin anlatıldığı yerlerde, hep duyarsızlıktan, düşüncesizlikten, cahillikten, nasihat almayışlardan dem vurulmuştur. Bir ayet-i kerimede şöyle buyrulur: *"...düşünüp öğüt alsınlar diye, senelerce onları kuraklık, kıtlık ve ürün azlığı ile cezalandırdık"* (A'raf, 130). İnsanlar bu helakleri yerin ve göğün hareketleriyle, sosyal analizlerle, psikolojik izahlarla açıklamayı sürdürseler de işin özü ve esası dinlenmemiş mesajlar, alınmamış uyarılar, hiçe sayılmış ıslah ve nasihat çalışmalarıdır.

Kötülükler başa gelen musibetlerin sebeplerinden olduğu gibi insanlara yardım etmek, iyiliklerde bulunmak üzerimizdeki musibetlere engel olabilecek sadaka türlerinden biridir. ***Kur'ân***'da şöyle buyrulur: *"Muhakkak ki iyilik edenlere Allah'ın rahmeti çok yakındır"* (A'raf, 56). "İyilikler kötülükleri giderir" (Hud, 114). Hz. Ali, Kümeyl'e yaptığı tavsiyelerden birinde insanlara karşı iyi davranmanın, onları sevindirmenin, kişiyi Allah'ın lütfuna erdireceğini ve onu musibetlerden kurtaracağını ifade etmektedir (Şerîf er-Radî, s. 513; Meclisî, LXXI, 319). Bu hakikat, Peygamberimizin (sav) anlattığı bir hadisede, mağarada mahsur kalan üç gencin, yaptıkları birer iyiliğe

vurgu yapmaları neticesinde, mağaranın girişini tıkayan kayadan yavaş yavaş kurtulmaları örneğinde de görülebilir. ***Buhârî*** ve ***Müslim***'de geçen bu vakıa özetle şöyledir: *"Yolculuğa çıkan üç kişi, akşam olunca, yatıp uyumak üzere bir mağaraya girerler. Fakat dağdan kopup gelen bir kaya mağaranın ağzını kapatır. Bunun üzerine birbirlerine 'Yaptığımız iyilikleri anlatarak Allah'a dua etmekten başka bizi bu kayadan hiçbir şey kurtaramaz' derler. İçlerinden biri, anne ve babasının yaşlı olduklarını, önce onlara yemek yedirmeden karınlarını doyurmadıklarını anlatır ve bunu Allah rızası için yapmışsa Rabbinden kayanın açılmasını talep eder. Kaya biraz aralanır; ama dışarıya çıkılacak kadar değildir. Bir diğeri, âşık olduğu halde karşılık bulamadığı bir kadının, kıtlık senelerinde kendisine muhtaç duruma düştüğünü, yüz yirmi altın karşılığında onu elde etmek gibi bir imkânla karşılaştığını ancak kadının 'Allah'tan kork!' demesiyle son anda bu işten vazgeçtiğini ve altınları da geri almadığını anlatır. "Bunu senin rızan için yaptımsa bizi kurtar" diye dua eder; kaya biraz daha aralanır. Ancak yine de yeterli olmaz. Üçüncü kişiyse, bir zaman ücretini almadan giden bir işçisinin parasını çalıştırdığını, onunla yatırımlar yaptığını ve bu paradan bir servet elde ettiğini, ücretini almak için çıkagelen o işçiye bu serveti tamamıyla verdiğini anlatır ve 'Bunu senin rızan için yaptımsa bizi kurtar' der demez mağaranın ağzını tıkayan kaya tamamen açılır.*

Buradaki anlatımın sembollerine odaklandığımızda, kaya, hayatımızda karşılaştığımız zorluklar, kayanın açılmasıysa Rabbimizin rızasını gözeterek yaptığımız yardımların, verdiğimiz sadakaların belayı def etmesi; bizi o zorluklardan ve kederlerden kurtarmasıdır.

Hz. Mevlana'nın anlattığına göre, *"Bir türlü söndürülemeyen bir yangın karşısında, Hz. Ömer'e danışılmış. Halife; 'Bu yangın insanların cimrilik ateşinden bir parçadır. Boşa çabalamayı bir kenara bırakın da, fukaraya yiyecek gıda dağıtın' demiştir"*

(***Mesnevi***, Cilt 1). Tarihçi İbnü'l-Esir'in de anlattığı bu olayda, Hz. Ömer'in bu teklifinin yerine getirildiğini, dağıtılan sadakalar sonucunda yangının kendiliğinden söndüğü anlatılır (İbnü'l-Esir, ***el-Kamil fi't-Tarih***).

Hadislerde sadakanın Allah'ın gazabını teskin ettiği ve zararları def ettiği belirtilir (Tirmizî, ***Zekat***, 28). Sadaka denilince akla genellikle maddi yardımlar gelse de bu, sadakanın yalnızca bir türüdür. Gülümsemek dahi bir sadakadır ve sadaka türlerinin oldukça geniş bir yelpazesi vardır. Sadakalar maddi olabildiği gibi, fedakârlık ve hasbilik gibi manevi türden de olabilir. Güzel söz söylemek ve insanlara iyi davranmak da sadakadır. İlim de Allah'ın insanlara lütfettiği mallardan bir türdür ve onu muhtaçlara ulaştırmak da bir sadaka çeşididir. Sadakaların en büyüklerinden biriyse nasihattir.

Musibetlerin bazıları, verilmesi gerektiği halde verilmeyen şeyler sebebiyle; yapabilecekken yapmadığımız iyilikler, etrafımızdakilere destek olmayışımız, yakınlarımıza duyarsız kalışımız gibi sebeplere dayanarak, bir uyarı anlamıyla bize ulaşır. Kişi sadaka vererek, yaklaşmakta olan musibetlerin kaynağına bir mesaj yollamaktadır. *"Ben üzerime düşeni yapmaya çalışıyorum ve yapmaya devam edeceğim; ey musibet, madem senin gönderilme hikmetin bana duyarlılık kazandırmak; o halde ben kendi kendimi duyarlı hale getirmek için çaba sarf edeceğim"* demek ve gayret etmektir, sadakalar.

Kişi kendi kendini ıslah etmeye başladığında, onu oldurmak ve ıslah etmek maksadıyla başına gelmesi mukadder musibetler anlamsız ve hikmetsiz duruma düşer. O musibetler kader sayfalarından gerçekleşmek üzere yola çıkmış olsalar bile, Cenab-ı Hakk ata'sıyla, sadakanın belayı geri çevirmesi, duanın ömrü uzatması gibi, onları iptal eder. Ancak kişi kendi kendine nasihat vermeyi, ders almayı, kendini düzeltmeyi bıraktığında musibetler yeniden insanı ıslah etmeye, düzene sokmaya ve do-

layısıyla eğitim vermeye başlarlar. Bu sebeple insanların nasihat alarak kendilerini ıslah ettikleri ortamları veya eserleri terk etmeleri de birtakım musibetlere davetiye çıkarır. Bir dönem manevi dersler takip edilmiş, gerekli ıslah ortamına girilmiş ancak sonrasında dünyevi nedenlerle o kutsi ortamlar terk edilmiş olabilir. İşte bu dahi bir musibetlerin sebebidir.

Kur'ân-ı Kerîm'de anlatılan felaketlere bakıldığında, onların nasihat almayı reddetmiş veya aldıkları nasihatlere uymamış kavimlerin başına geldikleri görülür. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: *"Rabbin, halkı dürüst hareket eden, hem kendi nefislerini, hem de birbirlerini düzeltmeye çalışan diyarları, haksız yere asla helâk edecek değildir"* (Hûd, 117). Manevi ve ıslah edici eserlerle meşgul olan insanlar kendi kendilerine bir ıslah çalışması içerisindedirler. Bu ıslah süreci kasten sonlandırılırsa önceden istihkak kesp ettiği halde, birtakım nasihatlere riayet etmesi sebebiyle iptal edilmiş veya ertelenmiş olan belalar yeniden yol bulup insana isabet etmeye başlar. Daha açıkçası, o kendini bir takım manevi eserleri okuyarak ıslah etmeye gayret ederken, ıslah amaçlı gelen musibetler perdelenir. Kendini ıslah eden bir insan haline geldiği için kader onu musibetlerle ıslah etmez.

Her insanın kendini düzeltme ihtimali söz konusu olduğu için, başa gelmesi mukadder olan olayları bekletmek ister Cenab-ı Hakk. İnsana mühlet verir, musibeti tehir eder, erteler. Ama bu tehir ne içindir? Kulun kendine gelmesi ve gittiği yanlış yoldan dönmesi içindir elbette.

Kendine nasihat eden, dersler çıkaran, nefsini ıslah etmeye gayretli bir insanın, musibetlerle terbiye edilmesine ihtiyaç kalmamış olacaktır. Böyle biri için musibetler öğreticilik için, onu geliştirmek için gelebilir ama ıslah etme maksadıyla gelmez. Bir musibet bin nasihatten iyidir, derler ama esasında tutulmuş bir nasihat, binlerce musibete engel olabilmektedir. Musibetten karlı çıkmanın yolu, ıslah edici, kalp ve ruhu arın-

dırıcı ve onarıcı, kişiyi günahlardan uzak tutacak eserlere, ortamlara ve dostlara yönelmekten geçer. ***Kur'ân*** *"İkra!"* (oku), ***Mesnevi*** *"Bişnev!"* (dinle), İstiklal Marşı *"Korkma!"* diye başlıyor. Özetle, okuyup dinliyorsak, korkmamıza gerek yok.

Belirginlik Tesellisi

Dert ortaya çıkmış ve belirginleşmişse çözümü basitleşmiştir; gizli olduğundaysa zararlı ve tehlikelidir. Yerkürenin iç basıncını dengeleyen depremler olmasaydı, dünyamız büyük bir parçalanmayla karşı karşıya kalacaktı. Depremler üzerine kafa yormuş filozoflardan biri olan Seneca şunları söyler. *"Deprem büyük bir öfkeyle şehirleri, ülkeleri bir kez sarstıktan sonra, hemen arkasından o denli büyük bir sarsıntı daha gelmez. En büyük şok yaşandıktan sonra ancak küçük küçük sarsıntılar olacaktır. Çünkü o ilk sarsıntı sayesinde yerküredeki hava dışarı çıkacak bir yol bulmuştur."*

Bir yere sıkışmış ve açığa çıkamamış musibetler de büyük zararlara sebep olabilirler. Musibetler, ortaya çıkmakla, üzerinde tecelli ettiği şahsı bütün bütün parçalanmaktan korumaktadırlar. Mevcut olduğu halde fark edemediğimiz bir problemimizin açığa çıkmış olmasına sevinmeli; onun kapalı ve gizli kalması durumunun getireceği daha olumsuz dünyevi ve uhrevi sonuçlardan kurtulduğumuza memnun olmalıyız.

Kanser gibi hastalıklarda erken teşhisin önemi malumdur. Bazen yıllar geçer de kanser illeti kendini fark ettirmeden, acı çektirmeden büyür ve hastalık öyle bir safhaya gelir ki, artık geri dönüş imkânsızdır. Musibetler de böyledir. Aile içi problem içten içe büyür, hiçbir kavgaya, sürtüşmeye sebebi-

yet vermeden yıllarca gelişip ilerler ve acı gerçek ortaya çıktığında ailenin bütünlüğünü kurtarmak mümkün olmaz. Bazı fiyaskoları erken yaşamanın büyük faydası dokunur insana. Başımıza gelen olaylardan daha ziyade başa gelmeyen olaylar etkiler bizi. Hz. Mevlana'nın *"Ayağına batan dikenler, aradığın gülün habercisidir"* dediği gibi, sorunların belirginleşmesi çözüme yakınlığın habercisidir.

Çocuklarıyla ilgili sorunlardan haberi olmayanlar, hallerinden memnun bir hayat yaşamaya devam ederken; evlatlarıyla ilgili sorunlu ebeveynlere rastladıklarında kendilerinde aynı sorunun olmadığına içten içe sevinirler. Oysa karşısındakiler, gelecekte çözümsüz hale gelme potansiyeli olan problemlerinin şimdilerde açığa çıkmasıyla büyük avantaja sahipken; kendileri açığa çıkmamış olan sorunların gizlice büyüyen ağında uçuruma doğru sürüklenmektedirler. Açığa çıkmış her musibet, gizlice gelişip daha büyüğünü doğurma potansiyelinden sahibini kurtarmaktadır.

Halil Cibran'dan kısa bir hikâye: *"Bir istiridye, yanındaki başka bir istiridyeye, 'Çok acı çekiyorum, içimde dayanılmaz bir ağrı var, tahammül edemiyorum' demiş. Öbürü halinden memnun ve umursamaz bir şekilde şu cevabı vermiş: 'Denizlere şükürler olsun, ne ağrım ne sızım var, hem içim hem dışım o kadar sağlıklı ki!' O sırada yanlarından geçen ve bu konuşmayı kulak misafiri olan yengeç umarsız istiridyeye dönerek şunu söylemiş, 'Dostunun ağrısı taşıdığı muhteşem inci sebebiyledir."*

"Acı, insana sonradan verilmiş yaşama gücüdür."
—Melih Cevdet Anday

Can Tesellisi

Yavrucağı vefat eden insanlar, dünyadan öyle soğurlar ki, kalpleri doğrudan Rablerine yönelir. Evladını geçici olarak kaybetmiş biri, kalıcı olarak Cenab-ı Hakk'ı ve âhireti kazanma imkânıyla serfirazdır. Dünyanın üç beş günlük cefasının bir an önce geçip gitmesi ve evladına kavuşacağı âhiret yolculuğunun başlaması için gün sayar. Âhirete karşı kalbi sımsıcaktır. Necip Fazıl'ın şu mısraları adeta bu durumu anlatmak içindir; *"Seni dağladılar değil mi kalbim / Her yanın içi su dolu kabarcık / Bulunmaz bu halden anlar bir ilim / Akıl yırtık çuval, sökük dağarcık / Sensin gökten gelen oklara hedef / Oyası ateşle işlenen gergef / Çekme üç beş günlük dünyaya esef / Dayan kalbim üç beş nefes kadarcık"*

Evlat kaybı, kişinin dünya hayatıyla oluşturduğu bağlarının kopmasına; evladı nereye gittiyse o alemlere gönül bağlamasına ve böylelikle muttaki bir mümin olmasına vesiledir. Rabbimiz kutsî hadiste, *"İki korkuyu bir arada vermem. İki emniyeti de bir arada vermem"* buyurmuştur. Bunun anlamı dünyada zevk ve sefa içinde olanın âhirette korkulara gark olacağı, dünyada kederden kedere savrulan birininse âhirette emniyet içerisinde yaşayacağıdır. Evlat kaybıyla dünyası kararan insanların âhiretleri, hem kendi adlarına, hem de yitirdiği çocukları adına aydınlanmış ve nurlanmış demektir. Yıldızlara ait ışıkların gö-

rülebilmesi için yaşadığımız şehrin yapay ışıklarının sönmesi gerektiği gibi, âhiret nurunun kalpleri aydınlatması da, insanı dünyaya bağlayan varlıkların kaybedilmeleriyle gerçekleşir.

Resulullah Efendimiz (sav) şöyle buyurdu: *"Bir kulun çocuğu vefat edince, Allah meleklere (bilmesine rağmen) şöyle sorar: Kulumun evladının ruhunu kabzettiniz mi? Melekler, 'Evet' derler. Rabbimiz: Yani kalbinin meyvesini elinden mi aldınız? der. Melekler yine 'Evet' derler. Rabbimiz tekrar sorar: 'Kulum bu esnada ne dedi?' Melekler, 'Sana hamd etti' derler. Bunun üzerine Allah Teâla şöyle emreder: Öyleyse, kulum için cennette bir köşk inşa edin ve bunu Beytu'l-hamd diye adlandırın"* (Tirmizî, ***Cenâiz***, 36). Efendimiz (sav) çocuğu vefat eden Muâz b. Cebel'e yazdığı mektupta canlarımız, mallarımız ve aile fertlerimizin Allah tarafından bize bağışlanmış tatlı hediyeler ve geçici bir süre için bize teslim ettiği emanetler olduğunu belirtir.

Ölümün yüzü soğuktur, derler. Ancak insan 'ölümü' geride kalan cesede bakarak değerlendirmekte ve hata etmektedir; Cesedin cansız, ilgisiz, gülümseyemeyen, bir cümle bile kuramayan, el dahi sallayamayan haline bakarak, ölüm ne kadar soğuk, ne kadar incitici ve ne kadar ağır diye düşünmektedir. Hâlbuki ceset ayrı, ölen kişi ayrıdır. Ölümle kişi cesedinden ayrılmıştır ve başka bir mekânda çoktan yer tutmuştur. Vefat eden kişi, çürümekte olan o bendende değildir artık. Ama insan ona bakarak, çürüyen oymuş gibi üzülür. Halbuki insanı ölüm konusunda kederlendiren şey, o cenazenin başına hiçbir şekilde gelmemiştir. Ölüm cesedin başına gelmiştir; vefat edenin değil. Wittgenstein ifadesiyle söylersek: *"Ölüm hayattaki olaylardan biri değildir."*

Bazen vefat eden huzur içerisindedir, ama ceset paramparçadır. İnsanlar huzur içerisindeki varlığa değil cesede bakar ve sızlanır dururlar. O kişinin o cesetten ibaret olduğuna dair bir yanılgının çektirdiği acıdır bu. Daha dün onlarla birlikte ya-

şayan insan bugün vefat ederek daha da dirilmiş ve daha yoğun bir can kazanmıştır, tıpkı dokuz ayın sonunda anne karnından daha gerçekçi bir yaşamla tanışmış olduğu günlerdeki gibi... Aslında Hz. Âdem'den bugüne kadar henüz 'bir varlığın hayatının sonlanması' manasında bir ölüm gerçekleşmemiştir. Yalnızca biyolojik bedenini kaybedenler vardır. Biyolojik bedenini kaybedip, hakiki bedenine ulaşanlara nasıl yok oldu diyebiliriz? Vefat eden insan daha gelişkin ve daha gerçek bir hayata geçtiğine göre, buna yok olmak mı, yoksa daha fazla var olmak mı demeliyiz? Ölüm güzeldir, çünkü insanı ölümsüzlüğe o ulaştırabilecektir.

Tevhit Tesellisi

Nimetler 'nimet vereni', sanat eseri 'sanatçıyı', sebeplerse 'müessir olanı' açığa çıkarma değil bilakis onları perdeleme vazifesi görürler. İnsana düşen, nimete bakarken nimet vereni, esere bakarken sanatçıyı, hâdiseleri tefekkür ederken onlar üzerinde hakiki müessir olan Cenab-ı Hakk'ı zihnine, hayaline ve fikir dünyasına getirmeye çalışmaktır. Mevlana deyişiyle, *"Nakış ve suret manâyı görmeye engeldir"* (***Mesnevi***, Cilt 1).

Rivayetlerde kişiyle Rabbi arasında aşılmayı bekleyen yetmiş bin perdeden bahsedilir. Cenab-ı Hakk'ın bizimle arasında herhangi perde yok ancak bizimle onun arasında çok boyutlu, çok desenli bir perde var. İşte bu perde şahit olduğumuz âlemdir. Her bir insanla Cenab-ı Hakk arasındaki bu perdede başka insanlar, iş yerleri, ülkeler, denizler, şehirler, ilişkiler kısacası her şey desenlenmiş durumdadır. İçinde hayatı barındıran bir perdedir bu... Alabildiğine gerçekçi bir edep perdesi, bir saygı perdesidir bu. 'Mâsivâ' adı verilen her şey, Cenab-ı Hakk'la insan arasındaki perdenin desenlerinden ibarettir.

İnsanın Rabbiyle arasındaki perdeler 'nurani ve zulmani perdeler' olmak üzere ikiye ayrılır. Nurani perdeleri temaşa eden biri Cenab-ı Hakk'ı görüyormuş gibi olur. Bunlar kutsal kitaplar, peygamberler ve ibadetlerdir. Onlar da birer perdedirler ancak nurani yani şeffaftırlar. Onlarla temas edildiği za-

man kişi Rabbini daha çok hissetmeye başlar. Bir de zulmani perdeler vardır. Eşya zulmani bir perdedir. Lezzet ve keyifler zulmani perdelerdir. Onlar Cenab-ı Hakk'la kişinin ilişkisini örter ve o perdeyi açma konusunda bir çabası olmayanla Rabbinin arasına engel ve uzaklaştırıcı olarak girerler. Musibetler de zulmani perdelerdendir. Onları nurani yapmanın yolu, yorumlamaktan ve tevilden geçer.

Bir hak dostu eve geldiğinde oğlunu üzgün görür ve sebebini sorar. Oğlu konuşmak istemez. Bu kez hak dostu dışarı çıkar. Kapıda asılı bir kurt postu vardır, onu alır üstüne giyer. Ellerini havaya doğru kaldırıp ulumaya başlar. Oğlu babasının bu haline bakıp gülmeye başlar. Hak Dostu, *"Evladım, gördün mü?"* der, *"Kurt, aslında korkutucu bir hayvandır. Ama sen o postun arkasında babanın olduğunu bildiğin için korkmadın ve gülümsedin. İşte bütün dertlerin arkasında da Rabbinin olduğunu bil ve O'na güven."* Hz. Gazâlî'nin, ***Kimya-yı Saâdet*** eserinde kullandığı bir anlatım da bu durumun güzel bir örneğini verir: *"Karınca, kağıt üzerindeki yazıları görünce, bunları kalem yazıyor, zanneder; başını kaldırıp yukarıdaki parmakları, eli ve bunları harekete geçiren iradeyi, insanı, sonra insandaki iradeyi ve kudreti Yaratanı görmez. İnsanların çoğu da, olaylarda en yakın ve en aşağı sebebi görür gerisini ötesini düşünmezler."*

Mesele belaya vasıta olanı değil, belaya müsaade edeni bulmaktadır. O bulunduğu takdirde yük hafifleyecek ve ona tevekkül edip sığınılarak cefadan sefaya geçilecektir. Sûfîler belâda 'mübtelî'yi yani belâyı veren Allah'ı görürler; musibetin neticelerini ve karşılığını düşünerek teselli bulurlar. Belânın acısını sevgiliyi temaşa lezzeti sayesinde hissetmez olurlar. Sevgiliye bakarken belânın ızdırabını unuturlar. İğnesini vurunca hayatını kaybedecek arılar gibi, ıstırabını kaybetme korkusu içindedir onlar. Fuzûli'ye *"Az eyleme inayetini ehli dertten / Yâni ki çok belâlara kıl mübtelâ beni"* dedirten, Eşrefoğlu

Rûmî'yi *"Belâ gökten yağmur gibi yağsa / Başını altına tutmaktır adı aşk / Bu dünya sanki ateşten bir denizdir / Ona kendini atmaktır adı aşk"* diye söyleten de işte budur.

İbnu Ömer hazretleri anlatıyor: *"Resulullah (sav) bir cemaatte oturduğu zaman, ashabı için şu duayı okumadan nadiren kalkardı: Allahım! Bize korkundan öyle bir pay ayır ki, bu, sana karşı işlenecek günahlarla bizim aramızda bir engel olsun. İtaatinden öyle bir nasib ver ki, o bizi cennete ulaştırsın. Yakininden öyle bir hisse lutfet ki dünyevi musibetlere tahammül kolaylaşsın"* (Tirmizî, ***Deavât*** 73).

Olaylar üzerindeki ilahi tasarruf ortaksız ve doğrudandır. Ancak bazı gerekçelerle olayların Allah'la ilişkisindeki doğrudanlığı örtmek üzere araya vasıtalar girmiş ve insan nefsince çirkin addedilebilecek musibetlerde itiraz ve isyan ihtimaline karşı izafi hedef, hakiki hedefle yer değişmiştir. Bir hadis rivayetinde itiraz ve şekvaların doğrudan Rabbimize yönelmemesi için aracıların yaratıldığı; Azrail'in (as) insan ölümleri açısından bir perde, ölüme sebep olan kaza ve hastalıkların ise Azrail (as) ile insanlar arasında bir perde olarak tayin edildiği açıklanmıştır (Suyûti).

Rabbimiz mesajlarını peygamberler olmaksızın da iletebilirdi ancak onları aracı yapmayı tercih etti. Vahyi peygamberlerine doğrudan gönderebilirdi ama böyle yapmayıp Cebrail'i (as) aracı olarak kullandı. Elmayı doğrudan yaratabilirdi ama vesile olarak ağacı kullandı. Dünyayı doğrudan döndürebilirdi ama bu dönüş için güneşteki çekimi vesile kıldı.

Efendimiz (sav) bizden bir bardak su isteseydi, hayattaki en büyük şeref olmaz mıydı bu bizim için? Hayat boyu bununla iftihar etmez miydik? Bir bardak su kaybettim, yazık oldu, zarara uğradım diye düşünür müydük? Oysa dünyamızın tamamının değeri bir bardak su kadar bile değildir Rabbimiz katında. Peygamberimiz değil, bizzat Cenab-ı Hakk'ın ken-

disi bizden ömrümüzü, dünyamızı, mal ve mülkümüzü istemiş, ayetin ifadesiyle cennet karşılığında satın almışsa (Tevbe, 111), bu bir iltifat değil de nedir? O alma ve vermeler olmasa, onunla temasımız, buluşmamız ve tanışmamız nasıl mümkün olabilir? Rabbimizin bize bir şeyi vermesiyle bizden onu alması arasında bir fark yoktur. İkisi de birer tenezzül-ü ilahidir. Alsa da verse de, her iki durumda da bize kendisini vermiştir. Bizi dikkate aldığının, muhatap kabul ettiğinin, yok saymadığının, temasa layık gördüğünün ispatıdır bu alışverişler.

Beyazıt Bistami Hazretleri vefatından sonra, bir talebesinin rüyasına girer. Talebe ona Allah'ın kendisine nasıl muamelede bulunduğunu sorar. O da şunu anlatır: *"Cenab-ı Hakk, 'Bana ne getirdin', diye sordu. Ben de, 'Ya Rabbi, sana sevap olarak bir şey getiremedim; ama birçok günahla geldim; getirmediğim günah kalmadı ancak işlemediğim bir günah var, o da şirk!' dedim. O da bana buyurdu ki, Ey Beyazıt, hani sen bir gün yoğurt yemiştin. Ardından başın ağrımıştı. Sonra da, keşke şu yoğurdu yemeseydim de başım ağrımasaydı, demiştin. Bu şirk değil de nedir?"* İşte, nimetlerde olduğu gibi belalarda da vesileleri fail olarak görmek, kişiyi müşrik yapmasa bile şirke bulaştırır. İş gören kudret-i ilahiyedir. Allah'ın havl ve kuvvetinden başka kuvvet yoktur ki o kuvvetle iş görülebilsin.

İlham Tesellisi

Rahimiyet'in anlamı şefkattir. Şefkatin gereğiyse ihtiyaçları gidermektir. İhtiyaçları gidermenin biri fiili, diğeri sözlü olmak üzere iki yönü vardır. Annenin bebeğine süt emzirmesi şefkatin fiili neticesiyken; ona sesi ve kelimeleriyle inşirah vermesi ve onunla konuşması, şefkatin sözlü neticesidir. Bebek süt emerken, annesinin gözünün içine bakarak duygu, insaniyet ve şefkat transferi gerçekleştirilmektedir. Annenin görevi yalnızca süt vermek değil, duygularla ve seslerle de bebeğini emzirmek ve beslemektir. İnsanın insandan gıdalanması, insanın bitkilerden veya hayvanlardan beslenmesinden elbette farklıdır.

Cenab-ı Hakk bizimle hiç iletişim kurmuyor olsaydı, bu, rahimiyete zıt olurdu ve gerçek bir şefkat sayılmazdı. Rabbimiz isteklerimizi fiilen yerine getirmiş olmasına rağmen bizi muhatap almamış olsaydı, bu yeterli bir şefkat olmazdı. Allah'tan gıda istediğimizde bu bize verilmektedir. Fakat içimizdeki asıl açlık olan Cenab-ı Hakk'la görüşme, onunla konuşma ve buluşma ihtiyacımız giderilmiyorsa, ekmeğin verilişi de hakiki bir merhamet sayılamaz; olsa olsa O'nun bizi aradan çıkarması, maddi ihtiyacımızı gidermek suretiyle bizi susturması ve bu durumun O'nunla aramıza giren bir perde olması anlamına gelir. Böylelikle ihtiyaçlarımızın karşılanması bizim O'nunla ilişkimizi sağlayan değil, engelleyen bir faktör olurdu. Nimet

vericiliğin susturuculuğunu... Mevlana Hazretleri der ki; *"Kötü kişi Allah'a yalvaramasın diye Allah ona dert keder vermez. Unutma, Firavun'un başı bir kez bile ağrımadı"* (***Mesnevi***, Cilt 3).

Cenab-ı Hakk'ın mide gibi basit bir organı doyurmak için koca yeryüzünü bir nimetler cümbüşü haline getirmesi, ancak en kıymetli latife olan kalbi aç bırakması şefkate muhalif olmaz mıydı? *"Desteklerin bana ulaşıyor ya Rabbi, ama içimde Senin sesini duyamıyorum. Keşke beni teselli eden hitabını da duyabilseydim"* diye düşünmez miydi insan? Bu ilahi sesi en çok kim duyar? Elbette musibetzedeler ve hastalar. Hem de yüreklerinin orta yerinden duyarlar bu sesi. Hz. Musa, *"Ya Rabbi seni nerede bulayım?"* diye sorduğunda Cenab-ı Hakk *"Ben kalbi kırıklarla berberim Ey Musa!"* buyurur. Kalbi kırılmış, incinmiş bir insan, Allah'la konuşma halindedir zaten.

Rabbimiz bizimle hep konuşur ama onunla aramızda dünyevilik ve gaflet perdesi olduğu için onu gereği gibi işitemeyiz. Musibetler ve belalar bu kalın perdeyi yırtar ve bu mukaddes görüşmeyi yeniden başlatırlar. Cenab-ı Hakk'ın kalbimize olan hitabı seslerle değil, duygular ve manalarladır. Bakara Sûresi 186. Ayet'te Rabbimiz şöyle buyuruyor: *"Kullarım Ben'i senden soracak olurlarsa, bilsinler ki Ben pek yakınım. Bana dua edenin duasına icabet ederim. Öyleyse onlar da davetime icabet ve Bana hakkıyla inanıp tasdik etsinler ki doğru yolda yürüyerek selâmete ersinler."*

"Dua edin icabet edeyim" (Mümin, 60) ayeti, dua edin, size cevap vereyim, sizinle konuşayım, manasındadır. Dua bizim O'nunla konuşma imkânımız, ilhamsa onun bizimle konuşmasının niteliğidir. Üstelik insan bu görüşmelerde zaman, mekân ve şartlarla sınırlandırılmış değildir. Dilediği zaman, hangi mekânda olursa olsun, durumu ve hali ne olursa olsun, O'nunla her an konuşabilir.

Sadece ilhamla değil semboller ve hadiseler aracılığıyla da

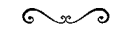
Rabbimiz bizimle konuşur. Böylece fiili olarak bize varlığını ve huzurunu hissettirir; bizi himaye ettiğini ifade eder. Mesela dünyanın dönüşünü düşünelim. Çok riskli bir alanda, büyük gök cisimleriyle birlikte iç içe dönen gezegenimiz, havada, boşlukta büyük bir hızla ilerliyor. Dünyanın dönüşündeki bir derecelik sapma bile yaşamın bütün dengelerini alt üst edebilir. Müthiş bir dengeyle, bugüne kadar hiç istisna vermeden, bozulmadan, hızını azalıp artırmadan, aynı seviyede ve aynı şekilde dönüyor. Bunun anlamı şudur; *"Sakin olun kullarım, bunu ben ayarladım, bu konuda bir endişe taşımayın!"* Bugüne kadar güneşin düzenli olarak vakti vaktine doğması; 'güneş konusunda kaygıya kapılmayın' demek değil midir? Yer çekimindeki istikrarın anlamı, 'Siz bu konuda müsterih olun, yer çekme vazifesini hep aynı ölçüyle yapacak' demek değil midir? Demek ki, Cenab-ı Hakk himayesini ve yardımını fiili olarak daima hissettiriyor. Bu da bir tür konuşma biçimi. Kendi hayatımızı tefekkür ettiğimizdeyse, geçmişteki sıkıntılarımızın hallolmuş olduğunu, Rabbimizin bizi en zor durumlardan dahi kurtardığını hatırlayarak, *"Sakin ol kulum, önceden olduğu gibi yine seni kurtaracak olan Benim!"* nidasını duymamız gerekmez mi?

Başımıza bir bela geldiğinde Rabbimizden yardım isteriz. Fakat asıl bela Rabbimizle irtibatımızın kopmuş olmasıdır. Başımıza bir musibet geldiğinde Allah'a yönelir ve musibetin giderilmesinden daha ziyade, Allah'la olan kopukluğumuzun giderilmesine bir çare bulmuş oluruz. Duanın sonucu her ne olursa olsun, duanın kendisi en büyük sonuçtur; Allah'tan uzaklık gibi büyük belalardan kurtarır bizi dua. Hicrandan ney gibi inleyen latifelerimizi Rabbiyle buluşturur, dua.

Madem Cenab-ı Hakk darda kaldığımızda yardımcı oluyor, o halde asıl darda kalmışlığımız olan O'ndan gaflet içerisinde oluşumuzla ilgilenmiyor olamaz. Sakin ol kulum, çok acı çe-

kiyorsun, merak etme seninle beraberim, hiç kaygılanma bunlar geçecek, demesi bizim için çok önemlidir. Bu sözleri bir psikolog deyince bile rahatladığımızı düşünürsek, Rabbimizin bize bunları söylemesinin tesiri ne kadar büyüktür. Yoksa sıkıntılarımızın çözüleceği, belaların geçeceği bilgisi hakiki bir teselli vermemektedir. Hakiki teselli, Rabbimizin *"Merak etme Ben seninle beraberim, seni yalnız bırakmam, dağılıp gitmene müsaade etmem"* sözünü kalbimizde hissetmektir.

İstidraç Tesellisi

Allah'ın şefkati kimi zaman musibet görünümünde zuhur eder. İlahi şefkat hep okşama şeklinde değil, bazen de sarsma şeklinde tecelli eder. Bazen de durum tersidir ve kader insanı nimete boğarak da batırabilir. Karun'a onca nimeti veren kimdi? Nemrut'a, Firavun'a büyük imkânlar ve güç sağlayan kimdi? Dış yüzü nimet ama iç yüzü musibet olan bu imkânların yaratıcısı da Rabbimiz değil miydi? Nimetler kimi zaman insanı Rabbinden uzaklaştıran, O'nunla manevi irtibatın kesilmesine sebep olan ve kişiyi kâinat içerisinde yapayalnız bırakan faktörlere dönüşür. İşte bu ödül görünümlü cezadır. Nimetler, duaya ve ibadete engel olmaya başlamışlarsa onlar hakikatte musibettirler. İnsan musibetlerle imtihan edildiği gibi nimetlerle de imtihan edilmektedir. Neml Sûresi'nin 40. Ayeti'nde bu hakikat şöyle ifade edilir: *"Bu, dedi, şükür yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni imtihan etmek üzere Rab'bimin gönderdiği lütuflardan biridir."*

Karun'a verilen zenginlikler daha bu dünyada yere batırılarak onun hakkında belaya dönüşmüştür. Durum dünyada böyle neticelenmemiş olsaydı bile, o nimetler onun için hakikatte birer belaydılar, çünkü onu asıl cennetinden yani Cenab-ı Hakk'ın rahmetinden ve yakınlığından koparmaktaydılar. Bu yüzden gerçekte her safhası bir cezadır bazı nimetlerin.

İnsanı mutlu eden sahip oldukları değil, Rabbiyle birlikteliğidir. Onu perişan edecek olan da kaybettikleri değil, Rabbimizle yakınlığını yitirmesidir. Cenab-ı Hakk, Firavun'a kesintisiz bir sağlık ve hükümdarlık vermiştir. Firavun'un hayatında rast gitmeyen bazı şeyler olsaydı, belki de halini sorgular, ilahlık iddiasından vazgeçer ve Rabbini bulabilirdi. Evet, Allah bazen nimetle cezalandırır, bazen de musibetle ödüllendirir.

Saadetle felaket birbirinden uzak kavramlar değildir. Saadetin oluşması için binlerce faktörün yan yana gelmesi icap ediyorken, bu saadetin darmadağın olması için çoğunlukla tek bir olay yeterlidir. Telefon çalar, bir haber alınır, yıllardır çok güzel giden hayat tek bir cümleyle en istenmeyen bir duruma gelebilir. Enstrümandan yalnızca bir tel kopar ve bütün müzik bozulur. Saadet, felaketten daima bir nefes uzaklıktadır. Piyanonun seksen sekiz tuşu vardır. Bir eseri mükemmel çalmak için hepsinin var olması yeterli değildir; piyanistin de belli yetenekte olması gibi pek çok koşulun bir araya gelmesi icap eder ancak eserin berbat olması için bir tuşlardan tanesinin olmaması tek başına yeter. Keder ve mutluluğun çarpıcı yakınlığını Tolstoy şöyle örneklendirir: *"İnsan güllerle kaplı bir yatakta sırf bir gül yaprağı batıyor diye, soğuk bir zeminde yatan çaresiz biri kadar acı çekebilir. Yaralı ve çıplak ayaklarla yürümek zorunda olan bir yoksul, ayağına dar gelen balo ayakkabılarından muzdarip bir zenginle aynı acıyı çekebilir."*

Şair Zarifoğlu der ki; *"Evet hatırladım / Küçük basit şeyler / Yetiyor kederlenmeye / Ya mutluluğa?"* Filozof Boethius da; *"Mutluluğu çok büyük olan kişilerin mutluluklarını toptan yok edebilecek şeyler o kadar küçük şeylerdir ki!"* der. Mutlulukla mutsuzluk arasındaki bir adımlık mesafeyi Sâdi Şirazi ise şöyle özetler: *"Kimsenin senin yanında görünmesine güvenme. Karşına geçmesi için bir adım, düşman olması için bir lafın yeter."* Montaigne'nin şu söylediğine bakılırsa, mutluluğun kısa

öyküsü felakete her daim pek yakındır; *"Sağlığım yerindeyken, güneşli güzel bir gün bana gülümserken, tam havamdayımdır; ama ayak tırnaklarımdan biri batmaya görsün, o zaman benden alıngan, benden huysuz, benden çekilmez bir adam yoktur."*

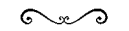
İşlerin yolunda gitmesi, kişinin doğru yolda olduğunu ve gidişatının iyi olduğunu göstermediği gibi, işlerin ters gitmesi de yanlış yolda oluşunun kanıtı değildir. Bazen kişi yanlış yolda gittikçe üzerindeki nimetler artar durur. Ancak bunlar sadece görünürde nimettirler. Yolunda giden işler, bazen de insanın iyilik ve ibadetlerinin uhrevi ücretlerini tüketen birer canavar haline gelirler. Mesela kişi anne babasına saygı gibi bir davranışının neticelerini alıyordur yaptığı işlerden, işlerin kendi neticelerini değil. Anne babaya hizmetin neticesi âhirete kalacağına, bu dünyada akıyordur ve kişinin dünyevi işleri, yanlış bir yaşam tarzı içerisinde olmasına rağmen, harikulade iyi gidiyordur. İyiliklerinin karşılığı bu dünyada veriliyor ancak cezaları sürekli âhirete bırakılıyordur. Böyle birinden daha talihsiz kim olabilir. İşte buna 'istidraç' denilir. İstidraç, nimet görünümüne bürünmüş ilahi cezadır (Bk. Kalem, 44 - Araf, 182).

Saadet içerisinde yüzmek kişinin bütün bütün hayırda olduğu anlamına gelmez. Bu saadet bir felaketin başlatıcısı da olabilir. Çok fırtınalı musibet dönemlerinden başarıyla çıkan Sahabe Efendilerimiz şunu söylemişlerdir; *"Acılara sabrettik kazandık, fakat nimetlere şükredip kazanabildik mi, işte onu bilemiyoruz."* Belalar da nimetler de imtihan sebebidir. Ancak nimetle imtihan daha çeldiricidir. Çünkü acıya karşı insan ne yapacağını az çok kestirmekte ama nimet karşısında Rabbine karşı duyarsızlaşmanın önüne pek zor geçebilmektedir. Hadislerde şükreden zengin sabreden fakirden üstün görülmüştür. Zira nimet azken belirgindir; şükredilmesi, yani kıymetinin bilinmesi kolaydır. Fakir, az bir şeye sahip olmakla mutluluğunu yaşayabilir. Ancak zenginin şükredebilmesi, yani onca

varlık içerisinde, hissizliğe kapılmadan, varlığın değerini bilmesi zor bir iştir.

İşte her musibet, insanı bir istidraçtan, yani nimet görünümlü ve Allah'tan uzaklaştırma potansiyeli olan bir cezadan kurtarmakta; daha zor ve çeldirici olan nimetle imtihanı kaldırıp yerine nispeten kolay bir imtihan başlatmaktadır.

Fanilik Tesellisi

Mezarlıklarda dolaşan insan, başkalarına kendini beğendirmeye uğraşmanın lüzumsuzluğunu, bazı şeylere üzülmenin veya sevinmenin anlamsızlığını, önemsediği birçok meselenin aslında beş para etmeyen işler olduğunu idrak eder. Dünyanın aldatıcılığını yüreğinde hisseder, işte bu yer benim gerçek ikametgâhım, eninde sonunda varacağım kara topraklı kabrim, der. Mezarlıktakilerin hallerini düşündükçe, bu dünya oyuncağıyla kendini aldatmış olduğuna kanaat getirir.

Ama insan, meğer aldanmışım derken bile kendini aldatmaktadır. Bir gün ben de toprak olacağım, dediğinde bile, toprak olacak kişi imgesine kendisini yerleştiremez. Kendi yerine, ona birçok yönden benzeyen ama kısmen benzemeyen birini bulup toprağa hayalen gömer. Bazen o yalancı imgenin boy uzunluğunda küçük bir fark, bazen saç renginde bir değişiklik, bazen de duruşunda bir başkalık oluşturarak, kendisine ait zannettiği o cenazeyi, tefekküründe, küçük detaylardaki rötuşlar sayesinde bir başkasına çevirir. Dışarıdan kendi ölümünden bahsediyor gibi görünse de esasında hep başkasının ölümünü anlatmaktadır. Dublör kullanmaktadır yani, kendi ölümünü düşünürken... İçten içe hep başkalarına yakınlaştırır ölümü. Çünkü gazetelerde okuduğu hep başkalarının ölümüdür. Çünkü romanlarda hep başkalarının ölümü vardır. Filmler hep

başkalarının ölümlerini anlatmıştır. Şiirlerdeki ölüm, hep bir başkasınındır. Kısacası başkalarının ölümüne alışmıştır zihni. Böylece ölenin o değil, hep başkası olduğuna binlerce defa şahit olmuş ve durumun hep böyle gideceği yalanına inanmıştır.

Bir ölüm haberi duyduğunda, ölen asla kendisi olmayacakmış gibi dinler. Çünkü haberi işiten odur ve ölüler işitemezler. Kendi cenazesinin yanı başına hayalen gitse bile, ölü değil, diri olarak gider. Ölenler hayal kuramayacağına göre, oradaki ölü, onun kılığına girmiş bir başkasıdır. Kendi ölümünün detaylarını düşünürken, -ölüler düşünemeyeceğine göre-, ölüm gerçeğinden sağ olarak kaçmayı her seferinde başarır. Bu oyunu öyle sık oynar ki insan, ölümü en çok, kendi cenaze törenini düşlerken unutur.

Ölmeyecekmiş gibi bir his herkesin içinde vardır. Doğru, gerçekten insan ölmeyecektir. Bu hissin kaynağı, başka bir alemdeki ölümsüzlüktür. Bu gerçek duygunun, dünyada insana yaşattığı yalancı kalıcılık hissinden kurtulmak kolay değildir. Bu beden, bu ilişkiler, bu sorunlar ve bu nimetler, içinde yer tuttuğu tarih ve coğrafyayla birlikte yok olup gidecektir. Kıyamet sadece fiziki dünyayı yıkan bir şey değildir, metafizik dünya, hisler, düşünceler ve fikirler dünyası da kıyametle birlikte yok olup gidecektir. İçinde yaşadığımız dünyanın bir gün yok olup gideceğini ifade eden yalnızca semavi dinler değildir; bunun yanında Big Bang Teorisi-Entropi Yasası gibi bilimsel yaklaşımlar da bu gerçeğe değinmektedir.

Eğer, bu dünya bitimsiz, insan ölümsüz olsaydı, âhiret gibi muhteşem bir yaşam insanı bekliyor olmasaydı; geçici dünyevi dertlerimize üzülmekte haklıydık. Fakat bu dünya, akıp giden bir nehir... Hiç kimseyi kendi içinde tutmayan, herkesi yolcu eden bir konak... Musibetler namına hiçbir şey fazla önemsenmeye layık değildir. ***Kur'ân-ı Kerîm***'de Rabbimiz, *"Ey Resulüm, sen de öleceksin, onlar da ölecek"* buyurur (Zümer, 30).

Bu demektir ki, seni küçümseyen, hafife alan, yadırgayan, aldatan, sana ihanet ve zulmeden her kim olursa olsun onlar da ölecekler. Başına gelen musibetler de günün birinde yokluğa karışıp gidecekler. Sen de öleceksin sevdiklerin de... Seni üzenler de, sevindirenler de ölecekler. İçerisinde bulunduğun dünya gezegeni de, o gezegeni taşıyan Güneş Sistemi de, onu kapsayan Samanyolu Galaksisi de, sonu bulunamamış evren de ölecek. Rabbimiz buyurur ki, *"O'nun Vechi (Zâtı ve rızası) dışında her şey yok olup gitmeye mahkûmdur"* (Kasas, 88). Yeryüzünde bulunan her şey yok olacak. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin Zat'ı baki kalacak (Rahman 26, 27).

Çölde sıcak altında günlerce susuz kalmış iki insandan biri, biraz ilerden yürüdüğü için uzakta bir çeşme görmüşse, diğeri arkadan geldiği için bu çeşmeyi henüz göremiyorsa, aynı seviyede susuz oldukları halde her ikisinin de susuzluktan çektikleri acı aynı olamaz. Zira, çeşmeyi görmüş olan kişi, susuzluğunun birazdan biteceğini anlamış ve yaşadığı acı, henüz o suyu içmemiş olmasına karşın, acıdaki geçicilik bilgisinden dolayı azalmıştır. Dünyanın faniliği ve musibetlerin geçiciliğinin idrakinde olan insanlar da o çeşmeyi (cenneti) uzaktan görmüş sayılırlar. Diğer insanlarla aynı sıkıntıları çekmelerine rağmen yaşadıkları acı daha hafif hatta bazen eğlencelidir.

Dünyayı kalıcı gören insanın yaşadığı acılar büyür ve altından kalkılamaz hale gelir. İnsan; dertlerine de mutluluklarına da *"Bu da geçer ya Hû!"* demelidir. Muhibbi'nin dilinden dökülenler: *"Gamına gamlanıp olma mahzun / Demine demlenip olma mağrur / Ne dem bâki, ne gam bâki / Hû."*

Hz. Musa'nın kederleri üzerinden üç bin dört yüz yıl geçti. Sokrates'in artık acı çekmiyor olduğu yıl sayısı iki bin dört yüz yıldan fazla. Biteli binlerce yıl olmuş bir acılarla dolu değil midir mezarlıklar? Bir gün bizim acılarımız da bitecek ve üzerinden yıllar hatta asırlar geçmeye başladıkça onların etkisiz

varlıkları bize katiyen acı veremeyecektir. Zonguldak'ta geçtiğimiz günlerde Bronz Çağ'da hayata adım atmış 4112 yaşında bir Porsuk ağacı bulundu. O ağaç yerindeyken, dünyada neler oldu, tarih sahnesinden kimler gelip geçti, ne medeniyetler kuruldu ve yıkıldı, ne acılar ve mutluluklar yaşandı! Şimdi o ağaç orada öyle sağlam duruyor ki, bizim şimdilerde çektiğimiz acıları ve yaşadığımız mutlulukları da, önceden yaptığı gibi geçiciliğin sularına kâğıttan bir gemi gibi bırakmaya kararlı...

Marcus Aurelius'un ***Düşünceler***'deki önerisi şudur: *"Dara düştüğünde, insan yaşamının kısa bir süre daha devam edeceğini, çok geçmeden hepimizin ölüm döşeğine uzanacağımızı düşün."* İnsanın dünyadaki görevleri, ibadetleri ve kederleri sonsuza dek sürmez. Burada yaşanan sıkıntılar bir süreliğinedir. Bu geçici hayatı istikamet ve mutluluk içerisinde sürdürmenin yolu, dünyayı misafirhane olarak görmekten geçer. Şairin dediği gibi; *"Gelir bir bir, gider bir bir, kalır Bir / Gelen gider, giden gelmez bu bir sır / Gelirse gelir, bir kıl ile eyleme tedbir / Giderse gider, eylemez bir koca zincir."*

"Asla olmuş olanı göremem,
yalnızca olandan geriye kalanı görürüm."
—Buda

Şefkat Tesellisi

Başa gelenlere üzülmemek elde olmayabilir. Ancak bu üzüntü aşırı seviyelere vardığında, Rabbimizin bu hadiseleri belli bir hikmet üzerinden gönderdiğini tekzip etmek anlamına gelecektir. İlahi şefkatin azlığını hatta yokluğunu ima eden bu düşünce, ilahi merhametten fazla merhamet iddiası taşıyan bir dengesizlik halidir. Rabbimizin merhametini aşan bir merhamet ve hikmetinden daha ileri bir hikmet öne sürmek, mantığın hastalığa tutulduğu bir noktadır. Aşırı üzüntüyle, Rabbimizin şefkatinden daha fazla kendimize şefkat beslediğimizi ve Onun hikmetlerinden daha fazla hikmete sahip olduğumuzu öne sürmüş oluruz. Bu da mümkün değildir, zira ilahi şefkat ve hikmet aşılamaz, aşıldığında bunların adı şefkat ve hikmet değil, olsa olsa bir kalp hastalığı olur. Kimsenin Rabbimizden daha şefkatli olma hakkı ve imkânı yoktur.

Bizim kendimize olan dar çerçeveli şefkatimiz, belli bir süreyi ve belli şartları kapsamaktadır; hali hazırdaki nimeti elde etmeye ve şimdideki musibetten uzaklaşmaya güdümlüdür. Rabbimizin hikmet ve şefkati ise, yalnızca bugünkü faydaları ve şimdiki şartları değil, bizim sonsuza uzanan yaşantımızın tümünü gözeterek, kalıcı sorunlardan ve dertlerden bizi kurtarmayı öngörmektedir. Dolayısıyla insanın kendisine olan şefkati, Rabbinin ona olan şefkatini aşamaz. Aştığında insan

kendisine zulmetmiş ve üzerindeki şefkati yalanlamış olarak desteğe olan liyakatini kaybeder.

İnsanın kendine ve diğer varlıklara duyduğu şefkat kemale ermemiş eksik bir şefkattir, Rabbimizin merhametiyse mutlak ve kâmil bir merhamettir. İşte bu iki şefkatin gerektirdikleri birbirini tutmaz. İnsan kendisi için geçici olanı, Rabbimizse onun için kalıcı olanı; insan nefse bakan taraflarını, Rabbimizse onun latifelerine bakan taraflarını, insan dünya hayatını, Rabbimizse onun için âhiret hayatını tercih ettiğinden dolayı, O'nun yüce şefkati insanın bütünü göremeyen eksik şefkatiyle uyuşmamaktadır.

Efendimiz (sav) yıllar boyunca aile ve arkadaşlarıyla boykot altında acılar çekmiştir. Müslümanlara selam vermenin bile suç sayıldığı, yiyecek ve içeceklerin onlara ulaşmasına izin verilmediği, hatta Hatice Validemizin dahi boykot sebebiyle yaşadığı açlık sonucu vefat ettiği dönemde, bir çıkış noktası bulabilmek niyetiyle Efendimiz (sav) Taif'e gider ve Taif'te taşlanır. Bu son çıkış kapısı da kapanınca, *"Ya Rabbi"* der, *"Eğer bu başıma gelenler Senin bana olan kızgınlığından değil ise ben bunların hepsine sabrederim."* Bu sözlerin manasında şu vardır: *"Ya Rabbi, sen benimle birlikteysen, bana küskün değilsen ve bu olanlar bana olan gadabın sebebiyle değilse, hiçbir önemi yok, bunların hepsine katlanırım. Ama şayet bunlar başıma senin kızgınlığından dolayı geliyorsa buna çok üzülürüm. Çünkü bu kez geçici olanı değil, kalıcı olanı kaybederim. Ve o zaman bu büyük ve hakiki bir bela olur."* Rabbimizin bize olan gazabı söz konusu değilse, en büyük sorunlar bile hiçtir. Ve O'na kavuştuğumuz gün onun bize hoş geldin deyişi, dünyada çektiğimiz her şeyin unutulmasına sebebiyet verecektir. Tanpınar'ın deyişiyle; *"Gülüşü bana kaybettiğimi sandığım her şeyi bir lahzada iade etti."*

Bedel Tesellisi

İnsanlığın mazhar olduğu büyük nimetlerden biri olan uçaklar, bir metal yığını olarak, havada nasıl kalmaktadır? Çoğumuz uçakların motor sayesinde havada kaldığını düşünürüz. Oysa uçakları havada tutan faktör yine havadır. Uçak motorları öndeki havayı arkaya itmeye yaramaktadır. Bu hareket, uçağın ileriye doğru yönelmesini sağlar. Uçak ileriye doğru hareket ettiğinde kanatların altında bir kaldırma kuvveti oluşur. Uçağın süratinin artmasıyla birlikte kaldırma kuvveti daha da artar. Kaldırma kuvveti, yerçekimi ve hava direncinden fazla olduğunda uçak havalanır. Uçağın havalanmasını ve uçmasını sağlayan esas şey motorlar değil havanın kaldırma kuvvetidir.

Uçakların varlığını, daha önceleri akışkanların kaldırma kuvveti için kullanılan Bernoulli Denklemi'nin hava için de geçerli olduğunun anlaşılmasına borçluyuz. Bunun öncesinde o kadar çok uçma denemesi yapılmıştır ki, dünyanın birçok yerinde yapılan bu çalışmalarda sakatlanan, felç olan ve hayatını kaybeden birçok insan olmuştur. Bugün beş yüz kişilik uçaklarda kıtalar arası keyifle seyahat edebiliyorsak, konunun ilahi boyutu haricinde, bu uğurda hayatını kaybetmiş ve sakatlanmış insanlara pek çok şey borçluyuz. Dünyada hayatımızı kolaylaştıran her ne varsa, harcanmış emekler, çekilmiş çileler ve kaybedilmiş hayatlar söz konusudur. Büyük nimet-

ler, büyük kederlerle yoğrulmuştur. Evet, büyük mutluluklar da, büyük acıların neticesidir.

Cennet arzulanan bir yer olmasına karşın, onun köprüsü durumunda olan ölüm ve kabir tatsız görülmektedir. Tıpkı bunun gibi hayatı da insan için hazırlanmış nimetlerle doludur ancak dünyaya ulaşmak için anne karnının dar yaşamından çıkışın zorluklarını yaşamak mecburiyeti vardır. Yusuf Peygamberin Mısır'a aziz olması, kuyuya atılmasının, iftiraya uğramasının ve hapse düşmesi gibi zorlukların meyvelerinden yalnızca biridir. Şadi Şirazi der ki, *"Mutluluk vadisine ulaşmanın yolu, mutsuzluk vadisinden geçmektir."*

En büyük mutluluk olan cemalullahı müşahede ve cennet nimetleri de kendisine kavuşulmadan önce birçok bedel ister. Rabbimiz Bakara Sûresi 214. Ayet'te şöyle buyurur: *"Yoksa siz, daha önce geçmiş ümmetlerin başlarına gelen durumlara mâruz kalmadan cennete gireceğinizi mi sandınız? Onlar öyle ezici mihnetlere, öyle zorluklara dûçar oldular, öyle şiddetle sarsıldılar ki, Peygamber ile yanındaki müminler bile 'Allah'ın vaad ettiği yardım ne zaman?' diyecek duruma geldiler. İyi bilin ki Allah'ın yardımı yakındır."* Rabbimiz Âl-i İmrân Sûresi 142. Ayet'te ise şöyle buyurur: *"Yoksa siz, Allah içinizdeki mücahede edenleri ayırt etmeden, bir de sabredenleri belirleyip ortaya çıkarmadan hemen Cennet'e girivereceğinizi mi sandınız?"*

Sonunda cennete ulaşmaya namzet insanın geçireceği zorlu evreler vardır. ***Kur'ân*** *"Andolsun biz insanı sıkıntılar içinde yarattık"* buyurur (Beled, 4). Müfessirler, bu ayeti açıklarken insanın genellikle meşakkatli süreçlerden geçen bir varlık olduğunu anlatırlar. Babamızın belinden geçerken sıkıntı; annemizin karnından geçerken sıkıntı, emzik zamanında sıkıntı, ergenlik çağında sıkıntı, geçimliğimizi elde etmede sıkıntı, ölümde sıkıntı... Hayat boyu musibetlerde sıkıntı; ibadetleri eda ederken zorluklar ve sıkıntı; ardından âhiret sıkıntıları,

ölüm, melek sorusu, kabir karanlığı, sonra yeniden dirilme ve Allah'ın karşısına çıkarılıştaki zorluklar... Âhiretteki yerini buluncaya kadar devam eden sıkıntılar her insanın yazgısıdır.

Çözümü insan kudretini aşan ve sona erdirilmesi mümkün görünmeyen olaylara dört açıdan bakılabilir. Bunlar merhamet, hikmet, adalet ve rububiyettir. Merhamet açısından bakıldığında, insana keder veren musibet, daha geniş planda onu mutlu etmek gayesiyle vardır. Yoksa Rabbimizin merhameti, kişinin bu acıyı çekmesine müsaade etmezdi. Hikmet açısından bakıldığında, bu musibetin başkasına değil ona yönelmesinde, başka zamanı değil bu zamanı seçmesinde, başka şekilde değil bu şekilde olmasında çok derin anlamlar vardır. Bu olanlar boşu boşuna yaratılmış olamazlar. Bu gizler ancak tefekkürle açılabilir. Adalet açısından bakıldığı zaman, bu musibeti hak edecek hata ve günahlarının varlığından dolayı, insan bu musibetle o suçlardan arındırılmış olmaktadır. Rububiyet penceresinden bakıldığındaysa, Rabbimizin rububiyeti, yani terbiyecilik hususiyeti, bu musibetle insanı eğitmekte, olgunlaştırmakta, terbiye etmekte ve kemâle erdirmektedir.

Hizmet Tesellisi

Güçlülerin her zaman desteklendiği, zayıflarınsa daima desteksiz ve dayanaksız bırakıldığı sanılabilir. Ancak Cenab-ı Hakk'ın kudret kütüphanesinden bir kitap olan 'kâinat' dikkatli bir gözle okunduğunda bunun böyle olmadığı; ihtiyaç olduğunda en önemli şeyin, en basit şeye boyun eğip hizmet ettiği görülür. Mesela güneş sivrisineğe hizmet etmektedir; sivrisineğin, güneşi istihdam etme, onu kendi hizmetinde tutma gücü olmamasına rağmen...

Diyelim ki yediğimiz çikolatadan bir parçayı istemeden yere düşürdük. Onun birazcık şekere ihtiyaç duyan ve onu bulamazsa ölecek olan bir böceğe, bir canlıya nasip olmadığı nereden belli? Peki, böceğin insana o hareketi yaptırma gücü ne kadardır? İnsana çikolatayı aldıracak parayı kazandıran, onu ürettirecek fabrikaları kurduran, onu bir yerden alıp başka bir yere attıran, insanı o gün başka bir caddede değil de o caddede yürüten böcek midir? Elbette hayır! Hiç umursamayacağımız bir varlık için bizi o caddeden geçiren kaderdir ve dolayısıyla Cenab-ı Hakk'tır. Yani insanın yanlışlarıyla bile -sorumluluk insana ait olmakla beraber- Cenab-ı Hakk başka varlıkların ihtiyaçlarını giderebilirken, insanın doğru etkinlikleriyle kim bilir neler oluyordur?

Karınca, evin kapısında duruyor. Demek ki evden almak istediği bir şeyler var. Rızkını arıyor. Karınca bu kapıda durdu-

ğuna göre, kapıyı biri mutlaka açacaktır. İnsanın eve girmek maksadıyla kapı kolunu çevirmesi, bu etkinlikle başka varlıkların işini görmediği anlamına gelmez. Kim bilir başka ne hikmetleri vardır bu basit eylemin! Peki, karıncanın o kapıyı açtırması için insanı kontrol etme gücü var mıdır?

Hyperion ağacının 115, Helios ağacının 114 ve Icarus ağacının 113 metre boyunda olması, suyun herhangi bir makine olmaksızın, köklerden en üstteki yapraklara, dünyada boru teknolojisi bakımından henüz üretilememiş küçüklükte kılcal damarlar tarafından çıkarılabilmesine engel olamamaktadır. Bilimin erişemediği bu görünmez teknolojinin kaynağı nedir? Çağrışım yapmışken Arif Nihat Asya'nın hayretine de kulak verelim: *"Durup ibretle baktık / Dedik: Biz ikisini zor idare ederken / Kırk ayağını birden / Nasıl idare eder bu zavallı yaratık?"*

Evet, yaralı koyun, ayağındaki ağrıyı dindirecek otu, Allah'tan gelen ilham vasıtasıyla bilmektedir. Kedi, gözündeki sancının hangi gıdayla geçeceğini Allah'ın bildirmesiyle bilir; gider, onu bulur ve şifaya erer. Kaplumbağalar engerek yılanı tarafından ısırıldığında doğrudan kendisini kurtaracak olan yabani mercanköşk otuna yönelir. Kedinin gözünün ağrısıyla, karıncanın bacağındaki sızıyla, örümceğin organlarından birinin romatizmasıyla Cenab-ı Hakk kâinatın tamamıyla ilgilendiği kadar yakından ilgilenmektedir. O zayıf varlıklara ihtiyaç duydukları yardımları, tam da muhtaç oldukları bir anda göndermektedir. O şifanın, o yaraya ulaşması için kâinatın bütün sistemleri ortaklaşa hareket eder ve her şey çözüm için seferber olur. Bir böceğin hastalığına iyi gelebilecek bir bitki zaten onun yaşam alanında bulunmaktadır. O bitkinin hayatta kalabilmesi için ise şu anki kâinatta her ne varsa istihdam edilmiştir.

Menkıbeye göre, Hz. Süleyman bir karıncanın sene boyunca neyle yaşadığını sormuş. *"Bir buğday tanesi"* diye cevap vermişler. Yıl içerisinde binlerce buğday biriktiren karıncanın yalnız

bir tanesiyle yetindiğine hayret eden Hz. Süleyman, bu bilgiyi teyit etmek için bir karıncayı kutuya koymuş ve içine bir buğday tanesi bırakmış. Bir sene sonra kutuyu açıp baktığında karıncanın buğdayın sadece yarısını yediğini görmüş. Bu duruma daha da hayret ederek, ona *"Sen, senede bir buğdayla idare etmez miydin?"* diye sormuş. Karınca, *"Ey Süleyman! O durum rızkımı Rezzak-u Kerim olan Allah verirken öyleydi. O beni unutmaktan münezzehtir. Ama rızık senin vasıtanla gelince, senin ileride ne yapacağını bilemedim, ya beni burada unutursan diye endişe ettim, işte onun için ihtiyatlı davrandım"* diye cevap vermiş.

Böcekleri ve bitkileri dahi önemseyip onlara bütün kâinatı hizmetkâr kılan Rabbimizin, insan gibi mükerrem bir varlığının dertleriyle ilgilenmemesi, onun için dertlerden kurtuluş fırsatları hazırlamaması düşünülemez. Rabbimizin hikmeti ve rahmeti karar verdiğinde her şey insana yardımcı olmak için can atar.

İrşat Tesellisi

Başında yeterince derdi ve musibeti olan insan daima irşat ediliyor haldedir. Zira onların mürşidi olan kederler, yanı başındadır ve onu hiç yalnız bırakmamaktadır. İşte bu yüzden nefs mertebelerini aşmak ve Allah'a giden yolculuğunu hızlandırmak isteyen biri için musibetlerin gelişi değil, sona erişi hüzün sebebidir. Başa gelen hastalık ve musibetler insanı ikaz eden, ona hakikatleri tesirli bir şekilde bildiren ve beliğ nasihatler eden bir mürşittir.

Ölüm de bir musibet ve en büyük mürşittir. Hadis-i şerifte *"Lezzetleri tahrip eden ölümü çok anınız"* buyrulmaktadır (Tirmizî, ***Züht***, 4). Efendimiz (sav) bir dönem mezar ziyaretlerini yasaklamış ancak sonrasında ölümü hatırlatmadaki, âhirete ait hisleri canlandırmada ve nefsi gafletten uyandırmadaki önemli etkisi sebebiyle onu serbest bırakmış hatta teşvik etmiştir. Tasavvufta ölümün sık sık hatırlanması nefsin ıslahı için gayet faydalı görülmüştür. Tasavvufta 'râbıta-i mevt' tabiri vardır: Ölümü hatırda tutma ameliyesi. Kişi bu ameliyeyi kendi kendine yeterince yapamasa da, hastalıklar, felaketler ve etrafındaki insanların musibetleri ve ölümleri vasıtasıyla doğal bir şekilde yapmak mecburiyetinde kalmaktadır.

Dervişlerine halvet, uzlet ve sükûtu tercih etmelerini, velâyet ehli kişilerle beraber bulunmalarını tavsiye eden Ömer el-Halvetî, Allah'a giden yolculuğu ilk sûfîlerden Hâtim el-Esâmm'ın

bahsettiği dört ölüm türüyle açıklamıştır. Yolcunun seyri sulükünü tamamlaması için bu dört ölümü nefsine tattırması gerekmektedir. Birincisi mevt-i ahmer yani kızıl ölümdür. Kızıl ölüm, insanın nefsine muhalefet etmesi ve onunla mücadele etmesidir. İkincisi, mevt-i esved yani siyah ölümdür. Siyah ölüm, her türlü belâya sabretmektir. Üçüncüsü, mevt-i ahdar yani yeşil ölümdür. Yeşil ölüm var olana kanaat etmek ve şikâyetten kaçınmaktır. Dördüncüsüyse, mevt-i ebyaz yani beyaz ölümdür. Buna göre salik az yemeli ve sürekli riyâzette olmalıdır.

Eskiden mezarlıklar mahallelerin ortalarında, hatta evlerin bahçelerindeydi. Semtlerin içerisinden geçerken mutlaka bir kabristana rastlanırdı. Ama şu anda mezarlıklar kentlerin dışında, gözden uzak sapa yerlerde, ölümü hatırlatmaktan ziyade unutturmakla görevliymiş gibi yüksek duvarların arkasında. 1874 yılında İstanbul'u ziyaret eden İtalyan seyyah Edmondo de Amicis, Eyüp mezarlığını şöyle anlatıyordu: *"Ölüm tasvirini güzelleştiren ve korkmadan seyrettiren Müslüman sanatı."*

Geçtiğimiz günlerde yayınlanan 'Yeni Trend Ölüm Cafeler' başlıklı haberde, *"ABD'de ölüm hakkında daha fazla bilgiye ulaşmanın amaçlandığı 'ölüm kafe' zincirlerinin ülkenin dört bir yanında yayılmaya başladığı anlatılıyordu. Ölüm Cafe'lerin amacı ölüm korkusunu yenmek, ölüm gerçeğiyle yüzleşmek isteyenleri buluşturmak. Bu kafelerde, çay içilip, pasta ve börekler tüketilirken bir yandan da ölüme duyulan merak ve bu konudaki fikirler paylaşılıyormuş. Cafe'lerde bir de konuşmacı bulunuyormuş."* Nasıl ve ne zaman ölmek isterdiniz? Uykunuzda mı, hastanede mi? İdeal ölüm yaşı ne olmalı? Ölümden korkuyor musunuz? Hayatınız sona ermeden ne yapmak isterdiniz" gibi sorulara yanıt aranıyor, çeşitli fikirler ortaya atılıyormuş. Kahveler yudumlanırken, ölüm ve sonrası hayat hakkında bir-iki saatlik sohbetler gerçekleştiriliyormuş. Kahve yudumlarken ölüm üzerine konuşmanın, ölülerin mezarlıklarda hayat üzerine sohbetlerinden pek farkı olmasa da, pozitif bir gelişme sayılabilir.

Şifa Tesellisi

Elde etmek uğruna elinden geleni yaptığı her şeyin insana yararlı olacağının garantisi yoktur. 'İlla' deyip arkasına düşülen konuların bazıları insanı dünyada felakete, âhiretteyse cehenneme sürükleyecek niteliktedirler. İnsan beklentilerin peşinden ısrarla koşar, onları elde etmek için çabalar durur; gün gelir bu ısrarların neticesinde Cenab-ı Hakk onları insana nasip eder, ancak o şeyler bu kez başına bela olur. Bazı insanların ısrarla var olmalarını diledikleri halde sonradan, doğurmaz olaydım, dedikleri çocukları, rastlamaz olaydım, dedikleri eşleri, başlamaz olaydım dedikleri işleri yok mudur? Zafer tuğlalarıyla yenilgi binası yapanların durumu ne hazindir!

Bazen 'illa!' dediğimiz şeyden çıkar en büyük imtihanımız. Peygamberimizden ısrarla zenginlik duası isteyen, kendisine *"Şükrünü yaptığın az mal, şükrünü yapamadığın çok maldan hayırlıdır!"* denildiği halde, bu isteğini yineleyen; sonunda *"Salebe'ye istediğini ver ya Rab!"* duasına mazhar olan; ancak adım adım felakete sürüklenen Salebe'nin çarpıcı hikâyesi siyer kitaplarında anlatılmaktadır. Önceleri, ibadete olan düşkünlüğünden 'cami kuşu' olarak adlandırılan Salebe'nin, kavuştuğu zenginlik neticesinde mescide artık uğramayışı, hatta Efendimizin (sav) gönderdiği elçileri nezaketsizce geri çevirişi, bir peygamberin dilinden *"Salabe'ye yazık oldu"* cümlesine muhatap oluşu ibretamizdir.

Cesare Pavese, ***Yaşama Uğraşı***'nda diyor ki, *"Kaderin amansız oluşu değildir sorun; çünkü insan bir şeyi inatla isterse, onu elde eder. Korkunç olan, istediğimiz şeyi elde ettikten sonra ondan bıkmamızdır. O zaman suçu kaderde değil, kendi isteğimizde aramalıyız."*

Biri için nimet olan şey, başkası için musibet olabilir. Makamı aracılığıyla insanlığa hizmet eden birisi için makam bir nimet; enaniyetinden sıyrılamamış, hizmet maksadıyla değil nefsani lezzet güdüsüyle hareket eden biri için makam, dünyasını da âhiretini de karartabilecek bir tuzaktır. İnsan başına gelen şeylerin hayır mı şer mi olduğunu bilemez. Ama seçtiği yol, hayırlı bir yolsa o yolda başına gelen olumsuz şeylerde hayırlıdır. Şer bir yol seçmişse, o yolda başına gelen hayır görünümlü işler dahi şerdir. Olayların kendisi hayır veya şer değildir. Gidilen yolun durumu, niyetin niteliği onu hayır veya şer yapmaktadır. Bu sebeple bir insana Allah'ın bahşetmesi nimet ve hayır, başka bir insana ilahi bir ceza olabilmektedir. Renksiz bütün sıvılar su olmadığı gibi görünümü nimet olan her şey de nimet değildir.

Hz. Ali'den şöyle bir söz nakledilir: *"Bazı nimetler vardır ki onlara sahip olmamak da büyük nimettir!"* Mesela, kuvvetli bir hafıza nimet midir? Nietzsche'nin bu konudaki çarpıcı tespiti şudur: *"Birçok insan sırf hafızaları fazlasıyla iyi diye orijinal düşünür olamamıştır. Kötü bir hafızaya sahip olmanın avantajı, aynı güzel şeyi ilk defa yaşıyormuş gibi tekrar tekrar deneyimleyebilmektir."* Bir edebiyatçımız bize tersten baktırarak şöyle bir tespitte bulunuyor: *"Güçlü bir hafıza, ağır bir cezadır ve işin kötüsü: iyi anları nadiren, kötü anları sıklıkla hatırlatır."* Bizi üzen olaylar hafızada ilk etki ettiği andaki gibi kalsalardı ve musibetler bütün tazeliğiyle hafızada korunuyor olsaydı, kimse bunu kaldıramazdı. Unutmak, büyük bir ilahi lütuftur. Alzamier hastalarında gördüğümüz gibi, insan her şeyi unutarak da yaşayabilir ancak her şeyi hatırlayarak yaşamı sürdüremez.

Rızık bolluğuna, dünya mutluluk ve nimetlerine mutlak ikram nazarıyla bakmak doğru olmadığı gibi, rızık darlığını, dert ve musibetleri mutlak hor görmek de yanlıştır. İkisi de birer imtihandır. Derdin mi, nimetin mi hayırlı olduğu neticede belli olacaktır. Nimeti şerre çevirmiş insanlar, belayı nimete çevirmiş insanlardan imtihan sonrasında ayrılacaktır. Gelen musibetleri sabır ve tevekkülle karşılayanlar, doğru bir yaklaşımla onları sevaba ve hayra çevirmektedirler.

Süleyman Peygambere binek olan rüzgar, Âd kavminin felaketi olmuştur. Hz. Mevlana der ki, *"Âlemde hiçbir zehir yahut şeker yoktur ki birine ayak, öbürüne ayak bağı olmasın! Evet... Birine ayak olur, öbürüne bukağı. Birisine zehirdir, öbürüne şeker gibi tatlı! Yılanın zehri, yılana hayattır, insanaysa ölüm! Deniz mahlûklarına deniz, bağ, bahçe gibidir... Fakat karada yaşayanlara ölümdür, dağdır! Bu nispeti birden tuttur da böylece bine kadar saya dur!"* (***Mesnevi***, Cilt 4).

Dönüş Tesellisi

Musibetlerin gayelerinden bir başkası da, bizi günahlarımızı düşünmeye ve dolayısıyla tevbeye sevk etmesidir. Rabbimiz, Rum Sûresi'nin 41. Ayeti'nde; *"İnsanların elleriyle yaptıkları yüzünden karada ve denizde bozulmalar meydana geldi. Neticede Allah, yaptıklarının kötü sonuçlarından bir kısmını kendilerine tattıracaktır; umulur ki yol yakınken dönerler"* buyurarak, günahlarla, yaşanan olumsuz hadiseler arasındaki bağı göstermekte ve musibetten muradın kulun geriye döndürülmesi olduğunu ifade etmektedir. Tevbe'nin anlamı geriye dönüştür. Musibetleri doğuran önemli etkenlerden biri günahlar olduğuna göre, başa gelene kahretmek yerine, günahlardan pişman olmak ve onlardan vazgeçmek elbette daha isabetlidir. Yoksa günahlar, onu işleyene eninde sonunda dönüş yapan bir bumerang olur. Yunus Peygamber denize atıldığı, balığın karnına düştüğü, hiçbir çıkış seçeneğinin kalmadığı bir durumda, 'ben nefsime/kendime zulmettim' cümlesiyle yakarışa geçmiş ve bunun sonucunda selamet sahiline çıkabilmiştir.

Kişinin kendine yapabileceği en büyük kötülük Rabbiyle bağını koparmasıdır. Rabden uzaklık gibi, O'na kulluğun hakkını verememek, haktan uzaklaşıp batıla doğru kayıyor olmak da, insanın kendisine yaptığı zulümlerdendir ve bunlar da birer musibet kaynağıdır. Gelecekte insanı bekleyen acı ve

kederlerin en önemli sebebi gaflet ve günahlardır. Rabbimiz bir ayette şöyle buyurur: *"Allah onlara zulmetmedi, haksızlık yapmadı; fakat onlar kendi kendilerine zulmetmektedirler"* (Âl-i İmrân, 117). Rabbimizin musibetleri yaratmasındaki muradın tevbe, yani pişman olup günahlardan dönmek ve Rabbine yeniden yönelmek olduğunu bildiren ayetlerden bir diğeri de şöyledir: *"... dönüş yapmaları ümidiyle, o büyük azaptan önce, dünyadaki peşin azaplardan da tattıracağız"* (Secde, 21).

Kalp ve ruhu kanatan günahlar, işlendiği esnada insanın içyapısını tahrip ettiği gibi, diğer yandan, o günahların dünya ve âhiretteki olumsuz neticelerine davetiye çıkarmaktadırlar. Tevbe Sûresi'nin 126. Ayeti'nde Rabbimiz şöyle buyuruyor: *"Onlar her yıl bir veya iki defa, çeşitli belâlara uğratılıp sınandıklarını görmüyorlar mı? Böyleyken yine de tevbe etmiyorlar ve ibret almıyorlar."* Bu ayetin ifadesiyle insan, yılda bir iki defa, türlü acılara gark olur; ancak o acılar dindiğinde sanki hiçbir şey olmamış, hiç acı çekmemiş, yıpranmamış ve üzülmemiş gibi, hayatına kaldığı yerden eski halleriyle devam eder. Başına gelenlere rağmen, önceden işlediği günahlara yeniden dalan insandaki bu duyarsız hal, kaderin uyarılarını hiçe saymak demektir. İhtar aldığı ve cezasını çektiği halde, yeniden aynı musibete kendini sürüklemeye çalışan insanın, mantığından şüphe edilir.

Rasullullah Efendimiz (sav) *"Bir kimse istiğfara devam ederse / çokça istiğfar ederse, Allah azze ve celle ona her sıkıntısı için bir çıkış yolu, her keder için bir ferahlık sağlar ve ona hiç beklemediği yerlerden rızık verir"* buyurmuşlardır (Ebû Dâvud, ***Vitir***, 26; İbn Mâce, ***Edeb***, 57). İnsan günahlardan vazgeçip Rabden uzaklığını gidermelidir ki, hem o günahlara bir kefaret, hem de başına gelmiş musibetlerin çözümü için bir vesile bulmuş olsun. Günahları ve gafleti sebebiyle musibetlere giriftar olan kul, şuna sevinmelidir ki; Rabbinin katında bir değere haizmiş ki, O (cc) musibetlerle olsun onu geri çevirmeyi, kendine döndürmeyi murat etmiştir.

Bu çerçeveyi ifade eden bir ayet-i kerimede şöyle buyrulur: *"Allah, o üç kişinin de tevbelerini kabul buyurdu. Çünkü onlar öylesine bunaldılar ki, dünya bütün genişliğine rağmen başlarına dar geldi. Vicdanları da kendilerini sıktıkça sıktı. Nihayet, Allah'ın gazabından, yine Allah'ın kapısına sığınmaktan başka çare olmadığını anladılar da, bundan sonra, önceki iyi hallerine dönebilsinler diye, Allah onları tevbeye muvaffak kıldı. Çünkü Allah tevvabdır, rahîmdir"* (Tevbe, 118). Günahlardan kaçınmanın ve tevbenin, kişinin yaşadığı sorunların çözümüne vesile olacağı, günahlar sebebiyle kaybedilen nimetlere yeniden kavuşulacağı vaadini içeren ayet-i kerime ise şöyledir: *"Kaçınmanız emredilen büyük günahlardan uzak durursanız, kusurlarınızı örter ve sizi onurlu-üstün bir makama yerleştiririz"* (Nisa, 31). Bu ayet-i kerime günahtan kaçınmanın, günah sebebiyle kaybedilen nimetlerin geri dönüşünü ifade etmekle birlikte, günaha dalan insanların ellerindeki nimetleri kaybetmek yoluyla uyarılacağı anlamını da içermektedir.

Dünyadaki kederlerin güzel yanlarından biri de, işlenmekte olan günahı işaret ediyor olmalarıdır. Musibetler, farkında olunmayan, işlerken dert edilmeyen günah ve ihmalleri, tıpkı ağrının hastalıklardan haber vermesi gibi insana işaret etmektedir. Bu açıdan bazen suç cezayı değil, ceza suçu ortaya çıkarır ve bu açıdan kıymetli olur. Hz. Mevlana der ki; *"Gam yaşayınca istiğfar et. Çünkü gam, yaratıcının emri ile tesir eder. Allah dilerse, gam ve sıkıntı senin için neşe kaynağına döner"* (***Mesnevi***, Cilt 1).

Sükût Tesellisi

İbrahim Peygamber, Nemrud'un emriyle ateşe atılacağı sırada, Hz. Cebrail, *"Ya Rab! Kulun İbrahim sana olan bağlılığından dolayı ateşe atılıyor!"* diye inler. Rabbimiz de, *"Eğer senden yardım talep ederse ona yardım et!"* buyurur. Hz. İbrahim mancınıktan ateşe atıldığında, henüz havadayken, Hz. Cebrail gelip, *"Kurtulmak istiyor musun?"* diye sorar. Hz. İbrahim *"Hayır! Yardımına ihtiyacım yok"* diye cevap verir. Cebrail, *"Peki seni kurtarması için Allah'a yalvarmayacak mısın?"* deyince de İbrahim (as), *"Rabbimin benim durumumu bilmesi, bir şey söylememe ihtiyaç bırakmamaktadır"* diyerek cevap verir (Semarkandi, Razî, İbn Kesir, Taberi, Enbiya 68. ayetin tefsiri). Bir ayet-i kerimede, *"Cenâb-ı Hakk'ın benim halimi bilmesi, benim bir şey istememe ihtiyaç bırakmamıştı"* buyrulur (Zümer, 39/38). Arap Şairi Safiyyüddin el-Hillî'nin şu mısraları da bu konuyu ifade sadedindedir, *"İçimdeki hâceti bilmedesin, sen onu dilimle ifadeden münezzehsin"* (Şerhu'l-Kâfiyeti'l-bedîiyye).

Yaşadığımız hali idrak ederken eksiltiriz. Dile getirirken daha da noksanlaştırırız. Kimi ıstıraplar da büyüdükçe dilsizleşir. Halimizi kelimelere ne kadar dökmeye çalışsak da, Rabbimizin hakkımızda bildiği kadarına denk gelmez. Çünkü insan kelimelerle düşünür ve konuşur. Allah'tan bir şey isterken de kelimeler aracılığıyla ister. Kelimeler sınırlıdır. Oysa Allah'ın

bizim halimizden haberdar oluşu sınırsızdır. Biz hiçbir şey anlatmadan da Rabbimiz halimize teferruatına kadar vakıftır.

Bilindiği gibi Ebrehe'nin orduları Kâbe'ye saldırmaya gelirken Abdulmuttalip Hazretleri, *"Ben develerimi alırım, Kâbe'yi de sahibi düşünür"* diyerek ayrılır. Sahibi de Kâbe'yi Ebabil kuşlarıyla korur. Kâbe nasıl Allah'a aitse; aidiyet bağlamında her bir insan da Allah'a aittir. Sufilerden bazıları *"Benden bana ne!"* demişlerdir (Abdulkadir Geylani Hz.). Varlığımızın korunması ve bize ait gibi görünen şeylerin muhafazasında *"Benden bana ne!"* diyerek rahatlamalı; Allah'ın çok iyi korunan ve bakılan mülkleri arasındaki yerimizi hatırlamalıyız. Hz. Mevlana, *"Deniz ölüyü üstünde taşır, diriyi boğmak ister. Nefsî sıfatlardan arın ki, hakikat denizi seni üstünde taşısın"* (***Mesnevi***, Cilt 1) derken bu teslimiyeti ve ilahi aidiyetin sırrını anlatıyor gibidir.

Rabbimize ait olduğumuza göre, O kendimizi önemsediğimizden daha fazla önemsemektedir bizi. Faydamıza olanı bizim istediğimizden daha çok murat etmektedir. Akıbetimizi, bizim hesaba kattığımızdan daha fazla hesaba katmaktadır. Sorunlarımız bizden çok Rabbimizi ilgilendirmektedir. Rabbimiz, durumumuzu bizden daha iyi bilmekte, içerisinde olduğumuz kederli psikolojiyi ve başımızda dönüp duran tehlikeleri bizden çok daha iyi görmektedir. Rabbimize ait oluşumuz ve halimizin en detayına kadar ilahi dikkat altında olması, bizim için en ümit verici müjde, içinde bulunduğumuz musibetten kurtulacağımızın da en sahih garantisidir. Hz. İbrahim'in atıldığı ateşin ona serin ve selamet kılındığı gibi içine düşmekte olduğumuz musibet ateşi de bizi serinleten ve feraha kavuşturan bir nimete dönüşebilir.

Sahiplenme Tesellisi

Organlarımızın doğru çalışmasında en küçük bir katkımız dahi olmamaktadır. Onları 'benim organlarım' deyip sahiplenemeyiz. Bize ait olsalardı, onları bizim üretmiş olmamız veya şu anda bizim çalıştırıyor olmamız lazım gelirdi. Mesela kalp kapakçıklarımızın açılıp kapanması harikulade bir olaydır. Onların açılıp kapanması irademizle olsaydı defalarca açık veya kapalı unuturduk. Organlarımız bize ait değil, onları biz yaratmadık, bir yerlerden satın da almadık ve biz işletmiyoruz. Görevlerinin isimlerini dahi bilemeyecek kadar cahili olduğumuz organları ne hakla sahiplenebiliriz?

Bir saniyeden az sürede aldığı kokuyu üç bin koku çeşidinden ayırt eden burun adlı organın, bir doğruyu bariz bir yanlıştan tefrik edemeyen insana ait olduğunu nasıl düşünebiliriz? İnsanın bedenini her istediğinde yürütebilmesi, dilediğinde koşabilmesi, elini dilediğinde kaldırıp dilediğinde indirebilmesi ve bunları her gün tecrübe ediyor olması, bedenini kendisine ait sanmasına ve onu kendi tasarrufunda görmesine sebebiyet vermiştir. Oysa bir elin havaya kaldırılmasında beyin ve kaslar arasında binlerce etkinlik cereyan etmekte ve insan bu etkinliklerden haberdar olmadığı gibi, onların adlarını bile bilmemektedir. Doğuştan verilmiş beden ve onun içerisindeki organlarımız bize ait olmaması gibi sonradan kazandığımız

varlıklardaki durum da böyledir. Bazı şeylerin kağıt üzerinde insana ait olması, onları kendi mülkü haline getirmez. Bankada kağıt banknot olarak bile değil, bilgi işlem datası olarak duran ve yalnızca bilgisayarda izafi varlığı olan parayı kendine ait zanneden insan yanılgı içindedir. Hatta cebimizdeki para bile gerçek değil izafi bir maldır. Kağıt olarak bir değeri yoktur ama bir alışveriş anında atanacak bir değeri beklemektedir. Hiç parası olmayan bir insanla, çok parası olan bir insan arasındaki zenginlik, şayet bir bilgi işlem datasından ibaretse, onun bir hükmü yoktur. Ayrıca, insanın kendine ait zannettiği mülk, çoğu zaman emek verip onu kazananlar tarafından değil, o konuda hiç emek sarf etmemiş oğulları ve torunları tarafından acımasızca tüketilmekte veya birtakım musibetler sebebiyle yok olup gitmektedir. Mülkten gerçek istifade kâğıtlarda, datalarda yazılı olan değil, insanın faydalanabildiği miktardadır. Rızık, herkesin midesinin büyüklüğüyle sınırlıdır. Bu noktada zenginin de fakirin de sınırı birkaç tabak yemekten ileriye gidemez. Üstelik fakirin kuru ekmekten aldığı lezzeti, zenginler alışkanlığın verdiği öğütücülükle en pahalı yemeklerde dahi bulamazlar. Sadi ne güzel söyler: *"On derviş bir kilimde uyurken, iki padişah bir dünyaya sığmaz."*

İki tür mülkiyet ilişkisi vardır: Biri insanın sahip olduğu mülkiyet, diğeri mülkiyetin sahip olduğu insan. Bir düşünürün dediği gibi, *"Az şeye sahip olursan az şeye ait olursun."* Alman Filozof Hegel, *"Kişiler şeyleri, özneler nesneleri mülk edinirler. Kişilerin şeyler üzerinde hakları vardır ama şeylerin kişiler üzerinde hakları yoktur"* der. Filozof Gabriel Marcel'e göre varlık tecrübe edilir, gösterilebilir, doğrulanabilir ama sahiplenilemez. Platon der ki; *"Zenginlik çok şeye sahip olmak değil, az şeye ihtiyaç duymaktır."*

Temelde üç noktada tevhitten ve bu üç noktada şirke girilebileceğinden bahsedilir; Allah'a ulûhiyetinde, rububiyetinde

ve mülkünde şirk koşmak. Allah'a mülkünde ortak koşmak, en yaygın olanıdır. İnsan, bedeni dâhil herhangi bir şeyi kendisine ait gördüğünde, Rabbine ilahi mülkte kendini ortak koşmuş olur. Rabbimiz karşısında küçük ve büyük ayrımı olmadığı için, kâinattan küçük bir çakıl taşını sahiplenmekle, kâinatın tamamını sahiplenmek arasında bir fark yoktur. Ailesini, çocuklarını, evini, arabasını, gözünü, kulağını kendisine ait gören biri, aynı şeyin iki hakiki sahibi olamayacağına göre, bu kâinatta Allah'a ait olmayan bir parçanın da var olduğunu ifade etmiş olur ki, artık umumi mülk bölüşülmüş demektir. Hiçbir nimet insanın malı değildir. Dolayısıyla nimetin kaybı anlamına gelen musibetlerde kimsenin Rabbine itiraz hakkı yoktur. Mülkün sahibi mülkünde dilediği gibi tasarruf eder, onda dilediği kararlara imza atar ve onu istediği hallerden geçirir. İnsanın hayatı da, bedeni de, içerisinde yaşadığı dünya da ona ait değildir. Sokrat'a *"Niçin hiç kederlenmiyorsun?"* diye sorarlar. O, *"Kaybettiğimde beni kederlendirecek şeyler edinmiyorum"* diye cevap verir. Bir mümin, bu cümleyi bir adım daha ileriye götürerek, 'hiçbir şeyin bana ait olmadığını bildiğim için, onları kaybettiğimde kederlenmiyorum' diyebilmelidir.

Büyük bir âlim; aynı zamanda başarılı bir tüccar olan, on binlerce talebesinin bütün masraflarını üstlenmiş bulunan Ebu Hanife Hazretlerine, kumaş yüklü iki gemisinin tamamen yandığı haberi gelir. O *"Elhamdulillah"* der. Sonrasında haberin yanlış olduğu söylenir. O yine *"Elhamdulillah"* der. Bu tavrının hikmeti sorulduğunda şöyle cevap verir: *"Geminin battığı haberi geldiğinde kalbimi yokladım. Dünya malını kaybetmiş olmaktan dolayı en küçük bir üzüntü yoktu. Bu sebeple Allah'a hamd ettim. Batan geminin benimki olmadığı haberi gelince yine kalbimi yokladım. Kalbimde en ufak bir sevinç yoktu. Kalbimi bu halde tutan Allah'a yeniden hamd ettim."*

Filozof Seneca der ki, *"Hiçbir zaman bana bahşedilenlere gü-*

venmedim, bana huzur verdiği zamanlarda bile. Bana bahşedilen her şeyi; parayı, mevkii, gücü öyle bir yere koydum ki, kader onu geri almak istediği zaman beni rahatsız etmeden alabilsin. Bütün bu sahip olduğum şeylere belli bir mesafede durdum ki, kader istediği zaman onları bulundukları yerden rahatça alsın, benden söküp koparmasın."

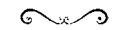
İnsanın dünya hayatındaki izafi mülk ve vasıflarının tamamı tehlike altındadır. Çalınabilen, gasp edilebilen, el konulabilen cinstendir hepsi. Ancak insanın bu izafi mülkünün âhirete yönlendirilmiş yanlarında hiçbir tehlike yoktur. Menkıbeye göre adamın biri, evliyaya *"Evime hırsız girdi ve yiyeceğimi götürdü!"* diye şekva eder. Veli, *"Allah'a şükretsene; ya şeytan kalbine girip îmânını çalsa ne yapardın?"* diye mukabelede bulunur. Evet, hiçbir güç insanın imanına el koyamaz, sevaplarını gasp edemez, birikmiş manevi kazançlarını çalamaz, onların kıymetlerini düşüremez. Dünyanın en güçlü devlet ve orduları dahi kişinin zâd-ı âhiret, yani âhirete ulaştırmış olduğu mülklerine bir sineğin etkisi kadar tesir edemezler.

Musibet isabet ettiğinde, söylenmesi hem ***Kur'ân-ı Kerîm***'in emri hem de Efendimizin sünneti olan 'İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râci'ün' (Bakara, 156) ifadesi, biz Allah'a aidiz ve O'na döneceğiz, anlamına gelmektedir. Biz Allah'ın kullarıyız. Bizi yaratan O, yaşatan O, varlığımızı, kudretimizi, kuvvetimizi, melekelerimizi, kabiliyetlerimizi, hislerimizi, azalarımızı, aklımızı, fikrimizi her şeyimizi veren O, her şeyimiz O'na ait. Bu açıdan bakıldığında, fakirin de zenginin de mülkü yoktur. Sokrat da Karun'la eşit mülkiyete, yani birer sıfıra sahiptirler. Dolayısıyla Rabbimiz, musibet anında ilk olarak, acı çekmekte olan benliğimizin de, kaybettiğimiz şeylerin de bize değil, O'na ait olduğunu hatırlamamızı emretmektedir. 'Biz Allah'a aidiz' ibaresiyle malımız, canımız ve her şeyimiz Allah'ın tasarrufundadır; canlarımızda ve bedenlerimizde dilediği gibi yönetim

hakkı Rabbimize aittir ve mülk tamamen O'na ait olduğu için hiçbir tasarrufuna itiraz caiz değildir, demiş olmaktayız.

Şekva ve şikâyet, hakların zayi olmalarından kaynaklanır. Gerçekte insana ait olan bir şey yoktur ki, kaybından dolayı Allah'a isyan ve itiraz etmekte haklı olsun. Yitirildiği düşünülen hakların ve imkânların tamamı Allah'a aittir. Cenab-ı Hakk kendisine ait olan bu hakları, mecbur olmadığı halde karşılığında cennet gibi bir mükafat dahi vererek, insandan emaneten geri almaktadır. Bundan rahatsızlık duymaya kimin hakkı olabilir?

Kader Tesellisi

Kadere inanmak ve kalpte kader inancını işletmek, acıları dindiren bir iksirdir. Kadere inanmamaksa, kişinin karşısına âhirette çıkacak bir sorun olmakla birlikte, dünya mutluluğunu da yitirme sebebidir. Bir hadis-i şerifte şöyle buyrulur: *"Kul, hayrıyla, şerriyle kadere iman etmedikçe; kendisine isabet eden bir şeyin onu atlamasının mümkün olmadığını ve kendisini atlamış olan bir şeyin de yanlışlıkla ona isabet etmesinin imkânsız olduğunu bilmedikçe iman etmiş olmaz"* (Tirmizî, ***Kader***, 1). Ali Efendimize atfedilen bir sözde *"Mukadder olan şeyler başa gelir. Başa gelene sabredersen sevabını görürsün. Sabretmezsen takdir olunan şey yine başa gelir. Fakat sen sabırsızlığınla günah kazanmış olursun"* denmiştir (Gazâli, ***Abidler Yolu***).

Kadere iman, tadına doyulmaz bir rahatlık ve emniyet duygusunun kaynağıdır. Kaldıramayacağı yükleri, güç yetiremeyeceği tehlikeleri, kader inancıyla Rabbinin kudretine emanet eden biri gerçek huzuru ve özgürlüğü elde etmiştir. Oysa zayıflığında hudud olmayan insanoğlunun sırtına kâinat kadar büyük bir ağırlık yükler, kadere iman etmemek... Manevi istidat ve yetenekler baskı altında değil, emniyet duygusu içerisinde ve serbest olarak gelişebilirler. Baskılarsa yeteneklerı köreltmektedir. Kadere iman etmemek en büyük zorluk ve en büyük baskıdır. Çünkü kâinattaki her varlık ve her hadise,

kadere inanmayan biri için, başıboş ve kontrolsüz halleriyle yaşamı dayanılmaz kılabilecek serseri mayınlardır. Kâinattaki her varlıkla ilişkilenmiş olan insan, her türlü tehlikeyle karşı karşıyadır. Kadere iman etmeyen insanın, dünyanın dönüşü, yer çekimi ve güneşin doğuşu gibi kimsenin hükmedemediği ve sözünün geçmediği konularda dahi içsel endişeleri vardır. Kader, Rabbimizin kâinatı kontrol edişidir, iplerin O'nda oluşudur, hiçbir hadise ve varlığın başıboş olmayışıdır. Kadere iman etmemek, insanın o zayıf varlığıyla, bu sınırsız kâinatı kontrolü altında tutma kompleksi ve kendisine yapabileceği en büyük eziyettir.

Kadere iman eden birinin ya doğal afet olursa, ya güneş doğmazsa, ya gezegenimiz dönmekten vazgeçerse, ya bir yıldız dünyamıza çarparsa diye bir korkusu yoktur. Kazalardan, musibetlerden, hastalıklardan korkusu yoktur. Etrafındaki insanlardan, eşyadan, tabiattan korkusu yoktur. İşten atılma, aç susuz kalma, insanların gözünden düşme, hor görülme, yalnız kalma, dışlanma, malını, canını veya makamını kaybetme endişesi yoktur. Allah'tan başka kimsenin olayların seyrini değiştiremeyeceğini idrak eden biri yalnız Allah'tan haşyet duyar ve böylece diğer bütün korkuları yenmiş olur.

Kur'ân'da bu hakikate şöyle değinilir: *"Hiçbir zaman Allah'ın bizim için takdir ettiğinden başkası dokunmaz. O bizim Mevlâmızdır. Müminler yalnızca Allah'a tevekkül etsinler"* (Tevbe, 51). *"Yeryüzünde ve kendi nefslerinizde, sizlere isabet eden bir musibet yoktur ki, onu yaratmamızdan önce kitapta yazılmamış olsun. Muhakkak ki bu, Allah'a kolaydır. Bu, elinizden çıkan şeylerden dolayı gam yememeniz, Allah'ın size nasip ettiği nimetlerle şımarmamanız içindir"* (Hadid, 22-23). *"Allah'ın izni olmaksızın hiçbir musibet isabet etmez"* (Tegabun, 11).

İbnu Abbas (ra) şöyle anlatmıştır: *"Bir gün Hz. Peygamber (sav): 'Bana bak yavrucuğum, sana Allah'tan faydalanmana ve-*

sile olacak birkaç cümle öğreteyim mi?' buyurdu. Ben 'Tabi, ya Resulallah!' deyince, Hz. Peygamber (sav) şunları söyledi: Allah'ı gözet ki, O da seni gözetsin. Allah'ı an ki O'nu yanı başında bulasın. Rahatlık ve genişlik günlerinde Allah'ı tanı ki O da sıkıntılı günlerinde seninle olsun. Bir şey isterken Allah'tan iste, yardım dilerken Allah'tan dile. Çünkü olacak şeyler hakkında Allah'ın kaderi (yazısı) kesinleşmiştir. Eğer bütün insanlar, Allah-u Zülcelal'in senin hakkında takdir etmemiş olduğu bir konuda sana yararlı olmak isteseler, o işi yapamazlar. Buna karşılık bütün insanlar, Allah'ın alnına yazmamış olduğu bir zararı sana dokundurmak isteseler bunu başaramazlar" (Tirmizî).

Sahabeden Ubâde İbnu's-Sâmit (ra) oğluna ölümü sırasında demiştir ki: *"Oğulcuğum, başına gelecek olan şeyin asla atlatılamayacağını, kaçırdıklarını da yakalayamayacağını bilmedikçe, imanın tadını asla bulamazsın. Zira ben, Resulullah aleyhissalâtu vesselâm'ın şöyle söylediğini işittim: Allah'ın ilk yarattığı şey kalemdir. Kalemi yarattı ve: Kıyamete kadar olacak şeylerin miktarlarını yaz! dedi. Oğulcuğum, Resulullah aleyhissalâtu vesselâm'dan şunu da işittim: Kim bu inanç dışında olarak ölürse benden değildir"* (Ebu Davud, ***Sünnet*** 17; Tirmizî, ***Kader*** 17). Hz. Peygamber (sav) oğlu vefat etmek üzere olduğu için büyük acılar çeken kızı Zeyneb'i, *"Veren de alan da Allah'tır; O'nun katında her şeyin belli bir vakti vardır"* şeklinde teselli etmiştir (Buhârî, ***Cenâiz***, 33; Müslim, ***Cenâiz***, 11).

Ecel birdir, değişmez. Canı hastalık değil, Allah alır. Herkesin vefat tarihi; saati ve dakikasıyla bellidir. O vakti insanlar geriye alamaz ve ileriye oynatamazlar. Ölüm, insanı nerede ve ne zaman bekliyorsa, onunla orada mutlaka karşılaşır. Hastalıklar ve musibetler ölümün gerçek sebebi değil, vesilelerdir; hakiki sebepse kaderdir. Ecel nasıl belirliyse, başa gelen musibetler de, yaşanılan mutluluklara ait ecellerdir ve onlar da belirlidir. Bir hak dostu attan düşünce, *"Elhamdülillah"* der.

"Niçin hamd ediyorsun" diye soranlara şöyle cevap verir: *"Attan düşmek kaderimizde vardı. Ezelde böyle olacağı takdir edilmişti. Düştüğümüzde artık o hükmü atlatmış olduk."*

"Ağaçtaki elma olgunlaştığında neden yere düşer? Yerçekimine yenik mi düşmüştür yoksa artık dayanacak gücü kalmamış mıdır? Güneşten kurumuş mudur, yoksa ağırlaşmış mıdır? Belki de ağacın altındaki çocuk onu yemek istiyordur. Hayır, bunların hiçbiri yeterli bir açıklama değildir. Kendi özgür irademizle yapıyoruz diye görünse de tarih açısından hiçbir eylem aslında tamamen özgür değildir. Her şey önceden belirlenmiştir." Bu sözlerin sahibi Tolstoy...

Filozof Seneca der ki, *"Kışın hava soğuk olur; titreriz. Yaz gelince sıcak havada terleriz. Havı sıcaklığındaki zamansız değişimler insan sağlığını olumsuz etkiler; bu defa da hastalanırız. Bazı yerlerde vahşi hayvanlarla karşılaşırız; ya da bazen en vahşi hayvandan bile daha zarar verici olan insanlarla... Ve bu akışı değiştiremeyiz... Kendisini doğanın kuralına göre ayarlaması, buna uyması, bunu kabullenmesi gereken bizleriz... En iyisi değiştiremeyeceğin şeyi kabullenmektir."* Nietzsche'den söylemesi; *"Amor Fati: kaderini sev, çünkü hayatın budur."*

"Havaya atılan bir taş düşünebilseydi
kendi isteğiyle yere düştüğünü sanırdı."
—Spinoza

Arınma Tesellisi

Yüce Kitabımızdaki ayetler incelendiğinde insanın günahlarından arınmaya dört farklı yerde muhatap olacağı anlaşılmaktadır. Ceza ve azap şeklindeki bu arınmalar insanoğlunu temizlemek üzere dünyada, kabirde, kıyamet gününün çeşitli safhalarında ve cehennemde gerçekleşecektir. Dünya birçok göreviyle birlikte müminin günahlarından arındığı bir yerdir aynı zamanda. İnsanın âhiretteki mükâfatlarının eksiksiz olması için bu dünyada birtakım musibetlere uğraması kaçınılmazdır. *"Sopayla kilime vuranın gayesi, kilimi dövmek değil, tozu kovmaktır"* der Mevlana Hazretleri (***Mesnevi***, Cilt, 3).

Rasulullah Efendimiz de (sav) bu konuda şöyle buyurmuştur: *"Allah bir kulu için hayır murâd ederse, onun cezasını daha dünyadayken verir. Günahı sebebiyle kula dünyadayken dokunulmayıp, cezasının kıyamet gününe ertelenmesi ise onun için kötüdür"* (Tirmizî, ***Zühd***, 56).

Evet, dünya insanın arınma merkezlerinin ilkidir ve bu arınmayı gerçekleştiren önemli faktörlerden biri musibetlerdir. Musibetler genellikle insanların günahlarının sonucudur. Günahların çoğunu bağışlayan Rabbimiz, bir kısmının cezasını dünyada vermektedir. En küçük musibet dahi bir günahın neticesi olmaksızın yaratılmaz. Musibet namına Allah'tan ne gelirse, insanın istihkakıdır, hatta istihkakının çok hafifletil-

miş bir halidir. ***Kur'ân*** bu gerçeği muhtelif ayetlerde şöyle anlatır: *"Başınıza musibet gelince, 'Bu musibet de nereden?' mi diyorsunuz? Ey Rasûlüm, de ki: Elbette kendi yüzünüzden!"* (Âl-i İmrân, 165) *"...bizzat işledikleri suçların karşılığında bir musibete maruz kaldıklarında..."* (Nisâ,62) *"...bizzat işleyip kendi elleriyle gönderdikleri sebebiyle başlarına bir musibet geldiğinde..."* (Kasas, 47) *"Başınıza gelen her musibet kendi yaptıklarınız yüzündendir; kaldı ki O birçoğunu bağışlar"* (Şûrâ, 30) *"Sana gelen iyilik Allah'tandır, başına gelen kötülük ise kendindendir"* (Nisa, 79). Hz. Mevlana da *"İnsan'ın başına bir iş gelince neden niçin oldu diye kırk türlü sebep bulur da, ben ne yaptım ki bu iş başıma geldi diye düşünmez"* der.

Hepimiz hastalanmaya veya musibete uğramamıza sebebiyet verecek birçok hata yapmışızdır. Yanlış beslenmiş, yanlış yaşamış, yanlış uyumuş, yanlış tedaviler görmüşüzdür. Ambalajlı gıdalar, deterjanlardaki ve ilaçlardaki kimyasallar, plastik içeren mamuller bedenimizin her köşesinde yer tutmuştur. Herkesin hastalıkla sonuçlanabilecek yeteri kadar ihmali, musibetle sonuçlanmayı hak eden fazlasıyla kusuru mevcuttur. Hatalı şehir planları, bina tasarımları, yanlış teknolojik ürün tasarımları, yanlış yürütülen tıp felsefesi gibi etkenler hastalık ve musibetleri netice vermek üzere biçilmiş kaftan gibidirler. Şu anda bütün insanlığın yok olmasına yetecek kadar yanlış yapılmış durumdadır. ***Kur'ân***'da şöyle buyrulur: *"... zulümleri sebebiyle insanları hemen cezalandıracak olsaydı, yeryüzünde hareket eden tek bir canlı kalmazdı"* (Nahl, 61).

En basit örnekle, durmadan konuştuğumuz telefonların sağlığımıza etkisini düşünelim. Düzenli olarak maruz kaldığımız radyasyondan kaynaklı, beynimizde bir ur çıktığı haberini alsak, Allah'a isyan etme hakkına sahip olur muyuz? Bunu hak etmiş olmuyor muyuz? Veya bunun sorumlusu dünyayı bu şekilde kuruyor olan insanoğlu değil midir? Cenabı Hakk bu

yanlışların çoğunu affediyor, bize bu ihmallerin acı sonuçlarını yaşatmıyor. İşte bu Allah'ın ikramıdır. Ama hatalarımızın bir tanesi adalet olarak bize tattırıldığında, suçumuzun cezasıyla karşılaşmış oluyoruz. Dokuz yüz doksan dokuz ihmalimize rağmen bizi hastalandırmayan ve musibete giriftar etmeyen Rabbimiz bize rahmet etmemiş de ne yapmıştır? O halde bir ihmalimizin sonucunu adalet olarak önümüze koyduğu zaman buna zulüm denilebilir mi? İnsan ya kendi suçları veya mensup olduğu insanlık ailesinin hataları sebebiyle pek çok musibete istihkak kesp etmiş durumdadır. Ancak buna rağmen hak ettiği musibetlerin çoğu birtakım faktörler sebebiyle başına gelmemektedir. Bu faktörlerden en önemlisi Cenab-ı Hakk'ın insana olan şefkatidir. Onun ardından insanın yaptığı iyilikler, verdiği sadakalar ve ettiği dualar gelir.

Kâinatta hakiki anlamda zulüm yoktur. Ya rahmet ya da adalet vardır. Büyük zatlar dua ederken, Allah'ım adaletinden rahmetine sığınırım; adaletinle değil bize rahmetinle muamele eyle, derler. Zira Cenab-ı Hakk'ın terazisi hassastır. Hatalarının çokluğuna bakıldığı zaman insanın başına kaderden her ne gelse adalet olur. Başına ne gelirse ona denk gelecek kadar suçu ve kirlenmişliği vardır günah havuzunda insanın. Ancak Rabbimiz bu hataların çoğunu affetmektedir.

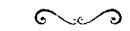
Kur'ân şöyle buyurur: *"Allah insanlara asla zulmetmez. Lâkin insanlar kendi kendilerine zulmederler"* (Yunus, 44). Peygamberimiz (sav): *"Bir kula isabet eden az veya çok felaketler ancak günahı sebebiyledir. Allah ise günahların çoğunu bağışlıyor"* buyurdu ve *"Başınıza gelen musibetler kendi ellerinizin kazandıkları yüzündendir. Allah ise günahlarınızın çoğunu bağışlıyor"* ayetini okudu (Tirmizî, ***Tefsir***, 44/3252). Hasan Basri, bu ayet nazil olunca Peygamberimizin şöyle buyurduğunu anlatıyor: *"Nefsim yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, kişinin ayağının sürçmesi, ayağını bir ağaç parçasının yırt-*

ması, damarının seğirmesi hep kendi günahı yüzündendir. Allah ise günahlarının çoğunu bağışlıyor" (Kurtubi, ***El-Camiu li Ahkamil-Kur'an***, 16/30; ***Mecmuatün-Nimet-Tefasir***, 5/412).

Başımıza bunlar neden geliyor, hangi eksikliklerimiz bu musibetlere davetiye çıkarıyor, bizdeki hangi haller musibetleri üzerimize çekiyor, hangi boşluklarımız musibete istihkak kesp etmemize neden oluyor, diye tefekkür etmemiz gerekir. Hz. Mevlana şöyle der: *"İnsanlardan gördüğün zulümler senin huyundur. Sen kendi huyunu onların aynasında seyredersin"* (***Mesnevi***, Cilt 1). *"Sana bir töhmet gelse, mutlaka zulmettiğin birisi zorluğa düşmüş, beddua etmiştir. Ama sen dersen ki, ben bir şey yapmadım, kimse hakkında bir töhmette bulunmadım. Fakat başka çeşit bir günah etmişsindir. Tohum ektin, nasıl olur da meyve vermez? Zina edene yüz sopa vururlar da o, 'ben kimseyi dövmedim ki' der"* (***Mesnevi***, Cilt 4).

Günahlar, imandaki bir boşluğun dışa vurumu ve manevi hastalıkların göstergesidir. Günahlar, içimizdeki kaymaları dışa vururlar. Günahlar ruh ve kalpteki boşluklardan veya manevi hastalıkların varlığından destek alarak açığa çıkarlar. Kalpteki bu hastalık, acı da olsa bir karşılıkla tedavi edilir. İlahi ceza, o hastalığı onarmak için bir ilaç, bir fırsattır. Musibetlerin günahlarla sıkı bir ilişkisi vardır. Bu yüzden insan, sorumluluğu üzerine almalı; yaşadığı bu zor durumu kendisini, daha doğrusu nefsini, terbiye etme fırsatına dönüştürmelidir. Gelen başarıyı başarısızlığa, zenginliği fakirliğe, şifayı hastalığa dönüştürmüş olma ihtimalini düşünerek mesuliyet hissetmeli, özeleştiri yapmalıdır. Hz. Ömer'in yaşanan kuraklığı kendi günahlarıyla ilişkilendirme çabası gibi... Hz. İbrahim'in söylediği *"Hastalandığımda O'dur bana şifa veren"* (Şuara, 80) cümlesinde, şifayı Allah'la, hastalığı kendiyle ilişkilendirmesindeki yüksek ahlâk gibi...

Hediye Tesellisi

Musibetlerin kaynağı insanın hataları ve günahları olsa dahi bu durum, musibetlerin birtakım nimet ve ödüllere sebep teşkil etmeyeceğini göstermez. Musibetin birinci hediyesi, başa gelmesine sebep olan günahın affedilmesidir. İkinci hediyesi, gelecekteki başka nimet ve ödüllerin başlatıcısı olmasıdır. Üçüncüsü, gelmesi mukadder olan bir nimete engel olan o günahın ortadan kalkmasıyla, kader yollarında takılmış o nimetin insana doğru yeniden yola çıkmasının sağlanmasıdır. Dördüncüsü, musibetin günaha denk gelen cezadan fazla olması durumunda, birtakım yeni nimetlerin önünü açacak olmasıdır.

Her durumda musibetin varlığı eski hatayı siler; kaçırılmış nimetin önündeki engeli kaldırır ve insana yeni birtakım nimetlerin kapılarını aralar. Musibetin beşinci hediyesiyse şudur; Bazen kabz yani daralma uzun sürer. Ama zaman gelir birçok insanın bedel ödediği, bir yanlış yapıp on ceza çektiği zamanlarda o bedel ödemez, ceza çekmez. Çünkü önceden ödediği bu bedeller sonrasında çekmeyi hak ettiği başka cezaları ortadan kaldırmıştır. Cezaya müstahak olduğu yerlerde hep af tecellisiyle karşılaşmaya başlaması bu yüzdendir. Bu hediyelerden en büyüğü ise dünyada çok bela çeken insanın âhirette çekmemesindeki yüksek olasılıktır ki, bundan daha büyük müjde ne olabilir?

Hakka yakın kulların ödül saydığı musibetler, Rabbinden kopuk yaşayanlarınsa musibet saydığı ödüller vardır. İşin gerçeği, insan Allah'a yaklaştıkça başına gelen olayların şekli ve niceliği değişmese bile, niteliği değişmek zorunda kalacaktır. Aslı değişmese bile vasfı değişecektir. Nehrecûrî'ye göre kul, yakının yani kurbiyetin hakikatine tam olarak ulaştığında, onun nazarında belâlar nimet, rahatlık ise musibet halini alacaktır. Musibetin en değerli hediyesiyse Allah'a yakınlıktır. Allah'ı bulmuş bir insanın, her şeyini kaybetmiş olması dahi önemsizdir. Allah'ı bulan neyi kaybetmiş, Allah'ı kaybeden neyi bulmuştur? Musibetzede her ne kaybetmiş olursa olsun, öncelikle Rabbine yakınlık gibi büyük bir şerefi kazanmıştır. Kaybettiklerinin en büyük telafisi de budur.

Hazinelerin değerli olanları harabelerin içerisine gömülüdürler. Hazine, harabenin kim bilir neresinde? Yemeğin bereketinin hangi parçasına inmiş olduğu belli olmadığı için, bereket belki son lokmada gizlidir. Hazine musibetin, başında, ortasında veya sonunda saklı olabilir. Hazine, musibetin sebebinde veya sonucunda gizli olabilir. Hazine, musibetin kazandırdığı sevapta veya insanı kurtardığı günahta saklı olabilir. Hazine, musibetin zahirinde veya bâtınında olabilir. Zamanının seçiminde veya zamansızlığında olabilir. Hazine musibetin biçiminde veya anlamında olabilir. Hazine bazen de musibetin ta kendisidir. Marcel Proust der ki, *"Gerçek yolculuk yüzlerce ülkeyi aynı gözlerle dolaşmak değil, aynı ülkeyi yüz değişik gözle görebilmektir."* Biz de kederimize yüzlerce farklı gözle bakabilirsek, çok farklı anlamlara erişebilir, değişik hazinelerle karşı karşıya kalabiliriz. Gerçek bu olsa dahi, *"Bizler ki ıstırapları heba edenlerdik"* diyen Rilke'nin çektiği fotoğraf daima geçerlidir.

Rıza Tesellisi

Cüneyd Bağdâdi Hazretleri sabrın tarifini şöyle yapar: *"Sabır, acı olanı yüzünü ekşitmeden içmendir. Yani şikâyet ve feryatta bulunmadan, hoşnutsuzluk göstermeden, gelen belaya katlanmandır."* Halk, sufilerden Zünnun-i Mısrî'nin değişik hallerinin sırrını anlayamadı ve sözlerinden duydukları rahatsızlıktan onu tımarhaneye attırdılar. Bunu duyan yakın dostları Zünnun'un ziyaretine gittiler. Zünnun, dostlarına: *"Sizler de kimsiniz?"* diye bağırmaya başladı. Onlar şaşkınlık içerisinde *"Bizler senin dostlarınız, tanımadın mı, halini, hatırını sormaya geldik"* diye cevap verdiler. Zünnun; gelenlere saldırmaya, üzerlerine taş toprak atmaya başladı. Hepsi kaçıp bir köşeye saklandılar. Zünnunsa bir kenara çekilmiş hem gülüyor hem de şöyle mırıldanıyordu: *"Neden böyle köşe bucak kaçıyorsunuz? Hani dostumdunuz? Dostun eziyeti dosta ağır gelir mi? Dostluğun alâmeti, dosttan gelen her zorluğa severek katlanabilmektir!"* Mutasavvıflar, Hak'tan gelen bir şeye kul güceniyorsa, bu gücenme kulun sevgilisine beslediği muhabbetin eksikliğindendir, diye düşünmüşlerdir.

Hz. Mevlana, ***Mesnevi***'sinde (Cilt, 2) şunu anlatır: *"Lokman Hekim önceleri bir hizmetkardı. Efendisi ondaki bereketi sezmiş olduğu için yiyeceği yemeği önce Lokman'a gönderirdi. Sonra kendisi yerdi. Bir gün karpuz aldı Efendisi ve Lokman'a yolla-*

madı, onu huzuruna çağırdı. Ona karpuzdan bir dilim ikram etti. Lokman iştahla yedi. Bir daha kesti, onu da yedi. Derken son dilime gelindi. Efendi, 'Bunu da ben yiyeyim' dedi. Isırması ile tükürmesi bir oldu. Efendi, 'Lokman! Bu karpuz zehir gibi, bunu nasıl yedin, neden acıdır demedin?' diye sordu. Lokman 'Efendim, bana bugüne değin öyle çok iyiliklerde bulundunuz ki, bu karpuz acı diyemezdim. Bu edebe ters ve size nankörlük olurdu' diye cevap verdi. Hakk'tan gelen belaları acı karpuz bil. Allah sana ne nimetler verdi. Bir dilim acı karpuz verdi diye hemen kızacak mısın, yoksa Lokman olma niyetin var mı?"

İmam Gazali, ***Kimya-yı Saadet*** eserinde şu hikâyeyi anlatır: *"İsrailoğullarından bir âbid, yıllarca ibadet edip durdu. Bir gün rüyasında ona 'Cennette senin yol arkadaşın filânca kadındır!' dediler. Âbid uyandığında o kadının ne tür ibadetlerle kendisine layık bir eş olduğunu merak etti ve onu aramaya koyuldu. Bir vesileyle kadına rastladı ve hakkında bilgi edinmeye çalıştı. Ama kadının ne geceleri kâim (namazda-kıyamda), ne de gündüzleri sâim (oruçlu) olduğunu öğrendi. Farzlardan başka hiçbir ibadet yapmayan bu kadının rüyada kendisine gösterilme sebebi ne olabilirdi? Âbid kişi kadına rastladı ve 'Ey hatun! Senin farklı bir amelin, değişik bir ibadetin var mı?' diye sordu. Kadın: 'Benim amelim, farzlardan ibarettir' dedi. Âbid kişi ısrar edince kadın en sonunda bir mesele hatırlayıp şöyle dedi: 'Benim bir hasletçiğim vardır. Eğer belaya veya hastalığa uğramışsam afiyette olmayı dilemem. Çünkü her şeye hükmeyleyen Allahü Teâlâ'dır. Benim hastalığıma da O hüküm vermiştir. Eğer güneşte bulunuyorsam gölge istemem. Gölgede olsam güneşte bulunmayı arzu etmem. Yüce Allah'ım her neye hükmetmiş ise ben ondan razıyım.' Âbid bu sözler karşısında sevinerek, 'Bu küçük değil, büyük bir haslettir!' dedi."* Bunu ancak hastayken hastalığı, afiyetteyken sağlığı, kederliyken kederi, delikanlıyken gençliği, yaşlıyken ihtiyarlığı sevmeyi başarabilenler idrak edebilirler.

Eski Ahit'e göre Eyyûb Peygamber, yedi oğul, üç kız babasıdır. 7000 koyunu, 3000 devesi, 500 çift öküzü, 500 dişi eşeği ve pek çok kölesi vardır. Şarktaki insanların en tanınmışlarındandır. Çocukları öldürülür, malları çalınır ve telef edilir. Bu suretle imtihana çekilen Eyyûb Peygamber, bütün bu felâketleri büyük bir tevekkül ve teslimiyetle karşılayarak Allah'a secde eder ve *"Anamın bağrından çıplak çıktım ve toprağın bağrına çıplak döneceğim; Rab verdi ve Rab aldı. Rabbin ismi mübarek olsun"* der. Bunca musibetten sonra Hz. Eyyûb'un çilesi artarak devam eder. Ayak tabanından tepesine kadar bütün vücudunda çıbanlar çıkar. Çıbanları kazımak için bir çömlek parçası alır ve küller içinde oturur. Onun bu durumuna çok üzülen karısı, *"Sen hâlâ mı kemalini sıkı tutmaktasın? Allah'a dua et de öl"* der; fakat Eyyûb, *"Allah'tan iyilik kabul edelim de kötülük kabul etmeyelim mi?"* diye cevap verir ve Allah'a isyan etmez. Bir başka rivayete göre de *"Benim bolluk ve refah içinde yaşadığım müddet seksen senedir. Şimdiden sonra seksen sene musibet de çeksem sabrederim"* demiştir. Allah onu tekrar sağlığına kavuşturduğu gibi önceki malının iki katı büyüklüğünde servet verir; ayrıca yedi oğlu ve üç kızı daha dünyaya gelir. Hz. Eyyûb bu musibet döneminden sonra yüz kırk yıl daha yaşar.

Rabbimiz, diğer insanlar için ibret olmak üzere Eyyûb Peygamber'e ailesini ve onlarla beraber malının mislini vermiştir (Enbiyâ, 83-84). ***Kur'ân-ı Kerîm***'de şöyle buyrulur: *"Kulumuz Eyyûb'u da an. O, Rabbine, 'Şeytan gerçekten bana bir yorgunluk ve eziyet verdi' diye seslenmişti. 'Ayağını yere vur! İşte yıkanılacak ve içilecek soğuk bir su' dedik. Bizden bir rahmet ve aklıselim sahiplerine bir ibret olmak üzere ona hem ailesini hem de onlarla beraber bir mislini armağan ettik. (...) Gerçekten biz onu sabreden bir kul bulmuştuk. Ne güzel kuldu o! Daima Allah'a yönelirdi"* (Sâd, 41-44). ***Kur'ân-ı Kerîm***'de Hz. Eyyûb'un, ağır musibetlere maruz kalmasına rağmen dualarında

Allah'tan istekte bulunmadığı, sadece durumunu arz etmekle yetindiği görülür. Eyyûb Peygamber, *"Başıma bir belâ geldi, sen merhametlilerin en merhametlisisin"* (Enbiyâ, 83) demiş, ancak *"Bana şifa ver"* dememiştir. Onun bu tutumu kulluk terbiyesinin zirvede bir örneğini teşkil eder.

Yaşarken cennetle müjdelenmiş on sahabeden biri olan Sad bin Vakkas, duası makbul kişilerdendi. Birçok insan kendisinden dua istiyor ve onun duasıyla dertlerine derman buluyorlardı. Yaşlılığında gözleri görmemeye başlamıştı, ancak bu konuda şifa duası etmiyordu. Bunun sebebi sorulduğunda *"Allah'ın takdiri, gözlerimin görmesinden daha çok hoşuma gidiyor"* diye cevap veriyordu. Ola ki, Vakkas Hazretleri, İslam'ın ve insanlığın dertleri karşısında kişisel meselesini pek önemsemiyor ve Cahit Sıtkı Tarancı'nın mısralarındaki şu duyguya tercüman oluyor gibiydi: *"Öylesine karanlık ki gecemiz / Ha olmuş, ha olmamış penceremiz."* Bitmesini istemediğimiz geceler, geçmesini istemediğimiz kışlar olabildiğine göre, birlikte yaşamayı sevdiğimiz kederler de yok değildir elbette.

Gözyaşı Tesellisi

İbn'ül Arabi'nin meşhur eseri ***Füsus'ul Hikem***'de şöyle bir menkıbe anlatılır: Başına çok musibet gelen mübarek bir evliya ağlıyordur. Ona derler ki, *"Sabredip tahammül etsene, neden ağlıyorsun?"* O da şu cevabı verir: *"Kardeşim, Allah bu hadisede benim sabretmemi değil, ağlamamı murat etmiştir. O yüzden ağlıyorum. Neden tahammül edeyim?"* Hazreti Mevlana'nın dilinden, coştuğu vakitlerden birinde şu ilhamlar dökülür; *"Ben birini ağlatırsam rahmetim coşar, ağlayıp taşan kişi de rahmete erer. Rahmetim ağlamalara bağlıdır. Kul ağladı mı, rahmet denizi dalgalanmaya başlar. Dal, ağlayan buluttan yeşerir. Mum ağladıkça aydınlık artar"* (***Mesnevi***, Cilt 2). *"Bulut ağlamadıkça yeşillik güler mi, bebek ağlamadıkça süt pınarları coşar mı? Ağlayınız ki Allah'ın rahmet pınarları coşsun. Nebi neden 'Çok ağlayın' dedi anlayınız artık"* (***Mesnevi***, Cilt 5).

Evet, bazen Rabbimiz ağlamamızı murat eder. Zira kalbin yumuşamasının vesilelerindendir gözyaşları. Hadislerde bir damla gözyaşının insanı cehennemden uzaklaştırabileceği, şehitlerin kanıyla denk gelebileceği ifade edilmiştir. İnsanın ağlayabilmesi, Rabbiyle münasebeti adına da çok önemlidir. Evet, dayanmanın, tahammül etmenin de kıymeti vardır, ama isyan içermeyen ağlamanın değeri de az değildir. Efendimiz (sav) oğlu İbrahim'i kendi elleriyle toprağa emanet ederken, gözyaşları içe-

risinde *"Kalp hüzünlenir, göz ağlar; ancak Allah'ın dilediğinden başka bir şey dilemeyiz"* buyurmuşlardır (Buhârî, ***Cenâiz***, 43).

İnsan kendisini her sorunda dayanmaya ve tahammül etmeye zorlayarak, Allah'ın onu yönlendirdiği içli hallerden uzak kalmakla hata etmektedir. Zaman olur, musibete 'tahammül edememek' dahi büyük faziletlere kapı aralar. Çünkü insan sorunlarını kaldıramamaya, onların üstesinden bir türlü gelememeye başladığında, Cenab-ı Hakk'la yürekten konuşma imkânı elde eder. Nuh Peygamber, *"Ben yenildim Yarabbi"* buyuruyor. İnsan da birçok kez yenilir ama bir türlü bunu kendine ve Rabbine itiraf edemez. İşte asıl yenilgi bu itirafı yapamamaktır. Daha büyük yenilgilerin başlangıcıdır bu itiraftan kaçış. Cenab-ı Hakk kulunun ağlamasından, kendisine iç dökmesinden hoşnut olur. Tabi bu hoşlanma insanın başkasını ağlatmaktan hoşlanması gibi 'sadizm' özelliği taşıyan bir durum asla değildir.

Mevlana, ***Mesnevi***'sinde şöyle bir hikâye anlatır: *"Cömertliğiyle tanınmış bir şeyh vardı. Bu yüzden bir türlü borçtan kurtulamazdı. Şeyh yıllarca bulduğunu dağıttı, bundan dolayı da borcu arttıkça arttı, nihayet dört yüz dinara kadar yükseldi. Bir gün şeyh hastalandı. Öleceğini anlayan alacaklıları başına toplandılar. Şeyhe kötü kötü bakıyor, onun hakkında fena şeyler düşünüyorlardı. O sırada helva satan bir çocuk sokaktan geçiyordu. Şeyh, hizmetçisine: 'Git şu çocuktan helvanın tamamını satın al da, bu zavallı alacaklılar yesin, hiç olmazsa bir süre gönülleri hoş olsun' dedi. Hizmetçi çıkıp helvacı çocuğu çağırdı, yarım dinarlık helva istedi, getirip şeyhin borçlularına ikram etti. Borçlular helvayı yiyip bitirdiler. Helvacı çocuk boş tepsiyi eline aldı ve ücretini istedi. Ölmek üzere olan Şeyh: 'Ben zavallı ve ölmek üzere olan bir adamım, bende para ne gezer' diye söylendi. Bunu duyan helvacı çocuk ağlayıp inlemeye, feryada başladı. Alacaklıların da bu duruma canları iyice sıkıldı. İleri geri söylenmeye başladılar. Çocuk*

da ikindi vaktine kadar ağlayıp durdu. İkindi vaktinde hizmetçi elinde bir tabakla içeriye girdi. Tabağı şeyhin önüne bıraktı. Şeyh tabağın örtüsünü açınca alacaklılar hayretler içinde kaldı. Zira tabakta şeyhin toplam borcu olan dört yüz dinar vardı. Tabağın bir köşesindeyse başka bir kâğıda sarılı yarım dinar daha vardı. O yarım dinar da helvacı çocuğun parasına denk geliyordu. Bu duruma şaşıran alacaklılar, utandılar. Şeyh hakkındaki kötü sözlerinden ve yanlış zanlarından dolayı pişman oldular. Şeyhin ellerine sarıldılar: 'Ey ulu kişi, bu işin sırrı, hikmeti nedir; anlat bize' dediler. Bunun üzerine şeyh 'Ey insanlar, bunun sırrı şudur. Ben bunu Allah'tan diledim. Cenab-ı Allah bana bir yol gösterdi. O paranın gelmesi çocuğun ağlamasına bağlıydı. Helvacı ağlamasaydı, rahmet denizi coşmayacaktı' dedi." Bu hikâyeyi anlattıktan sonra Hz. Mevlana buyurur ki, *"Ey kardeş, helvacı çocuk, senin cisim çocuğundur. İyi bil ki, muradına erebilmen ağlamana bağlıdır. Allah'ım, sen kimi dertle hasta etmek dilersen ona ağlayış kapısını kapatırsın. Kimi de beladan kurtarmak dilersen gönlüne sızlanma ve ağlayış verirsin."*

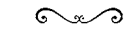
Peygamberlerin ve velilerin hayatları acılarla, kederlerle doludur. Hak dostlarının dünyevi anlamda galip gelme, muzaffer ve mutlu olma zamanları pek sınırlıdır. Çünkü dünya yaratılışı itibariyle sıkıntılı bir yerdir, gurbettir ve mutluluklardan çok acılara elverişlidir. Bu acılar karşısında insan oldukça zayıf bir yaratılıştadır. Güçlü olma rolünü bir noktaya kadar oynayabilir insan.

Kur'ân'da Rabbimize iç dökme vasfıyla övülenlerden biri İbrahim Peygamber'dir. ***Kur'ân*** Onun için *"İnne ibrâhîme le evvâhun halîmun"* buyurmaktadır. Evvâh, huşu içinde çok ah çeken, demektir. Âyette 'evvah' vasfından sonra 'halim' sıfatının gelmesi manidardır. Zira çok ah etmek, aynı zamanda bir hiddeti ve sabırsızlığı da ima edebilir. İşte hiddetten uzak, cefaya katlanan ve sabırlı kişi anlamındaki 'halim' sıfatı, ev-

vah vasfıyla bir ahenk oluşturmaktadır. Hz. İbrahim'in çok ah eden biri olması, hiddetinden, sabırsızlığından ve tahammülsüzlüğünden değil Allah'a olan bağlılığındandı.

Cenab-ı Hakk bazen tahammül etmemizden ziyade, acz ve dayanıksızlığımızı fark edip, musibetin yaşattığı sarsıntılar içerisinde *"Ya Rabbi"* diyerek gönül feryadıyla gözyaşı dökmemizi murat eder. Dişimizi sıkıp dayanmamızdan ziyade iç döküp, şikâyet dilekçemizi başkalarına değil O'na sunmamızı bekler. Bazen çaba ve emek değil, dayanmak da değil; gözlerden düşecek birkaç damla gözyaşıdır, bütün kuraklıklarımızı yağmurlarla buluşturacak olan.

Kefaret Tesellisi

Musibetlerin kaynağı ihmaller ve hatalar olsa da bununla birlikte aynı musibetler bir takım birtakım günahlara da kefaret olurlar ve hak katındaki cezaların silinmesine sebebiyet verirler. Ve bazı günahlar vardır ki, onlara musibet türlerinden ancak bir türü kefaret olabilmektedir. Efendimiz (sav) *"Muhakkak öyle günahlar vardır ki, onları ne namaz, ne oruç, ne hac, ne de umre temizler. Onları ancak geçim yolunda çekilen sıkıntılar giderir"* buyurmuştur (Taberani, ***el-Mu'cemü'l-Kebîr***). Cenab-ı Hakk insanı tertemiz yapmak ve bu dünyadan onu günahsız ayırmak maksadıyla belalara müptela kılmaktadır. Musibetler günahlara kefaret olmasaydı, Günahlar dünyevi musibetlere dönüşerek affedilmiyor olsaydı, günahların cezaları cezalar tamamen âhirete bırakılmış olacaktı. Böylelikle dünyadaki geçici musibetler, âhirette kalıcı dertlere dönüşecekti.

İslâm âlimlerinin çoğunluğuna göre, dinen yasak sayılan fiilleri işleyen kimse dünyada dinin koyduğu cezaya çarptırıldığında âhirette ayrıca azaba uğratılmayacaktır. Çünkü ceza suçun kefareti sayılmaktadır. Bazı âlimlere göre de dünyadaki belalar suçun uhrevi değil dünyevî cezası olup âhiret azabını kaldırmaz. Âhiret azabından kurtulmak için ayrıca samimi bir tövbe gereklidir ***(İslam Ansiklopedisi)***. Hadisi Hadis-i şeriflerde, hastalıkların günahlara kefaret olduğu, hastalığın

büyüklüğüne göre de kefaretin büyüdüğü hatta titreyen bir hastanın, sallanan bir ağacın meyvelerini yapraklarını dökmesi gibi günahlarını döktüğü rivayet edilir. Ali Efendimiz şunu anlatır: *"Allah'ın kitabındaki en faziletli ayeti size haber vereyim mi? O ayeti Resulullah (sav) bana söyledi ve buyurdu ki: 'Başınıza gelen musibetler kendi ellerinizin kazandığı günahlar yüzündendir. Allah ise günahların çoğunu bağışlıyor (Şûrâ, 30)' ayetidir. Resulullah Efendimiz bana, 'Ya Ali! O ayeti kerimeyi sana tefsir edeyim' dedi ve şunları söyledi: Size dünyada hastalık, ceza ve bela olarak isabet eden musibetler kendi ellerinizin kazandıkları günahlar yüzündendir. Allah dünyada cezasını verdiği günaha âhirette ikinci bir defa ceza vermez. O çok kerimdir. Dünyada affettiği bir günaha âhirette ceza vermez. O çok halimdir"* (***Mecmuatün-nimet-Tefasir***, 5/42; Heysemi, 7/103-104; Kurtubi, 16/30).

En küçük sıkıntılar dahi günahları temizleyen birer musibettirler. Efendimiz (sav) insanın elindeki kandilin istemeden sönmesinin dahi bir musibet olduğunu, büyük küçük her musibetin hata ve günahlara kefâret olarak değerlendirileceğini ifade etmiştir (Buhârî, ***Merdâ***, 1-3; Müslim, ***Birr***, 45-52). Yüce Allah'ın, *"Kim bir kötülük yaparsa onun cezasını görür"* (Nisa, 123) buyruğunu, Peygamberimiz şöyle tefsir etmiştir: *"Bu ayette geçen ceza, kulun yakalandığı bir sıtma hastalığı veya başına gelen bir musibet yahut kaybettiği küçük bir miktar dünyalık için üzülmesi gibi maruz kaldığı her tür sıkıntıdır. Sonunda kul, saf altının kor ateşten temizlenip çıktığı gibi, günahlarından temizlenir çıkar"* (Tirmizî, ***Tefsiru'l-Kur'ân***-3; Ahmed, ***Müsned***, VI, 218).

Bu konuda diğer bazı hadis-i şerifler ise şunlardır; *"Allah, batan bir diken de dâhil olmak üzere, başına gelen her bir musibet sebebiyle Müslümanın hatalarını ve günahlarını örtmekle kalmaz, onu bir derece de yükseltir"* (Buhârî, ***Merdâ***, 1; Müslim,

Birr, 46-47). *"Bir Müslüman'a isabet etmiş herhangi bir hastalık, dert, hüzün ve gam yoktur ki, Allah bunu onun hataları için kefaret kılmış olmasın!"* (Müslim, ***Birr***, 52; Ahmed, ***Musned***, 3, 24). *"Hastalıkla geçen zaman, günahlarla geçen zamanı telâfi eder"* (Beyhaki). *"Dünyadayken, müminin eziyetlerle geçirdiği anlar, âhiretteki eziyetli anlarını karşılar"* (İmam Suyuti). *"Yeryüzünde günahsız bir şekilde yürüyünceye kadar belalar müminin yakasını bırakmaz"* (Tirmizî, ***Zühd***, 56; İbn Mâce, ***Fiten***, 23). *"Allah'ın huzuruna günahsız olarak varmaları için, mümin erkek ve kadından canı, evlatları ve malı hususunda belalar eksik olmaz"* (Buhârî, ***Edebü'l-müfred***, s. 174, Tirmizî, ***Zühd***, 56). *"Hastalık, yorgunluk, geçmişe üzülmek, gelecekten tasalanmak ve başkalarından kaynaklanan sıkıntıdan, ayağa diken batmasına varıncaya kadar başına gelen her şeyi, Allah müminin günahlarını bağışlamaya vesile kılar"* (Buhârî, ***Merdâ***, 1; Müslim, ***Birr***, 52; Tirmizî, ***Cenaiz***, 1).

Uyum Tesellisi

Müminle dünya arasında hep bir uyumsuzluk olmalıdır. Çünkü dünya mümin için bir gurbettir, onu Cenab-ı Hakk'tan koparmış olan bir yerdir. Onun dünyaya meyletmesi, ondan hoşlanması, onun sistemine yürekten ayak uyduruyor olması, gurbeti vatan telakki etmesi anlamına gelir ki, hayra alamet değildir bu hal. Mümin, dünya ile arasındaki mesafeyi korumalı ve aralarındaki mukaddes uyumsuzluğu devam ettirmenin yoluna bakmalıdır. Bu uyumsuzluğu ya mümin kendi iradesiyle inşa eder veya Cenab-ı Hakk musibetler aracılığıyla bunu tesis eder.

Eğer hastalıklar ve musibetler kıymetli olmasalardı, Cenab-ı Hakk sevdiği kulları olan peygamberlerine ve velilerine onları ziyadesiyle yaşatmazdı. Öyle ki, Hz. Âişe annemiz, Peygamberimizden daha şiddetli acı çeken birisini görmediğini ifade etmiştir (Buhârî). Ebû Said el-Hudrî, Resulullah Efendimizi hastayken ziyaretine gidip, Onun ne büyük acılara katlandığını bizzat müşahede etmiş ve şunu anlatmıştır: *"Elimi üzerine koydum, hararetini, yorganın üstünden bile hissediyordum. 'Ey Allah'ın Resulü, hararetiniz çok fazla' dedim. O (sav)'Biz peygamberler işte böyleyiz. Musibetler bize kat kat gelir, buna mukabil mükâfatları da kat kat verilir' buyurdu. Bunun üzerine, 'Ey Allah'ın Resulü! İnsanların en çok belâya maruz kalanları kimlerdir?' diye sorduğumda, 'Peygamberlerdir' buyurdu. 'Sonra*

kimlerdir' diye sordum. 'Sonra salihler!' buyurdu ve şu açıklamayı yaptı: Onlardan biri fakirliğe öylesine müptela olur ki kendini örten bir abadan başka bir şey bulamaz. Onlar, sizin bolluğa sevindiğiniz gibi belâya sevinirler" (İbn Mâce, ***Fiten***, 23).

Mevlana Hazretleri der ki, *"Dünya bir ağaçtır. Bizler de bu ağacın yarı ham, yarı olmuş meyveleri gibiyiz. Ham meyveler ağacın dalına iyice yapışır; oradan kolay kolay kopmazlar. Çünkü ham meyve köşke ve saraya lâyık değildir."* İşte kâmil mümin de dünyayla gönül bağı zayıf ve ondan kopmaya daima hazır insandır. İnsanların zalimlerden şekva ettiğini duyan Mevlana Hazretleri, *"Kasaplar pazarında hiç köpek kesiyorlar mı? Kesilmek zahmetine katlanan hep koyunlardır"* diyerek, kıymetli olanın dünyada hep eza ve cefa içerisinde olduğuna vurgu yapar ve bir başka yerde şunları söyler: *"Müminlerin nişanı kırık ve mağlup olmalarıdır. Ama o kırıklıkta bir güzellik var. Misk şişesi kırılırsa ortalığı güzel koku kaplar. Eşek tezeğini kırsan, burnunu tutarsın"* (***Mesnevi***, Cilt 3). Yine bir sûfî, *"Hakikat ehlinin alâmeti belâ içinde olmasıdır"* demiştir.

Dünya duyguların hedefi değil, bir araçtır. Dünya bir köprüdür. Muhyiddin-i Arabi, *"Köprülerin üstüne ev kurulmaz"* der. Kişi misafirliğini anlar, gerçek görevi olan kulluğa yönelirse, aşırı önemsediğinde onu yutmaya başlayan dünyanın sıkıntılı işleri, onları hafife alması sebebiyle yoluna girmeye başlar. Zira, Allah Teâlâ dünyaya, *"Ey dünya! Senden kaçanın peşinden koş. Sana hizmet etmeye çalışanı hizmetine al, köle yap, sana bakanlara şirin görün"* diye emir vermiştir (İmam Gazali, ***Kudsî Hadisler***).

Musab b. Sa'd babasından rivayetle anlatıyor; *"Dedim ki: Ya Resulallah, insanların belası en çetin olanı kimdir? Buyurdu ki: Peygamberler ve sonrada derece derece müminlerdir. Kişi dini nispetinde bela görür. Dini kuvvetli ve sağlam ise belası ağır olur. Dininde zayıflık söz konusu ise dini kadar bela görür. Bela insanın yakasına öylesine yapışır ki, günahsız gezene kadar peşini bırakmaz"* (Tirmizî, Suyûtî).

Arayış Tesellisi

İslam tarihinin en büyük tıp bilgini ve meşhur filozof İbn-i Sina'nın, bir gencin hastalığını nasıl teşhis ve tedavi ettiğine dair ilginç bir hikâyesi vardır. Hükümdarın yeğeni amansız bir hastalığa tutulur. Saray hekimleri bu hastalığın teşhis ve tedavisinde çaresiz kalırlar. Sararıp solmuş, gücünü kuvvetini kaybetmiş, bünyesi zayıflamış ve yatağa düşmüş bu gencin tedavisi için İbn-i Sina davet edilir. İbn-i Sina gelir ve daha gence elini sürmeden onun hasta olmadığını, sadece aşık olduğunu, kara sevdaya yakalandığını fark eder. Sonra hastanın nabzını tutar ve *"Bana buradaki şehirleri iyi bilen bir adam getirin"* der. İbn-i Sina'nın eli hastanın nabzındadır ve aynı esnada getirilen adamdan komşu şehirlerin isimlerini saymasını ister. Bir şehrin ismini duyunca hastanın nabzı hızlanır. İbn-i Sina bu sefer adamdan hastanın nabzını hızlandıran o şehrin mahallelerinin isimlerini saymasını ister. Bir mahallenin ismine gelindiğinde hastanın nabzı daha da hızlanır. İbn-i Sina bu defa o mahallenin sokaklarının sayılmasını söyler. Adam bir sokak adına geldiğinde hastanın nabzı tekrar yükselir. Bundan sonra İbn-i Sina: *"Bu sokaktaki evleri iyi bilen birini getirin"* der. Getirirler. Sokaktaki evlerin sakinlerinin isimleri birer birer sayılmaya başlanır ve bir isme gelince hastanın nabzı değişir. O zaman İbn-i Sina *"Bu mesele halledildi"* der ve teşhisi koyar, *"Bu genç*

filan şehirdeki, filan mahalledeki, filan sokaktaki, filan evdeki, filan kıza aşıktır. Çaresi ve devası, o kıza kavuşmasıdır." Aşık delikanlı İbn-i Sina'nın söylediklerini işitince utanır ve başını yorganın altına sokar. Bu olaydan sonra İbn-i Sina'yı, Cürcan hükümdarına götürürler. Hükümdar onun ilmine hürmet göstererek *"Ey yüce filozof! Bu tedavinin sırrını bana söyle!"* der. İbn-i Sina da: *"Bunun tedavisi aşık ile maşukun bir araya gelmesidir."* diye cevap verir (Bolay, İbn-i Sinâ).

Blaise Pascal şunları söylüyor: *"Her insan mutluluğu aramaktadır. Bunun istisnası yoktur ama her insan şikâyet etmektedir; prensler, hizmetçiler, asiller, halk, yaşlı, genç, güçlü, zayıf, eğitimli, cahil, sağlıklı, hasta, her ülkede, her zamanda, her dönemde, her şartta... İnsan boş yere etrafındaki her şeyle boşluğu kapamaya çalışır, o şeylerden hiçbiri ona yardımcı olamaz, çünkü bu sonsuz boşluk ancak sonsuz olanla yani Allah ile kapatılabilir"* (Pensees).

İrlandalı düşünür Clive Staples Lewis'in aynı konudaki tespitleri daha çarpıcıdır: *"Eğer kalplerine gerçek anlamda bakmayı öğrenirlerse, insanların çoğunluğu, şiddetli bir şekilde arzu ettiklerin şeyin bu dünyada olmadığını anlayacaklardır. Öyle bir hasrettir ki bu, hiçbir evlilik, hiçbir seyahat, hiçbir eğitim gerçek anlamda onu tatmin edemez. Bunu söylerken başarısız evlilikleri, tatilleri ve eğitimleri kastetmiyorum. Olması mümkün en başarılılarını kastediyorum. Eğer kendimde, bu dünyadaki hiçbir deneyimin tatmin edemediği bir arzu tespit edersem, bunun en muhtemel açıklaması, bu arzunun başka bir dünya için yaratılmış olduğudur. Eğer dünyevi hazların hiçbiri onu tatmin edemezse; bu, dünyanın bir hile olduğunu göstermez. Şunu gösterir ki, dünyadaki hazlar onu tatmin için değildir, fakat onu açığa çıkarmak içindir. Giderilemese dahi açığa çıkmalıdır ki, gerçek arayışının tespitini yapabilsin. Durum bu olduğu için, bir yandan bu dünyevi nimetleri hiçbir zaman küçük görmemeli ve şükürsüzlük etmemeliyim, diğer yandan bunları; bir kopyası, yan-*

kısı, serabı oldukları şeyle karıştırma yanılgısına düşmemeliyim. Gerçek vatanım için bana verilmiş arzuyu muhafaza etmeliyim, o vatan ki, ölmeden ona kavuşamam..."

Goethe, ***Faust***'ta *"Hep daha fazlasını arzular / Hasret dolu açlığını çekenler / Erişilemez olanın..."* der. Biz de Rabbimizin yakınlığını hissedemediğimiz, O'nunla ilişkimizi kuramadığımız müddetçe, dünyanın tamamı bize ait ve bütün problemlerimiz çözülmüş olsa dahi mutlu olamayız. Musibetler birer malzemedir; onlar asıl meselemiz olan Rabbimizle irtibatımızı sağlamaktadırlar. ***Kur'ân*** şöyle buyurur: *"İyi bilin ki gönüller ancak Allah'ı anmakla huzur bulur"* (Ra'd, 28).

Tutunma Tesellisi

Âd kavmi benzeri görülmemiş bir ihtişama sahipti. Ahalisi iri yapılı, kuvvetli insanlardı. Arazileri verimli topraklar üzerindeydi. Bereketli bağlara ve yeraltında büyük su depolarına sahiptiler. Allah'ın azabından korunmak için dağları yontarak kaleler ve saraylar yapıyorlardı. Yıkılmasını imkânsız gördükleri ve onları her türlü tehlikeden kurtaracaklarına inandıkları sağlam binalarda yaşıyorlardı. Bu imkânlar içerisinde Hud Peygamberin uyarılarına kulak tıkıyor ve Allah'tan gelen afetler dahi kendilerine zarar veremez diye düşünüyorlardı. Bu kavim kasırga şeklinde bir rüzgarla helak oldu. Çok güvendikleri binaların kendilerine hiçbir yardımı dokunmadı: *"Görmez misin Rabbin nasıl yaptı Âd'e? Sütunlar sahibi İrem'e? Ki, o şehirler içinde benzeri yaratılmamıştı."* (Fecr, 7-8)

Semud kavmine de ataları olan Âd kavmi gibi büyük nimetler verilmişti. Atalarının durumundan ibret almadılar ve kendilerini güvende hissedecekleri yüksek sütunlu binalarda türlü günahlara daldılar. Bu kez karşılarında bulunan Salih Peygamber vardı. Onu inkâr ettiler ve yapmamaları söylenen her fiili işlediler. Gökten üzerlerine bir sayha, altlarından da şiddetli bir sarsıntı gelince, o çok güvendikleri sağlam binaların kendilerine bir faydası dokunmadı ve onlar da helak olup gittiler: *"Rabbin vâdide kayaları oyan Semud kavmine neler yaptı?"* (Fecr: 9)

Titanik isminde bir gemi vardı, tanrı bile batıramaz sloganıyla yola çıkmıştı ama sonu hazin oldu. NASA tarafından uzaya gönderilen ve 'meydan okuyan' anlamına gelen Challenger Uzay Mekiği'nin, onuncu uçuşundan 73 saniye sonra havada infilak edişinin video kayıtları ibretamizdir. Tanrıya veya kâinata yapılan bir meydan okuyuş olarak algılanmıştı onun fırlatılışı. Onun akıbetiyle, insanın dilediği her şeyi yapabileceğine dair kibri de zedelenmiş oldu. Çanakkale Deniz Savaş'ında topraklarımıza saldıran filodaki meşhur üç zırhlının adları da manidardır: İrresistible, karşı konulamaz demektir. İnflexible, boyun eğmez anlamına gelir. Ocean, okyanus demektir. Kelime anlamları ve maddi donanımları çok büyük görünen bu gemilerin karşılarında Seyit Onbaşı gibi kullardan bir kul vardı ve o gemiler de Seyit Onbaşı'nın fukara elleriyle denizin dibini boylamış oldu. Seyit Onbaşı'nın ne isminin anlamında bir büyüklenme ne de bedenindeki kuvvette bir harikuladelik vardı. Rabbine dayanmış olmaktan başka bir sermayesi yoktu. Herkes daha güçlü olabilmek, ayakta kalabilmek, kendini garantiye alabilmek için uğraşır durur. Bankada fazla parası olan, iyi bir kariyeri olan, yüksek diplomaları olan, kendini huzurlu ve emniyette hissetmektedir. Oysa bunların gerçekte insanı musibetlerden koruma veya kurtarma gücü yoktur. Bu tür maddi donanımlara güvenip kendini güvende hissetmek ayrıca bir takım musibetlere davetiye çıkarabilir. Allah'a güvenilir, başka bir herhangi bir şeye güvenilemez.

Kur'an'ı Kerim, Yusuf Peygamberin hapsinin uzaması konusunu anlatırken şu ifadeleri kullanır; *"Yusuf kurtulacağına inandığı arkadaşına -Efendine benden bahset, suçsuz olduğumu hatırlat- dedi. Fakat şeytan, efendisine söylemeyi ona unutturdu. Böylece Yusuf birkaç yıl daha hapishanede kaldı."* (Yusuf, 42) Bazı müfessirler, bir takım rivayetlerden yola çıkarak hapsin sekiz sene uzadığını ve bunun sebebinin peygamberin bir fa-

niden medet umması anlamına gelen bir zelle olduğunu ifade eder ve şu hadis rivayetini naklederler; *"Kardeşim Yûsuf'a Allah rahmet etsin. Eğer, 'Beni efendinin yanında an demeseydi' zindanda bu kadar uzun kalmayacaktı."*

Yardım istemek elbette bir günah değildir, ancak insanın Rabbinden başka şeyleri gerçek birer dayanak olarak algılaması sorundur ve imtihan sebebidir. Birileri olmasa bazı işler yürümez, zor durumda kalırız, diye düşünürüz. Kimileri patron olmasa ayakta kalamam, kimileri sevdiğim olmasa yaşayamam, kimileri kariyerime bir şey olursa mahvolurum diye düşünür. Oysa insanı, ayakta tutan çevresel faktörler değil Rabbidir. Patronu, kariyeri ve rızkı ona ulaşması için istihdam eden de Allah'tır. 'Şu öğretmen olmasaydı sınavı kazanamazdım', 'filan kişi olmasaydı huzurlu yaşayamazdım' gibi cümlelerin hepsi bu hastalığa dâhildir. Huzurlu yaşatan da, şifayı veren de, rızkı veren de Allah'tır. İnsan, her olayda Cenab-ı Hakkı devre dışı bırakarak yaşarsa, ilahi kader onu tadil etmek için, yani hayır ne patronundandı, ne şundandı, ne bundandı demek maksadıyla o şeyleri insana musallat edebilir. Aynı patron orada durmasına rağmen geçinemez, aynı doktora gitmesine rağmen şifayı bulamaz, aynı öğretmenden ders almasına rağmen sınavları geçemez hale gelir. Her seferinde iyi sonuçlar aldığımız süreçlerden hayal kırıklığıyla çıktığımız zaman Cenab-ı Hakk bize bir hatırlatma yapıyor demektir. 'Bak bu nimetler onlardan değil, onlar var olmasına rağmen ters giden işlere bak ve üzerindeki nimetleri Benden bil ve insanların yalnızca aracı ve vesile olduklarını anla!' hatırlatmasıdır bu!

İnsanın o kadar çok sanal ve sahte yardımcıları, destekçileri vardır ki, bu yüzden Rabbinin yardımını, desteğini, yanında oluşunu hissedemez. Rabbimiz birçok ayette yalnızca ve yalnızca kendisine tevekkül edilmesini, başka şeylere bel bağlanılmamasını emretmektedir. Hatta bu ayetlerden birinde, mü-

min olmanın koşulunun bu olduğu ifade edilmekte ve şöyle buyrulmaktadır; *"Gerçek müminler ancak o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir, âyetleri okunduğu zaman imanlarını artırır. Ve onlar yalnızca Rablerine tevekkül ederler."* (Enfal, 2) Ümitsizlik nasıl büyük bir hataysa, çaresizlik de öyle büyük bir imkândır. Çaresiz kalan kişi sahte ilahlardan mecburen sıyrılmış ve gönlündeki ilahi sesi 'Ben varım, Ben sana yeterim' nidasını duymuştur.

Nefs Tesellisi

İnsan hoşuna giden şeyleri nimet, canını sıkan şeyleri azap olarak niteler. Moral bozukluğu da bir nimettir, ama nefse göre değil, ruha göre... Baş ağrısı bir nimettir ama nefs bu nimetten hoşlanmaz. Yaşanan bir iflas boğulma hissini de beraberinde getirir. Ancak iş hayatı ve sosyal hayattan dışlanma duygusu Allah'a kavuşmayı bekleyen latife için büyük bir imkândır. Oruç nefs için azaptır, mahrumiyettir, ruhunsa gıdasıdır. Öte yandan, musibetlerin beslediği latifeler gibi, nimetler yığını karşısında çöken veya yaralanan latifeler de vardır. ***Kur'ân-ı Kerîm*** inkârcıların sahip olduğu gelip geçici dünya nimetlerinin aslında kendileri için bir azap olduğunu (Tevbe, 85) haber vermiş, bu şekilde maddî imkânların insan bedenine haz vermesine karşılık onun manevi cephesinde ıstırap kaynağı olabileceğine vurgu yapmıştır. Latifelerimiz için asıl azap, insanın mutluluk olarak niteledikleri̇nde saklı olmasın?

İbadet etmek keyifsiz ama bir makama gelmek keyifli... Neye göre? Nefse göre. Ağrı çekmek kötü ama ağrısızlık iyi. Neye göre? Nefse göre. İltifat görmek hoş ama hakarete uğramak nahoş... Neye göre? Nefse göre. Nimetler insanın zevklerini tatmin edip etmediklerine göre mi büyük veya küçük? Başa gelen olaylar, hoşa gidip gitmemesine göre mi güzel veya çirkin? Allah'ın lütufları nefsin kriterlerine göre mi nimet veya

ceza? Azap sanılan şeylerin nimet, nimet görülen şeylerin ceza olmadıkları nereden belli? Exupery ***Küçük Prens***'inden şöyle seslenir: *"İnsan gerçekleri sadece kalbiyle görebilir. En temel şeyi gözler göremez."* Hermann Hesse'nin düşüncesi de şöyledir: *"Mutluluk denen şeyi ancak ruh duyumsayabilir, ne akıl, ne karın, ne kafa, ne de para cüzdanı..."*

En büyük savaşlara bile 'küçük' dedirten, insanın en büyük mücadelesi, nefsiyledir. Bu mücadelede, hataların en büyüğü, nefsin arzularına göre hayatı yorumlamak; güzeli çirkinden, hayırlıyı şerliden ve doğruyu yanlıştan en büyük düşmanı olan nefsin kriterleriyle ayırmaya çalışmak; onun beğendiği şeyleri 'iyi', onun hazzetmediği şeyleri 'kötü', lezzet aldığı şeyleri 'leziz', hoşlanmadığı şeyleri 'acı' diye nitelemek; bu büyük düşmanının hilelerini, kendi stratejisi olarak benimsemek; böylelikle düşmanı tarafından yönetilen bir zavallı durumuna düşmektir.

Dostoyevski, ***Yer Altından Notlar***'da şunları söylüyor: *"Belki de insan yalnızca refahtan değil, acıdan da aynı ölçüde hoşlanıyor. Hatta acının mutluluk kadar yararlı olduğu bile düşünülebilir. İnsanın, yeri geldiğinde acıyı tutkuya varan derecede sevdiği bir gerçektir. Bunu anlamak için insanlık tarihine bakmaya gerek yok, yaşamın ne olduğunu bilen bir insansanız, kendi kendinize sorun, yeter. Benim kişisel düşünceme göre, yalnızca refahı sevmenin biraz ayıp yanı bile vardır. İyi mi, kötü mü olduğunu bilmem ama bazen bir şeyleri kırıp dökmenin bile kendine özgü bir tadı olabiliyor. Bu açıdan, ben ne yalnız başına refahı, ne de yalnız başına acıyı yeğlerim. Acı, kuşku demektir, yadsıma demektir. Bununla birlikte insan gerçek acıyı tatmak istediğinden, çevresinde bir kargaşa yaratmak, yok etmek, dağıtmak hevesinden kendisini alamaz. Bizim manevi varlığımızın biricik kaynağı acı değil mi?"* Ve yine Dostoyeveski aynı eserinde şu soruyu sormayı ihmal etmez; *"Kolay elde edilmiş bir mutluluk mu, yoksa insanı yücelten acı mı daha iyi? Evet, hangisi daha iyi?" Cevabı*

Filibeli Ahmed Hilmi Âmâk-ı Hayal'den versin: "Gerçek kulluk, kibir denilen yalancı zevke oranla büyük ve gerçek bir zevktir. Nice manevî zevkler vardır ki, şehvet onların yanında tiksinilecek bir şey gibi kalır."

Seçim Tesellisi

Bu dünya insanın derecelendirilmesi için vardır. Hayatın gayesi de bu ihtiyacı karşılayan bir imtihanın gerçekleşmesidir. ***Kur'ân***'daki tabirleriyle 'Âlâ-yı illiyyîn' adı verilenen yüksek mertebeyle, 'esfel-i sâfilîn' isimli en aşağı mertebenin varlığı, her bir insanın bu ikisi arasında bir yer tutacağını gösterir. Hölderlin'in dediği gibi, hiçbir şey insan kadar yükselemez ve insan kadar alçalamaz. İşte imtihanlar, bu iki uç arasında konumunu arayan insana durumunu göstermesi bakımından tetikleyici bir güce sahiptir. Şayet bu imtihanlar olmasaydı, yüksek ruhlar ile alçak ruhlar birbiri ile aynı muameleye tâbi tutulacaklar; Ebu Bekir de Ebu Cehil de aynı mertebenin insanı gibi görünecek ve yaşamın yaratılma gayesi ortadan kalkmış olacaktı.

Bakara Sûresi'nde Allah'ın insanları korku, açlık, mal, can ve ürün kaybı gibi musibetlerle sınamaya tâbi tutacağı bildirilmiştir (Bakara, 155-157). İmtihanla ilgili diğer ayet-i kerimelerden bazıları şöyledir: *"... bir iyilik görürse onunla rahatlar ve sevinir. Yok, bir sıkıntı ve imtihana maruz kalırsa, yüzüstü dönüverir. Dünyasını da mahvetti, âhiretini de. İşte budur apaçık hüsran"* (Hac,11). *"Ey insanlar! Sizi birbirinizle imtihan ediyoruz: bakalım (hüküm ve icraatımız karşısında) gerekli sabrı gösterecek misiniz?"* (Furkân, 20). *"İki ordunun karşılaştığı gün başınıza gelen musibet Allah'ın izniyle olmuştu. Bu da O'nun*

müminleri ayırd etmesi, münafıklık yapanları da meydana çıkarması için idi" (Âl-i İmrân, 166-167). *"Onları parça parça topluluklar halinde dünyanın her yerine dağıttık. Aralarında iyi kimseler de vardı, iyi olmayanlar da. Kötülüklerden dönüş yaparlar diye onları gâh nimetler, gâh musîbetlerle imtihan ettik* (A'raf, 168). *"İnsanlar, sadece 'inandık' demekle kendi hallerine bırakılacak ve çok çeşitli yollarla imtihana tâbi tutulmayacaklarını mı sandılar?"* (Ankebut, 2). *"Şu muhakkak ki gerek mallarınızda, gerek canlarınızda imtihana tâbi tutulacaksınız"* (Âl-i İmrân, 186). *"Sizi mutlaka imtihan edeceğiz, ta ki içinizden mücahede edenleri, sabır ve sebat gösterenleri ortaya çıkaracak ve gösterdiğiniz yararlılıkları imtihan meydanlarında örnek göstereceğiz* (Muhammed, 31).

Ateş, iç içe yaratılmış varlıkların; mesela altınla toprağın birbirlerinden ayrışma sebebi olduğu gibi, imtihanlar da zahiren birbirine benzeyen ancak hakikatte çok farklı yaratılışlarda olan insanların farklarının ortaya çıkarılma vasıtasıdır. İmtihanlar insanları kaliteleri bakımından birbirlerinden ayırmakla kalmaz, her bir insanın olumlu ve olumsuz özelliklerini de birbirinden ayırıp açığa çıkarır ve insanın en derinlerine ayna tutar, böylece insanın içindeki Ebu Bekir'i ve Ebu Cehil'i, Firavunu ve Musa'yı gösterir. *"Taş taşlıktan geçmedikçe parmaklara yüzük olamaz. Yüzük olmak dileyen taş, ezilmeyi, yontulmayı göze almalıdır"* (***Mesnevi***, Cilt 5) diyen Mevlana da, bu hakikate işaret etmektedir.

Leo Tolstoy, ***Anna Karenina*** romanının ilk cümlesini şöyle kurar: *"Mutlu aileler birbirlerine benzerler. Her mutsuz aileninse kendine özgü bir mutsuzluğu vardır."* Fransız düşünür ve romancı Simone de Beauvoir da *"Mutlu insanların öyküsü yoktur"* der. Bu söz İngilizcede daha meşhurdur: *"Happy people have no stories"* olarak. Hayalen ömrümüzün sona erdiği, cenazemizin kaldırıldığı günü düşünelim. Nasıl bir hayat yaşamış,

ne tür imtihanları tamamlamış olmayı isterdik? Hiçbir engel ve zorluğun olmadığı bir ömür mü, yoksa amansız şartların üstesinden gelinmiş bir ömür mü? Bütün şartların lehimizde olduğu bir imtihanı kazanmak mı yoksa ortamın müsait olmamasına, çıkış yollarının kalmamasına, türlü zorlukların karşımıza dikilmesine rağmen kazandığımız bir imtihan mı daha değerli? 'Zor şartların üstesinden gelindiği bir ömür daha kıymetli' diye düşünenler için, hayattaki zorluk ve musibetler sabrın ve hatta şükrün vesileleridir.

Sekine Tesellisi

Bir Amerikalı fotoğrafçı, makinesinin objektifini çıkarıp yerine bir at gözü takmak suretiyle, çeşitli resimler çekmiş. Bu resimlerden anlıyoruz ki, eşya ve insanlar, at retinasına, gerçekte olduklarından yarım misli daha iri aksediyorlarmış. Gerçekte olduklarından dedik, bize göründüklerinden demek daha doğru olur. Çünkü bizim de eşyayı gerçek büyüklükleri ile görüp görmediğimiz ayrı bir meseledir. Amerikalı fotoğrafçının bu buluşuna dayanan bir Alman bilgini de çıkmış, *"İşte"* diyor *"Her şeyi böyle olduğundan daha büyük görüş, hayvanda dolayısıyla bir aşağılık duygusu yaratmış ve onu daha ilk çağlardan itibaren insanın hizmetkârı derekesine indirmiştir."* Haldun Taner, türlü ironilerle dolu ***Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu*** adlı öyküsüne böyle bir girişle başlar. Evet, karşımızdaki eşyanın büyüklüğü mercekten bakıldığında başka, dürbünden bakıldığında başkadır. Etrafımızdaki şeyleri olduklarından daha büyük veya daha küçük görüp görmediğimizi belki de hiçbir zaman bilemeyeceğiz. Yaşadığımız hadiselerin üzerimizdeki etkisi açısından da bu geçerlidir. Kalbimizde taşıdığımız görünmez mercek ve dürbünler sebebiyle, yaşadığımız olumsuz durumları olduğundan çok daha büyük görerek kendimizi yıpratabilir veya çok daha küçük görerek gerekli ihtimamı göstermeyebiliriz. Arthur Schopenhauer yaşamı şöyle tarif

ediyor: *"Sadece mikroskopta yaşamımız devasa görünür; yaşam aslında zaman ve uzayın güçlü mercekleriyle uzatılan ve büyütülen bölünmez bir noktadır."*

Kur'ân-ı Kerîm buyuruyor ki: *"Hani Allah, müşrik ordusunu sana rüyanda olduklarından çok daha az gösteriyordu. Böyle değil de, eğer onları gerçek sayılarıyla, çok gösterseydi, mutlaka cesaretiniz kırılır ve neyi nasıl yapmak gerektiği konusunda ihtilâfa düşerdiniz"* (Enfal, 43). Düşman çok mu az mı? Bu sorunun cevabı algıya göre değişir. Allah az gösterirse azdır. İş kolay mı zor mu? Bu da algıya göre değişir. Bedir savaşında destek için üç bin melek gelmişti. Ayet-i kerimede bu desteğin anlamı şöyle açıklanıyor: *"Allah bunu size ancak bir müjde olsun ve kalpleriniz bununla yatışsın ve rahatlasın diye yaptı"* (Âl-i İmrân, 126). Yani üç bin melekle yardım gelmesinin sebebi, kalplerdeki ümitsizliği ortadan kaldırmak ve müminlere moral vermekti.

Ortam alabildiğine olumsuz, her şey aleyhte olduğu bir anda, insanı rahatlatacak olan şey musibetin sona ermesinden ziyade, kalbe sekine inmesidir. Sekine inmeye başladığında, musibet ne kadar büyük olursa olsun, Rabbin huzurunda olma duygusu, bir dalgakıran gibi bütün acı ve zorlukları etkisiz hale getirecektir.

"Güçlü olman seni mutlu etmeyebilir.
Ama mutlu olman seni güçlendirecektir."
—T.S. Eliot

İstiğna Tesellisi

İstiğna, 'başkalarına ihtiyaç duymamak' anlamına gelen övülmüş bir haslettir. Efendimizin (sav) kimseden bir şey almamaya ve istememeye yönelik teşvik ifade eden sözleri vardır. O (sav) bir defasında sevgili yeğeni Abdullah İbni Abbas'a *"Bir şey isteyeceğin vakit Allah'tan iste! Yardım dileyeceğin zaman Allah'tan dile!"* buyurmuştur (Ahmed b. Hanbel, ***Müsned***, 1/307). *"Dünya ve dünyalıklardan yüz çevir ki, Allah seni sevsin; halkın elinde olandan yüz çevir ki, insanlar seni sevsin"* buyuran da yine O'dur (sav) (İbn Mâce, *Zühd* 1). İşte bu övülmüş olan istiğnadır.

Bir de istiğnanın menfi yani negatif ve yerilmiş bir türü vardır. Bu istiğna, nefsim incinir, gururum yaralanır, mahcup olurum manasındaki istiğnadır. Yüce Kitabımız'da şöyle buyrulur: *"İnsan kendisini müstağni görünce azgınlaşıverir"* (Alak, 6). Yani insan kendisinin başkalarına muhtaç olmadığını sanmaya başlayınca ölçüsünü kaybetmekte ve dengesizleşmektedir. Bu manadaki 'kimseye ihtiyacım yok' düşüncesi enaniyeti güçlendiren ve nefsi azdıran bir felsefedir. Bunun ilerleyen zamanlardaki sonuçlarından biri de kişinin kendisini Allah'tan da müstağni görmesi, onun yardımına dahi ihtiyacı olmadığı zehabına kapılmasıdır ki, felaketlerin en büyüğüdür. Enaniyetten ve kibirden kaynaklı olarak kimseye ihtiyacı olmadığı

hissiyatına kapılmak yerilmiş ve kınanmıştır. Allah Samed'dir, hiç kimseye muhtaç değildir, oysa herkes Allah'a muhtaçtır. Muhtaçlığının farkında olmamak bir hastalıktır. Efendimiz (sav) bir seferinde etrafındaki topluluğa *"Size bahşetmesini Allah'tan dileyiniz. Çünkü Allah kendisinden bir şey dilenmesinden hoşnut olur"* buyurmuştur (Tirmizî, ***Deavât***, 115).

İnsanın sayısız şeye muhtaç yaratılmasının sebebi, taşıdığı ihtiyaç hisleriyle, hiçbir şeye muhtaç olmayışı bakımından Rabbini tanıyabilmesidir. Kendisi dışındaki insanlara da muhtaçtır insan. Cenab-ı Hakk insanların birbirlerine muhtaç olmalarını murat etmemiş olsaydı, her insanı ayrı bir gezegende kimsenin kimseye ihtiyacı olmayacağı şekilde yaratırdı. Şimdi hepimiz aynı gezegende ve birbirimize muhtacız. Bunda da bir murad-ı ilahi, okunması gereken mühim bir mesaj var. İşte istiğna, izzete sebep olması açısından güzel, ancak enaniyet hesabına olursa zararlıdır. İzzetle enaniyet arasında ince bir çizgi vardır. Bu çizgiyi de insanın niyeti ve bakış açısı çizmektedir. Kimsenin kapısına gitmem çünkü ben özel bir insanım, onlar kim oluyorlar ki ben onlara muhtaç olayım, diye düşünmek şifa ambalajına sarılmış zehirli bir ilaçtır. Herkesi basit, sıradan ve kendisinden daha aşağı görmenin sonucundaki bu tür istiğna övülmeye değil yerilmeye layıktır.

Kierkegaard'ın bu konudaki düşüncesi şudur: *"Fiziksel dünya bakımından kişi, ihtiyaçları azaldığı ölçüde mükemmelleşir. İnsanın Tanrıyla ilişkisindeyse durum tam tersidir. Kişi, Tanrıya olan ihtiyacını ne kadar hisseder ve dile getirirse o kadar mükemmelleşir. Tanrıya ihtiyaç duymak utanılacak bir şey değil, mükemmelliğin ta kendisidir. Dünyadaki en acıklı şey, insanın Tanrıya ihtiyacı olduğunu keşfetmeden ömür tüketmesidir."*

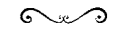
Hastalıklar ve musibetler, istiğnanın bu negatif yönünden bizi kurtarır. Hiç kimseye muhtaç olmadığımız günlerden, bir bardak suyu bile başkasının yardımı olmaksızın içemediğimiz

günlere gelmiş, *"Lütfen bana yardımcı olur musunuz, beni yalnız bırakmayın!"* demeye başlamışızdır. Aczimizi, zayıflığımızı ve haddimizi idrak etmiş ve bu farkındalıkla, kibir ve enaniyetin tehlikeli uçurumlarından uzaklaşmaya başlamışızdır. Bir taraftan tevâzuyu, diğer yandan insanlarla ortaklaşa iş yapabilmeyi ve herkes gibi sıradan bir insan olduğumuzu bize öğreten bu tür musibetlerle kalp ve ruhumuz şifa bulmaktadır. Evet, kimse başkalarına muhtaç olmak istemez ama bu, nefs-i emarenin ve gururun hatırı için olunca, Cenab-ı Hakk kulunu bu hastalıktan kurtarmak için onu muhtaçlık içeren hallere duçar edebilir. Sonuçta kibir hizaya gelir ve kişi negatif istiğnadan kurtulur. Sufilerin büyüklerinden Hasan-ı Basri Hazretlerinin şu sözü manidardır: *"Eğer fakirlik, hastalık ve ölüm olmasaydı, insanoğlunun kibirden başı eğilmez olurdu."*

Enaniyetinden dolayı *"Rabbim ben yenildim"* diyemeyen, yıkım içerisinde olduğunu itiraf edemeyen, darmadağınıklık ve perişanlığına rağmen Rabbinden medet istememek için adeta çırpınan ve tüm zorluklara rağmen dilinden bir dua kelimesi dökülemeyen insan nefsi felaket caddesine girmiş demektir. Resulullah Efendimiz (sav) buyurdular ki: *"Allah Teâlâ Hazretleri kendisinden istemeyene gadap eder"* (Tirmizî, ***Deavât*** 3, İbn Mâce, ***Dua*** 1).

Yeri geldiği zaman Hz. Yakup gibi, perişanlığını, dağınıklığını, tükenmişliğini Rabbine arz ve itiraf edebilmeli, (Yusuf, 86) yeri geldiği zaman Hz. Nuh gibi *"Ben yenildim, mağlup oldum"* (Kamer, 10) diyebilmeli insan. Bunu başararak Allah'tan müstağni olma ayıbından kurtulan bir kul için, sorunlar çözüme, mağlubiyetlerse zafere en yakın noktadadır.

Dünya Tesellisi

Dünya hayatında hakiki bir lezzet var mıdır? Lezzet zannedilen şeyler sıkıntı ve elemden kurtuluş değil midir? Mesela, yemekten alınan lezzet, açlık eleminden kurtuluştur. Giyimden alınan lezzet, sıcak ve soğuk gibi elemlerden kurtuluştur. Dünyada insanın hali ya elem veya bir elemden kurtularak diğerine geçmekten ibarettir. Hikmet sahibi yaratıcının maksadı kullarının elem çekmesi ise, bu, rahmete uygun değildir. Yok, eğer maksadı ne elem çekmesi ne de lezzet alması olsaydı, onu yoklukta bırakıp yaratmaması bu maksadın gerçekleşmesine yeterli gelirdi. Görüyoruz ki, Allah insanı dünyada sıkıntı, meşakkat ve dert içinde yaşatmaktadır. O halde bu dünya yurdundan başka bir yaşam olmalı ki, orası mutluluk, lezzet ve ikram yurdu olsun. İşte sürüp giden bu kederli hayatın devamı sonsuz bir âhiret hayatıdır. Ve ahretin sonsuzluğu içerisinde yaşanan cennettir, hakiki lezzetlerin vatanı.

Dünya bir meşakkat diyarıdır. Burası, keyif alınsın, mutluluk içerisinde yaşansın diye değil, insanlığa hizmet ve Rabbe ibadet için yaratılmıştır. Özünde zorluklar ve acılara elverişli olan dünya hayatını mükâfat ve mutluluk yeri olarak görürsek, dünyanın yaratılış hikmetine aykırı davranmış oluruz. Dünyaya cennete ait görevler yüklemeye başlarsak, aradığımızı bulamaz ve eninde sonunda hayal kırıklığı ve hatta yıkım yaşarız. Dünyadan çok

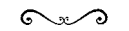
şey beklemeyelim çünkü onun yapabilecekleri bu kadar. Samuel Beckett'in dediği gibi; *"Dünyadasın. Bunun tedavisi yok."*

Dünyanın insan mutluluğunu karşılayamayacak bir yer olduğu, doğu ve batının ortak düşüncelerinden biridir. Bu gerçeğin bir örneğini Schopenhauer'un dünyasından verelim: *"Doğuştan getirdiğimiz bir kusur var: Hepimiz mutlu olmak için dünyaya geldiğimize inanıyoruz. Bu kusurumuzu gidermedikçe, dünya gözümüze çelişkilerle dolu bir yer gibi görünecektir. Çünkü her adımımızda, ister büyük ister küçük bir şey yapmış olalım, dünyanın ve insan hayatının, insanların mutlu bir yaşam sürdürmelerine olanak verecek biçimde tasarlanmadığını anlayacağız... İşte bu yüzden neredeyse bütün yaşlıların yüzlerinde aynı ifadeyi, yani düş kırıklığını görmek mümkündür"* (Alain de Botton, ***Felsefenin Tesellisi***).

Apple'ın kurucusu ve dünyanın sayılı zenginlerinden Steve Jobs, kendisine kanser teşhisi konduktan iki sene sonra, onu dinlemek için toplanmış öğrencilere şöyle diyordu: *"Yakında öleceğimi hatırlamak, hayatta karşıma çıkan meselelerle ilgili tercihler arasında seçim yapma konusunda bana yardımcı olan en önemli araç oldu. Çünkü neredeyse her şey, tüm harici beklentiler, gurur, kibir, rezil ya da başarısız olma korkusu ve diğer tüm dertler; hepsi ölüm karşısında geri çekiliyor."* Jobs, 56 yaşında kanserden vefat ettiğinde, hayatının son yedi yılı, servetinin tadına bakmayla değil, kanser tedavisinin zorluklarıyla geçmişti.

Nuh Peygamber'in 950 sene peygamberlik yaptığı ***Kur'ân-ı Kerîm***'de ifade edilirken, rivayetlerde peygamberlik süresi sahil 1450 sene yaşadığı bildirilmektedir. Geçmişteki insanların bu uzun hayatları bile geçicilik mühründen kurtulamamışlarken, bizlerin bir aksilik olmazsa, ortalama 70-80 yıl süren ömürlerine nasıl uzun diyebilir ve onu nasıl kalıcı görebiliriz? Sona erdiğinde yüz yıl ile bir saat, aynı şey değil midir?

Yüzleşme Tesellisi

İnsan nefsi, hazırdaki bir parça hazzı, gelecekte saklı binlerce hazza tercih eder; şimdi bir sızı çekmemek uğruna, gelecekte yıllarca azap çekmeyi göze alır; lezzetleri hemen almak, sıkıntıları ise her ne pahasına olursa olsun şimdi çekmemek ister. Ona göre gelecekteki hazların bir kıymeti yoktur. Haz; peşin, yakında ve ulaşılabilir olmalıdır. Cennetse ileride, uzakta ve ulaşması şimdilik zor olduğu için onu cezp etmez. Cehennem korkutmaz, oraya şimdi girilmediği için. Şimdi küçük bir acı çekerek, büyük bir bedel ödemiş olacak ve bu sayede gelecekte büyük acılardan kurtulacaksın, deseler, hayır, der; ben şimdi bu acıyı çekmeyeyim de, sonra ne olacaksa olsun! Böylece bin kederi, bir kedere gözünü kırpmadan yeğleyebilir. *"Şimdi al seneye öde"* kampanyalarının sembolize ettiği hazzı öncelemek ve sorumluluğu ötelemek, bu asırda bir alışkanlığa dönüşmüştür İnsan, hazırdaki lezzeti tadabilmek uğruna, ilerideki binlerce lezzeti ıskalamayı ve sırada bekleyen musibeti çekmeme pahasına, başına büyük belalar açmayı marifet sayar. Acıları erteler, o yüzden durmadan büyür acıları... Gitgide küçülür mükâfatları, hazları ertelemeyi kabul etmediği için...

İnsan, âhireti dünyanın sonuna eklenmiş, dünyanın devamı olarak kurgular. Ne de olsa dünya hayatı bitmeden, âhiret hayatı başlamayacak diye kendini teselli eder. Dünya hayatının

halen sona ermemiş olmasından cesaret alarak, âhiret âlemlerinde kendisini bekleyen tehlikeleri hafife alır. Cehennemin mekân olarak uzakta ve zaman olarak çok ileride olduğunu düşündüğü için günahlara rahatlıkla girer, yapması gereken amelleri vurdumduymazca ihmal eder. Âhiretin ona uzak görünüşü, iyilik ve ibadetlere karşı heyecan duymasının önündeki engeldir. Salih bir amel işlediğinde, âhireti unutup, bunun dünyadaki peşin karşılığını arar. Oysa onun şimdi çektiği acılar, dünkü amellerinin cehenneminden bir parça; bugün gördüğü lütuflarsa, dünkü iyiliklerinin cennetinden bir kesittir. Bir yönüyle âhiret başlamış, kıyamet kopmuş, hesap başlamıştır. An itibariyle kıldan ince kılıçtan keskin dünya hayatında Sırat'ı geçme imtihanındadır, ama o, Sırat'ı, ileride karşılaşacağı bir imtihan zannetmektedir. *"Şu insanlar, çarçabuk geçen dünyayı seviyorlar da önlerindeki çetin bir günü (âhireti) ihmal ediyorlar"* (İnsan, 27).

Cennet vaat edilir; o ise hazırdaki lezzetleri ondan daha değerli görür. Cehennemle korkutulduğunda, ona şimdiki acılarından kurtulmak, oraya düşmemekten daha önemli gelir. Yanlışları şimdi yapmak, günahları şimdi işlemek ama bedellerini uzak geleceğe bırakmak; iyiliklerinse sefalarını şimdi sürmek ama cefalarını ve yapılışlarını ertelemek ister. Konu sâlih amellere gelince, yaşlanınca bakmak, Hacca gittikten sonra düzeltmek, işler yoluna girince başlamaktan dem vurur. Ama bir iyiliği şimdi ortaya koymaktan alabildiğine kaçar. Gelecek geldiğinde o da 'şimdi'ye dönüştüğü için, hayırları o zaman da ertelemeye içten içe niyetlidir. Karşılığı uzak gelecekte verilecek olan şeyler için boşu boşuna (!) uğraşmak istemez.

Problemlerden kaçar ve onlarla yüzleşemez.

Taraftarı olduğu takımının şampiyonluğuyla, desteklediği partinin seçim kazanması ya da kaybetmesiyle, takip ettiği dizinin bir sonraki bölümünde ne olacağıyla ilgilendiği kadar,

âhiretteki âkıbetiyle ilgilenmeyen insan... Fâni bir sevgiliyi düşündüğü kadar, her şeyi yaratan Bakî'yi düşünmeyen insan... Faturasını ödeyememekten korktuğu kadar cehennemden korkmayan insan... Bir günahı arzuladığı kadar olsun, cenneti arzulamayan insan... Ruhlar âleminde başlayıp anne karnında devam eden; çocukluk, gençlik ve ihtiyarlık duraklarına uğradıktan sonra; kabirden, hesaptan, sırattan geçecek; cennet ve cehennemde noktalanan ve telâfisi olmayan imtihanında, kendisine yarar sağlamayan şeylerle meşgul olmaktan çekinmeyen insan... 21. yüzyıl dünyevi şeyleri geçiciliğine rağmen aşırı önemseyen, âhirete ait işleri kalıcı olmalarına rağmen hafife alanların asrı; Allah ile neyin arasında kalınırsa kalınsın, en pespaye şey bile olsa onu tercih edenlerin asrı.

İnsan bazen Allah ile patron arasında kalır. Patronun dediğini yapsa Cenâb-ı Hakk razı olmayacak, Allah'ın dediğini yapsa patron darılacaktır. 'Patronun yaşatacağı sıkıntı peşin, Allah'ın ona vereceği ceza ise âhirette' diye düşünür. 'Patronun istediği olsun' diyerek aklınca doğru karara imza atar. Bazen vicdanıyla nefsi arasında kalır. Vicdanının sesini dinlese nefsi öfkelenecek, nefsinin arzusunu yerine getirse vicdanı darılacaktır. Böylesi bir durumda, vicdanının ve kalbinin beklentilerini boşa çıkarmayı marifet sayar.

"Yeter ki, şimdi, şu anda tadım kaçmasın" düşüncesindedir insan. Ancak bu düşünce daima tadının kaçmasıyla sonuçlanır. Kayıplar olacaksa bugün olsun, ama haz, ödül ve mükâfat varsın şimdi olmayıversin, demeyi öğrenmelidir insan. Gerekirse bugünü karartmalı ama geleceği karartmamalı, dünyasını kaybetse de âhireti kaybetmemelidir. Geçici bir lezzetin hatırına sonsuz saadet olan âhiretini kurban etmemeli, bilakis, kalıcı âhiret mülkleri için, geçici heveslerini terk etme yolunda olmalıdır. Sıkıntıları vaktinde yaşamalı, kendiyle zamanında hesaplaşmalı, bedelleri yerinde ödemelidir.

İnsan; sabrı, mücadeleyi veya yüzleşmeyi gerektiren durumları atladığında, yeniden sabır göstermesi gereken durumlara maruz kalacaktır. Derdin dilini, sembolünü ve ondaki mesajı çözmediği için benzer dertler karşısına yeniden dikilecektir. Kaçtığı küçük yüzleşmeler, birikip toplanarak daha zor yüzleşmeleri doğuracaktır. Gençken kaçılan yüzleşme yaşlılıkta, dünyada kaçılan yüzleşme sekarat denilen ölüm anında, bazen kabirde veya âhirette karşısına çıkacaktır.

Payına düşen acıyı ertelememeli insan. Rabbinin ona verdiği 'kendiyle yüzleşme fırsatlarını' yok etmeye çalışmamalıdır. Kader rotasında bir problem gördüğünde onu iliklerine kadar yaşamalı ondan kaçmamalıdır. Bugünkü sorunlar, dün yüzleşemediklerinin, önüne yeniden çıkarılmasından dolayı olduğu gibi yarının dertleri de bugün yüzleşmediği gerçeklerin ona geri dönüşünden ibaret olacaktır. Bu bedeller, insanın onlardan kaçmasını değil, onları misafir edip anlamasını ve dinlemesini beklemektedirler. Onlarla yüzleşmek, insanın kendiyle yüzleşmesi demektir. Onları anlamak, insanın kendisini anlaması demektir.

Varlık Tesellisi

Beyin hakkında kitapları ve araştırmalarıyla ünlü Sinir Bilimci Prof. Dr. Sinan Canan bir konferansında, hafıza türlerinden biri olan duygusal hafızadan bahsederken şunları ifade etmişti: *"En kuvvetli hafıza duygusal hafızadır. Bir şeyi severek veya ondan nefret ederek veya ona öfkelenerek kaydettiğimizde en kalıcı kaydetme işlemini yapmış oluruz. Dünyada aslında birçok şeyi duygularla kaydediyoruz. Hiç fark etmesek de davranışlarımızı büyük oranda yönlendiren duygusal hafızadır. Beyin hakkında tek bir cümle söylemem gerekirse, ben şu cümleyi söylerim: Beynin öğrenmesi duygusal bağ kurmasına bağlıdır. Duygusal olarak bağlanamadığımız bir şeyi öğrenemeyiz. Homo Sapiens olarak insanın özelliği budur. Duygular bir yan ürün değildir. Duygular beynin çalışmasının ana temelidir. Duygulara hitap edemezseniz, hafızada her şey bir süre kalır ve sonra uçar."*

Bu tespitlerinden yola çıkarak diyebiliriz ki; bir şeyin bizim için geçerli varlığı, tarafımızdan onun algılanmasına bağlı olduğuna göre; yaşantı ve bilgileri duygulara en iyi dönüştüren faktör olan acılar ve kederler yaşadıklarımızın yok olup gitmesini engelleyen muhafızlardır. Milan Kundera'nın dediği gibi; *"Kiminle güldüğünü unutabilirsin; ama kiminle ağladığını asla!"*

Bütün canlılığıyla hafızalardaki yerini koruyan bir ölünün varlığıyla, hiçbir hafızada var olmamış hayattaki birinin varlığı

kıyaslandığında, hiç şüphesiz ölünün varlığının daha gerçek olduğu ortaya çıkacaktır. Var olmanın bir terazisi olsaydı, acı içerisinde yaşayanların, mutluluk içerisinde yaşayanlara nispetle daha gerçek oldukları ortaya çıkabilirdi.

İlk İslam filozufu Kindi der ki, *"Ölüm de dâhil olmak üzere musibetler hayatın bir parçasıdır, tabii ve kaçınılmaz gerçeklerdir. İnsanın hiçbir musibetle karşılaşmaması için hiç var olmaması gerekir. Çünkü musibetler değişme ve bozulma niteliği taşıyan şeylerin değişmesinden, bozulmasından ileri gelmektedir. Eğer dünyada bozulma olmasaydı, varlık da olmazdı. Musibetlerin olmamasını istemek tabiattaki oluşma ve bozulma kanununun ortadan kalkmasını istemek olur ki, bu da imkânsızdır"* (Ya'kūb b. İshak el-Kindî, s. 18-19; İbn Miskeveyh, s. 179).

Tabir Tesellisi

Kâinat aydınlık mı, karanlık mı? Iztırar mı yoksa huzur mu veriyor evren? Alemi kuşatan sevgi mi, yoksa öfke mi? Yaşam mutluluk mu, yoksa keder kaynağı mı? Bu soruların cevabı kişinin kendisine bağlıdır. Çünkü her şey insanın iç dünyasında olup bitmektedir, dışında değil. Gözlükler siyah olduğunda her şey siyah göründüğü gibi, insan da kaygılı ve endişeliyken her yerde endişe ve korkuya rastlar. Kâinatı öyle algıladığı için de yeniden endişelenmeye başlar ve insafsız bir kısırdöngüye girer. Cenab-ı Hakk, bir kutsi hadiste *"Ben kulumun zannı gibiyim, Beni nasıl biliyorsa öyle muamele ederim"* buyurmuştur. Kâinat, Hakk'ın esmalarının tecelligâhı olduğundan, bu kutsi hadis gereği, insan kâinatı nasıl bilir ve yorumlarsa, kâinat da ona göre şekillenmektedir. İnsanın endişeleri bütün âlemi endişeli, hüzünleri kâinatı hazin hale getirmektedir.

Nobel ödüllü fizikçi Heisenberg der ki, *"Gözlemlediğimiz şey doğanın kendisi değildir, doğanın yönelttiğimiz soruya verdiği yanıttır yalnızca."* Şeyler, özünde güzel veya çirkin değillerdir; ona bakanın haline göre oluşur bu vasıflar. İnsan evrene nasıl bakıyorsa evren de ona göre şekillenir. Güzel görüyorsa, güzel bakmıştır. Çirkin görüyorsa, bakışında bir farklılık vardır. Herkes kâinatı, kendi algılarına yansıyan biçimiyle hissettiğine göre, kâinatın durumu nesnel değil, özneldir. Bela, bizden kaşlarımızı çatmamızı, feryadı basmamızı umarken, hiç beklenmedik bir şekilde gülüm-

semeye başlarsak nasıl bir değişiklik olur? Schopenhauer der ki, *"Dışsal olaylar ancak içsel olayların izin verdiği ölçüde kişiyi etkiler."* Günümüzde birçok noktada Newton fiziğinin yerini alan ve yeni yaklaşımlarıyla onu geride bırakan Kuantum Fiziği'nin öne çıkan kavramlarından biri 'gözlemciye göre şekillenen' evren modelidir. Önceleri, olayları var oldukları gibi algıladığı düşünülen insan yerini, Kuantumla birlikte, bakış açısına göre evreni şekillendiren insana bırakmıştır. 'Schrödinger'in Kedisi' adlı düşünce deneyinin ayrıntıları bu konuda ilginç fikirler vermektedir.

İzafiyet de, günümüz dünyasının her alanda açıklamaya çalıştığı bir meseledir. Bakış açısındaki farklılığın eşya ve hâdiselerin durumunu etkilediği üzerine düşünceler sıkça ifade edilmektedir. Buna göre şeyler zatında güzel veya çirkin, iyi veya kötü bir niteliğe sahip değillerdir. Ancak ona bakan gözlemcinin haline göre birtakım vasıflar kazanırlar. Bize göre de, fiillerin aslını yaratan Allah, vasfını ortaya çıkaran ise insandır; onun niyeti ve bakış açısıdır. Montaigne ***Denemeler***'inde şunu anlatır: *"Bir adam tanıyorum, konuklarını evinde ağırladıktan dört beş gün sonra, şaka olsun diye onlara yemekte kedi eti yedirdiğini söylemişti. Partiye katılan hanımefendilerden bir tanesi bu şakadan öylesine etkilendi ki, mide sancıları çekmeye başladı. Anında ateşi çıktı. Ne yazık ki kadını kurtarmak mümkün olmadı."*

Hadiste, *"Rüya, ilk tâbirciye göre tahakkuk eder"* (İbn Mâce, ***Ta'bîr***, 7) buyrulmuştur. Yaşadığımız hayat da kendisinden üst bir gerçekliğe göre bir rüyadır ve olaylar hakkında yapılan ilk yorum, yaşamı etkileyecek potansiyele sahiptir. Efendimiz (sav); *"İslam'da teşeüm yoktur, tefeül vardır"* buyurduğunda, kendisine tefeülün ne olduğu sorulmuş, o da şöyle cevap vermiştir: *"Hâdiselerin değerlendirilmesiyle alakalı güzel yorumdur."* Tefe'ül, olayları iyiye yormak, onları uğurlu saymak ve birtakım hayırların başlatıcısı olarak algılamak demektir. Bu kavramın zıddı olan teşe'üm ise; nesneleri ve hadiseleri uğur-

suz kabul etmek, olanları şerre yormak ve sürekli olumsuz ihtimalleri öne çıkarmak anlamlarına gelmektedir.

Sultan I. Ahmed Han, rüyasında; Avusturya kralı ile güreşe tutuştuğunu, sırt üstü yere düştüğünü ve sırtının toprağa yapıştığını görüp soluk soluğa uyanır. Rüyanın zâhirî anlamını düşünerek hayli üzülür. Saraya dâvet edilen tabircilerden hiçbiri Sultan Ahmed Hân'ın gönlünü tatmin edecek bir tâbir yapamaz. Neticede rüya Aziz Mahmud Hüdâyî Hazretleri'ne arz edilir. Hazret-i Hüdâyî, bu rüyayı şöyle yorumlar: *"Allah Teâlâ, insan bedeninde sırt bölgesini, kâinatta ise toprağı en kuvvetli olarak yaratmıştır. İnsanın sırtı ile toprağın birbirlerine değmesi, bu iki kuvvetin bir araya gelmesi demektir. Padişahımızın sırtının toprağa gelmesi, bu iki kuvvetin birleşeceği anlamına gelir. Bu rüya gösteriyor ki, padişahımız savaştan muzaffer çıkacaktır"* der. Ve bu yorumun ardından fetihler birbirini kovalar.

Mesele, her fırsatta bir zorluk bulan biri olmaktan kurtulup, her zorlukta fırsat gören biri olabilmektir. Filozof Zenon, geminin battığını ve bütün eşyalarının sulara gömüldüğünü öğrendiğinde şöyle der: *"Demek kader benim, sırtında daha az yükü olan bir filozof olmamı istiyor."* İşte bu bir yorumdur ve insanın bir yorum varlığı olduğunu gösteren güzel bir örnektir. Filibeli Ahmed Hilmi de ***A'mâk-ı Hayal***'de *"Harfleri bir araya getirerek hikmeti anlayamazsın"* derken, anlamaktan çok yorumun önemine vurgu yapıyor olmalıdır.

Kişinin zanlarına göre şekillenen bu aktüel hayat içerisinde, ilahi yardımın kendisine mutlaka ulaşacağına inanan ve bu konuda kalbine gelen şüpheleri yenebilen birine o yardım mutlaka erişecektir. Allah'tan ümidini kesmiş ve kendisine desteğin gelmeyeceğine inanmış biriyse, yardımın gelmemesine bir zemin hazırlamış olacaktır. Ona yardımın gidip gitmeyeceği Allah'a kalmıştır. İnsan, evrenin yaratılış tarzını iyiye yorduğu gibi, yaşadığı hadiseleri de iyiye yormalıdır. Hayat içerisinde tek kontrol nokta-

sı olan kendi varlığı ve benliği üzerinde de iyi zanlar beslemelidir. Geçmişin olumsuz hatıralarından dolayı, *"Ben buna tahammül edemem, bunu kaldıramam, bu olayla baş edemem"* diyerek Allah adına karar verilmemeli, kader adına konuşulmamalıdır.

Yakup Peygamber, Hz. Yusuf'u ve kardeşini bulup getirmeleri için oğullarını Mısır'a gönderirken onlara şöyle söylemiştir: *"Allah'ın lütuf ve merhametinden ümidinizi kesmeyin, çünkü Allah'ın rahmetinden ancak kâfirler ümit keser"* (Yûsuf, 87). Ayrıca Hicr Sûresi'nin 56. Ayeti'nde geçen Hz. İbrahim'in şu sözleri de bu hakikate işaret eder; *"İbrahim dedi ki: Rabbinin rahmetinden, sapkınlardan başka kim ümit keser?"* Rabbimiz ayrıca bize şöyle emretmektedir: *"Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin"* (Zümer, 53). Namaz, oruç ve hac nasıl birer ilahi emirse, Allah'tan ümit kesmemek de öyle ilahi bir emirdir.

Kendine olumsuz bir nazarla bakmamalıdır insan; çünkü nazar, gerçekleşen bir duadır. İnsanın kendine olan nazarı ve bakış açısı, onun halini ve âkıbetini etkilemektedir. Her olayı güzele yormalı; karamsar yorumlardan kaçınmalı ki, olayların gidişatı güzel yorumlara göre şekillensin, daha doğrusu zaten güzele varacak olan hadiseler, karamsar tabirler sebebiyle olumsuz bir hale sürüklenmesinler. Dolayısıyla düzeltilmesi ilk gereken yer zorlu dış dünya değil, bakış açımız yani iç dünyamızdır. Dirilişimizi başlatacak güç orada yatmaktadır. İbn Rüşd deyişiyle, *"Yumurta dıştan bir güçle kırılırsa yaşam son bulur, içten bir güçle kırılırsa yaşam başlar; zira sahih dönüşümler hep içten gelir."*

"Önümüzdeki yolda daima taşlar olacak. Bunları tökezlenecek engeller olarak mı, yoksa üzerlerine basılacak merdivenler olarak mı göreceğiz?"
—Nietzsche

Vehim Tesellisi

Musibetlere ve hastalıklara lüzumundan fazla ehemmiyet vermek, onları sürekli hatırda tutmak, düşünce alanımızın onunla kaplı olmasına müsaade etmek faydasızdır. Zira musibetlere aşırı ehemmiyet vermek yeni kalp hastalıklarına veya psikolojik sorunlara davetiye çıkarmaktadır. Epikuros der ki; *"Acı ne katlanılmazdır, ne de sonsuz; yeter ki onun sınırlarını göz önünde bulundur ve kendi imgeleminle onu artırma."* John Berger, ***Görme Biçimleri***'nde der ki, *"Nesneler bizim onlara yüklediğimiz anlamlardan ibarettir. İnsanlar da öyle."* Romancı Marcel Proust'un, *"Zeki insanların muzdarip olduğu hastalıkların onda dokuzu zekâlarından kaynaklanır"* tespitine hak vermemek mümkün mü?

Kederlerin içerisinde vehmi ve hayali olan; dengesiz düşünmekten veya yanlış noktalara odaklanmaktan kaynaklı kısımlar vardır. Gerçekte var olmayan bu noktalardan uzak durulabilirse musibetlerin etkisi azalacaktır. Dikkat kesildikçe büyür bazı manevi ve psikolojik sorunlar. Sanal, kurgusal hatta uydurulmuş bu kederler, üzerinde fazla dura dura gerçek birer hastalığa dönüşürler. Musibetin akıl ve kalpteki gerçek olmayan hayali varlığı bir zaman sonra gerçeğe döner. Musibetleri büyüten faktörlerden biri onun 'büyük olarak algılanması' onları küçülten şeyse musibetlerin hafife alınmasıdır.

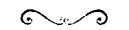
Karanlık bir gecede basit bir ip, koca bir yılan gibi görünebilir. Dikkatimizi ondan uzaklaştırdığımızda onun basitliği ortaya çıkacaktır. Hücum eden arılarla uğraşıldıkça daha fazla saldırmaları ve onları dikkate almadıkça dağılıp gitmeleri gibi, kimi zaman insan içinde bulunduğu psikolojik durumla savaşını sonlandırdığında, mesele küçülüp dağılmaya başlar. Bazen zafer, mücadeleyi terk etmekte yatar. Tedavi edildikçe büyüyen yaraları da vardır insanın. Sınavda çözemediği bir soruda takılıp yapabileceği diğer sorulara bakma imkânını kaybeden biri gibi, yaşadığı musibete odaklanıp yaşamın geri kalanını zindana çeviren biri de, başarısızlık yaşamaktan kurtulamayacaktır.

Etkisinde kaldığımız hüzün verici olayların kalbimizde kapladığı soyut hacim, vehim duygumuz sebebiyle abartılmış durumdadır. Atmamız gereken ilk adım, bir dayanağı olmayan vehimlerden kurtulmak, ikinci adımsa gerçek seviyesini idrak ettiğimiz kederimizin tamamına değil, tıpkı kübistler gibi, seçtiğimiz bir kısmına tahammül etmeye çalışmaktır. İnsanın şimdi yaşadığı acıları önceden yaşadığı acılarla birleşik görmesi; yaşadığı kederin detaylarını kederinin ana meselesine bitişik görmesi; başkalarının gamlarını kendi gamına yerleşik görmesi acıları büyüten hatalardandır. İşsiz kalmış birinin sorunu, artık bir işe sahip olmamaktır. Bu sorunun varlığı için yeterli bir detaydır ve yalnızca buna tahammül edilecektir. Oysa insan eski işsizliklere bu işsizliği bitiştirerek, gelecekte yaşanmamış günlerdeki işsizlik ihtimalini buna birleştirerek; kendisine olan olumsuz bakışı yetmiyormuş gibi başkalarının onun işsizliği hakkında ne düşündüğünü ekleyerek; artık hiç önemi olmamasına rağmen kimler tarafından neden işsiz bırakıldığı üzerinde uzun uzun durarak dayanılmaz bir yükün altına girmektedir. Âdeta insan, bu musibet sadece işsizlik olduğunda yeterli gelmeyeceğinden korkuyor gibi, ona yeni vasıflar ekleme telaşına düşer.

Yersiz korkuların ve vehmi endişelerin bir zararı da, belayı davet etmeleri ve dış tesirleri insanın üzerine çekmeleridir. İnsan yersiz şekvalarıyla, o şekvaya denk gelecek musibetleri; anlamsız korkularıyla o korkulara denk gelecek tehlikeleri; lüzumundan fazla üzüntüyle o hüzne denk gelecek kederleri; gereksiz yere isyanlarıyla o isyanlara denk gelecek acıları yaşam öyküsünün içerisine davet etmektedir. Hz. Ali'nin, *"Allah'ım! Senden sabır diliyorum"* dediğini duyan Resulullah (sav), *"Bu sözünle Allah'tan ağır bir imtihan istemiş oldun; O'ndan âfiyet dile!"* buyurmuştur (Tirmizî, ***Deavât***, 93).

"Mutsuzluğun sebebi
bolca düşünme vaktine sahip olmandır.
Kendini çalışmaya ver: dünyadaki en ucuz
ve en yararlı ilaç budur."
—Bernard Shaw

Paydos Tesellisi

Musibetler ve hastalıklar insana bazen 'paydos!' emri verirler. Kişiyi durduran, onu ara vermeye çağıran, onu kendisine, ruh ve kalbine döndüren şey hastalık ve musibetlerin bu 'paydos!' emridir. Kimi zaman öncesinde çok çalışıldığı için 'tebrik' kimi zaman da yorgunlukları hafifletmek için 'hediye' manası taşır musibetler. Cenab-ı Hakk'ın insanı dinlendirmesine 'işsizlik' adını takmakla, ona paydos ettirmesini 'hastalık' olarak nitelemekle bu gerçekler değişmez. Çünkü adlarının farklılaştırılmasıyla hakikatler değişmez.

Herkesin içinde bir inziva ve halvet ihtiyacı vardır. Hiçbir zaman evimizin perdesine, desenine, lambasına, duvarlarına, kapılarımızın girinti çıkıntılarına uzun uzun bakacak vaktimiz olmaz. Ama bazen buna da ihtiyacımız olabilir. Eşimizin, çocuğumuzun simasına doya doya bakmaya da gereksinim duyarız. Aile fertlerinin de ihtiyacı vardır bizim onların çevresinde bazen gün boyu bulunmamıza. Bazı dönemlerde bizi evden çıkamaz hale getiren hastalıklar ve musibetler, şu evde biraz kal bakalım, durup düşünmen gereken bazı şeyler, ilgilenmen gereken insanlar yok mu, hayatını gözden geçirme, iç dünyana zaman ayırma vakti gelmedi mi, şeklinde hatırlatmalarda bulunurlar. Yine de, her yıkım bağrında büyük bir ayağa kalkışın, yeniden yapılanmanın tohumlarını taşımaktadır. Hasta-

lıklar ve musibetler de yeniden yapılanma imkânlarıdır.

Bazı keder ve hastalıklar, birtakım görevleri icra etmek için gönderilir. Evimizde bizden ilgi bekleyen biri var da, Rabbimiz onun bu haline acıyorsa, bizi evde tutmakla görevlendirmiş bir keder gelip çatar. Annemizin babamızın bize olan özlemi, suni meşguliyetler sebebiyle tarafımızdan giderilmiyorsa, kader bize bir musibet yaşatır ve sevdiklerimizi yanı başımızda, bize hasret ve ihtiyaç duyanları da etrafımızda buluruz.

"Hayat zamanda iz bırakmaz
Bir boşluğa düşersin bir boşluktan
Birikip yeniden sıçramak için
Elde var hüzün..."
—Attila İlhan

Kanaat Tesellisi

Esasen başarısız insan yoktur. Çok başarılı veya az başarılı insan vardır. Herkes mutlaka az çok bir şeyler başarmıştır. Az başarıya sevinmeyen insanın, çok başarı beklentisi tutarsızlıktır. Azıyla memnun olunmayan bir şeyin fazlasını talep etmek mantıksız bir davranıştır. İnsan, başardığı şeyi küçük görüp, hırsla daha büyük bir başarıyı kalbine yerleştirirse, elindeki küçük başarıyı da kaybeder ve bu imtihanın mağlubu olur.

Tamamen mutsuz insan var mıdır? Herkes az veya çok mutludur. Kişi kendini çok mutlu insanlarla kıyaslayınca mutsuz, kendinden daha az mutlu insanlarla mukayese ederse, mutludur. Bu kadar basittir. Aslında mutsuzluk, yalnızca bir kelimedir, bir yorumdur, insanın icat ettiği izafi bir kavramdır. Dünyaya insanla birlikte gelen bir düşüncedir. Boethius, *"Mutluluk dünyanın değil, aklın bir durumudur"* derken bunu kastediyor olmalıdır. İnsan, kendine ait az mutluluğun adını 'mutsuzluk' koyup, hırsla daha büyük bir mutluluğa gözünü diker ve elinde var olan mutluluğu küçümsemeye başlar, gün gelir o az mutluluk da elinden uçup gider. Gözümüz hep büyük mutluluklardadır, küçük mutlulukları yaşamayı becerebilmişiz gibi. Bu durum Aldous Huxley'in şu cümlesini hatırlatıyor; *"Başka gezegenlerde hayat var mı diye merak ederiz, sanki bu gezegende yaşamayı becerebilmişiz gibi!"*

Kişi, kelime manasıyla olsun 'mutsuz' olduğunu düşünüyor, elindeki o az mutluluğu hafife alıp, kalbiyle çok mutluluk peşinde koşuyorsa mevcut mutluluğunu da hissedememekle; elindekini fark edebileceği, hissedebileceği, onun için şükredebileceği zamana kadar, ondan mahrum kalma cezası görür. Mutluluğunun artmasını isteyen, verilen kadarına razı ve memnun olmalı; ona kanaat etmeli; var olanla yetinmeyi bilmelidir.

Elindeki mutlulukla yetinmeyip onu israf edenler, onu önemsemediğini ve kıymetini bilmediğini göstermiş olurlar ki, bu da bereketi ortadan kaldırır. Nimete saygının en önemli göstergesi onu severek ve dikkatli kullanmaktır.

Şehbenderzade Filibeli Ahmed Hilmi; mitoloji ile tasavvufu harmanladığı ***A'mâk-ı Hayal***'de bir garip Aynalı Baba'yı şöyle konuşturur: *"Beşeriyet derin bir ah çekti ve 'Doğru, Doğru! Lütfen bana söyleyin, merhamet edin. Mademki, hayattan tiksiniyorum, ama onsuz da yapamıyorum, öyleyse saadetin ne olduğunu bana siz söyleyin' dedi. O sırada başkan geldi. Meseleyi anladı ve oradakilere: 'Haydi bakalım, şu zavallının sorusunun cevabını verin!' buyurdu. Oradakilerin bazıları şu şekilde cevap verdiler: Hz. İbrahim, 'Saadet çalışıp kazanmak ve kazanılanları başkalarıyla paylaşmaktadır'; Hz. Musa, 'Saadet nefsi, Firavun'un tutkuları gibi tutkulardan kurtarmaktadır'; Hz. Âdem, 'Saadet şeytana uymamaktadır'; Konfüçyüs, 'Bir tencere pirinç pilavına bütün lezzetleri sığdırmaktadır'; Platon, 'Daima yüce şeyleri düşünmektedir'; Aristo, 'Mantık! İşte saadet!'; Brahma, 'Saadet mi? Zannedilen şeyin aksidir'; Hz. İsa, 'Saadet maziyi unutmak, içinde bulunulan anı iyi değerlendirmek, geleceği düşünmemekle mümkündür'; Lokman Hekim, 'İnsanlar bu kelimeyi bütün dertlerini bir sözle ifade etmek için icat etmişlerdir'; Hz. Hızır, 'Saadet, tutkuların giremediği gönüllerde aniden görülen bir hayalettir' dedi. Sonunda Beşeriyet yorgun bir hâlde yere düşüp: -Oooff! Hangisi? Hangisi? diye söylendi kendi kendine. İşte o za-*

man Başkan ayağa kalktı ve 'Ey Beşeriyet! Saadet, hayatı olduğu gibi kabul edip, insana yüklediği yüklere razı olup, bunun daha iyi olması için gayret etmektir' dedi. O sırada Beşeriyet ayağa kalktı ve Âlemlerin Övüncü Efendimiz! Beşeriyet'in dertlerini anlayan ve bunun ilacını bulan yalnızca sizsiniz!' dedi."

Bizler yokken var olduk. Taş olmadık, ağaç olmadık, hayvan olmadık; insan olduk. Üstelik insanlar içerisinde Müslümanlıkla şereflenenlerden olduk. Hayatımızın geneline bakıldığı zaman da çoğunlukla sağlık ve afiyetle nimetlendirildik. Ancak hak etmediğimiz halde gözümüzü diktiğimiz veya layık olmadığımız ya da kendi yanlış tutumlarımız yüzünden elimizden kaçırdığımız, bizde olmayıp başkalarında olan nimetlere bakıp şikâyet etmek hakkına sahip değiliz. Hakkımız olmayan nimetlerin bize verilmeyişinden hoşnutsuzluk duymamız nasıl bir yanlışsa, daha fazlasını hak ettiğimiz halde hafifletilmiş musibetlerden dolayı da şekva etmek öyle bir yanlıştır. İnsaflı, izanlı ve geçmişte yaptığı yanlışların idrakinde olan bir insan, musibete giriftar olduğunda ondan daha büyük belâyı hak ettiğini ancak Rabbinin onu hak ettiğiyle değil çok daha hafif bir cezayla arındırdığını bilir.

Menkıbeye göre, Allah dostlarından biri sokakta giderken yukarıdaki bir evden başına bir leğen kül dökülür. Hak dostu hemen secdeye kapanır. Bu secde nereden icap etti, diye soranlara; *"Ben, tepeme ateşin yağmasından korkuyordum, Allah Teâlâ ateş yerine kül yağdırdı, o yüzden şükür secdesi yaptım"* diye cevap verir. Yine evliyadan birisine, bizimle yağmur duasına niye gelmiyorsun diye sorduklarında şu cevabı alırlar: *"Siz yağmurun geç yağdığından şikâyet ediyorsunuz, ben de şimdiye kadar nasıl taş yağmadığına şaşıyorum."* Hz. Ömer'den rivayetle, Resulullah'a (sav) soruldu ki; *"Hangi nimetlerden hesaba çekileceğiz ey Allah'ın Resulü? Halbuki memleketimizden çıkarıldık ve mallarımızdan olduk. Resulullah (sav) da şöyle cevap*

verdi: Sizleri sıcaktan ve soğuktan koruyan meskenlerden, ağaçların, çadırların gölgelerinden ve sıcak günde soğuk sudan hesaba çekileceksiniz. Bir başka hadislerinde Efendimiz (sav) şöyle buyurdu: Kendi yurdunda emniyette, bedeni afiyette, gününün azığı yanında olan kimse için dünya tamamıyla kendisine verilmiş gibidir" (Tirmizî, ***Züht*** 34, İbn Mâce, ***Züht*** 9).

"İnsan mutlu olduğunu bilmediği için mutsuzdur.
Mutlu olduğunu fark eden kişi
o anda mutlu olacaktır."
—Dostoyevski

Meşiet Tesellisi

İnsan her ne kadar fiillerinde özgür ise de, *"Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz"* (İnsan, 30) ayet-i kerimesince, Allah'ın dilemesi asıldır; Hâkim olan kaderdir. İnsanın tercihleri karşısında Rabbimizin tercihleri belirleyicidir. Kader tecelli edince, insanın kapasitesi, gücü ve tercihleri susmak zorunda kalır. Rivayete göre, Yusuf'unu köyünün yakınındaki Kenan kuyusunda bulamayan, ama uzak diyarlardan, yani ta Mısır'dan gömleğinin kokusunu alan Yakup Peygambere bu çelişkinin hikmeti sorulur. O da bu soru karşısında, bazen her yanı görecek şekilde kalbinin açıldığını, bazen de ayağının ucunu bile göremeyecek duruma düştüğünü söyler. Ömer Efendimiz minberde hutbe verirken, bir aylık mesafe uzaklıkta savaş halinde bulunan Sâriye isimli kumandanına *"Ya Sariye, dağa doğru, dağa doğru!"* diye seslenmiş, Hz. Sariye bu sesi duymuş ve bu yönlendirmeyle zafere ulaşmıştır. Ömer Efendimizin hali buyken, gelecekte katili olacak olan Firuz'u ve onun niyetini, kendisini ölümle tehdit etmiş olmasına rağmen, önceden fark edememesinde de yine bu sır vardır.

Dünyanın en kabiliyetli yazarlarının bir cümle dahi yazamadıkları dönemler, en mahir sanatçıların eserlerini ilerletmek isterken berbat ettikleri zamanlar, en kurt tüccarların ticaretten bihaber kişilerin dahi yapmayacağı derecede yanlış kararlara imza

attıkları vakitler az değildir. İnsanın kendisini garantide hissettiği, güçlü olduğunu varsaydığı veya istidadının yeterli olduğuna inandığı konularda birtakım musibetlere uğraması durumunda anlaşılır ki, 'İlahi Meşiet' kavramıyla karşı karşıya kalınmıştır.

Meşiet-i ilahiyeyi bildiren kelimenin kökü olan 'şâe' ***Kur'ân***'da 56 defa, bu kökün geniş zaman kipi olan 'Yeşâü' fiili ise 116 defa geçmektedir. Bu bile meşiet-i ilahiyenin ne denli önemli olduğunu görmek için yeterlidir. Halk arasında sık kullanılan 'İnşâallah' ifadesi 'Allah dilerse' anlamına gelmektedir. ***Kur'ân***'da bu kavramın geçtiği bazı ayetlerden örnekler vermek gerekirse: *"Allah dilediğini yapandır"* (Bürûc, 16). *"De ki: Ey mülkün sahibi Allahım, Sen dilediğine mülkü verirsin, dilediğinden mülkü alırsın, dilediğini aziz edersin, dilediğini zelil edersin"* (Âl-i İmrân, 26). *"Dilediğine azab eder, dilediğine merhamet eder"* (Ankebut, 21). *"O dilediğini saptırır, dilediğini hidayete erdirir"* (Nahl, 93). *"Allah dilemedikçe, siz dileyemezsiniz"* (İnsan, 30, Tekvir, 29). *"Allah'ın yok olmasını dilediği yok, var olmasını dilediği de var olur"* (Yasin, 82). *Kullarından dilediğine bundan isabet ettirir"* (Yunus, 107). Bütün mülk O'nun olduğu için mülkünde *"Dilediğini yapan"* (Hud, 107) ve *"Yaptığından mesul olmaz"* (Enbiya, 21/23) bir zat olarak dilediğini yapar, kimsenin O'na karşı çıkma ve karışmaya hak ve salahiyeti yoktur.

Başa gelen en küçük olay dahi bizzat Allah'ın dilemesiyledir. Allah insanın kurtuluşunu murad ettiğinde, onun sebeplerini ve gerekçelerini de yaratır. Şair, *"Hakk tecelli eyleyince her işi âsân eder, Halk eder esbabını bir lahzada ihsan eder"* der. İnsanın başına gelen musibetleri yaratan sebepler değil, Allah'tır. İnsanı o musibetlerden kurtaracak olan da sebeplerle boğuşmak değil Rabbine yönelmektir. İnsanlar yalnızca çok çalışıp fazla emek harcadıkları için mi zengin ve başarılı olmaktadırlar? Evet, belki de onlar gerçekten çok çalışmış ve türlü gayret-

ler ortaya koymuşlardır. Ancak onları çalışmaktan lezzet alan bir fıtratta, huzur ve mutluluğu çalışmada bulan bir mizaçta yaratan kimdir? Onlardan daha çok çalışanlar neden aynı nimete mazhar olamamışlardır? Onlardan daha az çalıştıkları halde daha fazla nimete erenlere ne demeli? İnsan bazen, acz ve zayıflığından ötürü meşietin bir sonucu olarak kendisine verilmiş nimetleri veya Rabbimizin şefkati sebebiyle atlattığı tehlikeleri hatalı yorumlayarak kendi gücüne ve gayretlerine izafe etmektedir. Rabbimiz insana bir nimet vermeyi murat ettiğinde, o nimetin doğması ve muhatabına ulaşması için gerekli koşulları, lazım olan kabiliyeti, gayret ve çalışkanlığı da ayrıca bizzat yaratmaktadır.

Meşiet, sadece musibetler için değil, nimetler için de geçerlidir. Bu konuda Âl-i İmrân Sûresi 40. Ayet dikkat çekicidir: *"Zekeriya, şöyle dedi: Rabbim, doğrusu ben ihtiyarladığım, hanımım da kısır olduğu halde nasıl çocuğum nasıl olabilir? Rabbi de Ona: Böyledir. Allah dilediğini yapar! buyurdu."* İnsanın yetenek ve bilgisinin yeterli olmadığı, hayalini bile kurmadığı nimetler, Rabbimizin dilemesiyle ona ulaşır. Ve altından kalkmaya gücünün yetmediği musibeti, Rabbimizin meşiet ve dilemesiyle rahatlıkla atlatabilir. Meşiet kavramı insanın özgür iradesini ortadan kaldırmaz elbette. Özgür irade karşısında ilahi iradenin belirleyiciliği ve her ikisinin de aynı anda mevcudiyeti söz konusudur.

Bilimdeki nedensellik ilkesine göre, kâinatta her şey sebep sonuç ilişkileri içerisinde vardırlar. Bu ilkeye göre her sonucun bir sebebi olmalıdır. Ancak bu ilke, 'her sonucun' bir sebebi olmasını ifade eder, yoksa 'sonuç' olmayan bir şeyin sebepleri olduğunu ifade etmez. Nedensellik ilkesiyle baktığımızda 'Allah'ı kim yaratmıştır?' sorusundaki hata şudur: Allah bir sonuç değildir ki, varlığı birtakım sebeplere bağlı olsun.

Allah, bir sonuç olmadığı gibi, kâinatta sonuç olmayan

hadiseler dahi vardır. Einstein fiziği sebepsiz hiçbir şeyi, yani 'sonuç vasfı taşımayan' şeylerin varlığını kabullenmiyordu. Ancak bilimin ilerlemesi sonrasında kauntik ölçekte durum değişti. Danimarka Kophenag ekolünden özellikle Nobelli fizikçi Heisenberg, atom altı ölçekte hadiselerin sebepsiz meydana geldiğini ortaya koydu ve ispatladı. Radyoaktivitenin hiçbir sebebe bağlı olmadığını, yani spontan bir şey olduğunu; uranyum atomunun çekirdeğinin kendiliğinden fisyon yaptığını; yine bir sebebe bağlı olmaksızın alfa, beta ve gama bozunumu gerçekleştirdiğini bilim dünyasına gösterdi. Bilim, atomun derinliklerinde ilerledikçe, maddi nedenlere dayanmayan birçok etkinliğin varlığını keşfetmeye başladı. Atom altı âlemde durumun böyle olmasından anlaşılıyor ki, Cenab-ı Hakk nedensizliklerden bir nedenler dünyasını her an yaratmakta; varlık yokluk sınırını, madde mana sınırını, yoktan var etmenin sınırını her an her yerde sergilemektedir. Belki de yakın dönemlerde 'meşiet' bilim literatürüne de, belki farklı bir isimle girecek ve 'nedenlerin nedeni', sebeplerin 'kendisi bir sonuç olmayan' sebebi olarak girmeye başlayacaktır.

"Keder, insanın bağrına saplanmış bir ok gibidir,
geyik oktan kaçmak için ne kadar
kuvvetli koşarsa, ok o kadar derine saplanır."
—Kierkegaard

Namaz Tesellisi

Kur'ân, *"Sabır ve namazla Allah'tan yardım isteyin"* (Bakara, 153) buyurur. Tefsirciler bu ayetteki sabrı oruç olarak açıklamışlardır. İlahi yardım talebinin yöntemi bu ayetle oruç ve namaz olarak bildirilmiştir. Oruç, insan nefsi açısından bakıldığı zaman iradî bir meşakkattir. İradîdir çünkü o, maruz kalınarak değil, bilinçli bir şekilde tercih edilerek yerine getirilir. Musibetlerse insan nefsi açısından gayrı iradi meşakkatlerdir. Kimse bile isteye gam ve keder yaşamak istemez. Bu iradi ve gayrı iradi meşakkatler arasında birbirlerini ikame eden bir durum söz konusudur.

İnsanlık tarihinde, insanın Rabbiyle ilişkisi bakımından en zirvede iki durum; ***Kur'ân***'ın indirilişi ve Efendimizin (sav) Miraca çıkarılmasıdır. Birincisi eski deyişle, nüzul (iniş) ve ikincisiyse uruc, yani yükseliştir. Bu iki büyük hadisede iradi ve gayri iradi çilenin kodları okunmaktadır. ***Kur'ân***'ın inişi Ramazan ayında bilhassa Kadir gecesinde (Kadir, 1) yani nefs için iradi meşakkat olan orucun son günlerinde; Miraç ise Efendimizin (sav) kederlerinin zirve yaptığı, çok sevdiği insanları kendi eliyle toprağa verdiği Senet'ül Hüzün denilen, siyer kitaplarında Hüzün Yılı olarak adlandırılan, musibetlerle dolu zaman dilimine denk gelmektedir. ***Kur'ân***'ın indirilişi insanın iradi çilesiyle, bütün insanlığı temsilen Efendimizin (sav) Mirac'a çı-

kış da gayrı iradi çileyle ilişkili görünmektedir. Ayet-i kerimede Ramazan ayından söz edilirken *"Kim bu aya şahit olursa onda oruç tutsun. Kim de hasta yahut yolculukta ise tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde kaza etsin"* (Bakara, 185) denilmektedir ki, hastalık ve yolculuktaki meşakkatlerin, oruçtaki meşakkatin kaldırılmasına sebebiyet vermekte oluşu da, musibet ve oruç kavramları arasında bir ilişki bulunduğunu göstermektedir.

Musibetlerle oruç öylesine akrabadır ki; orucun kazandırdığı sabır yeteneğiyle musibetlere karşı dayanma gücü artar. İnsan, oruç vasıtasıyla tahammül ve sabır gücü kazanmakta, yaşadığı olumsuz hadiseleri yıpranmadan atlatma nimetine ermektedir. Yani insan, iradî ve gayrı iradî çilesini birbirine ilaç olarak kullanmaktadır. Musibetler oruç için bir antrenman, oruç da musibetleri kolaylaştıran bir ön hazırlıktır. Dinin yarısı olarak ifade edilen sabrın; orucun da, musibetlerin de kazandırdığı bir fazilet olması bakımından, denebilir ki, yaşadığımız olumsuz hadiselerin boğucu ağından kurtulabilmenin en kestirme yollarından biri oruçtur. Tuttuğumuz oruç; bir taraftan acılara karşı tahammül gücümüzü arttırırken, diğer yandan gelecekte bizi bekleyen bir takım musibetlerin de, Rabbimizin izniyle, sadakanın belayı geri çevirmesi gibi, iptal olmasına sebebiyet verecektir.

Namazın da musibetlerle bir ilişki ağı içerisinde olduğunu görmek pek de zor değildir. Namaz bir korunaktır ve onu terk etmek insanın kendisini korunaksız bırakması demektir. Namaz konusunda sergilenen hassasiyet veya onun ihmalinden dönüş de insanın sırtındaki musibetlerin hafiflemesine veya bazılarının ortadan kalkmasına vesile olacaktır. Bu manada Efendimiz (sav) şöyle buyurmuşlardır: *"Kişinin imtihanı genellikle ailesinde, malında, çocuğunda ve komşusundadır. Namazı, orucu, sadakası ve insanlara iyiliği emredip kötülükten sakındırması bu belaya kefâret olur!"* (Buhârî, ***Mevâkitu's-salât***, 3; Tirmizî, ***Fiten***, 71). *"Sen işlerinde Allah'ın emir ve yasaklarını*

gözet ki Allah da seni gözetip kollasın" (Tirmizî, ***Kıyamet***, 59).

Uykudan uyandığında, insanı meşakkatli bir gün, altından kalkılması zor meseleler, riskli durumlar, başarılıp başarılamayacağı belli olmayan konular beklemektedir. Her türlü musibetin gelip insanı bulması ihtimal dâhilindedir. Sayılamayacak kadar tehlikenin içindedir her insan. Gücünün yetmeyeceği birçok sorunla karşı karşıyadır. Sağlam bir dayanak noktası bulmadan yatağından çıkması, evinden ayrılması ve hayatın içerisine dalması onu daha tedirgin hale getirir. İşte insanın ihtiyaç duyduğu o dayanak noktası namazdır. Efendimiz (sav), *"Kim sabah namazını kılarsa, o gün Allah'ın teminatı altındadır"* buyururlar (Müslim, ***Mesâcid*** 261-262). Namazla zayıf varlığını metin bir kudret sahibine emanet ederek yaşamın içine çıkan biri, için hayat bir korku değil lezzet alır. İşlerini ve sorumluluklarını ibadetler vasıtasıyla Allah'a teslim ederek yaşama girmenin sonucunda tadılacak kalp huzurunun ve emniyet hissinin tadına doyulmaz.

Efendimiz (sav) bir bela veya musibete maruz kaldığında hemen abdest alır ve namaza dururdu (Ahmed b. Hanbel, 1, 206, Ebu Davud), *"Ey Bilal! Bizi ezanla rahatlat"* derdi. *"Gözümün nuru namaz"* ifadesi de Ona (sav) aittir. Musibetler insanı çepeçevre kuşattığı zaman, bu girdaptan çıkabilmenin en önemli yolu sabır ve namazdır. Diğer yandan, musibetler namazla müşerref olmayan birinin namaza başlaması, namaz kılan birininse namazlarının niceliğini ve niteliğini arttırması için bir fırsattır. Namaz aynı zamanda külli bir 'zikir ve dua' olduğu için ***Kur'ân-ı Kerîm***'de de belirttiği gibi kalbî bir rahatlık, güç ve moral kaynağıdır (Ra'd, 28).

Kulluğa ve ibadetlere vakit ayırmayan insan, yaşadığı her problemde zayıf iradesi ve acizliğiyle baş başa kalmakta, ibadetlerin getirdiği manevi kuvvetlerden mahrum kalmaktadır. Allah'ın destek ve inayetine olan ihtiyacını göz ardı ederek,

kendini çaresizliğe hapsetmektedir. Bu haliyle o, âhiretle ilgili görevlerini aksattığı gibi, çok önemsediği dünya işlerinden de arzuladığı sonuçları alamamaktadır. Ataullah İskenderi, ***Hikem-i Ataiyye*** isimli meşhur eserinde der ki, *"Kim bir konuda Allah'a güvenirse, o konuda Allah onun yardımcısı olur. Derdini Allah çözer. Kim bir konuda bir başkasına güvenirse, Allah onu güvendiği şeyle baş başa bırakır."* Hz. Mevlana'nın da teklifi şudur: *"Bütün dertlerini tek dert yap. Din derdini dert edinirsen, Allah da seni diğer dertlerden kurtarır"* (***Mesnevi***, Cilt 5).

Davet Tesellisi

Makam sahipleriyle görüşmenin türlü zorlukları vardır. İnsan her istediğinde, küçük bir kasabanın belediye başkanı ile dahi görüşemez. Şansı yaver gittiyse günler sonrasına randevu alabilir. Oraya ulaşmak için belli bir mesafe kat etmek zorundadır. Bu görüşmeye uygun bir kıyafet giymek mecburiyetindedir. Saçını başını düzeltmesi, hatta berbere gidip tıraş olması gerekebilir. Ve görüşmeye saatinde gitmesine rağmen kapıda bekletilmesi kuvvetle muhtemeldir. İçeriye buyur edildiğinde muhatabı tarafından ne kadar dinleneceği, söylediklerinin hangi nispette anlaşılacağı, taleplerinin ne kadarının yerine getirileceği belli değildir.

Oysa Rabbimizle görüşmenin hiçbir zorluğu yoktur. Dünyada hangi acılar yaşanıyor olursa olsun, bu acılar karşısında, Kudreti Sonsuz Rabbimize ulaşmadaki kolaylık, gönüllere su serpmektedir. Bu kolaylığa ülfet ettiğimiz için değerini fark edemeyiz. Bu ülfeti aşabilmek için, Rabbimizle görüşmenin bazı şartları olduğunu hayal edelim. Bu ilahi iletişim için belli yükseklikte bir yere çıkmış olmak, önceden bir ay oruç tutmuş olmak, şu miktarda parayı fakirlere dağıtmış olmak, aylar boyunca günde sadece iki saat uyumuş olmak gibi koşullar olsaydı, bunlar bile Rabbimizle görüşebilmenin yüceliğine yaraşır şartlar sayılmazdı. Bu tür zorlukların hiçbiri olmamasına

rağmen, insanoğlu kendisi gibi biçare insanlara başına gelenlerden şikâyetler yağdırır da, elini açıp Rabbine bir iki cümleyle olsun içini dökmekten kaçınır.

İnsanın Rabbiyle görüşmesinin hiçbir şartının olmamasının yanı sıra, bu iletişimin başlamasına engel olabilecek veya başlamışsa onu yarıda kesebilecek bir güç de yoktur. Dünyanın en güçlü devletleri, en varlıklı insanları dahi müminin Rabbiyle irtibatına engel olamaz. Dua anında Rabbiyle konuşmak için seçtiği kelimelere müdahale edemezler. Kulun Rabbiyle diyalogunda araya girebilecek ve iletişimi zayıflatabilecek herhangi bir perde yoktur. Herhangi bir sistem bu ilahi görüşmeye set çekemez. Bu irtibat için mutlu veya mutsuz, fakir veya zengin, dertli veya dertsiz olma şartı yoktur. Yolculukta da olabilir, evde de, yürürken de... Sesli de olabilir, içten de... Kul, dilediği anda bu iletişimi sağlayabilir. Zamanı kulun kendisi seçer. İster geniş ister dar zamanları, ister gündüzü seçer ister geceyi. Bu Mekke'de Hac'da olabileceği gibi, alışveriş merkezinde, otobüste, ormanda veya denizde bile gerçekleşebilir. İlahi iletişim bu ölçüde kolay olunca, onun yalnızca psikolojik bir tatminden ibaret olduğu sanılabilir. Oysa bu münasebette Rabbimiz kulunu herhangi bir melekle veya peygamberle ya da esmayı ilahisinden biriyle değil, bizzat, her şeyin hazinesi kendisinde olan, gücü her şeye yeten ve kulunun dertlerini çözmeyi murat eden Zat'ıyla görüştürmektedir. Bunun hayal ürünü bir görüşme olmadığını, elini semâya kaldırıp yüreğini açabilenler anlayabilirler. Dua mahrumlarının bunu psikolojik bir tatmin olarak görmelerinin sebebi olsa olsa onların talihsizlikleridir. Bunun gerçekten daha gerçek, asıldan daha asıl, özden daha öz bir iletişim yolu olduğunu test etmek için, şu an bu satırları kim her nerede hangi koşularda okuyorsa, kalbiyle Rabbine yönelmesi yeterlidir.

Görünüşte kolay olsa da, insanın ellerini kaldırıp *"Ya Rabbi"* diyerek birkaç dakika duasını sürdürebilmesi oldukça zor-

dur. Bazen el açıp dua etmek, namaz kılmaktan, oruç tutmaktan daha ağır gelir. Çünkü dua edebilmekte sıradan bir insan olduğumuzu kabullenme vardır. Halbuki biz de kaybedebiliriz, yıkılabiliriz, başaramayabiliriz. İnsanız; komşumuz gibi, alışveriş yaptığımız bakkal gibi, dışarıda simit satan biri gibi insanız. Kendimize haddinden fazla değer verirsek, dua etmek daha da güçleşecektir. Nefsi emmaremiz kendisini Rabb tevehhüm ettiği, yani kendini varlığın merkezi zannettiği için, muhatabı Âlemlerin Rabbi dahi olsa, yalvarırcasına bir şey istemek ona zor gelir. Zira bir ayet-i kerimede dua etmekten yüz çevirmekle kibir ilişkisi kurulur ve *"Bana dua etmeyi kibirlerine yediremeyenler..."* ifadesi geçer (Mü'min, 60).

İnsan, hudutsuz zayıflığına karşın, sayısız belaya muhatap, sayısız hadisenin hücumunda yapayalnızdır. İhtiyaç ve arzularının çokluğuna rağmen gerçekte hiçbir şeye sahip değildir. İnsanın temel ihtiyaçlarından olan suyun oluşması için güneşe, dolayısıyla da dünya ile güneş arasındaki mesafenin şimdiki kadar olmasına ihtiyaç vardır. Güneşe ihtiyaç duyulduğuna göre Samanyolu galaksisine, Vega burcuna ve dolayısıyla bütün uzaya ihtiyaç vardır. İnsanın su gibi basit bir ihtiyacı bütün kâinatın varlığına bağlıyken, bu ihtiyaç karşısındaki sermayesi ve gücü yok hükmündedir.

İnsanın başındaki musibetler ve kederler nihayetsizdir. Dünyasına bir gezegen çarpabilir, içinde bulunduğu yaşlı gezegen dönmekten vazgeçebilir, güneş bir gün doğmayabilir, yeryüzünü sular kaplayabilir, gözle göremediği bir mikrop tarafından dahi öldürülebilir. Bu acınası varlığın arzuları ise yerlere göklere sığmamaktadır. Yaşamı istemektedir, sonsuzluğu istemektedir, uzayın her tarafını bilmek istemektedir, atomun en altını müşahede etmek istemektedir; Bu derece zayıf olan insanın, bunca musibetler ve ihtiyaçlar karşısında beliren hakiki görevi tevekkül ve duadır. Çünkü bu sorunların üstesinden

ancak tevekkül ve dua ile gelinebilir. Rabbinin insana alabildiğine bir acz ve sınırsız bir zayıflık vermiş olmasının hikmeti, hiç şüphesiz onu duaya ve ibadete sevk etmektir. Çünkü dua, insanın haddini ilan ettiği bir etkinliktir. İşte gerçek görev olan dua ve ibadetlerin en mühim motivasyonları musibet ve hastalıklardır. Musibetler insanı yaratılış maksadı ve fıtri görevi olan kulluk, tevekkül ve duaya yönlendirmektedir.

Dua elbette çok önemlidir; Allah Resulü (sav) *"Kime dua kapısı aralanmışsa, ona rahmet kapıları açılmıştır" "Dua ibadetin özüdür" "Kabul edileceğine yakînen inanarak, Allah'a dua ediniz"* buyurmuşladır (Tirmizî). ***Kur'ân***'da ise şöyle buyrulur: *"Rabbinize yalvara yalvara ve için için dua edin... Allah'a korkarak ve umutla dua edin"* (Araf, 55-56). *"De ki; eğer duanız olmazsa Rabbim ne diye size değer versin!"* (Furkan, 77).

Dervişin Duası

Allah'ım! Yüceler Yücesi Allah'ım! Kendisiyle düğümleri çözeceğin, kederleri gidereceğin, tasa, gam ve hüzün sebeplerini yok edeceğin ve talepleri gerçekleştireceğin bir salât ile Efendimiz'e (sav) salât eyle. Allah'ım! Rahmetini benden uzaklaştıracak, gazabını bana yakınlaştıracak, ikramlarından beni mahrum bırakacak veya nimetlerinle arama perde olacak bütün günahlarımdan tevbe ediyorum; beni affeyle.

Allah'ım! Benim velim, yardımcım, kefilim, vekilim ve her türlü ihtiyacıma yetenim Sen ol. Beni acılarımla baş başa bırakma! Beni başkalarından gelecek lütuflara mecbur kılma ne olur! Kalbimi ilahi huzurla doldur ve dünyanın musibetlerini gözümde bir hiç seviyesine düşürecek kadar imanımı artır. Yıkılıp yok olması mümkün olmayan desteğinle beni de koruyup kolla; hazinelerinden bir şey eksiltmeyen mağfiretinden bana da lütfeyle.

Ey benim yüce Rabbim! Sen benim tek sığınağımsın. Ne olur, dileklerimi geri çevirme ve beni hicranımla, bir hiç hükmünde kuvvetimle baş başa bırakma! Hüzünlerimin teker teker dağılıp gideceği, bütün hastalıklarımdan şifa bulacağım anları gözlüyorum. İniltiler içinde huzuruna gelmiş bir garip yolcuyum, bir zavallıyım. Benim yaralarımı Senden başka kim sarabilir? Allah'ım! Ne bir saat, ne de bir an, ne de göz açıp

kapayıncaya kadar yardımını üzerimden eksik etme. Çıkmaza girmiş işlerime birbirinden güzel çıkış yolları ihsan eyle.

Allah'ım! Bana kapıma gelen yoksulları eli boş göndermememi emir buyurdun! Ben de senin kapında el açmış bekleyen bir dilenciyim. Bana fakirlere sahip çıkmamı ferman buyurdun. Ben de Senin fakirinim, her halimle sana muhtacım. Köleleri azat etmemi emrettin. Ben de senin kölenim. Beni bu musibetlerden azat eyle. Bana zulmedenleri affetmemi istedin. Ben de nefsime zulmettim. O halde bana merhametinle muamelede bulun ve beni affet ne olur!

Allah'ım! Yalnız sana sığındım, bir tek sana iltica ettim. Hakkında, 'Biz senin sadrına inşirah vermedik mi?' buyurduğun Peygamber Efendimiz aşkına, Onun (sav) göğsünü genişlettiğin gibi benimkini da genişlet. Onun (sav) işlerini kolaylaştırdığın gibi benim işlerimi de kolaylaştır. Ben zaaflarımın esiri olarak Seni unutursam ne olur, Sen bana unutma muamelesi yapma. Seni en güzel andığım zamanlarda nasıl anıyorsan beni, unuttuğum zamanlarda da öyle an. Sana itaat ettiğimde bana nasıl merhamet ediyorsan, isyanda bulunduğumda da öyle merhamet et.

Allah'ım! Ben yokken ve varlığın ne demek olduğunu bilmezken, var olmaya ihtiyacım da söz konusu değilken, lütfedip beni var ettin. Şimdi yardım, lütuf ve ihsanına ihtiyacım olduğu bir zamanda beni lütfundan mahrum mu bırakacaksın? Hâşâ ya Rabbi! Sen merhametlilerin en merhametlisisin. Dilimin acılarıma tercüman olamayışını Sana şikâyet ediyorum. Kapını döven herkese 'lebbeyk kulum, buyur' diyorsun. Bana da 'lebbeyk' de Ya Rabbi! Sıkıntıların Senden uzaklaştırdığı değil, Sana yakınlaştırdığı kullarından eyle beni. Kâinatın düzenini muhafaza ettiğin Hafîz isminle beni de koru. Ey yarattıklarını halden hâle çeviren Allah'ım, halimi en güzel hale çevir.

Allah'ım! Sen beni yaratırken Sana yardım eden bir başkası

yoktu ki, ben de şimdi onu şerik kabul edip ondan yardım dileyeyim. Eğer dualarımı kabul etmezsen, Senin kapından başka hangi kapıya gideyim? Senden başka Rab yok ki, onun dergahına gideyim. Ey Rabbim! Beni cezalandırmak Senin hudutsuz hazinelerine bir şey katacak değildir, ancak beni affedişin bana çok şey katacaktır. Allah'ım! Rahmetinden ümit kesmeme izin verme, beni dergâhından eli boş döndürme.

Ey verdiği hükmü değiştirecek veya iptal edecek hiç kimse ve hiçbir makam bulunmayan! Ey olmasını istediği bir şeyi geri çevirecek bir başka güç bulunmayan Allah'ım! Bana öylesine yardım et ki Senden başka hiçbir varlığın yardımına ihtiyaç duymayayım! Üzerimde bağışlamadığın bir günah, feraha kavuşturmadığın bir gam ve tasa, ödemeye muvaffak kılmadığın bir borç, dünya ve ahret ihtiyaçlarımdan gidermediğin herhangi bir şey bırakma. İnsî ve cinni bütün şeytanlardan, bana zarar verebilecek her varlıktan ve bilhassa kem nazarlardan Senin eksiksiz kelimelerine, sonsuz ilmine ve kudretine sığınıyorum. Amin.

"...Bizden hüznü gideren Allah'a hamdolsun..."
Fâtır Sûresi 34. Ayet

Mecit Ömür Öztürk

DERVİŞİN TESELLİ KOLEKSİYONU

Kederli günlerden geçen derviş, rüya âleminde bir adaya uğrar. Gördüğü şey mucizevidir. Peygamberler, veliler, âlimler ve filozoflar bir halka şeklinde oturmakta ve anlaşıldığı kadarıyla birini beklemektedirler. Derviş de onlarla birlikte beklemeye durur ancak asıl misafirin kendisi olduğunu anlaması uzun sürmez. Halkanın ortasında kendisine gösterilen yere oturur ve her kederine bir teselli verecek olan bu nurani meclisi dinlemeye koyulur.

Halkanın bir tarafında Abdulkadir Geylani'den Yunus Emre'ye, İmam Gazali'den Mevlana'ya ve İbn Arabi'ye birçok gönül doktoru... Halkanın diğer tarafında Sokrates, Hegel, Kant, Kierkegaard, Spinoza ve Schopenhauer gibi hikmet âşıkları... Halkanın bir başka yanında ise Geothe'den Cibran'a, Tanpınar'dan Dostoyevski'ye, Sadi Şirazi'den Rilke'ye ve Proust'a acılarını kelimelerin büyülü dünyasında dindirmeye uğraşan kalem erbabı...

Bu teselli halkası öylesine geniştir ki, dindiremeyeceği keder, zayıflatamayacağı acı, sevdiremeyeceği dert yok gibi gözükmektedir. Sözler sözleri, anlatımlar anlatımları, tesellileri tesellileri takip eder. Derviş uyandığında yalnızca güneş doğmamıştır, kendi içsel karanlıklarından da aydınlığa çıkmıştır.

Dervişin Teselli Koleksiyonu doğunun ve batının binlerce yılda oluşturduğu teselli birikimini yaralı gönüllere cömertçe ulaştıran bir çalışma. Teselliden kasıt zihnin düşünceler yoluyla uyuşturulması değil, bilakis acı karşısında uyumayı seçen zihnin uyandırılması... Kadim teselli ustalarıyla, teselliye muhtaç gönülleri buluşturmak, bu kitabın varoluş sebebi!

hayykitap

ISBN: 978-975-2477-04-9

22 TL